

II. KONGRE

BİZİ NELER? BEKLIYOR!

MARMARA-İSTANBUL
DEPREMİ

07 - 08 ARALIK 2024

İSTANBUL TABİP ODASI
DEPREM ÇALIŞMA GRUBU

İSTANBUL TABİP ODASI • İSTANBUL BAROSU

II. KONGRE

MARMARA - İSTANBUL DEPREMİ

Bizi Neler Bekliyor?

7-8 ARALIK 2024

İSTANBUL BAROSU ORHAN APAYDIN
KONFERANS SALONU
BEYOĞLU, İSTANBUL

İSTANBUL TABİP ODASI
DEPREM ÇALIŞMA GRUBU

İSTANBUL TABİP ODASI • İSTANBUL BAROSU

Kongre:
MARMARA - İSTANBUL DEPREMİ
Bizi Neler Bekliyor?

Yayına Hazırlayan:
Dr. Hasan Oğın

Sayfa Düzeni:
Sinem Fırtına Hamarat

Aralık 2025, İstanbul

© İstanbul Tabip Odası
Avrupa Konutları Kale Ofis - Maltepe Mahallesi, Londra Asfaltı Caddesi,
No: 2, Kat: 4, Daire: 20 Cevizlibağ / Zeytinburnu / İstanbul

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ KONUŞMALARI	7
Dr. Hasan Oğan	8
Prof. Dr. Osman Küçükosmanoğlu.....	10
Av. Ahmet Ergin	11
Prof. Dr. Alpay Azap.....	12
PANEL: AFETLERE ETİK, SOSYAL ve HALK SAĞLIĞI YAKLAŞIMLARI	15
Olağan Dışı Durumlarda Etik Sorunlar	17
<i>Prof. Dr. Murat Civaner</i>	
Deprem ve Sonrasında Halk Sağlığı	25
<i>Prof. Dr. Pınar Okyay</i>	
Kültür, Hafıza ve Siyaset Bağlamında Deprem	33
<i>Prof. Dr. Şükrü Aslan</i>	
PANEL: ŞUBAT 2023 DEPREM BÖLGESİNDE SAĞLIK HİZMETLERİNİN DURUMU	47
Deprem Sonrasında Hatay’da Sağlık Hizmetleri	49
<i>Dr. Sami Reyhan</i>	
Deprem Sonrasında Adıyaman’da Sağlık Hizmetleri	57
<i>Dr. Erdal Yavuz</i>	
Deprem Sonrası Eczacılık Hizmetleri	63
<i>Eczacı Bilge Çalışkan</i>	
PANEL: AFETİN TOPLUMSAL YAŞAMA ETKİLERİ	76
Afet Hukuku ve Deprem	78
<i>Av. Alev Seher Tuna</i>	
Deprem, Afet ve Kent Mimarisi	84
<i>Yüksek Mühendis, Mimar Mücella Yapıcı</i>	
Depreme Bağlı Afetlerin Çevresel Etkileri	90
<i>Çevre Mühendisi Sedat Durel</i>	

Afet Yönetimi ve Kentlerdeki Sorumluluklar	96
<i>Arş. Gör. Nur Kardelen Öztürk</i>	
17 Ağustos ve 6 Şubat Depremleri Işığında Marmara-İstanbul Depremi.....	102
<i>Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım Güngör</i>	
KONFERANS: AFETLERİN EKONOMİ POLİTİĞİ	111
<i>Prof. Dr. Fikret Adaman</i>	
PANEL: AFETTE KADIN ve ÇOCUK OLMAK.....	126
Depremde Kadın Sağlığı.....	128
<i>Uzm. Dr. Mihriban Yıldırım</i>	
Depremde Emek ve Demokrasi Güçlerinin Kadın Dayanışması Pratiği, Dersler ve Öneriler	134
<i>Uzm. Psk. Nilgün Yeniocak Aşkar</i>	
Afet/Kriz Dönemlerinde Çocuklar	138
<i>Ezgi Koman</i>	
PANEL: DEPREM, AFET ve TOPLUM.....	152
Kamunun Enkazından Dayanışmanın İnceliğine Hal-i Pür Melalimiz	154
<i>İkram Doğan</i>	
Depremlerin LGBT+'lara Etkisi	160
<i>Elif Topçu</i>	
Afetler ve Engellilik Bağlamında Devletin İnsan Hakları Yükümlülükleri	164
<i>Dr. Öğr. Üyesi İdil Işıl Gül</i>	
Afet Döneminde Eğitim	168
<i>Eğitimci Feray Aytekin Aydoğan</i>	
PANEL: GEÇMİŞTEN GELECEĞE: ÜLKEMİZDE DEPREMDE RUH SAĞLIĞI HİZMETLERİ	179
Depremin Ruh Sağlığına Etkisi, Geçmiş Deprem Deneyimleriyle Ülkemizde Ruh Sağlığı Hizmetleri.....	182
<i>Uzm. Dr. Sevilay Umur Kılınç</i>	
Deprem Sonrası İdeal Ruh Sağlığı Örgütlenmesi.....	186
<i>Uzm. Dr. Yusuf Ezel Yıldırım</i>	

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Dr. Hasan Oğan

İstanbul Tabip Odası Deprem alışma Grubu

Herkese merhaba. Özellikle bugün buraya geldiğiniz için sizlere tek tek teşekkür etmek istiyorum. nemli bir konu için burada bulunuyoruz. Gerçekten 6 şubat 2023 depremlerini yaşadık ve yaşamaya da devam ediyoruz. Tabii bu bize Marmara-İstanbul depreminin hatırlatıcısı oldu. Büyük bir tablo ile karşı karşıya kalacağımızı da artık biliyoruz. Bu açıdan da bu tür etkinliklere devam edeceğiz.

İstanbul Barosu’na da teşekkür etmek istiyorum. Geçen kongrede hem de bu kongrede bize birçok olanaklarını sundular. Onlara tekrar teşekkür ederim.

Deprem alışma Grubu olarak geçen sene, şubat 2023 depremlerinden sonra mart ayında bu çalışmaya başladık ve haziran ayında da Deprem alışma Grubu’nu bir şekilde oluşturduk. şunu biliyoruz; hiçbir zaman böylesine büyük depremler iktidarların ya da hkmetlerin ya da birtakım kesimlerin inisiyatifine bırakılmayacak kadar önemli. Çünkü sonuçta bu depremlerde toplum, halk büyük ölçüde zarar görüyor.

Bu açıdan da mutlaka sivil toplum örgütleri olarak bu işin içerisinde yer almak, sorumluluk almak gerektiği bilinciyle bu çalışma grubunu oluşturduk. Çalışma grubu olarak süreci sağlık hizmetleri temelinde takip etmek, değerlendirmek, aksayan yönlerini birtakım şekillerde vurgulayarakтан düzeltilmesini sağlamak, gerekirse de kendi olanaklarımız çerçevesinde sağlık hizmetini de vermeye, destek olmak çerçevesinde yaklaşımlarımız var.

Çalışma grubumuz esasında bir sivil toplum örgütlenme biçimi. Başta İstanbul Tabip Odası olmak üzere Türk Tabipleri Birliği ve onun içerisinde bulunan uzmanlık dernekleri, diğer tabip odaları, kolları ve komisyonları var. Ayrıca İstanbul bazında sağlık meslek odaları Eczacılar Birliği, Diş Hekimleri Birliği erevesinde İstanbul’da ki odalar da bulunuyor. Yine TMMOB kapsamında mühendislik odaları da çalışma grubunun içerisinde. Tabii ki yerel yönetimler var, İBB var, diğer ilçe belediyeleri var, sendikalar var ve diğer bu kapsamda sivil toplum örgütleri de çalışma grubumuzun içerisinde yer alıyor.

Yaklaşık bir buçuk yıldan beri bir kongre, iki de sempozyum gerçekleştirdik. Bugün de ikincisini gerçekleştireceğiz. Bunlarla ilgili her türlü bilgiyi belgeyi basılı materyal halinde İstanbul Tabip Odası’nda ve YouTube kanalları üzerinde bulabilmeniz mümkün. Bu şekilde kalıcı bir arşiv oluşturmaya da çalışıyoruz. Kısaca önümüzdeki süreçte neleri yapacağımızla da ilgili bir bilgi aktarmak istiyorum.

Bu kongre tabii ki bugün ve yarın devam edecek. Bunun yanı sıra önümüzdeki günlerde ilk yapacağımız şey Marmara İstanbul depreminin etkileyeceği bu bölgede sağlık sisteminin duru-

munu değerlendirmek. Yani mevcut sağlık sistemi nedir? Depremden nasıl etkilenecek? Gerek özel sağlık sektörü gerekse de il sağlık müdürlükleri bu konuda ne gibi çalışmalar yürütüyor? Bunlarla ilgili önümüzdeki hafta ilgili kurumlarla, müdürlüklerle görüşmeler yaparak herhalde yaklaşık bir buçuk ay sonra da bu sempozyumu gerçekleştireceğiz.

Yine yapacaklarımız arasında biliyorsunuz İstanbul ve Marmara bölgesi gerçekten büyük bir sanayi bölgesi. Üretimler birçok tehlikeli maddelere sahip ve çalışma hayatı oldukça yüksek sayıda çalışan insana, çalışana sahip. Bu kapsamda çalışma hayatı, çalışanların sağlığı ve güvenliği kapsamında ileriki günlerde bir sempozyum gerçekleştireceğiz.

Diğer bir çalışmamız ise deprem ve sağlık hukuku yani bilinen sağlıkla ilgili hukukun dışında karşımıza Şubat 2023 depremi birçok sorunu ortaya koydu. Bunun da mutlaka İstanbul Barosu ile birlikte değerlendirilmesi gerekir. Bunların ön çalışmalarını yaptık. Önümüzdeki günlerde içeriğini programını hazırlayarak yine sizlerle bir araya geleceğiz. Teorik olarak birçok şeyi yapmak kolaydır. Ancak, sonuçta teorik ve pratik birlikteliğini bir şekilde sağlamak gerekir. Pratik olmadan teori çok fazla önemli olmayabiliyor. Teoriyi pratik hayata geçirmediikten sonra hiçbir anlam ifade etmiyor. Bu kapsamda bizim önemli bir çalışmamız daha var. O da deprem çalışma grubunun gönüllü ve genel gönüllü eğitim çalışmaları. Yaklaşık bir yıldan beri bu çalışmayı yürütüyoruz. Önemli bir aşamaya geldik. Belki önümüzdeki birkaç ay içerisinde örnek eğitim modüllerine başlayacağız. Burada amacımız hem kendi çalışma grubumuzun çalışmalarını yürütecek, hem de olası bir İstanbul depreminde diğer çalışmaları da kapsayacak şekilde bu çalışmaları da sizlerle birlikte yürüteceğiz.

Bugüne kadar verdiğiniz katkılar için ayrıca teşekkür ederim. Bundan sonra süreç biraz daha hızlı ilerleyecek daha kapsamlı olacak. Çünkü önümüzdeki hafta Trakya'daki tabip odalarıyla Trakya bölgesinde, deprem ve depremden sonrası kriz anında neler yapacağız onları konuşacağız. Bunu diğer Marmara Bölgesi illeriyle de bir şekilde gerçekleştireceğiz. Bu konuda da desteklerinizi istiyorum.

Sözlerimi burada sona erdirirken hepinize de tekrar katıldığınız için çok çok teşekkür ederim ve açılış konuşmasını yapması için İstanbul Tabip Odası Başkanı Profesör Doktor Osman Küçükosmanoğlu'nu davet ediyorum.

İstanbul Tabip Odası Başkanı

Merhabalar, hoş geldiniz. Sevgili Hasan Oğan girişte güzelce açıkladı aslında. Ben öncelikle kendisine düzenleme kurulu adına çok teşekkür ediyorum. Ayrıca İstanbul Barosu'na hem ortak bu etkinlik için hem de yer konusundaki destekleri için. Beklenen Marmara Depremi aslında bir olasılık olmaktan öte zamanı bilinmeyen ama mutlaka olacağı bilimsel olarak da kanıtlanmış, gösterilmiş bir tehlike kapımızda. Yaşadığımız 1999 depreminin ardından 2023 Şubat depremleri aslında hepimizi bu konuda daha uyanık olmaya davet ediyor. Eksiklerimizi tamamlamamız, buna hazırlıklı olmamız gerekli. Beklenen senaryo, çok büyük bir metropol ve etrafında başka büyük şehirlerin olduğu büyük bir alandan bahsediyoruz. Yapılacak hazırlıkların yeterli olması mümkün değil. Örgütlü olma halimiz toplum olarak oldukça düşük. Eksiklerimiz çok büyük, ekonomik, sosyal açıdan ülkenin altyapısını, sağlık durumunu görüyoruz. Her alanda tel tel dökülen bir sistemimiz var ama biz yine de meslek örgütleri olarak, toplum olarak, toplumun diğer kesimleri ile el ele verdiğimizde başaracağımız işler var.

Bunlardan bir tanesi de bu kongre, bu yıl ikincisi yapılıyor. Tabii ki burada bulunmak çok önemli, hepiniz hoş geldiniz. Ancak kongre sonunda yayınlanacak kongre kitabı ve bu alınan kayıtların daha sonra izlenebilecek olması bunun etkisinin sürdürülmesini sağlayacaktır. Burada yapılan konuşmalar çok önemli. İzlenecek ve kaydedilecek.

Ben tekrar hepinize hoş geldiniz diyorum. Başarılı bir kongre olmasını diliyorum. Sağ olun, var olun.

Av Ahmet Ergin

İstanbul Barosu

TTB ve tabip odalarının değerli yöneticileri ve başkanları, değerli katılımcılar hoş geldiniz. İstanbul Barosu Yönetim Kurulu olarak bu değerli kongreye, değerli ve önemli kongreye ev sahipliği yapmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Ancak sadece ev sahipliği yapmanın dışında ortak etkinliklerimiz ortak mücadelemiz ortak çabamızla da birçok sorunun üstesinden gelme yolunu açabileceğimizi biliyoruz. Şu anda sizleri selamlamayı ve açılış konuşması yapmayı çok istemesine rağmen sayın başkanımız Avukat Profesör Doktor İbrahim Kaboğlu Türkiye Barolar Birliği Genel Kurulu nedeniyle Ankara'da bulunuyor ve aramızda olamayacak. Onun selamlarını ve başarı dileklerini iletiyorum.

6 Şubat 2023 maalesef şu ana kadar en azından milat olmadı ama onun ikinci yıldönümü yaklaşırken Türkiye'de afet yönetiminin ne kadar zayıf olduğunu bir kez daha görmüş olduk. Hiçbir afet türüne karşı gerekli önlemler, doğru zamanlama ve yeterli kapsamda el alınmadı bu ülkede şimdiye kadar. Sadece depremlerde değil, az önce de söylediğim gibi sel felaketlerinde de bunu gördük. Yangınlarda da orman yangınlarında da gördük.

Ve Türkiye maalesef bu tür önlem alınmamaya bağlı önlenebilir birçok sonucu yaşamak zorunda kaldı. On binlerce insanımızı kaybettik. Yangınlarda ve selde floramızı ve faunamızı kaybettik. Çevresel felaketler oluştu. Şimdi bu bize İstanbul Barosu'na da birçok görev yüklüyor.

Biz 24 Ekim'de görevi devralan bir yönetim kuruluuyuz ve görevi devralmadan önce kampanya dönemimizde belli sözlerimiz ve belli yapacaklarımıza ilişkin belli taahhütlerimiz oldu. Bunlardan bir tanesi şu; biz İstanbul Meslek Örgütleri Koordinasyonu'na (İMOK) gerekli önemi ve özeni göstereceğiz ve İMOK'un deprem konusunda dahil olmak üzere bütünlüklü bir yaklaşım ortaya koyulduğunda çözüm önerme merkezi olabileceğini, ildeki birçok sorunun çözümü doğrultusunda adım atılabileceğini, bir baskı grubu olabileceğini de biliyoruz.

Ve bizim yine seçim programımızda yer alan iki önemli konuda size bilgi vereyim, hazır bu hazırlanmış, değerli katılımcıları bulmuşken. Birisi biz adil yargılanma hakkı kapsamında deprem suçlarının takibini de hassasiyetle yapacağız. Bu noktada seçim programımızda önerdiğimiz adil yargılanma hakkı araştırma ve ihlalleri izleme merkezi önemli bir rol oynayacak. Bu merkezin kuruluşu için kararımızı aldık. İlk genel kurulundan sonra da yürütmesini oluşturup çalışmalarına başlayacak. İkincisi, deprem ile ilgili evet ülkemizde anayasa hükümlerinden uluslararası sözleşmelere yasa ve yasa altı yasal düzenlemelere kadar yönetmelik tüzük gibi birçok mevzuat, bir ifadesi var ama bütünlük bir afet yönetimi öngören tek konulu bir yasa yok. Şimdi biz yine genel kurul öncesi hazırladığımız programımızda kendimize görev olarak bir afet yönetimi yasa taslağı hazırlamayı koyduk önümüze. Bu konuda baromuzun birikimi var, ülkemizin de birikimi var.

Hazırlıklarımız devam ediyor ve katılımcı yöntemlerle hazırlıklarımızı sizlerle, diğer meslek örgütleriyle, sendikalarla, emek örgütleriyle birlikte ortaklaşarak 6 Şubat 2025 günü Maraş depremlerinin ikinci yıl dönümünde gerçekleştireceğimiz bir etkinlikle afet yönetimi yasa tasarısı taslağını duyurmuş olacağız. Bunun da bilgisini verelim. Sadece taslak duyurmak değil amacımız. Katılım ve ortaklaşmanın doğal sonuçlarından birisi de bu taslağın yasalaşması için gerekli çabayı göstermek olacak. Bu duyuruyla birlikte kongreye başarı dileklerimi tekrarlıyorum. Başarılar dilerim.

Prof. Dr. Alpay Azap

Türk Tabipleri Birliği Başkanı

Herkese günaydın. Değerli katılımcılar, değerli başkanlar, meslek örgütlerinin değerli aktivistleri, hepinizi Türk Tabipleri Birliği adına saygıyla selamlıyorum. İkincisi düzenlenen bu kongre, gerçekten çok çok önemlidir. Hepimiz bunun öneminin farkındayız. Bunun üzerine daha fazla söz söylemeye gerek yok. Ama farkında olmak yetmiyor biliyorsunuz. Eyleme geçmek gerekiyor. O yüzden eyleme geçtikleri için başta sevgili Hasan Abi olmak üzere bu toplantılara emek veren herkese ayrıca çok teşekkür etmek istiyorum.

Evet, patlamaya hazır bir saatli bombanın üzerinde oturduğumuzu hepimiz biliyoruz. Bir farkındalık aslında var. Bu farkındalık 6 Şubat depremlerinden önce de vardı. İşin doğrusunu söylemek gerekirse, ben Antakyalıyım bu arada, çocukluğumdan beri hani evlerde sohbetlerde bile işte Antakya'nın tarihte iki defa tamamen yerle bir olup yok olduğu sonra yeniden kurulduğu konuşulur. Konuşulur yani bu bilinir. Yıllarca bilinir. Ama şimdi dönüp bakıyorum yani hiçbir şey yapılmamış. Gidenler olmuştur deprem bölgesine. Asi Nehri'nin kenarındaki Atatürk Caddesi dediğimiz yer, şehrin en pahalı, en yüksek apartmanlarının olduğu yer. Yerle bir oldu. Taş üstünde taş kalmadı orada. Bile bile, biline biline. Demek ki bilmek çok da yetmiyor. Farkındalık elbette ki önemli ama bir şekilde bunun eyleme geçmesi gerekiyor. Maalesef sonuçta yönetenlerin farklı beklentileri, farklı gündemleri oluyor. Bunu depremde de gördük, deprem sonrasında da gördük. Hâlâ da görmeye devam ediyoruz.

Bu arada deprem bölgesinden gelen arkadaşlarımız var; Adıyaman Tabip Odası Başkanımız burada. O da kendisi anlatacak sizlere. Güzel bir çalışma da yaptık orada. Depremler sadece olduğu zaman verdiği hasarla kalmıyor. Her şeyi toplumda ve doğada pek çok şeyi değiştiriyor. Eskisi gibi olmuyor hiçbir şey. Ve yaratmış olduğu felaket, insan eliyle olan felaket çok uzun süre devam edebiliyor. Bizim Hatay'da ve Adıyaman'da yaptığımız iki malnutrisyon çalışması oldu. Hala 5 yaş 6 çocuklarda ciddi bir besine ulaşamama sorunu var. %14'ü bulan bir bodurluk var. Düzenli gıdaya ulaşamayan ailelerin oranı %44'ü buluyor Adıyaman'da.

Depremi üzerinden geçen 1,5 seneye rağmen bu bölgede hala ciddi sorunlar devam ediyor. Ama bir yandan da Marmara'da benzeri bir felaketin olmasından endişe ediyoruz. Bütün hazırlıklarımızı ona göre yapmamız gerektiğini biliyoruz. Burada olabilecek bir deprem yedi üzerindeki bir depremin şubat depremlerinden de daha kötü sonuçlara neden olacağı konusunda elimizde çok fazla bilgi var. Ve bunların etkisini azaltmak için de meslek örgütleri olarak elimizden geleni yapmaya çalışıyoruz. Bunu yaparken tabii olabildiğince bilimsel yöntemi izlemek her zaman için hayatta en iyi yol gösterici bilim olduğunu da gayet net bildiğimize göre bilimsel verilerle hareket etmek çok önemli oluyor. O yüzden bu meslek örgütlerinin bir araya gelerek konuyu bu

şekilde ele alıyor olmasının çok değerli olduğunu ayrıca vurgulamak isterim. Tamamen bilimsel yöntemlerle bu konuyu ele alıyor olmalarından dolayı gerçek anlamda meselenin tüm boyutlarını olabilen en ayrıntılı şekilde ortaya koyma şansını bulacağız.

Umarım bu çalışmalar daha da hızlanarak devam eder ve sonuçta yönetenler de gerek belediyeler, gerek merkezi hükümet bu çalışmalardan faydalanır. Bilim deyince aslında bu işi çok iyi yöneten ülkelere, ülke deneyimlerine de bakmakta fayda var.

Bir deprem ülkesi olduğumuzu biz biliyoruz, yani idrak ediyoruz belki ama, bize mesela ilkokullarda anlatılırdı, Japonya esas deprem ülkesidir. Ben şöyle bir baktım, Japonya’da nasıl depremler yaşanmış diye. Japonya’da 1923 yılında büyük bir deprem oluyor. 1923 depreminde 140 binden fazla kişinin öldüğü söyleniyor. Bunu ben biraz bizim 6 Şubat depremlerine benzetiyorum. Çünkü bu toplumda büyük bir farkındalığa sebep olmuş ve ondan sonra Japonya bütün alt yapısını böyle şiddetli depremlerin etkilerini azaltmak üzerine kurmaya başlamış ve tamamen bilimsel yöntemlerle. Biliyorsunuz deprem olduğunda da bizim fay hatlarımızın incelenmesi olası bir depremin tahmin edilmesinde en çok Japon bilim insanlarından fayda görmüştük.

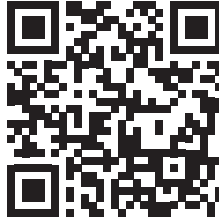
Farkındalığı artırmak üzere şöyle bir şey yapmışlar, afetlere hazırlık haftası ilan etmişler. Eylülün ilk haftasını Japonya örneğin afetlere hazırlık haftası olarak değerlendiriyor. Hatta “önleme” demişler, hazırlık da değil, “afetleri önleme haftası.” Aslında bu Birleşmiş Milletlerin de 13 Ekim’i Afetlerin Etkisini Önleme günü olarak ilan ettiğini biliyoruz ama bununla ilgili ülkemizde ciddi bir etkinlik, faaliyet görmüyoruz maalesef. Yine baktığımda şunu fark etmiştim; AFAD 2022 Ekim ayında, o gün bugünü hatırlatan bir mesaj yayınlamış sitesinde. Ve bundan birkaç ay sonra deprem oldu. 6 Şubat depremleri oldu. Ve hani oraya o mesajı yayınlamakla bu iş olmuyor. Farkında olmak yetmiyor. Mutlaka harekete geçmek gerekiyor. Harekete geçmesi gerekenleri harekete geçirecek yapılarında bizim gibi demokratik meslek kitle örgütleri, bilimsel örgütler, bilim insanları olması gerekiyor. Bu anlamda dediğim gibi bu toplantılar son derece kıymetli. Japonya’da sonra ne olmuş? 95’teki Kobe depremi, 2023’teki depremle karşılaştırılacak büyüklükte ve etki alanına sahip bir deprem.

O depremde Japonya’da 6 bin kişi ölmüş sadece. Yani 140 binden sayı 6 bine çekecek kadar bu işi iyi yönetir hale gelmişler. Bizim de önümüzde uzun bir yol var gibi görünüyor bu kadar hazırlıklı olabilmek adına. Ama zamanımız herhalde o kadar yok. O yüzden biraz daha hızlı hareket etmemiz gerekiyor. Biz Türk Tabipleri Birliği olarak gerek odalarımızla gerek merkezi yönetimimiz, konseyimiz gerekse kollarımız aracılığıyla bu konuda elimizden geleni yapmaya gayret ediyoruz. Tabii ülkenin gündemi çok fazla ve yoğun. Sağlık alanında da hepiniz takip ediyorsunuz, oldukça hızlı değişiyor. Ama herhalde Türkiye’de birinci sıraya Marmara-İstanbul depremini koymak lazım. Hangi gündem gelip araya girerse girsin, birinci sıraya Marmara depremini koymamız lazım. Bu deprem sadece gerçekleştiği iller açısından değil, bütün ülke açısından çok yakıcı sonuçlar yaratacak bir deprem olacağını hepimiz öngörebiliyoruz. Dolayısıyla biz Türk Tabipleri Birliği olarak bunu birinci gündem maddesi olarak tutmaya gayret edeceğiz.

Çeşitli faaliyetlerimiz var. Onların bir kısmını bu iki günlük kongre sırasında da duyma fırsatınız olacak. TTB bünyesinde bir afet akademisi oluşturulmuş durumda, daha çok bilimsel veri toplamak üzere çalışan bir afet akademimiz var. Çok uzun yıllardır emek veren Olağan Dışı Durumlarda Sağlık Hizmetleri kolumuz var. Orada emek veren değerli arkadaşlarım önemli bir kısmı bu salonda. Onları görüyorum. Ne mutlu. Bir de ayrıca Marmara’da işte Hasan Abi’nin de içinde yer aldığı ve örgütlemeye çalıştığı Marmara Depremine hazırlık içinde ayrı bir faaliyet yürütmeye çalışıyoruz. Ben tekrar bu faaliyetlerde katkısı olan bütün arkadaşlarımıza bir araya gelen ve bu faaliyeti destekleyen bütün meslek örgütlerine Türk Tabipleri Birliği adına çok teşekkür ediyorum. Başarılı bir kongre olmasını diliyorum. Teşekkür ederim.

Kongrede yer alan tüm sunumları görmek için
QR Kodu telefonunuza okutun
ya da aşağıdaki linki ziyaret edin.

<https://deprem.istabip.org.tr/kongre-2/>

PANEL

AFETLERE

ETİK, SOSYAL ve HALK SAĞLIĞI

YAKLAŞIMLARI

Oturum Başkanı

Prof. Dr. Osman Küçükosmanoğlu
İstanbul Tabip Odası

Olağandışı Durumlarda Etik Sorunları

Prof. Dr. Murat Civaner
Uludağ Üni. Tıp Fak. Tıp Tarihi ve Etik AD

Deprem ve Sonrasında Halk Sağlığı

Prof. Dr. Pınar Okyay
Halk Sağlığı Uzmanları Derneği, İzmir Büyükşehir Bel. Gen. Sek. Yrd.

Kültür, Hafıza ve Siyaset Bağlamında Deprem

Prof. Dr. Şükrü Aslan
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üni., Sosyoloji Bölümü, Sosyometri AD

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Osman Küçükosmanoğlu, İstanbul Tabip Odası

Tekrar hoş geldiniz, kongremizin ilk oturumu “Afetlerde Etik Sosyal ve Halk Sağlığı Yaklaşımları.” Tabii yaşadığımız olaylar üzerine hep konuşuyoruz, en son 2023’teki depremlerde ortaya çıktı ki olağan dışı durumlarda başka önemli etik sorunlarla da karşı karşıya kalıyoruz. Sadece sağlıkla ilgili değil toplumsal yaşantımızda da ortaya çıkan yardımların dağıtılması olsun, ilk yardım faaliyetleri olsun, toplumun kurumlar arasındaki ilişkilerinde olsun, insan arası ilişkilerde olsun. Önemli sorunların bir tanesi, olağan dışı durumlarda etik sorunlar. Bu konuda Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi, aynı zamanda uzun yıllardan beri Türk Tabipleri Birliği’nin emekçisi, arkadaşım Prof. Dr. Murat Civaner konuşacak. Buyurun Murat hocam.

Olağan Dışı Durumlarda Etik Sorunlar

Prof. Dr. Murat Civaner

Uludağ Üni. Tıp Fak. Tıp Tarihi ve Etik AD

Merhaba. Çok teşekkürler öncelikle davetiniz için, prezantasyon için de, emek verenlere de, davet için de. Ben şöyle bir şey yapmaya çalışacağım, bizim bir araştırmamız vardı, ona dayanarak da aslında herkesin bildiği üç aşağı beş yukarı ihlaller konusundan biraz bahsetmeye çalışacağım. Biraz da biraz daha az görünür olan etik sorunları yani sağlık çalışanların hemen çözemediği ya da problemin ne olduğunun adını hemen koyamadığı ve hala da soru işaretle dolu noktaları derlemeye çalıştığımız bir iş. Onlardan söz etmeye çalışacağım. Çünkü eğer sağlıkçılar hep birlikte sağlık hizmetini nasıl örgütleriz ve aslında diğer meslek örgütleriyle de yani diğer mesleki dallarla da beraber bu işleri nasıl yapabiliriz derse bu soruları önlerine koyması gerekiyor diye düşünüyorum. O yüzden dediğim gibi ihlallerden, etik sorunlarından ve onlara bağlı sorulardan ve onları aslında çevreleyen de bir bağlam var ve hepsi birbiriyle ilişki içindeler. Onlardan söz etmeye çalışacağım.

Olağan dışı durum derken, afet sözcüğünü kullanmadığımı fark ettiniz. Afet özellikle tercih etmediğimiz bir terim Türk Tabipleri Birliği olarak da. Çünkü her şeyi karşılamıyor ama olağan dışı durum dediğiniz zaman her şeyi karşılıyor. Çok basit bir tanımı var. Herhangi bir yerde, herhangi bir koşulda gereksinim ve kaynak arasında eşitsizlik varsa olağan dışı durum vardır hiç. Uğraşmaya gerek yok. Hızlı bir örnek verelim. Gezi afet midir? Klasik tanıma göre değildir. Ama tabii ki olağanüstü durumdur. Oradaki sağlık problemlerini hatırlayın, insanların hastanelere gidemediğini hatırlayın, güvenmedikleri için. Revirleri hatırlayın.

2014 senesinde kimler katılmıştı bu sözünü ettiğim araştırmaya? Çeşitli illerden 31 tane sağlık çalışanı. Çok çeşitli alanlarda çalışmışlar. Hakikaten 83'teki Erzurum depremine katılan dahi vardı, çalışmaya katılanlar arasında. Çok çeşitli kimyasal madde patlamasından, seline kadar pek çok olağan dışı durumda çalışmış sağlık çalışanları katıldılar. Maden katliamı, patlama, silahlı çatışma hemen hepsine, göç, katılmış arkadaşlarımız bu araştırmaya katkı sundular. Şimdi ihlaller başlığında çok hızlı anımsatmak kolay. Elbette çok temel haklarımız ihlal oluyor. Yaşam hakkı, sağlık hakkı, hasta hakları gibi. Bir tanesi kaynakların dağıtımıyla ilgili ciddi bir sorun var. Hemen olağan dışı durum ne dedik? Gereksinimle kaynak arasında farklılık var. Yani gereksinimler daha fazla, kaynaklar yetmiyor. O yüzden triyaj denilen işi yapmak zorundayız. Öncelikle kime verelim elimizdekini, çünkü herkese yetmiyor. Bunların algoritmaları falan var ama maalesef mesela bu araştırmaya katılanlardan bir tanesi demiş ki, Marmara depreminde örneğin, gittiğim ya da içinde bulunduğu hemen hiçbir afette bir triyaj alanı görmedim, ertesi gün de görmedim. Yani ertesi gün çok geç tahmin edeceğiniz gibi, triyajı çok hızlı yapmak durumundayız. Bir başka başlık özerkliğe, kişi özerkliğine, kişilik haklarına saygı olağan dışı durumlarda çok akla gelmeyebiliyor. Çünkü genel düşünce şudur; olağan dışı durum yaşayan kişinin duygu durumu nedeniyle karar verme yeteneği zedelenmiştir. Ben de oraya yardım etmek için gitmişim.

Dolayısıyla ben onun için iyisini bilirim. Zaten bu da onu kabul eder. Herhangi bir tıbbi işlem için onam almak akla bile gelmez. Zaten ben iyilik için oradayım diye paternal bir yaklaşım. Bu sahiden nereye kadar kabul edilebilirdir? Düşünmek lazım. Yine kişilik haklarıyla ilgili önemli bir problem, dil problemi. Çevirmen bulunamıyor. Zaten normalde biliyorsunuz sağlık hizmetlerine ciddi sorun. Profesyonel olmayabiliyor. Türkçe bilmeyen çok sayıda insan vardı. Örneğin göçte çalışan. Tercüman aracıyla görüşme yapmak zorunda kaldık. O da sorun. Normalde görüşme yaparken nesnelliğini koruyabilecek ve görüşme yaptığımız kişiyi aslında tanımayan bir çevrenin olması lazım ki rahat konuşabilsin ama öyle bir profesyonellik yok. Hatta çocuklarını kullanmak zorunda kaldık, yapacak bir şey yoktu çünkü diye. Bu önemli bir sorun, özellikle kadınlar için. Çok önemli bir sorun tabii ki. Konuşmuyorlar çünkü haklı olarak ya da çok anlaşılır olarak. Bir de psikolojik sağlık hizmetlerini sunarken de çevirmen kullanmak onam almayı çok güçleştirdiğini psikolog olarak katılanlar da söyledi. Gerçekten onu ben hiç düşünmemiştim. Düşününce sahiden o ayrı bir başlık gibi görünüyor. Özellikle saygının yanı sıra gizlilik. Gizlilik de yine özellikle saygı gibi o durumda çok akla gelmeyeabilen bir şey oluyor sağlık hizmetini sunanlarca. Örneğin bizim pek çok şeyimiz var, sizler de biliyorsunuz, düzenlememiz var. Çok kadim meslek olduğu için yasal olanı var, yasal olmayanı var, ulusal, uluslararası pek çok şey var, düzenlemesi var. Öldükten sonra dahi diye geçer hatta, gizliliği koruyacağım diye. Fakat mesela bir arkadaşımız araştırmada demiş ki, biz kendimiz veriler topladık kendi şeylerimizle, sonra dosyalarımızı da tuttuk, başka hiçbir yetkileri de paylaşmadık, daha sonra çadır kentlerden dağılınca zaten onlar da herhalde imha edilmiştir, ne olduğunu pek hatırlamıyorum. Ya da bir tanesi diyor ki, kayıt tutuyorduk ama bizden önceki arkadaşlar da tutmuştu ama kilitle odalarda falan değildi. O kayıtlara istenen herhangi birisi ulaşabilir. Mesela uyuşturucu mu kullanıyor, çünkü çok fazla aile içi şiddetin devam ettiğini, o çadır kentlerde özellikle yaşam koşullarını düşündüğünüz zaman. Ne olacak bütün bunlar? Nasıl değerlendirilecek? Bunlar nasıl hiç düşünülmez? Biz de hiç düşünmedik. Ne oldu? Ben kayıtları çok merak ediyorum diye söylemiş. Bir de gizlilikle ilgili sağlık çalışanları olarak ciddi bir sorunumuz var. Bunları daha önceden iyi niyetle gidip de ne kadar örgütlenme öncesinde aklımızda tuttuk. O sayeden tartışmalı bir örnek olsun. Başkası yine özel yaşama saygıyla ilgili çadırların belli minimum aralıkları var. Onlara dikkat edilmediği zaman ki o minimum bile çok istemiyoruz aslında. Birbirine yakınlığı o mahrumiyet denilen şeyi ortadan kaldırıyor tabii. Poliklinik çadırlarına çok hızlı insanların girip çıkabiliyor olması büyük bir problem.

Medyanın tutumu mesela onun için şöyle bir anlatı olmuştu. Amerika'da 11 Eylül oldu, ceset görmedik. Ancak işte o atlayanları falan gördük ne yazık ki. Ama Van'da mesela her şeyi gösterdiler. Daha önce şeylerde de vardı. Şu anda da görüntüleniyor. Bunların aileleri var, bilmem nesi var. İleriki yıllarda çocukları öyle. Google'a düştüğümüz zaman çıkamıyoruz ki oradan. Özel yaşama saygı konusunda çok ciddi sorun var medyayla ilgili. Mesela Dünya Tabipler Birliği medya çalışanlarının tıbbi kuruma girmelerini engelleme yetkisini hekimlere vermiş vaziyette ve bunun için de hekimlere der ki, ey hekimler uygun biçimde eğitim almış insanı belirleyin olağan dışı durumda. O kişi medyayla iletişim kursun. Koronada, toplumda bizlere olan güvenin erozyona uğradığını orada da gördük. Sağlık çalışanların kendileri de bu konuda eğitimsizler, yani mesleki gizlilik ve özel yaşama. Mesela bu Soma katliamında olan, orada olan birisinin anlatısıdır.

Özellikle genç sağlık çalışanları sosyal medyaya yoğun biçimde, yani bu ekranın içine doğanlar kuşağı deniyor ya, hani aşağılayıcı bir söz müdür bilmiyorum ama çok kolayca şey yapıyor, o tonda söylediysem bağışlayın. Meseleyi anlattığı için o terimi kullandım. Bunu gayet bilinçsizce yapıyorlar. Ne hastalara, etkilenen kişilerin haklarına dikkat ediyorlar, ne de kendi yükümlülüklerinin farkında. Yani çok kolayca herkesin suretini, yaralı, ölü hiç fark etmeden sağlık çalışanların kendileri paylaşabiliyorlar diye bir anlatı vardı.

Bir başka başlık, ihlalleri çok hızlı geçiyorum, zamanı da iyi kullanmak adına. Herkesin de bildiği şeyler sadece derlemiş olduk. Mesleki bağımsızlığı korumakta ciddi sorunlar var. Elbette bizim bilimsel bilgiye dayanarak mesleğimizi uyguladığımız takdirde hiç kimsenin bize ne yapacağımızı söylemeye hakkı yok. Olağan dışı durumlarda da Cenevre konvansiyonlarını anımsayalım. Her koşulda saygı görecektir, kendilerine mümkün olduğunca yardım olunacak, hiçbir koşulda saldırıya uğramayacaklar, bağımsızlıklarını, yansızlıklarını koruduklarını söylüyoruz, sorun yok diye. Fakat Gezi'yi anımsayalım mesela, ne oldu değil mi sağlık çalışanları?

O hızla sokakta kurulmak zorunda kalınan revirlerde ilk yardım hizmeti sunanlar tehdit edildiler, saldırıya uğradılar, darp edildiler. Haklarında idari soruşturma bitmedi yani yetmedi bir türlü. İdari soruşturma açıldı, ceza verildi, gözaltına alındı, yargılandılar. Meslek örgütümüz uğraştı. Hakikaten senelerce, abartmış olmam o kadar söylersem. Elbette hepsi sonuçta aklan-dılar kendi mesleklerinin gereğini yaptıkları için. Orada bir sorun yok ama mesleki bağımsızlık üzerine ciddi bir baskıydı örnek olsun.

Bir başka baskı da Antakya'da. Bir katılımcı mesela demiş ki; "Devlet hastanesinde çalışan tüm cerrahları başhekim 15-20 kişilik gruplarla bir araya toplayıp odasına aldı. Biz burada hastalara iyi davranmıyormuşuz. Hastaların ayağını boşuna kesiyormuşuz, organlarını satıyormuşuz..." Hatırlar mısınız o zamanki haberleri? IŞİD'lilerin ayaklarını kesiyorlar bir daha savaşma-sınlar diye haberler bile çıkabiliyordu. Türkiye'ye getiriliyordu biliyorsunuz. Sonra cepheye geri götürüyorlardı. "Hastaların organlarını satıyormuşuz. Savcı Bey şöyle diyor. "Lütfen ayağınızı denk alın." Bize de uyarıda bulundu.

Şimdi ihlaller dersiniz çok böyle kabaca belki başlıkları eklemek mümkün ama dediğim gibi daha tartışmalı olan, hani burada çok tartışma yok, herkesin böyle bir şey olmamalı diye üzerinden kolayca uzlaşacağı şeyler. Fakat hani biraz daha böyle gri alanlı olan şeyler de var. Mesela acaba bizim sağlık çalışanları olarak hizmet sunma yükümlülüğümüz 7-24 diyoruz. Önce hasta diyoruz. Bu fedakârlık değil, mesleğin gereği diyoruz. Burada övünecek bir şey yok. Zaten yapmamız gereken bir ödev diyoruz. Tamam, buraya kadar ama acaba hiç mi yok? Hizmet sunma yükümlülüğünün sınırları. Mesela acaba bulaşıcı hastalık salgınlarında var mı? Bu işler her büyük salgında yaşanıyor biliyorsunuz. İşte en son koronada konuşuldu, SARS'da konuşuldu, evvelinde işte Ebola'da konuşuldu falan.

Acaba bunlar şu özellikleri taşıdıklarına mesela enfeksiyon zincirini daha bilmiyoruz. SARS'ta mesela benzer bir şey yaşamıştık hatırlayın. Etkin korunma ya da tedavi yöntemi yok. Öldürücülüğü yüksek, kolay bulaşan bir hastalık olsun mesela. Böyle bir hastalıkta da acaba nereye kadar bizlerin hizmet sunma yükümlülüğü var? Ya da karşı argümanda şunu söylüyor, ben kendimi, ailemi, diğer hastaları, toplumun diğer bireylerini, ben ölürsem 70 kişiye daha hizmet veremeyeceğim, dolayısıyla buna bakmayayım, haklıdır diye söylemiyorum, karşı çok fazla argüman var diye. Onun dayandığı şeylerden bir tanesini de şöyle söyleyeceğim. Bunu biliyorsunuz vebadaki hekim giysisi ama sonrasında mesela SARS'ta bakın kendimizi korumaya çalışıyoruz. Ne yapmaya çalıştığımızı çok iyi bilmiyoruz ama en azından korumamız lazım. Buradaki hekim gibi bu da bilmiyor ama işte içgüdüsel bir şekilde kendisini şey yapıyor. Sonra SARS'tan sonra Ebola'da bakın MSF çalışanının üzerindeki giysi giderek astronot şeyine benzemeye başladı. Sonra tabii bu hallere geldik.

Mesela ebolada şöyle bir tartışma vardı. Bu giysi değil galiba, daha böyle etkili bir şey. Giyilmesi 20 dakika süren bir tulum var. İçinde de oturup bekleyemiyorsunuz, sürekli olarak. Ne yapacağız hani yeni bir hasta geldiğinde de kim müdahale edecek? Yani Türk Tabipleri Birliği'nin kayıtlarını tutabildiği kadarıyla 2022 itibarıyla 557 sağlık çalışanı hiçbir tazminat falan almadan fıtıratındadır falan diye hatırlayın. Ne çocukları ne ailesi hiçbir şekilde dikkate almadan yaşamla-

rını kaybettiler. Bu da işte böyle doğal ölümler olarak kabul edildi. Her birini saygıyla anıyoruz diyelim ama bu kuru lafın ötesine geçemiyoruz.

Mustafa'yı anmak istiyorum ama Mustafa Bilgiç. Kırım Kongo'dan kaybettiğimiz asistan. Yine araştırmada mesela hizmet sunma yükümlülüğü hangi durumlarda kalkabilir sorusuna dair bir enfeksiyon uzmanı da kendisi dört tane çocuğu var eşi çalışmıyor, Kırım Kongo'da pozitif olsam yine yaparım diyor. Yani karşılaşırısam yine yaparım. Fıskırarak kanayan bir hastalık. Biliyorsunuz Türkiye'de havalar sıcaklaşınca belli bölgelerde vakalar artıyor.

Sağlık çalışanları ciddi risk altında, özellikle hemşireler ve acil tıp teknisyenlerinden kayıplarımız var. Ama mesela bir tane hekim, enfeksiyon uzmanı tabii ki ben yapacağım. Elimin altına koydum bu taşı, hayır diyebilir miyim diye. Şimdi bu kahramanlık mı, ödev mi mesela? Yani herkesten bu kadar beklenebilir mi? Bir tanesi de böyle büyük dramatik pandemik bulaşıcı hastalık vs. değil de rutin korunma koşullarının olmayabildiği koşullarda da çalışıyoruz. Sağlık çalışanı olmayan dinleyiciler için anımsatmak gerek. Gerçekten bu mümkün olabiliyor. O zaman ne yapacağız? Hani rutin yoksa kendimizi şey yapalım mı diye mesela bir görüş hayır tabii ki o hasta acil değilse sağlık hizmeti sunmam, doğru yere gönderirim diyor. Yine tartışmalı bir şey. Can güvenliğim yoksa? Can güvenliği olağan dışı durumlarda nasıl olmayabilir? Tabii çok fazla örneği var. İki tane örnek göstereceğim. Bir tanesi Marmara'dan. Bu TÜPRAŞ yangınına anımsıyorsunuz. Orada şöyle bir şey olmuştu. Bizim hastanemiz 5 kilometreye yakında demiş bir anlatıcı. Diyor ki patladı patlayacak çeşitli haberler geliyor bir anda bir radyodan bir şey geliyor, diyor ki Körfez ve Derince boşaltılıyor diye. O anda hastane yarım saat içinde çil yavrusu gibi dağıldı. Hastalar yollarda, sedyelerde insanlarla taşınarak kaçıştı. Sonra ne oldu? Yoğun bakımlar sanki orada bırakılmış gibi haberler bile çıktı. Oysa ben sonra bunun peşine düştüm. Hakikaten Doktor Coşkun Ova Şeyhoğlu ki orada çalışan hekimlerden, TTB'li, olağanüstü durumlarda çok ciddi çalışan hekimlerden Kocaeli'nde.

Sahiden de isimlerini anmak istedim onlara saygı gereği. Doktor Ayşe Tekli, Erdal Çakıroğlu'nun tüm hastaları tek boşalttığına dair bir şey var. Öyle bir şey yok ama... Bir taraftan hani can güvenliğimizi korumak adına ne zaman, nereye kadar yapabiliriz? Mesela bu 2023'te şöyle bir haberler de dikkatimi çekti. Bunu anımsayacaksınız. Doğrudur, yanlışır bilmiyorum çünkü sonrasını bilmiyorum ama... Şimdi mesela şu haberi okuduğumuz zaman değil mi?

Hani korkunç bir şey. Aman Allah'ım dediğimiz bir şey. Fakat sonra aynı haberde şu altta şöyle şeyler de yazıyor. Elektrik kesiliyor, jeneratör devreye girmiyor. Oksijen sistemi patlıyor. Oksijen sistemi olmadığı zaman hastanın yaşama ihtimali yok. 15-20 dakika sonra ölecekler. Arkadaşlar çıkarabilecek kadar hastayı çıkarıyor. Yukarı çıktıklarında artçılar oluyor. Üzerlerine asma tavanı düşüyor. Geri iniyorlar. Su boruları patlıyor. Acil servisteki arkadaşlar avludaki kantinde hastalara müdahale ediyor. Acile giremiyorlar. Sarsıntılar sürüyor. Müdahale edecek ortam yok." Sahiden ne oldu burada? Antakya'dan arkadaşlarım var. Belki onlar sonrasında şey yaparlar bilmiyorum ama gerçekte ne oldu acaba? Ve hakikaten şurada olay bağımsız, olay örnek olsun. İlk refleks anının sonrasında kim nereye kadar yükümlü? Binaya tekrar kim ne zaman girmeli falan gibi tartışmalar var ama aslında şunları da örten bir tartışmaya dönüşmemesi lazım. Öncesinde binanın niteliği neydi? Afet planları nasıldı? Hazırlıklar nasıldı? Sonrasında arama kurtarma, genel organizasyon bozukluklarının bir şeyi yok mu?

Sadece sağlık çalışanları üzerinden tartışmak ne kadar adil, bunu da düşünmek gerek.

Çok da karmaşık şeyler söylemiyorum ama çok fazla sorun alanı var aslında, ama bu ihlaller ve soruları, sorunları, soruları da en son göstermeye çalışacağım. Bir bağlam içinde yaşıyoruz. O bağlamı görünür kılmaya çalışan da bir araştırmaydı bu. Ondan bahsetmeye çalışacağım. Şimdi

aslında olağan dışı durumun kendisi pat diye oluşmuyor. Olağan koşullarda yaşıyorduk da... Mesela bilimsel bilgilerden bir tanesi, bütün dünya için de böyle olağan dışı durumların %90'ından fazlası eşitsizliklerin belirgin olduğu ülkelerde. Kaynaklar zaten çoğunluk için olağan durumlarda da yetersiz. Hani dedik ya kaynakların yetersizliği diye. Bir arkadaş şöyle söylemiş, olağanımız zaten bizim olağan dışı. Dolayısıyla birincisi bu, bağlama etkilerini. İkincisi politikacıların, hepimizin örnekleyebileceği pek çok şeyde güç suistimali, mesela bir anlatı. Güçlerini kendi gündemleri, çıkarları için suistimal etmek. Dini, etnik köken, siyasi görüş gibi ölçütlerle kendilerince uygun gördükleri, ayrımcılık yapabilmeleri.

Ve bu ayrımcılık, sağlık hizmetleri bağlamında, sağlık çalışanlarını ve kaynaklarını kendi uygun gördükleri yerlere, kendi uygun gördükleri zamanlarda aktarmak anlamında ki aslında bu 6 Şubat'ta da çok daha büyüğünü gördük 3 gün boyunca. Mesela bir anlatı, merkezi yönetim kendi görüşüne yakın yerlere dağıtırken, yerel yönetim de kendi oy bölgesi olarak gördüğü yerleri gözetti. Hatta iş iktidar yerel yönetim çatışmasına kadar varıyor. İktidar belediyenin yardım konvoylarını engelleyebildi mesela diyen bir deneyim. Çok da yabancı gelmiyor. Bir yine bağlamı etkileyen bizim ülkemizin işte bu Âli Osmanlı'dan da gelen herhalde ve hala yaşayan devlet yetkililerinin şu defansif tutumu. Devlet güçlüdür, her şey kontrol altında, gereken her şey yapılıyor tarzındaki o bildik söylemi korumak adına eleştiriye açık olmama, sorunların üzerine örtülmesi bunun da çok örneğini gördük. Tabii böyle bir şey olduğu zaman iyileştirme, iş birliği olanakları kaçırılmış oluyor. Örneğin TTB'ye karşı, bize karşı genel tutum şudur ya, muhalif bir odağız. Dolayısıyla hasımız, düşmanız hatta.

Dolayısıyla bütün derdimiz devletin açığını şey yapıp ifşa etmek. Böyle bir misyon edinmiş olarak görünüyoruz. Dolayısıyla da TTB ile asla bilgi paylaşılmıyor ama. Onun dışında kamu güvenliği gibi hemen koyuverdiğiniz ve asla arkasını kurcalayamadığınız bir şey zaten elinizde var. Kamuoyundan bilgi saklanıyor. Bunu hatırlayın kolera salgını, şeyde Körfez Savaşı'nda MSF koydu Türkiye'deki kolera salgının şeyini örnekleri Paris'e falan götürdü böyle rezaletleri oldu. Saklamaya çalıştıkça böyle şeyler oluyor tabii işte, korona örneğini zaten herkes biliyor neyin ne kadar saklanmaya çalışıldığını. Yardımların etkililiğini gönderme, depolama, dağıtma her aşamasında etkileyen problemler var. Mesela en önemli problemlerden bir tanesi ayıklanma ve sınıflanma, zorunda kalma. Ben mesela üç gün boyunca sadece bununla çalışmıştım, uğraşmıştım iki eczacıyla beraber. Üç gün boyunca üçümüz bununla uğraştık mesela. Kendi başına bir yıkım, çok güzel bir ifade. Yollamasalar daha iyi olur, çok güzel bir ifade. Hakikaten bazen yollama, keşke bu kadar şey yapmasalardı falan diye.

Şu duygu çok fena. Yani bunu anlatamıyorsunuz topluma tabii, yapmayın etmeyin falan diyemiyorsunuz ama hakikaten de şunlar etkin yani elindeki eskileri kendi ruhunu temize çekmek için gönderme diye nasıl söyleyeceğiz bilmiyorum. Bu o kadar çok probleme yol açıyor ki yani emek zaman kaybının dışında mesela çocuklarda ilaç zehirlenmesine yol açıyor. Hemen akla gelmeyen. Yangınların daha kolay çıkmasına yol açıyor, çevre kirliliğine yol açıyor, kara borsaya ciddi biçimde yol açıyor. Mesela sobaların, battaniyelerin satılması falan gibi biliyorsunuz. Eğer bu kadar adaletsiz bir düzen kurarsanız, ya da düzensizlik içinde olursa, almaya gelen de daha çok gidiyor tabii ki. En çok ihtiyacı olana hiç gitmiyor, göstermelik olabiliyor, adil olmuyor. Böyle olunca da güvensizlik, toplumda güvensizliği oluşturan her şey aslında en tehlikeli şey. Ve tabii onur kırıcı mesela hatırlayın, kamyonlardan ekmek atılması gibi. Tek başına itiraz edilmesi gereken bir iş belki.

Başka bir problematik alan, yardım örgütlerinin bu ulusal, uluslararası motivasyonları, yani neden oradalar ve nasıl davranıyorlar. Önemli bir problem. Herkesin kendi gündemi var. Bu illa CIA'nin alt örgütü olması gerekmiyor, önemli kısım öylesi de olabilir. Ama dini misyonerlik ça-

lışması için mesela herkes kendi hedef kitlesine yardım yapıyor ya da politik amaç casusluk, güvenirlilik kazanmak, kendi politizasyonlarını gerçekleştirmek. Buna her türlü politik düşüncenin örgütünü katabilirsiniz, bunu katmalıyız diye düşünüyorum. İnsan belli bir politik görüşe sahip olunca her konuda haklı olamaz. Böyle bir önyargımız var ya. Havaalanı inşası gibi, mesela bu Kızılhaç'a yöneltilen bir şey. Yani Kızılay değil sadece. Bu tür örgütler dünyada... Mesela Kızılhaç'a yöneltilen şeylerden bir tanesi kocaman şeyde Haiti depreminden sonra kocaman ihaleye kendi alt şirketleriyle girmeye kalktı falan filan diye. Çok kirli bir alan, berbat bir alan aslında.

Bir sürü örgüt para bulmak için, yıllık raporun arkasına oradaydık, yaptık, yardım ettik, yazmak için halkla ilişkiler çalışması olarak kullanabiliyor. Bunun adı araçsallaştırma, öyle değil mi? İnsanların yaşadıkları şeyleri falan. Ve şimdi insanlar da aptal değil, bunları gördükçe tabii örgütlere karşı tepki oluyor içlerinde. Yardım etme, dayanışma kavramlarını değersizleştiren bir iş bu. Ve güveni azaltan bir iş maalesef. Bir başka şeyleri paternal, biz biliriz dışarıdan gelenler özellikle, siz hani işte bilemezsiniz bunları, siz bize malzemeleri verin gerisine karışmayın. Sevdelerde bilgi vermemek, hiçbir şekilde bilgi paylaşmamak ve aslında etkin bir şekilde organize bir iş yapmıyorlarsa sınırlı yarar kaynakları üzerinde yük oluşturuyorlar. Hatta bir tane size örnek; Van depreminde bizim hekim diyor ki, bizi müdürlükten çağırdılar. İşte bilmem nereden geldiler. İşte şöyle böyle tedavi teknikleri var. Çok kısa süre içinde stres bozukluğunu tedavi ettiğini söylüyorlar. Sonra görüştük, broşürlerini aldık. Bunlar Scientology tarikatından çıkmış. Tom Cruise'un falan üye olduğu tarikat. Van'dalar. Hani sadece böyle örgütlere dikkat etmek gerekiyor.

Medyayı uzun uzun anlatmaya gerek yok ama mesela temel şeylerden bir tanesi blokaj. Hizmeti engelleyebilen bir hali olabilir. Yani maddi olarak blokaj yapabiliyorlar. Abartılı gösterebiliyorlar. Söylentileri gerçek. Mesela ölülerin bulaşıcı hastalık yaydığı hikayesini bir tane toz maskesi görür görmez hemen demek ki bulaşıcı hastalık deyip hızla şey yapıyorlar. Gerçi elbet hani belki bu işleri de bu diyeceksiniz belki. Değil elbet. Düşmanca yayabiliyorlar. Mesela yine Antakya'dan. Hatta bir gazeteci vardı. Gazetenin birinde bizim hakkımızda yazı yazmış. Alevi doktorlar hastalara kötü davranıyor. Bacaklarını, ellerini falan. Şimdi bu tür şeyler güvenirliliği azaltıyor. Kaynakları boşa harcıyor. Düşmanca duygular zaten kolay yayılıyor. Onlar da körüklemiş oluyorlar. Gerçekten medya çok özel bir başlığı hak ediyor. Yine bağlamı etkilenen bir başka başlık da şu, sağlık çalışanların bizlerin özellikleri. Biz iki türlü gidiyoruz. Bir tanesi zorunlu, bir tanesi gönüllü.

Zorunlu gittiğimiz zaman şöyle sorunlar çok fazla oluyor. Gecenin 3'te sizi otobüse doldurabiliyorlar. Yani diş fırçası falan da almadan görev tanımı belli değil. Bahçeye gittik diyor. Bizi bıraktılar sabah beş buçukta. Öyle soğukta bekledik saatlerce diyor. Sağlık müdürünün başkasına mesela. Karşılanmayan gereksinimler çok haklı olarak. Herkes insan. Öfke, gerilim, ben burada ne yapıyorum, empati yapmanı zorlaştırıyor. Çalışma motivasyonunu düşürüyor. Psikolojik olarak hazırlıksızlık da ikincil travma, tükenme geliştirmesini kolaylaştırıyor. Gönüllü gitmek de kendi içinde sorunlu bir şeye dönüşebilir. Tamam, özgecilik duygusuyla gidiyor. Kahramanlık, kurtarıcılık, yapacağım edeceğim hızla gidiyor. Bir tür macera yaşamak da var. Hakikaten araştırmada çıkan şeyler bunlar. Mesela şöyle diyor, ciddi adrenalin yüküyle başlıyor, tüyleri diken eden coşkun bir duyguyla gidiyorum. Sonra şunu fark ediyor, mesela yersiz işlere de burnunu sokuyor aslında ve başkalarının kendisine güvenliğini riske atabiliyor. Dinlenmeyi etik dışı bulabiliyor. Aslında tam tersine dinlenmek zorunda. Etkili devam edebilmesi için.

Sonra işte öfke, kendisini zorlamaya başlıyor. En kötüsü de şu, yanına bisküvi bile almadan gidebildiği için ya da işte uzun dönemdeki çeşitli şeylerini, oradaki insanların kaynaklarını tüketiyor. Artın daha fazla olmaya çalışırken eksin daha fazla oluyor. Kendi içinde de böyle bir psiko-

lojik probleme dönüşüyor. Biz eğitim almıyoruz olağan dışı durumlarla. Biz acil eğitimi alıyoruz. Olağan dışı durumlar başka bir şey. Acil serviste çalışmak da başka. Olağan dışı durumlar başka. Hakikaten ya hiç yok ya çok çok kısıtlı saatlerle eğitiliyoruz. Bütün bu anlattıklarımı böyle belki bir açıklayıcı modelde toplayabiliriz diye şey yaptım. Bakın en ortada sağlık hizmeti sunumunda etik sorunları diye bir şey var. Ama bunların hepsi, az önce söylediğim başlıkların tamamı bura-ya etkiliyor. Yani hastayla hekimin birebir iletişimde olduğu mekânı çevreleyen bir bağlam var ve az önce söylediğim bütün başlıkları bir şekilde yerleştirmeye çalıştım.

Saymadığım, saymadığım, bilmediğim pek çok şey de olabilir ama eğer etik sorunları, değersel sorunları çözmek istiyorsak yahut önlemek istiyorsak hepsini dikkate almak gerekiyor diye düşünüyorum. Çünkü gerçekten gereksinim deryası içinde bir işler yapmaya çalışan insan, hep sağlık çalışanları tarafından konuştum tabi ama benzeşimler kurulabilir başka mesleklerde de.

Şimdi size mesela birkaç tane sorup öyle bitireyim. Sağlık çalışanlarının tümüne olağan dışı durumlarda sağlık hizmeti, eğitim vermek ahlaki bir ödev mi, eğer bu öyle bir şey değilse, sorun yok da o zaman ödev diyorsak hani bayağı bir problem var. Gönüllülerin, yardım edenlerin ya da hangi motivasyonları az önce saymaya çalıştığım haklı çıkarılabilir? O özgeciliği duygusunu ne kadar terbiye etmeleri lazım, o coşkun duyguyu ne kadar disiplin etmek, kanallı etmek lazım, bunu tek başlarına bırakmamak lazım. Tıbbın araçsallaştırılmasının örneklerini söyledik, sağlık hizmetlerinin ya da. Nasıl önenebilir mesela, bu önemli bir soru diye düşünüyorum.

Babaca yaklaşım (paternal), yani ben bilirim, doğrusunu ben bilirim deyip hiç sormadan yapmak, olağan dışı durumlarda ne zaman, ne aşamaya kadar haklı çıkarılabilir? Yararcı yaklaşım hangi koşullarda? Yani yararcı yaklaşım sayıya bakar sadece. 70 kişiyi kurtarmak için 5 kişiyi hemen feda edebilirsiniz olağan dışı durumlarda. Çok hızlı düşünerek. Bu hakikaten ne zaman, nereye kadar haklı çıkarılabilir? Sonuçta 5 insanın hayatı neden sayı olarak daha az değerli sayı olarak mı bakılmalı insan hayatına? Ya da mesela bazı bilgilerin, burayı hakikaten iyi düşünmek lazım, bazı bilgilerin en azından bir süreyle toplum içinde paniği önlemek, kamu güvenliği gibi gerekçeler toplumdan gizlenmesi haklı çıkarılabilir. Şimdi bu soruyu yanıtlamaya çalışırken kendimizi iktidarda düşünelim. Yahut bütün yetki bizde olsun ve olağan dışı durumu yönetmeye çalıştığımızı düşünelim. Sosyal medya diye bir şey var, medya var, toplumun bilgilendirme ihtiyacı var, hakları var. Mesela sağlık, bir taraftan yönetici, bir taraftan da sağlık çalışanı olarak düşünelim.

Bizlerin de sağlık çalışanı olarak toplum bilgilendirme yükümlülüğümüz var. Politikacılar ne diyecek diye beklemek durumunda değiliz her zaman. Dolayısıyla bu acaba yükümlülük ne zaman nereye kadardır, konuşmak gerekiyor herhalde.

Malpraktis meselesi hiç konuşulmuyor. İyi niyetle gidiyorsak hiç sorun yoktur mu sahiden? Yoksa o kadar da değil mi? Benim arkadaşlarıma, öğrencilerime verdiğim bir örnek var. Ben mesela en son reçetemi 1997'de yazmışım. 20 küsur sene olmuş. Uçaktaki tek hekim ben olayım. Tıp fakültesi mezunu ben olayım. Başınıza bir iş geldiğinizde beni ister misiniz başınıza? Beş sene acilde çalışmışım. Başka da bir şeyim yok. İsteriz diyorlar. Hata yaptım beni dava eder misiniz? Hepsini eder. Hepsini. Bir tanesi de yok ya işte ne yapalım elinden geleni yaptın. Hiç öyle bir şey demiyorlar. İşte hani sahiden buralar tartışmalı meseleler. Bir de hani biraz örnek vermeye çalıştım. 7/24 ama nereye kadar? Şiddet konusunda daha kolay bir şey tanımlayabiliyoruz.

Ne güzel bizim arkamızda yasal bir şey de var, çerçeve de var. Ama onun dışında hiçbir şeyde hizmet sunmaya yükümlü sınırlarını konuşmuyoruz. Veya da hukuki bir şeyimiz de yok. Altyapımız da yok. Çok özette aslında değersel sorunların çoğunun önenebilir olduğunu düşünüyorum. Mümkün olduğunu düşünüyorum. Bağlamanın belirleyici olduğunu, hekimin de işte belli şeyleri bilmesi gerektiğini düşünüyorum. Deyip teşekkür ediyorum dikkatiniz için.

Deprem ve Sonrasında Halk Sağlığı

Prof. Dr. Pınar Okyay

Halk Sağlığı Uzmanları Derneği, İzmir Büyükşehir Bel. Gen. Sek. Yrd.

Herkese merhabalar. Çok güzel bir şey burada birlikte olmak. Murat'ın konuşması da aslında bana gerçekten çok ciddi bir böyle atlayış şansı verdi. Ali Osman abi burada. Olağan dışı durumlar lafını biz 90'ların ilk yarısındaydık. İzmir Tabip Odası'nda bir eğitimle kullandık ilk kez. Zuhale abla vardı, Zuhale Okuyan sağ olsun. Orada Şili'li bir Dünya Sağlık Örgütü temsilcisi gelmişti. Ve biz o eğitime katıldık. Şili'li olduğu için de adam bolca depremden örnek vermişti. Onlar o kadar çok deprem yaşamışlar ki. O zaman böyle bir terminoloji Türk Tabipleri Birliği'nde yerleşti. Ve sonra da işte gerçekten çalışma gruplarımızda hep kullanır olduk. Bugün de o geniş çerçevesini aslında Murat çok iyi ortaya koydu. Sonra bu 99 Marmara depremi oldu. Ben İzmir Sağlık Müdürlüğündeyim. Marmara depremine ilk giden ekibinin başındaydım. Bir çadır kent kurduk orada. Bir tırla gittim. Ertesi günü, ana baba günü böyle.

Karşıda bir kocaman kamyon var. Kamyonda doktorlar ve bizler varız. Dünya kadar eşyamız var. Kimseye ihtiyacımız olmasın diye. Hatta çok güzel bir şey, formlarla gitmiştik. Çadır kentte kullanacağımız formları o gece çalışıp götürmüştük. Sonra şöyle bir şey oldu. Oraya geldik ve kimse bize yardım edebilecek durumda değil. Çadırımız yok zaten. Marmara'da o dönem şakır şakır yağışlı bir hava var. Sonra bir arkadaş uzaktan göründü. Dedi ki hocam dedi size ben dedi hemen yemekhane çadırımızı vereyim. Araçlarıyla geldiler, toprağı düzleştirdiler. Yine Ali Osman abi bizi orada ziyaret etmişti. İzmit Çadır Kenti, Değirmendere oranın çadır kentini kurduk. Şimdi Hasan Abi beni buraya çağırdıktan sonra bir de en son Marmara depreminden sonra Hatay'daki ilk depremde altıncı günde Sevgili Kayihan'la gittik.

HASUDER adına ilk raporu orada bir hafta kalarak hazırladık ve sonra da ilk üç ayda üreme sağlığı oradaki ilk hizmeti kuran ekip içindeydim. Evet, çok şey biriktirdik ama ben burada Alpay Hocam'a çok katılıyorum. Benim slaytlarımda da göreceksiniz. Aslında yani konuştuğumuz her şeyi neredeyse buradaki çok değerli arkadaşlarım, hocalarım şurada anlatmaya kalksam benden daha iyi biliyorlar. O kadar çok teorik bilgi, o kadar çok deneyim biriktirdik ki. Ama bizim iyi uygulama örneklerini daha eylemlerle ilgili gerçekten konuşmamız gerekiyor. O yüzden de bu çağrını açıkçası çok önemsedim, çok teşekkür ediyorum. Şimdi böyle bir kısa bir giriş yapayım dedim. İstanbul'la ilgili depremden konuşurken aklıma ilk hemen bunlar geldi.

Halk sağlığıyla ilgili şeyleri de çok yazdık çizdik. Ciddi bir aslında o çadır kent hikayesinde olduğu gibi birikim. Özellikle çadır kent nasıl oluşturulur kısmında ilk başlarda gerçekten çok kötüydük. Ama şimdi gerçekten de halk sağlığı eğitiminin en temel öğelerinden biri oldu. Ama yine de yeni bir şeyler söylemek lazım. Ama eskiler de çok değerli. Bu kısmı çok hızlı geçeceğim. Çünkü burada bu son dönem özellikle anlatacak birçok arkadaşım var. Deprem bölgesinden gelenler.

Temel halk sağığı önceliklerini yine de bilmemiz gerekiyor. Sağık hizmeti sunumuyla ilgili yapılanmayı bilmemiz gerekiyor. Bunlar hala çok değerli ve önemli. Yer seçiminden atıklara kadar pek çok şey konusunda çok bilgilendik. Geçici yerleşim yerlerinde altyapı hazırlığı, süreklilik vesaire gibi birçok bilgi birikimimiz oldu. Burada göstereceğim şeyler Kayıhan'la bizim dört kişilik raporumuzdan. Burada geçici yerleşim yerleri örneğın İRAP'larda son derece problemliydi. Ben Hatay olayını biliyorum.

Biz İRAP'ta gösterilen noktaya gittik işte burada çadır kent vesaire kurması için hazırlanan yer suyun altındaydı tamamen bataklık bir alan herhangi bir altyapı da yoktu. Yani aslında eylem planları vesaire ile ilgili gerçekten geldiğimiz noktada onları çok daha gerçeğe yakın yapmalıyız.

Ben de güvenikle başlamıştım, geçen bu dönemdeki hep konuşmalarına güven duygusu ve güven çok önemli. Can güvenliği mal güvenliği ama en çok da aslında biraz önce Murat'ın çizdiği çerçevede açıkçası güven duygusu çok değerli. Çadır kentlerle ilgili bilgimiz arttı. Ben bu çadır kenti girerken Kırıkhan'da çok organize, çim sahayı çevreleyen bir yerde jandarmalar insanları içeri almışlar. Burada olan arkadaşlarım bilirler. İçeri girdik, muhteşem görünüyor. Hatta kapıda insanlar gerçekten telleri zorluyorlardı. Çünkü çocuklarıyla ilgili ortamda bulunmak çok güvenli. Anneler bana bunu söyledi. İçeride olmak acayip güvenli. Hiç olmazsa çocuklarımızdan endişe etmiyoruz. Ama mahremiyet duygusu, ışıklar bir yanıyor içeride. İşte ne mahremiyet kayıyor ne bir şey.

Mesela çadır kentle ilgili burada bu petrol ürünün üzerine böyle bir çadır yerleştirmek yangın riskini çok arttırdığını o zaman çok konuşamamışlardı. Ben çok genç bir kaymakam ve çok genç bir ordu komutanı vardı. Ve aslında yani kutuplaşmazsak ne kadar güzel iş çıkarabileceğini orada gördüm. Bizi içeri aldılar. Hocam ne olur önerilerinizi söyleyin falan dediler. Çok etkileyici bir şeydi. Ben böyle hani her şeyi bilen değilim ama orada biz bir ekip olarak gittiğimizde onların deneyimleri ve yapabilme kapasiteleriyle daha güzel şeyler konuşabildiğimizi gördük. Konteyner kentlerle ilgili çok yol aldık. Arsuz'da böyle planlar geliştirebilir olduk. Yine halk sağığı, temel halk sağığı işlemlerinden biri içme suyu, önemi zaten çok vardı. Şebekenin devreye sokulmasıyla ilgili özellikle bu kentsel eşleştirmenin ben ne kadar kritik olduğunu gördüm. Sanıyorum 7. günde ydi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Hatay Büyükşehir Belediyesi'nin tamamen İSUS'un, o HATSU'nun içine girmişler. Bütün böyle dokümanları açmışlar.

Bütün alet edevatları, işte kocaman araçlarıyla bir şeyleri yapmaya çalışıyorlardı, ne derler, iyileştirmeye çalışıyorlardı bütün hatları. Bu çok değerli bir şey gerçekten. İşte bu tip iş birliklerin, dayanışmanın ne kadar değerli olduğunu öğrendik. Bu tip olanaklar çok değerliydi. Özellikle kırsal bölgelere götürebilmeniz gerekiyor. Ya da el yıkama alanları, duş alanları, çamaşırhane vesaire gibi. Tuvaletler gönderildi. Yardımlar konusunu ayrıca konuşmamız gerekiyor. Bence yardımlarla ilgili gerçekten bir organizasyonel minik denemeler falan yapmamız gerekiyor. Mobil tuvalet yardımı da geliyordu, geliyor oraya koyuyor. Bu ne yazık ki yıkılan hastanemizin bahçesinden. Gördüğünüz gibi böyle tuvalet konmuş ama hiçbir eklentisi yapılmamış. Örneğın o dönem bir çadır isteğı olmuştu. Çadır gönderin bize, konteyner değil öncelikle diye, kıyamet kopmuştu. Ama bunu dile getiren kişi şunu biliyordu, o konteynerin altyapısını yapamayacak. Çadırda hiç olmazsa çadır atacak, insanları içeri sokacak. O yüzden aslında bu tip yardımları önceliklendirme sırası ve nasıl yöneteceğimizi konuşmamız gerekiyor. Çok iyi örnekler de vardı.

Eğer bilen insanlar giderse ekiplerde, bakın bir konteyner kentin tuvaleti gerçekten de sisteme bağlanmış ama geri taşar falan diye sisteme de güvenmiyor. Çevre Sağığı Teknisyeni arkadaşımız, çok değerliydi. Burada kendine bir geri basarsa diye çukur yapmış. Yani benim gördüğüm en iyi örneklerden biriydi. Bunları yapabiliriz, bunları öğrendik zaten. Yani burada doğru insanlarla, doğru ekiplerle aslında bir yönetsel ve koordinasyon sorunu olmazsa bunları yapabile-

ceğimizi biliyoruz. Atık yönetimi son derece önemliydi halk sağlığı anlamında. Burada mesela bu da yukarıdaki hastanenin atık tuvaletini kurmuşlar. Burası hastane bahçesi, yukarıdaki şehir hastanesinin bahçesi. Gördüğünüz gibi doğrudan veriliyordu. Atık tesisleri ne yazık ki aynı hastaneler falan gibi böyle. Ama ilk çöken yerlerden bir tanesiydi. Karışımla ilgili ciddi endişe vardı. Zaten şu anda da yüzde 65'e çıkmış.

Biz Marmara depreminde, Ali Osman abi hatırlar, katılanlar da hatırlar, sakın kullanılmış ilaç göndermeyin dedik. Aynı Murat'ın dediği gibi ben ilk gittim ekibimle ve sonra dedim ki bunları biz tıbbi atık sayalım diye ayırdık. Gerçekten bu kendi kararımızdı. O kadar çok göndermişlerdi ki. Burada da ikinci el eşyalar, böyle çöpler oldu. İnanılmaz bir şey, gerçekten de çok fazla atık şey çıktı. İnsanların emeklerini anlatamam. Hatay'daki o Expoda gençler, sivil toplum örgütleri muhteşem iş çıkardılar. Gece gündüz. Biz biraz konformist oluyoruz yaşlandıkça. Bunun üstünde yatamıyoruz. Ama onlar yatıyorlar. Hem ayıkılıyorlar hem dağıtıyorlar. Çok inanılmaz etkiyici bir şeydi. Enkazların oluşturduğu atıklar vardı. Çalışan güvenliği, asbesti çok konuştuk. Depolanacağı yerin seçimiyle ilgili yorumlar vardı açıkçası. Böyle şey, hani hiçbir şey yapılmamış gibi, öngörülü bir çalışma yapılmamış gibi. Oysa bunları yapmak gerektiğini artık biliyoruz. Toz bulutların toksik risk olduğunu biliyoruz. Mesela hızlı sağlık durum değerlendirmesi. Ali Osman abi 1994'daki eğitimin ilk maddesi değil miydi?

Yani 1994'te 99'a gittiğimde ben bir formla gittim. Çadır Sağlık Ocağı'nın o eğitimden dolayı. Yani açıkçası hala bunları konuşuyoruz. Biz 6 Şubat depremlerinde bu nasıl olsun diye toplandırlar yaptık hala. Oysa bunları hazırlığımız yani eylemde olmalı, tamam biliyoruz bunlar artık deneyimlerimiz ama insan üzerine etkileri, sağlık hizmetine etkileri, sağlıkla ilgili diğer alanlar, mezarlıklarla ilgili pek çok olan var halk sağlığına ilgilendiren, çok bilgi biriktirdik gerçekten. Acil yardımlarla ilgili inanılmaz acil yardım ve tedavi edici hizmetlerle çok biriktirdik. Mobil hizmetler, birinci basamağın ne kadar korunmasının değerli olduğunu açıkçası öğrendik. Mutlaka mobil hizmet sunumuyla ilgili de bir modeli hemen burada yani burada AKOM'u gördüm gelirken. İstanbul'un böyle çok sağlam güzel bir yapısı var. İşte onun arkasında bahçelerinde başka yerlerde kentin bu tip hazırlıklarımızın mutlaka olması gerekiyor. Pek çok şey sağlık riski oluyor.

Ama gerçekten kayıt ve sürveyans, triyaj, kırılgan gruplara yaklaşım ve sağlık çalışanların durumunu özellikle ya da tüm çalışanların durumu özellikle bizim tek tek çalışacağımız konular açıkçası olmak zorunda. Aslında Sendai çerçevesi çok önemli bir noktaya geldi. Çünkü biraz önce Murat'ın da söylediği gibi Japonların başta çok ciddi bir yaşanmışlıkları var. Riski azaltmayı konuşmalıyız. Aslında doğal olay bir deprem ama afete çeviren biziz. Oysa bu risk azaltmayla ilgili gerekenleri yapabilirsek gerçekten de ciddi bir yol alırız. Şimdi size bir şey göstereceğim. Bu birkaç gün önce oldu ya da bir iki hafta önce. Afetlerde sağlık ve sağlığın geleceği temasıyla Türk Tıp Dünyası Kurultayı oldu. Ben programına baktım. İnanılmaz, yok yok programında. Daha başka ne konuşulabilir ki zaten? Gördüğünüz gibi burada, şöyle biraz arttırayım ama ben de okuyayım. İkili üst düzey görüşmeler dışında onun da çalıştay yapılmış. Bakın şurada hazırlık ve müdahale, sistemin hazırlanması, altyapının güçlendirilmesi ilerliyor.

Mesela risk yönetimi ve iletişim çok güzel hepsi. Onun dışında eğitim ve kapasite geliştirme, politik, hukuk, etik, acil tıpta yenilikçi, teknoloji vesaire gibi birçok şeyler var gördüğünüz gibi. Devam ediyor. Psikososyal destek, mental sağlık, özel popülasyonların yönetimi ki çok önemli engellerden ben de bir örnek vereceğim. İklim değişikliği ve tıbbi atık diye böyle gidiyor. Bu toplantiya katılan var mı? Yok, çünkü aslında sorunumuz tam da bu. Biz gerçekten bir şey konuşuyoruz ama özellikle kamunun bugünkü otoritesi bunları kendi istediği gruplarla, başka sesi çıkmayan gruplarla konuşmayı seçiyor. Buradaki bilim insanları son derece değerli ama buna sivil toplumun katılımı, meslek örgütlerinin katılımı, o bilimsel aslında veriler dışında toplumu ver-

diği reaksiyon bizim kültürümüzün, beklentilerimizin aslında nasıl olacağını belirleyecek. Çok eksik kalıyor. En büyük problemimiz bu. Şimdi özellikle birkaç çalışmadan göstereceğim size. Hazırlık planlaması hem toplum hem organizasyon hem de sağlık sistemi düzeyinde gerekli.

Yani biz bireylerden başlayarak tüm yapılarımız için, biraz önce sanayi siteleri örnekleri verildi, hepsi için son derece önemli bir şekilde olması gerekiyor. Bunların test edilmesi, bu hazırlıkların çok çok önemlidir. Şimdi burada özellikle yukarıdan aşağı yaklaşımlar, afet ya da olağan dışı durumlar tabii ki bazen bir erkin ortaya konulması gereken durumlardır. Ama Murat da sordu, bu nerede başlar, nerede biter? Ama biz şunu çok iyi biliyoruz. Eğer hazırlık aşaması, yani bu riski azaltma yaklaşımı var ya, risk azaltma yaklaşımı, özellikle tamamen yukarıdan aşağıya doğru olursa bu çalışmıyor. Mutlaka biz aslında vatandaş atölyeleri gibi modellerle aktif bir toplumsal katılımı bu sürece sağlamak zorundayız. Biz 224 sayılı yasa, Alma Ata yani 1970'lerden bahsediyorum. 1961'dir 224 sayılı yasa 1978'de sonra Alma Ata, ikisinde de toplum katılımı vardır. Çünkü bir halk sağlığı sorunu bir sağlık hizmeti yaklaşımı toplumun katılımı topluma rağmen olamaz. Mutlaka toplum katılımı sağlamak zorundayız. Sosyal sermayenin özellikle öneminden bahsediliyor.

Çünkü aslında özellikle afet gibi durumlarda kurulmuş destekleyici ağlara ihtiyacımız var. Bunlar hep özellikle afet ile ilgili yapılan çalışmalar. Burada gerçekten özellikle karşılıklı destek fırsatlarını çıkartabiliyoruz. Krizlerde özellikle bu tip sosyal bağlantılar. Biz bunu görüyoruz. Özellikle ilk yanıt anında komşular, aile üyeleri, arkadaşlar afetten kendileri de etkilenmiş olmalarına rağmen. Aslında ilk yanıtta birbirini destekleyici yapılar özellikle oluyor. O yüzden de son derece önemli. Bunlar karşılıklı güven, güçlendirme, katılım, aidiyet duygusuyla ortak bir amacı aslında teşvik ediyor. Ve başka köprülerin kurulmasına da fırsat veriyor bu tip sosyal sermayeyle güçlendirdiğimiz zaman. Yine aynı zamanda özellikle biz sağlık sisteminin dayanıklılığını ve tepkiselliğini bir oluşturmak istiyorsak, afetin etkisinin ondan sonra hazırlanmalarını özellikle mutlaka istiyorsak, özellikle bu yapılar afete yanıt vermek için son derece önemli. İşte tam da bu nedenle toplumun ihtiyaçlarına ve kaynaklarına göre uyarlanmış topluma özgü programlar tasarlamak ve bütün süreçlerde aslında katılımcı olmak son derece önemli.

Onun dışında, hani hangi konu ön plana çıkar dersiniz bütün süreçte, ruh sağlığının çok önünde olduğunu söylemek durumundayım. Toplumumuzda biraz önce olağan halimize olağan dışı dedi, Murat'ın tespitindeki bu doğru gerçekten de ruh sağlığımız zaten kötü. Ama bu tip olaylarda inanılmaz bir stres yükü ile son derece kötü bir noktaya gelebiliyoruz. O yüzden önümüzdeki dönemde bunun öncesinde ve sonrasında nasıl korunması gerektiği ile destek sistemlerimizi, biraz önceki desteğin ne kadar önemli olduğunu söylemiştim, mutlaka yapmak gerekiyor. Şimdi özellikle yapılan bazı çalışmalar, bu Türkiye'den bir çalışma. Gördüğümüz gibi. Kamu sağlık sistemi dayanıklılığı açısından en zayıf alanları tanımlamış. Bunlardan bir tane sağlık sistemlerinin sismik güvenliği ve altyapısı. Çok güzel bir şey. Biraz önce Hasan Abi söyledi. Biz İstanbul için, dedi, Sağlık sistemi, sağlık hizmet alanlarımızı nasıl, güvenilir mi, hazırlıkları nasıl diye bakmak istiyoruz dedi. Çok önemli. Benim akademideki son tezim Hastane Afet Planları (HAP) üzerindiydi.

Bir asistanımla birlikte büyükşehir, ilçe belediyesi ve daha küçük bir hastanede afet planlarını inceledik. İnanın bizim kendi hastanemiz dahil sorumluların yani yaklaşık beşte birine sorumlusu olduğunu biliyorlar. Hastane afet planlarımızın durumu çok kötü. Yani hastanelerimiz kadar aslında hastanelerimizin diğer sağlık sistemlerimizin kendisi hani binası iyi olsa bile afete nasıl iyi olduğu da mutlaka konuşulması gerekiyor. Ruh sağlığı hizmet kapasitemizden bahsetmiş bu çalışmada bulgularında ve ekosistemle ilgili yaşadığımız bir büyük bir çevre felaketi oldu bu dönemde. Açıkçası o yüzden bunları üç tane ana tema olarak bulmuş arkadaşlarımız, bilim insanla-

rı. Burada özellikle şunu tespit etmişler, kamu sağlığı sistemlerinin dayanıklılığını arttırmak için bu zayıflık alanlarını güçlendirmek ve sistemdeki tüm paydaşlar arasında iş birliğini sağlamak esastır. Yani dayanışma olmadan, iş birliği olmadan aynı masada birlikte oturup da çalışmayı başarmadan gerçekten de ortaya iyi bir iş çıkması çok mümkün değil.

O yüzden de yine konuşmalarında söyledi, Alpay Hocam, biz bu toplantılarla aslında bunu her türlü otoriteyi zorunlu kılıyoruz. O yüzden de çok değerli. Peki ne yapmalıyız, biraz açıkçası onu konuşmak istiyorum. Bunları biliyoruz. Ondan sonra bunlar tespitler ve gördüğünüz gibi çok bilgi birikti açıkçası. Şimdi burada dayanıklılık anlayışımız artık teorilerden daha operasyonel hale getirmemiz gerekiyor. Ben bu makaleyi okuduğumda özellikle çok sevmiştim. Merkezi olmayan sağlık sistemlerinin eğitim ve çok sektörlü bir iş birliği gerekiyor bütün topluluklarla birlikte. İstanbul zaten kendisi bir devlet kadar büyük bir yer. Sadece merkezi otoriteden yürütülmesi çok mümkün değil. O yüzden buradaki yerel yönetimin, buradaki yaklaşımı, buradaki yereldeki tüm hizmetlerin organizasyonu son derece önemli. Güçlü ve uyarlanabilir. Esnek bir sağlık sistemine duyulan bir ihtiyaçtan özellikle bahsetmişler. Bu çalışmanın nitel yönü de vardı.

Karma bir çalışmaydı. Burada da insanlar şunu söylemişler. Aslında karar vericiler tarafından dinlenildiğimizi anlamamıza, bunu hissetmemizin önemi var. Biraz önce söylediği gibi Murat'ın. Yani insanlar bir şeyler söylediler. Bunu yapmamızı, uymamızı bekliyor. Ama bu benim gerçekliliğimle çok ilgisi yok. O yüzden bir şeyler anlatmaya çalışıyorum. Belki daha iyi çıktılar için. Ama dinlenilmiyorum. Bunu söylemişler. Onun dışında sürekli eğitimden bahsedilmiş. Bunun çok güzel bir örneğini vereceğim birazdan. Güçlü tedarik zincirleri oluşturmaktan bahsedilmiş ve yine özellikle hükümet ve hükümet dışı aktörlerin görevleri, konumları açısından netlik son derece önemli. Uluslararası yapılardan iş birliği yapmak durumundayız ama dediği gibi işte o ajandaların kendi farklılıkları vesaire bunları da bilerek ve onun dışında toplulukların, insanların, toplumların bir rezervuar olduğunu bilmeliyiz. Kendileri için, bir dayanıklılık oluşturmak için bu tespitlerin de o anlamda çok önemli olduğunu biliyoruz. Bir de böyle bir hedefimiz var biliyorsunuz, çok da değerli. 2030'a da bir şey kalmadı ama. Bu laf çok doğru.

Bir de özel gruplar var; engelliler, yaşlılar, çocuklar, kadınlar gibi. Bize diyorlar ki yaratıcı düşünün, teknolojiyi kullanın. Erken uyarı sistemleri var biliyorsunuz. Depremde de çok gündeme gelmeye başladı. Özellikle tsunami alanlarında filan etkili de. Açıkçası bütün bunları yapalım ama şu gerçek değişmedi ki, bizim aslında halk sağlığını belirleyen, sağlığı belirleyen gerçekten bizim sağlığın sosyal belirleyicileri dediğimiz, bizim ısrarla her seferinde getirdiğimiz aslında işte en üstte iklimin şu anda geldiği durumdan başlayarak insanların eşit haklarla, eşitlikçi bir şekilde fırsatlardan nasıl yararlanabildiği ile ilgili bir tablomuz var. Bunu unutmadan yapabileceklerimiz var. Ama nihayetinde nihai değiştirmemiz gereken tablonun bu olduğunu bilmemiz gerekiyor. Her zaman yine kullanıyoruz. Ben hiçbir zamanda kullanmaktan vazgeçmiyorum. Aslında bütün konuştuğumuz şeyler politika. Politik bir kavram. O yüzden biz Murat'ın da söylediği gibi hani böyle sadece ters düşmek için, aykırı olmak için falan konuşmuyoruz. Aslında zaten hayatın kendisi seçimlerimizle ilgili ya da bize seçtirilenlerle ilgili.

O yüzden de özellikle tıbbın tümüyle demokratik, refah tabanlı bir topluma dönüşümündeki politik sürecin mutlaka parçası olması gerekiyor. Bu demokratik lafını da son derece seviyorum. Çünkü açıkçası Amartya Kumar Sen yıllar önceden beri yaptığı bütün çalışmalarda özellikle biliyorsunuz Çin'deki aklıdaki çalışması çok etkilidir. İletişimi, insanların haber alma özgürlüğünün özellikle bastırıldığı ortamda aç kalması, karşı gelememesi, normalinin bu olduğunu düşünmesi sağlanmış yıllarca ve 45 milyon kadar Çinli insanın ölümüyle seyreden bir dönem var. Bunun garantisi diyor ki çok partili demokrasi, özgür basın, vatandaşların görüştüğünü özgürce dile getirebilmesi ve bütün bu hakların Gezi'de olduğu gibi ne yazık ki kötü kullanılmadan güvence

altında olması diyor. Bununla ilgili pek çok çalışma literatüre kazandırılmaya başlandı. Bu son çalışmalardan biri yine bağımsız olarak demokratik faaliyetler sağlık ile pozitif ilişkili. Biz Hatay'da halen, dün Taceddin İnandı hocamızla konuştum, suyun aslında durumunu bilemiyoruz. O kadar çok önemli bir veri, kritik bir şey.

Gerçekten bir infodemi yönetimi ya da bir iletişim yönetimi afetlerde çok özeldir. Ama bu kadar zaman geçtikten sonra bile biz bölgedeki su değerlerini bilemiyorsak, aslında bu benim için gerçekten temel bir hakkımın gaspıdır gibi geliyor. En son çalışmalardan biri yine çok özel bir deprem bölgesinde olmuş. Orada da yaptıkları şeyler, yazarların çalışmaları özellikle otoriter rejimlerin, yolsuzluk rejimlerinin, inşaat sektöründe biz bunu birçok aşamada gördük. Hem de siyasal ya da kurumsal hiçbir bedelin ödenmediği durumların aslında depremde özellikle ölümlü önleme konusunda en önemli yetersizlik alanları olduğunu söylüyor. Oysa sosyal ağlarımız, baskı gruplarımız, bilgiye ulaşımında daha iyi olanaklarımız, hükümetin, halkın gereksinimlerini daha iyi tanımlayabilme yetenekleri, güçlenmemiz ve hesap verilebilirliğinin biraz önce söylediği gibi yazarların yerleşik olduğu bir toplumda inanın şey örneğinde, Japonya örneğinde gibi evet deprem bir doğal bir olay.

Ama bu doğal olayda insanlar, canlılar kaybedebiliriz, ekosistemiz ama bunu minimal düzeyde tutup mümkün olduğu kadar riski özellikle azaltabiliriz, bunu biliyoruz. Bir kez daha soracağım, peki ne yapmalıyız? Ben burada o sosyal, büyük tabloyu görmeyi hiç unutmadan iyi örnekleri çoğaltmamız gerektiğini önerceğim. Eve gidiş notu olarak, yerelde iyi örnekleri çoğaltalım.

Biz Hatay'da üreme sağlığıyla ilgili hizmeti ilk sunan grubuz. Halk Sağlığı Uzmanları Derneği'nin kadın sağlığı çalışma grubu olarak. Çünkü biz yaklaşık 3 yıl önceden beri hatta daha eski dönemden beri şu anda da bizim halk sağlığı okulumuzda ulaşabileceğiniz olağanüstü durumlarda erken dönemde üreme sağlığı faaliyetlerinin organizasyonu ile ilgili çok önemli bir UNFP'nin parçası olduğu bir eğitimi yürütüyoruz. Ve yüzlerce kişiyi yetiştirmiştik o döneme kadar ve hemen gidip oradaki organizasyonel yapıyı kurabildik. Engelli, duyarlı yapıları çok arttırmak gerekiyor.

Çok yakın bir zamanda engelsiz çalışma grubumuz sevgili Filiz Abacıgil hocamızın öncülüğünde TÜBİTAK projesiyle bir eğitim yaptı. Afetlerde engellilerin aslında engellilere yaklaşımla ilgili hem riski, hem öncesi, hem sonrası ve sonrasını içeriyor. Mesela bu programa katılan herkes ne kadar çok bilgi eksiği varmış aslında ne kadar çok yapılabilmiş diye ayrıldı. İlk defa yapıldı. O yüzden bu tip örneklerin mutlaka çoğaltılması gerekiyor. Yardımlardan tekrar bahsetmeye-yim. Yerelde ağlarımızı kullanmalıyız bu bilgi ve iyi uygulamaları açıkçası yayabilmek için. Biz bunun bir örneğini dünyadaki sağlıklı kent iyi uygulamaları kitabımızla geçen ay içinde yaptık. Şu anda Türkiye'deki belediyelerin iyi uygulamaları çıkıyor. Sağlıklı Kentler Birliği Başkanı şu anda benim İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı olarak bağlı olduğum arkadaşım Dr. Cemil Tuğay. Orada bu kitaba ulaşmanızı isterim. Biz de aslında depremlerle ilgili böyle örnekleri çoğaltabiliriz. Büyük ölçekte olmayan küçük yapılanmalara, bu tip örneklerle önem vermeliyiz.

Burada engelliler ve yaşlılarla ilgili mutlaka eylem gruplarımızın olması gerekiyor. Belki burada özellikle haberleşme anlamında bazı teknolojik yapıları, WhatsApp gruplarını ve benzerlerini kullanabiliriz. Çok önemli bir şey bütün burada yani aslında coğrafi bilgi sistemlerinde tabii kişisel verilerin korunması dikkate alınarak açıkçası hangi apartmanda hangi engellinin olduğu ile dair örneğin bu tip veri tabanları çoğaltılabilir ama bu bilgiye ihtiyacımız var. Afet platformu gibi buradaki sizin meslek örgütü yapılan içinde bulunduğumuz yapılanma gibi ağlara ihtiyacımız var. Afet platformu mesela yarın yine İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin de desteklediği bir şekilde, çok sayıda STK var içinde biliyorsunuz, HASUDER de var. Online oturduğunuz yerden

senaryo çalışmaları yapıyor. İlk senaryoya ben de katılmıştım. Mükemmel bir uygulama değildi ama ikincisinde çok daha iyi olacak, onu biliyorum. İlk raporunu web sayfasında bulabilirsiniz. Dayanışma kültürünü arttırmamız gerekiyor. İşbirliğim. Genelde tanışıklıklar çok önemli. Biz biraz Akdeniz, biraz Türk insanıyız.

Açıkçası hani telefonla, bil ki İl Sağlık Müdürlüğü'nün genel tavrı bize hani genel politikası hani çok sıcak olmayabilir ama oradaki insanlar da bizim arkadaşlarımız. O yüzden bu tip tanışıklıklar gerçekten o ağların kurulmasına destekleyici olabilir. Paraya ihtiyacımız var, kaynaklar çok sınırlı. O yüzden biraz bu konularda proje bulma, uluslararası, özellikle bu tip etkinliklerde açıkçası yer alma ve bunlardan çıkacak başta kanıtları kullanmak, üretmek için çok önemli. Şu anda şöyle bir görev gücümüz var. Ben şeyi hatırlıyorum. Adana'ya geçtiğimde, Adana Tabip Odası'nda hocalarımız ve öğrencilerle görüşmüştüm. Adana Tıp Fakültesi, erken dönemde biliyorsunuz hastaneler çıktığı için herkes Adana'ya transfer ediliyordu. O zaman Çukurova Üniversitesi'nin hastanesi açıldı. Erken dönemde, sonra kapatıldı.

Mesela onlar şey yapmışlar, intörn öğrencileri çocuk kaçırma ve çocukların güvenliğiyle ilgili görev gücü ilan etmişler. Bütün servislerde, belki deneyimi burada daha iyi anlatabilecek insanlar olabilir. Ben onlardan dinlemediğim. Minik minik bebekler, çocuklar geliyormuş, servise alıyoruz diyor. Hiç anne yok, baba yok. Ondan sonra hocalar bunları görevlendirmişler, bunlar zaten gönüllü görevli olmaya. Mesela böyle bir deneyim birikti. Hani hiç böyle bizim tıp eğitimimizde böyle bir şeyimiz var mı? Hiç böyle bir şey yok. Ama bu ihtiyaç yani. O çocuklara gelip insanlar soruyorlarmış, bakıyorlarmış. Mutlaka organizasyonu, olası riskleri en azından üzerinde konuşacağımız bir müfredat değişikliğine ihtiyacımız var. Onun dışında da tabii ki olmazsa olmaz halk eğitime mutlaka önemli bir katkı vermek. Bunun pek çok yolunu daha böyle eğlenceli daha toplum biz bunu şu anda İzmir Planlama Ajansı'nda yapıyoruz. Buradaki deneyimler de mutlaka vardır.

Daha farklı atölye çalışmalarıyla katılım bu anlamda güçlendirilebilir ve daha kalıcı hale getirilebilir. Eğiticinin eğitim programları vardır. Onlar da kendi iç dinamikleriyle, özellikle gençlerde akran öğrenmesiyle biz bunları destekleyebiliriz diye düşünüyorum. Bu resim hep aklıma gelir, çok acıdır. Biliyorsunuz biz aslında Erzincan depremini görmedik ama onunla büyüdü. Peyami Safa'nın bir şeyi var, son derece güzel. Diyor ki, zelzele geçti. Hele şu açıktaki titreşen vatandaşları da bir çatı altına soksak olur biter. Bu da geçer, yahu demeyelim. Geçmez bu, geçmez. Bir gün Adana'yı sel basar, başka bir gün Erzincan'ı zelzele yıkar, daha başka bir gün limansız Karadeniz kıyılarımız önünde vapurlar batar. Rüzgâra esme, sulara taşma, toprağa sallanma diyemeyiz.

Memleket ve Anadolu davasını eğitim, ziraat, kültür, ekonomi, sanat, teknik, bütün maddi ve manevi unsurları arasındaki ilişkilerin tamamını aynı prensiplerle halletmezsek rüzgâr eser, sular taşar, yer sarsılır ve bütün memleket ve bütün Anadolu asırlardan beri olduğu gibi yer yer yıkılır, Erzincan harabesine döner demiş 1940'larda. Açıkçası bunun önüne geçebiliriz, artık çünkü biliyoruz. Defalarca yaşadık, deneyimledik. Tartışmalarımız bu yönde. Aslında daha çok eylem, daha çok iş birliği, daha çok birlikte çalışmaya ihtiyacımız var. O yüzden de çok teşekkür ederim beni burada ağırladığınız için. Bütün bu meslek odalarımızın birlikteliğinde ufacık bir süreçte de olsa birlikte olmak bana da çok iyi geldi. Çok teşekkür ediyorum. Bir önemli nokta bugün hocalarımdan öğrendim.

Açıkçası bu da çok önemli. Tarihe bırakmamız gereken, özellikle bölgede yaşayan arkadaşlarımız açısından bu son derece önemli. İyi yazarız, kötü yazarız önemli değil. Sözlü tarih çalışmalarına fırsat verecek, üzerinden nitel çalışmalar yapabileceğimiz bir yapıyı kurabilirsek çok iyi olur. Çok teşekkür ediyorum beni dinlediğiniz için.

Kültür, Hafıza ve Siyaset Bağlamında Deprem

Prof. Dr. Şükrü Aslan

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üni., Sosyoloji Bölümü, Sosyometri AD

Çok teşekkür ederim. Hem bu davet için size hem de salonda bizi dinleyen herkese. Tıp doktorlarından sonra konuşmak ilginç olabilir. Bir sosyoloğun bu toplantıda bulunması hayırlı bir şey mi, değil mi? Herhalde bunun sonunda karar vereceğiz. Ben önce kişisel bir yerden başlayayım. Deprem ve kişisel ilişkilerim var benim. Her ne kadar sosyolojik olarak çalışıyorsam da başlangıcı böyle. Pınar Hoca'nın en son gösterdiği Erzincan 92 depremini biliyorum. Gençlik yıllarının bir kısmı Erzincan'da geçti. O nedenle o depremi biliyorum. 1999 Adapazarı depremini biliyorum, çok fena mağdurlarından biriyim yani o depremin. O yüzden onu biraz daha fazla biliyorum.

Daha sonra akademik olarak da çalıştım. Bu çalışmalar yani bu deneyimler böyle geçmiş tecrübelerin de aktarılmasıyla böyle zihnimde uzun zamandır zaten dolaşp duruyordu. Mesela Ömer Hoca'nın bahsettiği 39 depremini Erzincan'da çok dinledim. Daha sonra bu konuda yapılmış akademik çalışmaları da inceledim. Hatta Murat Arpacı, Erzincan Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde çalışıyor. Bu konuyu çok iyi anlattı bize. Yazdı ayrıca. Sonra 99 depremi ile daha yakından ilgilendim. Dediğim gibi çok mağdur oldum ama orada beni başka bir tartışmaya götürdü. Kültür tartışmasına, deprem ve kültür tartışmasına.

Sorunun bir kelimesi, anahtar kelimesi kültür. Sonra deprem kültürü diye bir şey çalıştım ve sonra kendimi Japonya'da, bugün hem Alper Hocam bahsetti hem diğer hocalarım bahsetti, Japonya'ya çok referans verdik. Japonya, Osaka Üniversitesi'nde Türkiye'nin deprem kültürünü anlatmaya davet edildim. İlginç bir toplantıydı. Üç ülkenin deprem kültürünü karşılaştırdık, Japonya'nın, Türkiye'nin ve bir de Endonezya'dan bir akademisyen vardı. Bunları karşılaştırmak çok ilginçti. Hatta sonra bununla ilgili olarak bir öğrencimle birlikte bir makale de yazdım. Bu makalemiz, İngilizcenin yanı sıra Japoncaya da çevrildi ve Japonya'da yayınlandı. Şimdi kültür kısmında biraz anlatacağım. Bu makale yayınlandığında... Japon meslektaşım, antropoloji profesörü Takashi Shishima. Dedim ki, biz Japonların deprem kültüründen çok şey öğreniyoruz. Yayınlandığında, okuduğumuzda çok şey öğreniyoruz gerçekten ve hep referans veriyoruz. Neredeyse bütün konuşmalarımızda Japonlar gibi olalım diyoruz mesela. Yani siz benim bu makalemi yayınladığınızda, bunun Japonlara ne hayrı olacak diye bir şey sormuştum. Çünkü bizim deprem kültürümüz Japonlarınkinden çok çok farklı. Özellikle 99 depreminde. O da her şekilde faydası var diye bir nazik cevap vermişti bana. Sonra belki siz de bu sorunun cevabını düşünüyorsunuz. Çünkü deprem kültürünü çalıştığım zaman akademik olarak şuna baktım, 99 depremine baktım. 99 depreminde Türkiye toplumu bunu nasıl karşılamış, sistem bunu nasıl karşılamış, nasıl algılamış, nasıl anlatmış, nasıl tutum geliştirmiş, ne bileyim mesela kim depreme dair ne söylemiş gibi. O zaman 99 depremini birçok insan hatırlayacaktır. 99 depremi böyle bir tür politik

fay hattına da işaret eden bir depremdi. Fay hattı terimi bu sosyal doğa bilimleri terimleri aynı zamanda sosyal bilime çok rahat geçebiliyor.

O zaman Türkiye toplumu yani muhafazakârlar ve sekülerler diye daha radikal bir şekilde bölünmüştü ve 99 depremi Allah'ın takdiri ve hatta seküler yönetime verdiği bir ceza gibi anlatılmıştı. Ben de o dönemdeki basını tarayarak buna ilişkin ilginç bir literatür görmüştüm. Yani dönemi yaşamama rağmen yazdığım zaman aslında onu daha net fark ettim. Ve böyle olunca depremden nasıl korunulur, depremin zararları olmaması için ne yapmak gerekir gibi konularda da bir dizi yeni kültürel pratik, hatta yeni siyasi görüşler gelişmiş ve bunların hepsi kendine has bir deprem kültürü oluşturmuştu. Yani depremin olmaması için Allah'a yalvarmak, yakarmak dönemin kamu yöneticilerinin, hatta dönemin bir kısım akademisyenlerinin de ortak görüşleri olarak bu literatürde yer almıştı. O yüzden Osakalı meslektaşına, yani bizim deprem kültürümüz böyle, size ne faydası olacak? Bunu anlattığımda size ne faydası olacak diye sormuştum. Bu akademik ilgiler daha sonra beni bu konularda yazmaya teşvik etti.

Sadece Türkiye dışında yayınlanan yazılar değil, aslında Türkiye'de de 2023 depremini konu edinen bir seminerler dizisi oldu, iki yerde oldu. Bunların bir tanesi Bahçeşehir Üniversitesi'nde Prof. Ulaş Sunata'nın organize ettiği bir seminerler dizisiydi. Nitekim onun kitabı da çıktı. Orada anlattığım bu yani geleneksel deprem kültürleri, modern deprem kültürleri, günümüzün deprem kültürleri diye. Bir de Çankırı Karatekin Üniversitesi'nin organize ettiği bir seminerler dizisi oldu. Yine 2023 depreminden sonra onun da çalışması yayınlandı. Buralara da katkıda bulundum. Bunun dışında bir gün gazetesinde köşe yazarıyım ben. Bu gazetede de zaman deprem kültürüne ilişkin yazılar yazdım. Yani kaç yazı yazdım hatırlamıyorum ama yazdım. Yani özetle bunları şunun için söylüyorum. Bir sosyal bilimci olarak bir sosyolog olarak benim depremle ilişkilenmem hem bireysel hem akademik hem de aslında politik bir ilişkilene oldu ve söyleyeceklerim ya da yazacaklarımı da bu bağlam içerisinde değerlendirmenizi öneririm. Şimdi depremle ilgili tartıştığımız her şey aslında sonuç olarak gelip sosyolojiye dayanıyor.

Yani aslında sonuç olarak gelip insanların ve hayvanların yani canlıların bundan nasıl etkilendiğine ve buna karşı nasıl bir korunma tutumu geliştirdiğine veya bunun önüne geçmek için ne tür tedbirler geliştirdiğine dayanıyor. Yani sonuç olarak aslında burada tartıştığımız her şey yani canlılar bundan ne kadar etkileniyor. Eskiden hayvanlar bu literatürün içerisinde yoktu. Yani sadece insanlar anlatılıyordu ve biliyorsunuz onun da kendine has bir hiyerarşik dili var. Yani mesela depremde şu kadar insan öldü, şu kadar hayvan telef oldu diye. Aslında bütün canlıların bu felaketten nasıl etkilendiğini tartışan yeni bir kültür geliştirdi ve biz aslında sonuç olarak onu tartışıyoruz yani. Depreme dair konuştuğumuz şey gelip oraya bağlanıyor. Bütün önerilerimiz de oraya bağlanıyor. Bu açıdan baktığımda geleneksel kültürün, geleneksel deprem kültürünün çok böyle kendine has dayanışma biçimleri var tabii. Yani bütünüyle olumsuz yerden değil de yani olumlu yönden baktığımızda kendine has bir dayanışma kültürü var. Bütün o geleneksel topluluklar direniyorlar.

Ama depremi açıklama, anlama konusunda geleneksel kültürlerin geliştirdikleri her ne varsa onlar aslında 19. yüzyıl modern bilimlerin inşası ile birlikte önemini büyük ölçüde yitirmiştir yani çünkü depremi açıklama konusunda bilimsel bir muhtevaları yoktur. Fakat depremin yarattığı felaketlere karşı direnme konusunda inanılmaz zengin bir alandır hem geleneksel kültür hem modern kültür hatta şimdiki kültür yani 2023 depreminde de yaşadığımız. O yüzden bu kültürü, deprem kültürünü spesifik bir tartışma konusu yapmak önemli görünüyor. Kim için özellikle kamu için önemli görünüyor. Mesela son depremde 2023 depreminde diyelim ki geleneksel alandan gelen yani sivil alandan gelen dayanışma biçimleriyle dayanışma girişimleri dayanışma tutumlarıyla kamu alanından gelen yani devletten gelen depreme müdahale ve di-

yelim ki kurtarma ve tutunma biçimlerini karşılaştırdığımızda sivil alan çok daha önde. Hatta şöyle, yani kamu, ben ona direkt devlet diyeyim, yani devlet sivil alanın gerisinde kaldı. Hatta toparlayamadı onu bile. Hatta ondan daha geç başladı.

Ondan daha geç uyandı, ondan daha geç müdahale etti. Ve fakat sivil alanda hani Pınar Hoca-
nın en son sunumundaki en son öneriler listesi mesela oraya dikkatle baktım büyük bir bölümü sivil alanda ilgili zaten. Aslında büyük bir bölümü sivil alanın kamu tarafından yeniden idrak edilmesi önerisidir. Yani idrak edilmesi düşünülmesi, planlanması önerisidir. Böyle baktığımızda geleneksel kültürün kendi dayanışma biçimleri hakikaten önemli bir konu benim de önerim bu aslında mesela bu kamu kurumları değil sadece sivil kurumlar da. Onu da söyleyeceğim yani bugün burada İstanbul Tabip Odası ve İstanbul Barosu'nun örneğinde gördüğümüz gibi başka kurumların da bilhassa ticaret ve sanayi odalarının da özel olarak gündemine alması gereken bir konu olduğunu düşünüyorum. Yani o dayanışmacı deprem kültürünün sivil alana getirdiği çok önemli yükümlülükler, görevler olduğunu düşünüyorum. Burada kamunun rolünü de sosyolojik olarak yeniden tartışmamız gerekiyor. En azından tecrübeler bize onu söylüyor. Şimdi burada size ilginç bir iki örnek vereceğim.

Şimdi mesela tatbikatlar, deprem tatbikatları... Bilmiyorum hepiniz şu ya da bu şekilde böyle tatbikatlarda bulunmuşsunuzdur. Türkiye'de kamunun şöyle bir alışkanlığı vardır yani bir şeyi kâğıt üzerinde yapmak gerekiyor. Kâğıt üzerinde yaptığınızda yapılmış oluyor. Belgesi de varsa o yapılmış oluyor yani. Şimdi çok sahici bir tatbikattan bahsedeceğim. Bu merkez üssü Pazarcık olduğu varsayılarak, yanılmıyorsa 2019 ya da 2020 yılında bir tatbikat yapıldı. Merkez üssü Pazarcık ve depremin büyüklüğü de 7.5. Düşünün yani bu kadar gerçekçi. Büyük bir tatbikat. Ta-
bii deprem bu kadar büyük olunca çevre illeri de etkiliyor varsayımsal olarak. Belki bir kısmınız şundan hatırlayacaksınız. Yani Adıyaman'ı da etkiliyor mesela. Adıyaman'da itfaiye eri, tatbikat-
ta işte yangını söndürecek yani hortumu düzgün tutamıyor da valiye mi, belediye başkanına mı geliyor? Valiye geliyor galiba. Vali de sinirleniyor böyle tatbikat mı olur falan diye. Ötekiler de kızıyorlar yani vali beyi ıslattın falan diye. Belki oradan hatırlarsınız.

Yani şunu söylemek istiyorum; tatbikat o kadar tırnak içinde gerçekçi ki yani depremin şid-
detini bile neredeyse doğru biliyor ve merkezini de ve etkileyebileceği alanı da ve bu depremden çok değil yani iki ya da üç sene önce gerçekleşen bir tatbikat. Gel gelelim yani gerçek depremde bu tatbikatın neredeyse hiçbir etkisini görmedik. Yani kâğıt üzerinde her şey çok iyi fakat uygulama fiilen bir karşılığı yok. O da bize şunu gösteriyor aslında, kamu sadece deprem alanda değil, kamu pek çok alanda aslında dökülüyor, çöküyor. Richard Sennett bizim çok referans verdiğimiz bir düşünürdür; kamusal insanın çöküşü, kamusal sistemin çöküşü, kamusal devletin çöküşü dediğimiz şeydir aslında. Kamu çöküyor aslında, kamu yok orada. Kamu olmadığı için onun yerine bir sivil alan çıkıyor. Yani aslında kim, nereden, nasıl yardımcı olarsa bu sorunun çözümüne, o kendi imkanıyla oluyor. Yani alıyor çantasını gidiyor, çağırıyor arkadaşlarını gidiyor, derneğini alıp gidiyor, örgütünü alıp gidiyor, akrabalarını alıp gidiyor.

Yani ne bileyim yüzlerce tür şey. Kamunun bu işte ne kadar çaresiz kaldığını yine kendi kişisel deneyimlerimden biliyorum. Bir öğrencim, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğrencisi, İskenderunlu. Annesi ve babası bir enkazın altındaydı ve üç gün boyunca o enkazın başında bekledi. Ve biz üç gün boyunca konuştuk ve ben üç gün boyunca ulaşabileceğim ne kadar insan varsa ki şöyle zannediyordum yani ben artık çok insana ulaşabiliyorum. Yani AFAD'a ulaşıyorum AKUT'a ulaşıyorum hakikaten yakın tanıdıklarım da var. Fakat hiçbir şey olmadı yani olamadı. Kamunun çöküşünü her birimiz kendi tecrübelerimizden görüyoruz.

Dolayısıyla bu sivil alanın bir anlamda yeniden organize edilmesi, belki kamunun yapacağı en hayırlı işlerden biri olabilir. Yani belediye başkanlarımız, valilerimiz, kaymakamlarımız her-

halde buna yönelik spesifik bir politika uygulamalıydılar. Bunların yanı sıra çok zamandır aklımdaydı yani bugün hocalarımı dinleyince çok mutlu oldum bilhassa tabipler odası ve baronun depreme yönelik olarak mesela daha özel çalışmalar geliştirmiş olmalarını, planlamış olmalarını, düşünmüş olmalarını çok kıymetli buluyorum. Aklımdaydı mesela 99 depremi dediğim gibi Erzincan'da yaşıyor, 39 depremi Erzincan'da yaşıyor ve bütün şehir yıkılıyor. Yani acaba orada nasıl bir hukuki süreç işlemiştir falan diye Ahmet Hocamı dinleyince, çünkü öyle bir çalışma da başlatılmış, çok mutlu oldum. Yani aslında geriye dönük olarak böyle bir bellek üretmek, yani depremlere yönelik olarak neler yapılmış hukuki alanda, sağlık alanında ya da diğer alanlarda. Fakat bunlar içerisinde sanıyorum TÜBİTAK'a bir proje sunmuştum. Benim TÜBİTAK'la yıldızım hiç barışmadığı için olmadı ama çok yapmak istediğim bir şeydi.

Ticaret ve sanayi odalarının bu meseleyi gündemlerine almalarını çok önemli buluyorum. Çünkü onların ekonomik imkanları çok daha fazla ve aslında bulundukları yerelerde ciddi bir deprem öncesi hazırlık gerçekleştirebilirler. Böyle imkanları var aslında. Birçok yerde ilçe belediyelerinden daha fazla, il belediyelerinden daha fazla imkanları var aslında. Bu bakımdan onların da belki bunu gündemlerine almaları gerektiğini düşünüyorum. Buraya kadar söylediklerim aslında biraz siyaset ve kültüre dair. Yani siyasetin deprem kültürünü yeni bir tarzda ele alması ve özellikle onun içerisindeki sivil alanı ve sivil dayanışma alanını yeniden ele alması, kurması, kurgulaması gerekiyor diye düşünüyorum. Fakat bir önemli konu daha var. Bütün bunların olabilmesi aynı zamanda sosyolojik olarak bir hafıza bilincini gerektiriyor. Yani bir hafızayı gerektiriyor. Yani bir geçmiş bilgisini gerektiriyor. Bir geçmiş deneyimi gerektiriyor. Geçmişte ne olup bittiğine dair bir bilgiyi gerektiriyor. Bu var mı bizde, Türkiye'de? Maalesef yok. Şimdi hafıza konusu bizim sosyolojinin son senelerde çok ilgilendiği bir konudur.

Benim de özel olarak ilgilendiğim bir konudur. Yani neredeyse yazılarımın çoğu hep bu hafızayla, yüzleşmeyle, geçmişe bakmayla falan biter. Bizim ülkemizde büyük depremler var. Çok büyük depremler var. Erzincan onlardan biridir, Varto onlardan biridir, Bingöl depremi onlardan biridir, Adapazarı onlardan biridir. Ben bir sosyolog olarak bile bu şehirlerde bir sonraki depremin tarihini neredeyse biliyorum. Çünkü jeofizikçi arkadaşlarımı dinlediğimde onların şöyle bir hesap yaptıklarını gördüm. Yani depremlerin gerçekleştiği periyotlar arasında ne kadar zaman var diye. Onu ben de yapabildiğim için hesaplıyorum. Diyorum ki mesela Adapazarı depremine 3 sene ile 8 sene arasında bir zaman kaldı. Çünkü geçmişe baktığımda onu görüyorum. Bu bize aynı zamanda bu şehirde bir deprem hafıza mekanları inşa etmemiz gerektiğini söylüyor. Peki, var mı böyle mekanlarımız? Mesela en büyük depremin gerçekleştiği Türkiye'de Erzincan 1939 depremine dair şehirde bir iz, bir işaret bile yoktur. Pınar Hocamın gösterdiği gazete fotoğrafı var ya, ona dair bile bir şey yoktur.

Adeta belleği silinmiş bir şehirdir. Diğer şehirlerimiz de öyle aslında. Adapazarı'nda bir, yani gidenleriniz görmüştür, bir deprem müzesi var. Türkiye'de tektir aslında o. Eskiden onun yerinde ordu evi vardı, askeriye ait bir şey vardı. Neyse onun detayına da girmeyeyim ama yani o mekân işte bir müzeye dönüştürüldü. Fakat hani birkaç tane videonun ve birkaç tane fotoğrafın yer aldığı, yani görece küçük bir yer. Kanaatim odur ki, her şeyden önce Türkiye'nin bu şehirlerde bir deprem hafızasının, dolayısıyla ona illa müze demem gerekmiyor ama deprem bellek mekanlarının, bellek evlerinin olması gerekiyor. Bu şehirlerin deprem tecrübesinin kamuoyu tarafından, halk tarafından bilinmesi gerekiyor, idrak edilmesi gerekiyor, ziyaret edilmesi gerekiyor. Onun gereklerinin yerine getirilebilmesi için böyle bir geçmiş bilince ihtiyacımız var. Sanıyorum altı çizilmesi gereken önemli ihtiyaçlardan, önemli sosyolojik ihtiyaçlardan bir tanesi de bu. Fakat bundan da belki daha önemli bir şey: Bu depremle inatlaşma diye ben böyle tanımıyorum. Depremle inatlaşma politikasından vazgeçilmelidir. Şimdi bununla ne demek istiyorum? Depremle inatlaşmak Alpay Hocamın Hatay örneğinde söylediği gibi ki bütün şehirlerde böyle,

depremin yıktığı yerde şehri yeniden kurmaktır. Bu korkunç bir şey aslında. Şimdi artık bilim insanlarımız, ilgili meslek odalarımız, o alandan bilim insanlarımız Türkiye'nin fay haritasını çıkarmış durumdadırlar. Hangi şehir fay hattı üzerinde ve hangi şehir depremden ne kadar sürede ve ne kadar şiddette etkilenir, bunu aşağı yukarı artık biliyoruz. Biliyoruz ama iki şeyden bir türlü vazgeçmiyoruz. Bir tanesi şehir yıkıldığı halde aynı yerde kuruyoruz. Yıkıldığı halde ya da biraz ötesinde kuruyoruz. Erzincan onun tipik örneğidir. 1939 da bütün şehir yıkıldığı halde yani bir beş kilometre ilerisine kurulmuş. İkincisi belki de bundan daha önemlisi şehri öyle bir kuruyoruz ki bir beton yığını kuruyoruz aslında.

Yani içinde boşluk bırakmayacak o kadar ki içinde herhangi bir depremde toplanma alanı olarak seçilmiş ayrılmış yerleri bile imara açarak şehirler kuruyoruz. Beton yığını yapıyoruz. Bir çalışmamda bu 2023 depreminin etkilediği 10 şehirdeki son 20 yıllık periyotta nüfus artışlarına baktım. Hepsinde iki misli. Hiçbirinde bu normal değil. Yani bu dünyada da normal değil. Ama öyle katlanarak giden nüfus. Neden katlanarak gidiyor? Çünkü katlanarak giden bir betonlaşma var. Bir yere yeni bir yapı yaptığınızda oraya yeni bir nüfus davet ediyorsunuz demektir. Diyelim ki daha önceden 5 katlı ve 20 daireden müteşekkil bir apartman varsa ve siz onun yerine 20 katlı ve 100 daireden müteşekkil bir yeni bir şey kurduğunuzda o kadar nüfusu davet ediyorsunuz demektir. O kadar nüfusu davet etmek bir süre sonra şehrin taşıyamayacağı bir yüke dönüşüyor. Bence en önemli sosyolojik meselelerden biri de bu.

O yüzden İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin depremle ilgili bir toplantısına davet edildiğimde sevgili Tayfun Kahraman'ın sevgiyle anıyorum, selam gönderiyorum. Onun davetiyle İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ndeki bir toplantıya gittiğimde şey demiştim "Ya bu şehirlerde artık ya hiç değilse bir süre ya ne olur yani hiç değilse 3 yıl 5 yıl yani yeni imar hakları vermeyin." Vermeyin yani yapmayın bunu yani kent yenilensin yine yenilensin ama olduğu biçimiyle yenilensin. Yani yeni nüfusu taşımayın, yeni daire olmasın. Müteahhidi kazandıralım, o da yapsın. Başka çaremiz yok demeyin. Kamu olarak siz destekleyin. Bunun çareleri vardır. Yani geçmişte de vardı. Dolayısıyla bu şehirleşme biçiminin, biçimine ilişkin politikanın da terk edilmesi gerekiyor. Ben uzun yıllardır aynı zamanda gecekondular üzerine de yazan bir akademisyenim. 2000'li yılların başında hatta 90'ların sonunda gecekondular ve kentsel dönüşüm ilişkisi tartışıldığında buna dair yazılar yazmıştım. Yani tuhaf bir şekilde gecekondular yıkımı deprem gerekçesinde dayandırılmıştı. Yani deprem geliyor şehri hazırlamamız lazım diye.

Gecekondular bütün bu konut dokusu içerisinde depremin en dayanıklı konutları olduğu halde oradan başlamışlardı yıkmaya. Ve şimdi şehirde gecekondular yok. Yok gerçekten. Tek tük böyle aralarda kalmış. Gecekondular mahallesi hiç yok. Tamamen yıkıldı bunlar. Ve sonra ortaya çıktı ki aslında deprem bir tür bahane gibi. Ben bunu en net şekilde gördüm. Sulukule örneğinde gördüm. Sulukule yıkıldı, yeniden yapıldı. Evet, belki depreme dayanıklıydı o konutlar. Ama konut sahiplerinin hepsi yeniydi, tamamı. Yani artık eski konut sahipleri yoktu. Bu politikaların da tartışılması ve terk edilmesi gerekiyor. Yani şehirleşmenin eğer gerçekten deprem sorununuz varsa şehirleşme biçiminin, betonlaşma biçiminin, rant arayışının, yeniden yeniden rant üretme politikalarının önüne geçmek gerekiyor. Bunun çok önemli, acil bir sosyolojik ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Toparlayıp aslında sosyolojik olarak depreme dair söyleyeceğimiz çok şey var.

Yani siyasete, hafızaya, kültüre, en nihayeti toplumun bütün kesimlerine, hangi bölgede olursa olsun, hangi sosyal kategori olursa olsun depremin etkilerinin önüne geçebilmek için bütün bu politikalarından radikal bir geri dönüşe ihtiyaç var. En azından radikal bir frenlemeye ihtiyaç var. En azından bir süre şehirleri betonlaşmaya, kapatmaya ihtiyaç var. En azından bir süre yeni imar hakları vermemeye ihtiyaç var. En azından bir süre mücavir alanları imara açmamaya ihtiyaç var. En azından bir süre deprem için hakikaten yeni toplanma alanlarına ihtiyaç var. Yeni ha-

fıza mekanlarını kurmaya ihtiyaç var. Ve daha önemlisi öyle düşünüyorum gerçekten. Kamunun depreme dair kendisinin sınıfta kaldığı alanda sivil alanın sivil toplum örgütlerinin geliştirdiği ortaya çıkardığı yeni imkanları örgütlemeye ihtiyacı var.

Bunu örgütleyebilirse sadece bunu bile örgütleyebilirse yani iyi bir koordinasyonla bütün bu sivil alanın bir araya gelmesini ve sadece deprem sonrası değil deprem öncesinde de sesini söyleyebilmesini mümkün kılarsa kamu, o bile herhalde bizim bütün bu tarihimiz içerisinde bir tür devrim sayılabilir. O yüzden sözlerimi şöyle toparlıyorum. Biraz bütün hocalarımın da affına sığınarak yani onların kendi sağlık alanlarında söyledikleri her şey sonuçta gelip dayanıyor ya sosyolojiye dayanıyor. İnsana dayanıyor. Hayvana dayanıyor. Canlılara dayanıyor. Onların korunmasına dayanıyor. Oralandaki politikalara dayanıyor. Ben de işte en sondan o sözü söylüyorum. Herhalde bütün bu politikaların bugüne kadarki politikaların radikal bir şekilde değişmesine, dönüşmesine ihtiyaç var. Aksi halde ne olur? Bizim kongremizin başlığı çok çok güzel bir başlık gerçekten. Bizi ne bekliyor? Aksi halde ne olur? Aksi halde ben o başlığı tersine çevirerek söyleyeyim. Biz neyi bekliyoruz? Olur. Böyle bu belirsizlik hali. Hakikaten en çarpıcı sosyolojik durum bu aslında.

Belirsizlik. Biz neyi bekliyoruz? Biz ne bekliyoruz? Gibi bir yere gelmiş oluruz. Ve gerçek şu ki biz aslında sosyolojik olarak şu an böyle bir durumdayız. Biz ne beklediğimizi bilmiyoruz. Hem biliyoruz hem bilmiyoruz. Yani akşam evimize girdiğimizde kapıyı kapattığımızda bu gece deprem olabilir diye kendimizce palyatif tedbirler alıyoruz. Her evde vardır herhalde bu. Fakat aslında sabaha nasıl çıkacağımızı bilmiyoruz. Yarına nasıl çıkacağımızı bilmiyoruz. Yani aslında büyük bir belirsizlik içerisindeyiz. Bu belirsizliğin de ortadan kalkması için hakikaten yeni bir deprem politikasına, yeni bir deprem diline, yeni bir deprem anlayışına çok büyük ihtiyacımız var. Çok teşekkür ediyorum.

SORU-CEVAP

Prof. Dr. Osman Küçükosmanoğlu

Şükri Hocama çok teşekkür ediyorum. Konuşmasında söylemişti, ihtiyaç var mı diye. Çok büyük bir katkısı olduğunu düşünüyorum ben. Sosyoloji ile ilgili de olduğunu. Tekrar bir kez daha öğrenmiş olduk. Gerçekten önemli. Evet. Şimdi bir soru, katkı olan veya konuşmalar üzerine yorumda bulunmak isteyen olursa salondan söz verelim veya arkadaşlarımızdan.

Servet Dalay

Merhaba, ben Türk Eğitim Vakfı'ndan Servet Dalay. Doktor değilim, avukat da değilim. Son anda söylediğiniz şey aslında benim en çok dikkatimi çeken şey, toplanma alanları. İstanbul'da toplanma alanları ne kadar var? Biz gerçekten biliyor muyuz? Ya da ailelerimizle bir planlama yaptık mı? Eğer hepimiz depreme farklı bir noktada yakalanırsak nerede toplanacağız? Bir aile planımız var mı? Yani bu konuda stratejiler belirlediniz mi? Ya da bilinçlendirme yaptınız mı? Burada tabii kısıtlı bir çevredeyiz biz şu anda. Sadece buradaki iki mesleki örgüt var. Ama gerçekten bir deprem olduğunda en büyük felakete İstanbul'un yaşayacağını biliyoruz. Ben 99 depreminde annemle beraber hastanede yakalandım. Bütün doktorlar, hemşireler hastaneyi terk etti. Osmanoğlu Kliniği adını da söyleyeyim. Ve biz kardeşimle beraber annemin yanında odada kaldık. Üçüncü katta. Annem o sabah ameliyat olacaktı. Bizim yapabileceğimiz bir şey yok. Annenizin yanında istiyorsanız kalın dediler ve aşağıya indiler. Hepsisi aşağıya indiler.

Yani merkezi toplanma noktaları çok önemli ve aile planları çok önemli. Biz bunu yapabiliyor muyuz? Hazır mıyız? Bunu merak ettim. Teşekkür ederim herkese.

Prof. Dr. Osman Küçükosmanoğlu

Bildiğim kadarıyla söyleyeyim. Tekrar tabii ki şey de söylenebilir. Tabii ki valiliğin ve belediyenin yayınladığı toplanma alanları listeleri var. Her binanın girişinde de yazıyor. Bizim binanın girişinde de oturduğumuz evin kapısında da yazıyor. Bu binanın toplanma alanı şurasıdır diye ama bunların çoğunu gördüğümüzde işgal edildiğini ve oraya ulaşmanın çok zor olduğunu biliyoruz, görüyoruz.

Kadıköy Acıbadem'de oturuyorum. Bizim bugünlerde yaşadığımız bir yer var. Ulaştığımız, E5'e ulaştığımız yolu karşıda bir yeni hastane yapıldı. Medipol Acıbadem diye. Otoparkı yok. Otoparkı olmadığı halde iskân verilmiş. 20 katlı bina. Bir önceki Sağlık Bakanı'na ait, adını da vereyim ben de Medipol. Yani oraya ait. Otoparkı olmayan 20 katlı bir hastane var. Ve bizim ulaşım yolumuzu kapatarak oraya bir otopark yapıyorlar. Yani akıl alır gibi değil. Birçok İstanbul'daki toplanma alanında bugün günümüzde böyle. Hani beklenen diyor hani neyi bekliyoruz? Beklediğimiz şeylerden bir tanesi de bu. Toplanma alanların çoğu kâğıt üzerinde belirlenmiş. Aynı hocamın belirttiği gibi 2019'da Pazarcık'ta yapılan deprem tatbikatından farklı bir durumda değiliz. Yani maalesef acı. Belki bu muhtemelen öyle görünüyor.

Prof. Dr. Şükrü Aslan

Ben notlarıma baktım, size tam sayı söyleyeyim diye. Bunu yazmıştım çünkü. 1999 depreminden sonra İstanbul'da 470 deprem toplanma alanı belirlenmiş. Hocamın dediği gibi yani birçok yerde öyle bir küçük tabela vardır yani. Buranın deprem toplanma alanı olduğunu söyleyen. Bugün itibarıyla söylüyorum. Bunun Üç yüz tanesi imara açılmış ve yapılaşmış durumda. Dört yüz yetmişden üç yüz tanesi tekrar söylüyorum. İmara açılmış durumda. Bu çok vahşi bir şeydir. Biz rant falan diyoruz da yani hiçbir sözcük aslında bu vahşiliği anlatmaya kâfi gelmiyor yani. Onların yerinde, o deprem toplanma alanların yerinde yapılar var. Evet, evet. Evet, bir küçük şey daha söyleyeyim hocam müsaadenizle. Bu afet yasası çıkarılmıştı. Bu afet yasası zaten bu süreçleri çok teşvik etti. Ben afet yasasını okuduğum zaman onu bir yasal afet diye tanımladım. Öyle de yazdım. Çünkü onu okuduğumda bu deprem toplanma alanlarının bile inşaata açılabilirliğini gördüm.

Kamu yönetimine bu kadar böyle sınırsız yetki veren bütün kamusal araziye, sadece bütün kamusal araziye değil, bütün özel araziye de kamunun kendine verilen yetkiyle istediği gibi imara açabilen, dönüştürebilen, ikamete yasaklayabilen tuhaf bir yasaydı. Yani belirsizliklerle yüklü bir yasaydı. Ve maalesef o gerçekleşti. Bunu da söylemek isterim.

Dr. Şahin Özdemir

6 Şubat depreminin hemen ertesi günü ve bir ay boyunca önce İslahiye'de arama kurtarma çalışmalarına katıldım. Sonra Antakya'da Hatay'da destek için gitmiştim. Antakya'ya gitmiştim derken şu anda TTB yönetim kurulu üyesi olan Ali Kanatlı arkadaşına sevgilerimi iletiyorum, çünkü orada büyük bir özveri ve pozitif tavrıyla çok ciddi katkılar sunduğunu da söyleyeyim. Alpay Hocam aracılığıyla bu mesajımı da iletmış olayım kendisine. Süt Endüstrisi Kurumu'nun depremde bir görevi vardı eskiden. Ahırları yıkılan ya da zarar gören köylülerin hayvanlarını rayiç bedelle satın almak diye bir görevi vardı. Ama Süt Endüstrisi Kurumu satılınca bu görev boşlukta kaldı. Hatay'ı da gördüm. Pek çok köylü İslahiye'de aynı durumdaydı. İslahiye'ye gitmiştim arama kurtarma için. Pek çok köylü hayvanlarını çevreden gelen celepler aracılığıyla çok ucuz fiyata satmak zorunda da kaldılar. Bu benim birinci gördüğümde.

İkincisi, depremi ilk günlerinde araba kurtarma çalışmasını yaparken çıkarttığımız cesetleri, komşularına sorarak, kimlik tespitini yaparak öyle gönderiyorduk. Fakat sonra bütün cesetler toplandı, herkes gitti. Hastanelerde ya da morglarda ceset aramaya başladılar. Bu da başka bir problem. Yani yaşadığımız, benim bire bir gördüğüm şeylerden söz ediyorum. İslahiye zaten yıkılmıştı, bütün bunları anlatmamıza gerek yok. Bizim açımızdan yapmamız gereken önemli şeylerden bir tanesi de arama kurtarma çalışmalarına katılan insanların, gönüllülerin aslında çok olması orada, Şükrü Hocamın da söylediği gibi, kamunun yok olmasından kaynaklanan bir problemdir. Onların organizasyonu ve yeniden organizasyonu başlı başına bir sorun. Bütün bunların önceden planlanması da gerekiyor diye düşünüyorum. Ve sonuçta da Antakya depremindeki bir çadır kenti iki kuzenin bana verdiği cevap hala aklımda. Kendinizi nasıl hissediyorsunuz diye sorduğumda birisi şanslı dedi, öteki şanssız dedi. Neden şanslı hissediyorsun dedim, yaşıyorum ondan dedi. Neden şanssız hissediyorsun dedim, yaşıyorum ondan dedi.

Saniye Yaygan Şan

Söylemlerinizden çok etkilendim. Ben Deva Partisi İstanbul İl Yönetiminden geliyorum. Şehircilik İşleri Başkan Yardımcısıyım. Çok farklı hani vizyon dediğimiz şeyi ve açılımı görüyorum.

Murat Bey özellikle ben size sormak istiyorum. Bir doktor annesi olarak bununla birlikte bu dönemlerde işte AKOM, İtfaiye, AFAD'da çeşitli toplantılara girdik ve orada da hep aklıma takılan bir soru. Deprem oldu. Bu arada 99 depreminde bir bebeğimi kaybettim. Hatay depreminde de 57. günde destek için oradaydık. Dolayısıyla bunlarla alakalı zaten yoğun bir çalışma isteğim de var. Benim sormak istediğim şu. Deprem olduğunda doktorlar İstanbul Marmara İstanbul depreminden bahsediyoruz. Benim doktor kızım ben yaralıyken bana mı bakacak? Yoksa gidip diğer hastanelerde görevde mi bulunacak? Biraz önce sizin söylemlerinizde de tek takıldığım yer buydu.

Hali hazırda böyle bir deprem olduğunda siz doktorlarımız insani olarak zaten kendi hastalarınızla olacaksınız. Yanlışsam lütfen teyit edin. Diğer türlü beklenti içerisinde olmak ne derece doğru, ne derece etik. Sanırım sizin söyleminizde de bunlar açıkça vardı. Bu tür işlemlerin İstanbul Tabip Odası, İstanbul Barosu haricinde, çünkü burada bir deprem olduğu zaman bize söylenen herkes kendiyle kalacak ne yazık ki. Türkiye'nin diğer illerinden bize gelinecek. O zaman sizin bu etik dediğiniz muhteşem ötesi gördüğüm hani şimdiye kadar aklıma gelmeyen evet, ne yazık ki işte figürler sundunuz. Bu gibi şeyleri tüm Türkiye'de yaygınlaştıracak organizasyonlara sahip miyiz? Bunları nasıl organize edebiliriz? Bunlarla alakalı bizlerin size verebileceği bir destek olursa da kendi nezdimde çok memnun olurum. Çok teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Murat Civaner

Birkaç alt başlık vardı anlayabildiğim kadar. Bir tanesini sonundan başlarsak ben de teşekkür ederim. Hani bir siyasi partinin temsilcisi olarak da konuştuğunuzu belirttiğiniz için sonuçta hani elbette dayanışma anlamında söylediğiniz şeylere katılıyorum ben de. İş birliği olanaklarını elbette yakında tutmak lazım ama benim alanıma özellik bir şey sorduğunuz için herhalde benim ona odaklanmam lazım. Şimdi o söylediğiniz sahne tabii çok dramatik bir şey. Filmlerde falan da var. Bu kadar dramatik, bu kadar olağan dışı durumlarda hekimlere şunu yap bunu yap demek çok güç. Yahut tersten söyleyelim. Yargılamak kolay değil. Bu işin içinde hiçbirimiz makina değiliz, duygular gireceği için. Üstelik hiç kimse kalkıp bugüne kadar da "Vay efendim sen neden annene yardım ettin de diğerlerini öncelemedin?" demez öyle bir durumda. Kalkıp bunun muhasebesini, vicdan muhasebesini yapmak da mesleki değerleri açısından yapmak da kolay değil. Fakat aslında şunu sormak lazım. Asıl olağan dışı durumlarda bizim önerdiğimiz, olmasını istediğimiz şeylerden bir tanesi, sağlık çalışanının kendisi de olağan dışı duruma maruz kalıyor ve dolayısıyla afetzede diyeceksek o da öyle. Dolayısıyla doğrudan ondan sağlık ve sağlık hizmetini sunmasını derhal beklemek yerine aslında bir terimi bağışlarsanız body system gibi bir şey öneriliyor genellikle. Mesela Kocaeli İstanbul'a yardım etsin, İstanbul Tekirdağ'a yardım etsin hikayesi. Aynı şey sağlık hizmetinde çalışanlar için de geçerli. Etkilenen bir bölge varsa hemen komşu etkilenmeyen acil durumda devreye girsin diye ki bu tür ikilemler olmasın. Eğer bunlar bu kadar sık oluyorsa zaten baştan bir organizasyon sorunu vardır. Hep bu hazırlıklı olmaya dönüşüyor aslında söylemeye çalıştığım biraz oydu. Aslında pek çok değer sorununun ortaya çıkması hazırlıklarla engellenebilir. Bu kadar dramatik şeyler de çok gerginlik çıkmaz o zaman diye düşünüyorum. Çıkarsa da hani oturup da kimse hekimi ne yaptı üzerine kolay kolay yargılayamaz.

Prof. Dr. Pınar Okyay

Şu anda birlikte çalıştığım Başak Bayram Hoca var. Kendisi acil tıp doçenti. Bilirsiniz 9 Eylül'den. Şu anda bizim Eşrefpaşa hastanemizde çalışıyor. Çok yakın bir zamanda anlattı. Ben

orada olduğu dönemde de öyleydi. Mustafa Kemal Üniversitesi'nin yönetim grubu çok ciddi bir depremzedeydi. Ve hastanede hatırlarsınız Antakya'da arkadaşımın kendi yakınları da yatıyordu. O ilk dönemde. Buradan gönüllü arkadaşlar gittiler, genelde bunlar acil müdahale yapabilen insanlar. Işık Hoca'nın anlattığı şey, zaten doğal boşluk tanımıyor ama biz buna bırakalım diye söylemiyoruz. Ama yargılanmadıklarını bilin, onların o kadar kötü ki, sonuçta hekim meslektaşları oraya gittiklerinde, acilde bir kadın çalışıyor, doktor arkadaş. Ona gidin noktasına gelmiş işler. Hekimlerin böyle bir dayanışma ağı oluyor. Burada önemli olan aslında bunun böyle olacağını bilip, Sağlık Bakanlığının yani sağlık otoritesinin bunun için bir organizasyonu öncesinden yapması ve böyle sorunlara ya da bunlara muhatap kalmamak aslında.

Yoksa hekimler özellikle bu dönemde çok ciddi bir dayanışma yaptı. Ben bunun birkaç örneğini gördüm kendi deneyimimde de özellikle klinik hekimlerin. Ama orada o noktaya gelen bir insandan başka türlü bir hizmet beklemek çok da insani bir şey değil. Ama beklenmedi mi? Bu dönem beklendi. Çok uzun zaman görevlendirme alamayan, hatta il dışına çıkamayan, çocuğunu gönderip kendisi orada kalan, çok ciddi sorun yaşayan arkadaşlarımız oldu. Bütün bunları aslında gerçekten öngörüyoruz. Biliyoruz çünkü bunu.

Prof. Dr. Osman Küçükosmanoğlu

Öğleden sonraki oturumda da bu deneyim açısından Adıyaman ve Hatay örnekleriyle arkadaşlarımız kendileri de depremzede ve orada ben biliyorum ki hem çalıştılar hem sizin bahsettiklerinize maruz kaldılar. Yakınlarını kaybettiler. Barınma olanaklarını kaybettiler. Öğleden sonra onu dinleyeceğiz.

Dr. Hasan Serdaroğlu

Ben İstanbul Tıp Fakültesi'nden emekli Dr. Hasan Serdaroğlu. Şükrü Bey'in sözlerine son derece katılıyorum. Hangi sözlerine? Deprem çok olduğu ülkelerde bir deprem belleğinin olması sözüne çok katılıyorum. Hele ki toplanma alanı olarak tespit edilen alanların üçte ikisi sonradan imara açılacak kadar akıl tutulmasının olduğu bir ülkede bu deprem belleğinin oluşmasının çok büyük önemi olduğu kanaatindeyim. Bu son depremde sonra deprem olan şehirlerde ve İstanbul'da tanıdığım, bildiğim, erişebildiğim belediye başkanlarına bir önerim olmuştu. Bu öneri Şükrü Bey'in söylediği gibi bir deprem belleğinin oluşması.

O depremin olduğu yerde yıkılan bir bina topluluğu ya da bir binayı hiç kaldırmayalım. Olduğu gibi kalsın etrafını yeşil alan yapalım. Fotoğraflar, eski fotoğraflarını koyalım. Orada kaybettiğimiz insanların fotoğrafını koyalım. O şehir bilsin depremin ne olduğunu.

Ama ne yazık ki hiçbirinde böyle bir önlem alamadı. Onu paylaşmak istiyorum.

Dr. Seçkin Kara

Ben Türk Tabipleri Birliği Olağan Dışı Durumları Sağlık Hizmetleri Kolu'ndayım. Aynı zamanda Bursa'da Afet İçin Meslek Birlikleri Platformu diye bir platform oluşturduk. İstanbul'da bir parçası olduğumuz deprem çalışma grubunun benzer bir projesini yine Bursa'da yürütmek istiyoruz. Bunun için çalışıyoruz.

Yerel yönetimleri de katarak biz de başka bir yöntemden başlamaya gayret ettik. Benim dikkatimi çeken bir şey var. Genellikle bu tür toplantılarda insanların hani derler ya, hırsız suçlu

ama ev sahibi de biraz sorumlu değil mi? Camı açık bırakmasaydık. Mesela toplanma yerleri konusunda, E-Devleti açan herkes orada ilk sayfalar, orada açmaya gerek yok programı, orada bir toplanma yeri, krokisi, ismi olduğunu görecektir. Bunu belki bilgi olarak da söylemek lazım. Bu var. Toplanma yerlerinin yetersizliği, faciadır, Cevahir Alışveriş Merkezi'ni, biliyoruz, orası toplanma yeriymiş, biliyoruz. Bir sürü örneği var. Ülkenin başka yerlerinde de benzer sorunlar var ama bunu bilgi olarak söyleyeyim. Arıyorsanız orada var. Ayrıca, son zamanlarda belediyelerin afet işlerinde ülke genelinde ilk toplanma yerlerini kare kodlu tabelalarla işaretlemeye başladıklarını bilgi olarak ben iletebilirim. Buradan bir kısa bilgi daha verilebilir. Biz zaten hep üzerinde duruyorduk ve her yerde söylüyorduk; İl Risk Azaltma Planlarını ve Türkiye Afet Müdahale Planı'nın tamamen değişmesi ve meslek örgütlerinin başta TTB ve TMMOB olmak üzere burada paydaş kabul edilmesi için sürekli sözümüzü söylüyoruz, bunu vurguluyoruz. Bu konuda bir ses çıkmadı fakat İRAP'ların yenilenmeye başlandığına ilişkin bir bilgi verebilirim. Toplanma yerleri ve geçici barınma yerlerine ilişkin planların ve diğer bilgilerin vilayet tarafından, AFAD tarafından, yerel yönetimlerden istenmeye başlandığını gördüm. Bunu biliyorum, bilgi olarak söyleyebiliriz. Bunun devam edeceğini düşünmek lazım. Ama afet müdahale planı için böyle bir girişim var mı? O biraz şüpheli. Ve orada da meslek örgütleri paydaş değildir. Hiçbirisi risk azaltma planlarında da paydaş değildir. İsmi de geçmez. Birkaç tane risk azaltma planında geçer. Ve İl Risk Azaltma Planlarının İstanbul dışındakiler tek maddi hatalarla içermek üzere test yapmıştır bile diyebiliriz bazılarına. Özensizdir. İstanbul biraz daha iyidir, İTO hazırladığı için.

Kısaca, İstanbul Deprem Çalışma Grubu'nun da nihayet olarak önüne afet gönüllüsü projesini koyduğunu biliyoruz. Oraya doğru giden bir sürecin karşısında, toplamda tabii. Kısa bilgi, belki salondan ayrılacaklar olabilir. Dünyadaki bütün arama kurtarma ekiplerini toplayıp getirirseniz, İstanbul tek başına bile olsa, bırakın Maraş depremini, Hatay depremini, her mahalleye bir ekip koysanız dünyadakiler yetmez, en az 1 milyon insan lazım oraya. Bu mümkün değil. Demek ki bizim yapmamız gereken vatandaş olarak sağlıklı bina talep etmek, sağlıklı şehirleşme talep etmek, yerel yönetimlerin bu konuda çalışmalarını istemek, görevleri budur. Sağlıklı binalarda, sağlıklı şehirlerde yaşamadığımız sürece aslında bir istisnai bir durum olan deprem gibi afetler, felaketlerde önlenemeyecek olanlar, yeterli olması gereken afet kurtarma vesaire ekiplerin asla bizim şartlarımıza yeterli olmayacağını kabul etmemiz lazım. Mümkün değil. O zaman afet gönüllülüğü meselesine nereden bakarsak bakalım, hangi seviyeden görürsek, ne şekilde değerlendirebilirsek, kim yaparsa yapsın mutlaka bir koordineli olarak, iki Marmara Belediyeler Birliği'nin de bu işin içerisinde olması şarttır. Meslek örgütlerinin de bu işin içinde olması şarttır. Koordine bir şekilde ve afet hazırlığının temeli olarak afet gönüllüsü meselesinin kampanya şeklinde süratle hayata geçirilmesi ilk 72 saatte nasıl hayatta kalırız, nasıl kimseye zarar vermeden küçük de olsa bir şeyler yaparız en azından bir eğitim programı içerisinde bunlar var. Mutlaka başlanması ve mutlaka bunun götürülmesi lazım. Başka türlü Deprem olacak, hepimiz öleceğiz.

Belki dikkat çekmekte bir fayda var. Mesela ben Malatya'da daha çok bulundum. Malatya'da bir deprem olacağını, şiddetini vs. TMMOB bildirmişti. Ama onların hiçbirisi yapılmadı. Burada da bir etik sorun yok mu kamu açısından? Bunu da belki düşünmek lazım. Çok gözden kaçıyor sanki zaman zaman. Teşekkür ederim.

İnşaat Müh. Filiz Gökçe

Öncelikle saygı ve sevgilerimi sunuyorum. İnşaat mühendisleri odası ve Cumhuriyet Halk Partisi olarak buradayım. Hocam öncelikle beş yüz elli yedi çalışanımızı kovidle yitirdik. Ben de bir doktor kardeşi, ablası olarak hepsini saygıyla sevgiyle anıyorum. Doksan dokuz depremini ben de yaşamış bir insanım. Oraya gittik çalıştık da. 99 depreminde ağırlıklı olarak kamu gücü

oradaydı. Kim oradaydı? Ordu oradaydı, jandarma oradaydı. Fakat 6 Şubat depreminde bu yoktu. Şimdi bunu bir karşılaştırmanızı istiyorum. Orada askeriye'nin olmaması ciddi bir handikap-tır. Bunu bir değerlendirmenizi rica edeceğim.

Prof. Dr. Şükrü Aslan

Tabii tabii çok haklısınız yani ben aslında 99 depremi ile 2023 depremini karşılaştırırken iki tane şey dikkatimi çok çok çekti. Bir tanesi dediğiniz gibi yani orada kamu 2023 ile kıyaslandığında daha geniş düzlemde müdahale etti. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin de işin içine dair edildiğini ben de hatırlıyorum. Ve onun tabii ki çok etkisi oldu, çok büyük etkisi oldu. Dolayısıyla birincisi bu yani 2023 depremi o sözcüğü bilerek kullandım; yani kamunun gerçek anlamda çöktüğü bir deprem oldu. Bunu gösterdi. İkincisi ise yine buna bağlı tabii ikinci özellik, 2023'te sivil alan yani bunun içine meslek odalarından herhangi bir köy derneğine kadar çok geniş bir şey dahil ediyorum. Sivil alan 1999 depreminden de daha faal bir şekilde sürece müdahil oldu. Belki bu yaraların birazcık sarılması mümkün olduysa aslında bu sivil alanın sayesinde, sivil kurumların destekleri sayesinde mümkün oldu. İkinci dikkat çekici özellikle bu benim gördüğüm.

Prof. Dr. Pınar Okyay

Hocamın tespitlerine katılıyorum. Burada iki şey söyleyeyim. Askeriye'nin varlığı çok önemliydi. Türk halkı enteresan bir şekilde askere güveniyor. Yani bu da çok garip bir şey. Askeri görünce, ben bunu Marmara depreminde de gördüm. Daha sonra Antakya'da da bunu konuştuk. Hani o bir Mehmetçik falan gibi böyle, çok güçleri falan var. Onu sadece şey yapmıyorum. Mese-la 99 depreminde bir deneyimim var benim. İnanılmazdı. Değirmendere'de geldi arkadaşlar. İşte böyle genç insanlar, ben pek askeri şeyleri de bilmiyorum ama yıldızları azdı yani onu biliyorum. Bir çadır kurdular ve inanılmaz bir malzeme lojistiği, inanılmaz. Ve yarım günde bizim altından kalkamadığımız şeyi böyle raflarla yaptılar. Hocam ne ihtiyacınız var dediler, istediğinizi alıp çıkarken envanter tuttular. Yani onların bir organizasyonel yeteneği var zaten. Bu depremde ondan eksik kaldık ki hocamın dediği şey çok önemli. Bir de enteresan böyle bir güven, o da kültürle ilgili. Hocam bu kültür konusunu öyle cevap vermiş olayım size, çok teşekkür ederim bu soru için. Büyük bir fark vardı, ikimizin de tespiti herhalde bu yönde. Çok önemli bir kamu kaynağını biz kullanmadık. Yani aslında bu da bir etik sorundur diye düşünüyorum.

Prof. Dr. Osman Küçükosmanoğlu

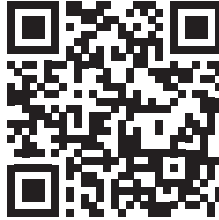
Halkın orduya güveni falan ayrı bir iş. Bir realite olarak da örgütlü bir yapı var, ordu. Türkiye halkına özgü bir şey değil. Dünya için öyle bir örgütlülük. Ben son kapanış sözünü, Türk Tabipleri Birliği Başkanı Alpay Hocam, buyurun.

Prof. Dr. Alpay Azap

Bu soruyla ilgili kısa bir şey söyleyeceğim. Aslında çok yankı bulmadı ama bilinmiyor. Aslında Hulusi Akar rakamları açıkladı. Bilen var mı salonda? 99 depreminde ordu kaç kişiyi enkazdan kurtardı, 2023'te kaç? 10.700 kişiyi 99 depreminde ordu kurtarmış. 2023'te 370. Ve iki büyük ordu var. Malatya'da ikinci ordu var. İskenderun'da acemi birlikleri var. Durum rakamlarla da ortada.

Kongrede yer alan tüm sunumları görmek için
QR Kodu telefonunuza okutun
ya da aşağıdaki linki ziyaret edin.

<https://deprem.istabip.org.tr/kongre-2/>

PANEL

**ŞUBAT 2023 DEPREM
BÖLGESİNDE SAĞLIK
HİZMETLERİNİN DURUMU**

Oturum Başkanı
Eczacı Simla Sezgin
İstanbul Eczacı Odası

Deprem Sonrasında Hatay’da Sağlık Hizmetleri
Dr. Sami Reyhan
Hatay Tabip Odası

**Deprem Sonrasında Adıyaman’da
Sağlık Hizmetleri**
Dr. Erdal Yavuz
Adıyaman Tabip Odası

Deprem Sonrası Eczacılık Hizmetleri
Eczacı Bilge Çalışkan
İstanbul Eczacı Odası

Oturum Başkanı: Eczacı Simla Sezgin, İstanbul Eczacı Odası

Merhaba hoş geldiniz. Geçen sene de yine bu sempozyumun ilkinde burada beraberdik O zaman da çok böyle zor konuştuğumuz şeyler olmuştu, oturumlar olmuştu ama maalesef üzü- lerek görüyorum ki yaklaşık yirmi ay geçti, iki yıla gelmek üzereyiz. Yine aynı üzüntüyle, acınız acımızdır diyerek konuşuyoruz. Gönül isterdi ki hem eczacılar olarak kendimiz adına hem de burada izlediğimiz videoda acıları unutmayalım tabii ama biraz daha üstesinden nasıl gelindiği- ne dair daha umut verici tablolar izleyebilseydik. Amerika’da benim çok yakın bir arkadaşım var onunla da bu sıralar bir sebepten dolayı haberleşiyoruz. Derken Twitter’da iki akşam önce 7.2 ve tsunami alarmı ile ilgili uyarı geldi. Direkt aman dedim. Tabii bizdeki duygu nasıl, eyvah bir şey mi olacak, nasıl benim arkadaşım iyi mi ne yapıyorlar, tsunami. Hemen ona yazdım, iki dakika sonra cevap verdi. Burada her şey yolunda, merak etme.

Sallandık ama zaten biliyoruz deprem olduğunu, evler ona göre yapılıyor, bir sorun yok. Biz iyiyiz, aklın kalmasın diye gayet normal sohbete devam etti. İşte gönül istiyor ki yani bu nok- taya biz de gelelim hep beraber. Ben müsaadenizle konuşmacılarımızı takdim ederek oturumu başlatıyorum. İlk konuşmacımız Hatay Tabip Odası’ndan Dr. Sami Reyhan. Hoş geldiniz tekrar diyorum. Buyurun.

Deprem Sonrasında Hatay’da Sağlık Hizmetleri

Dr. Sami Reyhan

Hatay Tabip Odası

Değerli katılımcılar, değerli başkanlarım, Hatay Tabip Odası adına hepinizi selamlıyorum. Konuşmama başlamadan önce bir önceki oturumda bir doktor annesi bir şey sormuştu. Onunla ilgili ufak bir yorum yapmak istiyorum önce. Depreme Hatay’da yakalandım. 7 yaşında bir oğlum, misafir bir aileyle beraber. Depremden hemen sonra tabii ki önce oğlumun odasına koştum, eşim, misafirlerimiz bir şekilde aşağı indik. Apartmanda yaşayanların aşağı indiğinden emin olduktan sonra doğal olarak ilk başta annemi aradım. Ancak haberiniz olmuştur, hiçbir operatör buna izin vermiyordu. Ben de iki operatörün ayrı ayrı numaraları, eşim de ayrı bir operatörün numarası olmasına rağmen ne benim aileme ne onların ailesine ulaştık. İlk başta Whatsapp’tan iyiyiz diye mesaj attık. Sadece. Gitti mi? Hayır. Ondan sonra hemen yakınımızda eşimin teyzesi yedinci katta oturuyor. Diz ameliyatlı, yürüyemiyor. Tek başına yaşayan bir kadındır. Hemen onun yanına gittik. Normalde yürüyerek 10 dakikada gittiğimiz yer, arabayla yaklaşık 50 dakikada gittik. Çünkü ulaşım yoktu.

Bu arada annem, ablam ve yeğenimden iyiyiz mesajı geldi. İyiyiz mesajı geldikten sonra annemin evinin ağır hasarlı, kısmen çökmüş olduğunu bilmeme rağmen önce yaralılara yardıma koştum ve annemin yanına 5. gün gittim. Böyle yaşadık, biraz zor oluyor ama o günleri böyle yaşadım.

Şimdi depremden sonra sağlık nasıl gidiyor onu anlatacağız normalde ama 1948 yılında Dünya Sağlık Örgütü sağlığı sadece sakatlığın ve hastalığın olmaması değil, bedensel ruhsal ve sosyal yönden tam iyilik olma hali diye tanımlıyorsa, bence sadece sağlık sistemimiz ne durumda değil, oraya giden insanlar ondan sonra ya da ondan önce ne durumda? Gerçekten sağlıklı mı? Onu konuşmak gerekir. Bunu bu şekilde gördünüz mü bilmiyorum. Sözü biliyorsunuzdur. İnsanlık merhamet üzerine kuruludur. Biz bunu Hatay’da hastanelerimizde görüyoruz arkadaşlar. Sol üstte Defne Devlet Hastanesi, basına çok konu oldu. Sağ üstte Hatay Eğitim Araştırma Hastanesi ve altta Hatay Eğitim Araştırma Hastanesi Ek hizmet binasında bu şekilde karşılanıyoruz. İnsanlık merhamet üzerine kuruludur.

Ve eski Sağlık Bakanımız sosyal medya hesaplarında devletin şefkat ve merhamet eli sizi Defne Devlet Hastanesi girişinde karşılayacak demişti. Şimdi şefkat Türk Dil Kurumu’na göre sevecenlik, merhamet aslında kısaca acıma olarak geçer. Oraya giden insanlar onlara acıyalım diye mi gidiyor? Sağlığını bulmak için mi gidiyor? Önce onu konuşalım. Ve bir örnek vermek istiyorum. Tarih 29 Ekim 2024. Yani yaklaşık 5 hafta öncesi. 70 yaşlarında bir kadın. Hiçbir şikâyeti yokken, aniden başlayan göğüs ağrısı ve nefes almada darlık ile Defne Devlet Hastanesi’ne başvurur. Defne Devlet Hastanesi sana burada bakamayız, Hatay Eğitim Araştırma Hastanesi’ne gitmen gerekir der ve ambulansı oraya gönderir. Orada yapılan tetkikler sonucu doktor arkadaşlarım çok iyi bilir aort diseksiyonu yani kalpten çıkan ana damarın yırtılması olarak tabir

edeceğim bir hastalığın tanısı konur. 5 tane kalp damar cerrahı olmasına rağmen arkadaşlar sana burada bakamayız der. Gaziantep Şehir Hastanesi'ne gönderilir. Gaziantep Şehir Hastanesi 190 km uzaklıkta ki bu hastayı hemen ameliyata alsanız bile belki yaşar. Evet, hasta Gaziantep Şehir Hastanesine ulaştı ama maalesef ameliyathaneye ulaşamadı. Birkaç tane aile sağlığı merkezimiz arkadaşlar. Üstteki Defne'nin en büyük aile sağlığı merkezidir. Sağdaki Defne'de yine başka bir aile sağlığı merkezidir. Kırıkhan ve İskenderun'daki aile sağlığı merkezlerinden örnekler. Bunları gördüğümüzde aslında sağlığımız nerede? Çok konuşmaya gerek yok bence ama yine de biraz anlatmaya çalışayım. Ama önce deprem gününe dönelim. Depreme hazır mıydık? Hep bunu soruyorduk. Depreme bu kadar hazırдық arkadaşlar. Az önce videolarda da anlatıldığı gibi 6 Şubat'ta 6 kamu 6 özel hastanemiz kullanılamaz hale geldi. Kamu hastanelerinden birinin 2012'de yıkılması gerektiğine dair ve birisinin daha yapılmadan önce orada yapılmaması gerektiğine dair raporu olduğunu söylesem sanırım çok fazla düşünmeye gerek kalmaz. Murat Hocam bir önceki oturumda demiştik ki, jeneratör o şekilde konulmaz denmişti. Jeneratör bu şekilde konulsa devreye girmez denmişti. İnadına koydular. Jeneratör devreye girmediği için sistemler çalışmadı ve hastalarımız oksijen olmadığı için öldü. Depremde yine 56 tane aile sağlığı merkezimiz yıkıldı. 63'ü hekim, 305 arkadaşımızı kaybettik ki 5'inin cesedine bile ulaşamadık. Biraz önce videoda burada zaten Hatay Tabip Odası Başkanımız bunu söylemişti. Bundan sonra göstereceğim 1-2 saat daha görüntüler sizi rahatsız edebilir. Lütfen kusura bakmayın. Biliyorsunuz şu anda Filistin'de katliam işleniyor ve İsrail genç yaşlı demeden herkesi katlediyor. Yalnız 7 Şubat sabahı başta Hatay Eğitim Araştırma Hastanesi başta olmak üzere Hatay'daki hastanelerin Filistin'deki hastanelerden hiçbir farkı yoktu. Depremden hemen sonra ne oldu? Hatay'a ilk gelenler UMKE ekipleriydi. 7 Şubat sabahı Hatay Eğitim Araştırma Hastanesi'nde 40 kadar çadır kurdular. Ve gelen hastalara kendi imkanlarıyla baktılar. UMKE biliyorsunuz gönüllülük esasına göre çalışır. Hastaları enkaz altından çıkaracak ekipler gelemedi ya da gelmedi. O kısmını bilmiyoruz. Koordinasyon alanında hiçbir şey yoktu.

Ve ikinci gün Türk Tabipleri Birliği bizim yardımımıza ulaştı. Onlarla ve SES sendikasıyla beraber koordinasyon merkezimizi kurduk. Kimi zaman yıkıntıların arasında, kimi zaman çadırda, kimi zaman dışarıda soğukta, yanmış bir sobanın ne kadar ısıtırsa çevresinde toplanarak bugün neler yaptık, yarın neler yapabiliriz diye planlıyorduk. İlkel şartlarda da olsa hastalarımıza bir miktar ilk günlerde yardım etmeye çalıştık. İkinci haftanın sonunda, bugün sunumda da sanırım değinilmişti, kadınlarımızla ilgili eksikliğimiz vardı, birimimizi kurduk. Bununla ilgili ayrıntıları yarınki oturumlarda doktor arkadaşım Mıhrıban Hanım anlatacağı için burayı geçiyorum. Depremden sonra Hatay, Malatya ve Maraş ile İstanbul, Ankara ve İzmir Tabip Odası yani destek, birbirine destek vermek amacıyla eşleştirildi diyelim. Bizimle de İstanbul Tabip Odası eşleşti ve onlar bize maddi ve manevi çok uzun bir dönem destek oldular. Bu yüzden İstanbul Tabip Odası'na çok teşekkür ediyorum. Bu, depremten hemen sonra nasıl baktığımız ortam arkadaşlar.

İmkansızlıktan ilaçlar yerde biliyorum ama yapacak başka hiçbir şey yok. Ve burada muayene olan arkadaşlar, hemen yanında Türk Eczacı Birliği'nin kurduğu, burada her dört günde bir dört tane İstanbul'dan gelen eczacı arkadaşlarımızın yardımıyla böyle, bu şekilde ilaçlarını alıyorlardı İstanbul Eczacı Odası'na da teşekkür ediyorum bu arada. Bu gibi afetlerde 6-7'nci günden sonra Sağlık Bakanlığı'nın halk sağlığı uzmanlarını oraya göndermesi, onlardan rapor hazırlaması ve o rapora göre önlemler alması beklenir. Halk sağlığı uzmanları geldi mi? Evet geldi ama Sağlık Bakanlığı'nın halk sağlığı uzmanları değil az önce de hocamın Pınar Hoca'mın söylediği gibi Türk Tabipleri Birliği'nin gönüllü halk sağlığı uzmanları orada aylarca çalıştılar. Defalarca rapor tuttular. O raporlar ne oldu biliyor musunuz? Sağlık Bakanlığı orali bile olmadı. Hemen sonra yıkımlar başladı. Soluduğumuz hava böyle arkadaşlar Antakya böyleydi. Bu bir yaşam alanıdır.

Şöyle söyleyeyim her yağmurda içeri, içerisi çamur dolan çadırlar ya da su baskınlarına uğrayan konteyner kentlerde sağlık ne kadar iyi olursa vatandaşlarımızın sağlığı o kadardı. Koşullar böyle olunca bulaşıcı hastalıklar oluştu. Bunların tedavisi gerçekten ilk başta çok zordu. Eskisi ve yenisiyle Hatay... Son iki slaytta fotoğrafta. Sağdaki zaten beklediğimiz durum. Günümüzde mi? Bunu hiç gördünüz mü bilmiyorum. Antakya Gastronomi Çarşısı. Çok lüks bir yere benziyor. Bu Antakya'da sadece 10-12 işyerinin olduğu. Bundan sonraki fotoğrafları söyleyeyim, son bir hafta içinde ben çektim. Hepsi son bir haftanın fotoğrafı arkadaşlar. 10-12 işyerinin olduğu ve Hatay'da tek olan. Bunun benzeri yok. 3 gündür yerel radyoda bir tane daha olduğu haberi, reklamı çıkıyor ama ben onu henüz görmedim. Gördüğüm tek yer burası. Buraya geldikten sonra üzüldüm. Keşke uzaktan çekseydim de ortamı görseydiniz. Zaten bundan sonraki fotoğraflar bilerek uzaktan çekilmiş ki, nasıl bir ortamda yaşadığımızı görün diye.

İlk çağlarda insanların sorunları beslenme, barınma ve güvenlik idi. Hatay'da günümüzde mi? Barınma, beslenme, güvenlik mi acaba? Bu kadar sorunumuz var arkadaşlar. Temiz hava, temiz su, sağlık, eğitim, ulaşım, trafik, elektrik, internet, her şey. Barınmadan biraz konuşmak istiyorum. Barınmadan söz etmek istiyorum. 177 konteyner kentte 220 bin kişi kalıyor bugün itibarıyla. Göçmenlerin kaldığı şartlar çok daha ağır. Onların kaldığı konteynerler 16 metrekare. İçinde tuvaleti yok, mutfak yok, hiçbir şey yok. Ortak tuvaletler, ortak banyolar kullanılıyor. Sıranız gelirse çamaşırınızı yıkıyorsunuz. Güvenlik, aslında bu fotoğraf çok şey anlatıyor bize. Defne Bir No'lu Aile Sağlığı Merkezi. Bakın hemen yan tarafta bir bina var. Depremden beri böyledir. Görüldüğü kadarıyla çok ağır bir hasarı yok. Ancak Sağlık Bakanlığı az ağır hasarlı diye kullanımına izin vermiyor. Hemen yan tarafta gönüllü kuruluşlarca kurulmuş bir konteyner ASM. Bu konteyner ASM ile Türk Tabipleri Birliği'nin koordinasyon merkezi arasında yaklaşık 100-150 metrelik bir alan var.

İkisinin güvenliğini sağlamak için bekçi tuttuk. Tabip odası tarafına gittiğinde burada hırsızlık oluyor, bu tarafa gittiğinde orada hırsızlık oluyor. Köpekler görüyorsunuz arkadaşlar güvenlik için köpek besliyor. Eğitim mi? Okulların çoğunda ikili eğitime geçilmiş durumda. 2 gün önce akşam öğrendim bazı okullarda üçlü öğretime başlanmış. Bazı okullarda sınıflar çok kalabalık, temizlik personeli yok, hijyen yok. Ve Defne'nin tek nitelikli okulunu halen resmi bir kurum, il merkezi olarak kullanıyor arkadaşlar. Tek nitelikli bir okul. Ulaşım biraz bakacak olursak, yabancı bir yere gittiğinizde hemen Google haritalar ve otobüsün nerede ya da benzeri bir şey kullanırsınız. Bakın şu bir şehir içi, Antakya ve Defne'nin içinde bir otobüs güzergahı.

Bu da hemen ona yakın bir otobüs güzergahı. 16 kilometrelik özel aracınızla 28 dakikada gidebilirsiniz ama güzergahta otobüs yok. Orta resimde yine şehir içi bir güzergâh. Bire bir aynı. 18 kilometre 33 dakikada giderseniz arabanızla ama bir tane otobüs gözüküyor. En sağdaki galiba en trajik olanı Antakya-Samandağ arası arkadaşlar, ilçeler arası bir güzergâh. Bire bir güzergahı altta duruyor, 33 km ve 47 dakikada arabanızla gidebilirken bir tane otobüs gözüküyor. Bunlar 21 Kasım'da hani otururken merak ettim şöyle bir Google haritalara baktık bununla karşılaştım. Trafik mi? Artık İstanbul trafiği ile yarışır hale geldik arkadaşlar. Böyle uzun kuyruklar oluşuyor. Ve bunlar şehir dışında olduğunu düşünün. Şehir içi artık nasıl? Bir de araçların yaklaşık yarısının TIR olduğunu lütfen kaçırmayın. Şehir merkezinde TIR'lar yok ama inşaat kamyonları var. İnşaat kamyonları kural tanımıyor. İnşaat kamyonları için kırmızı ışık diye bir şey yok. Hatalı sorgulama diye bir şey yok. Ters yön diye bir şey yok. Bunları orada denetleyen, o da yok. Trafik İstanbul'la yarışır dedik ama İstanbul trafiği bizimle bir konuda yarışamaz. Çevreye giriyor bu. Hava kirliliğini görüyorsunuz arkadaşlar. Özellikle şu işten eve dönerken 4 gün önce çektiğim bir fotoğraf. Şu kamyon önce bana çarpacaktı. Bakın öndeki kamyonu çarpmak üzere. Tozdan çevreyi göremiyoruz. Ve hava kirliliği Dünya Sağlık Örgütü'nün kabul ettiği değerin en az 4 katı kadar ölçülüyor. Yağmur yağmazsa tozdan geçemiyorsunuz ama yağmur yağarsa da bu şekilde

her taraf çamur deryası oluyor. Yine bir yere gidemiyorsunuz. Bakın bu, şu santral mahallenin içinde. Beton santrali. Solda bir bina, sağda bir bina. Hemen karşısında şu sokak var, şu sokakta bir aile sağlığı merkezi var ve meskun bir cadde. Hemen şurada da yaklaşık 150 metre, öbür tarafta da 4 tane okul var arkadaşlar. Ama ortada beton santrali var. Şu fotoğrafta da sağlı sollu caddenin iki tarafında birer beton santrali var.

Hatay'ı bileniniz varsa şu sağdaki fotoğraf eski stadyumun olduğu yer, Hatay'ın merkezi. Soldaki fotoğrafta Armutlu, Defne'nin merkezi. Yani hani şehir dışında değil, direkt merkezde ve daha birçok santral var. Hepsini göstermeye zaten zaman yetmez. Sağ altta da taş ocakları. Bakın toz sürekli böyle mahallenin üstünde sürekli mahalleye toz bulutu yağıyor. Altyapı sorunlarımız var. Yolda bir çukurluk varsa içine sadece bir beton boru ya da bir çubuk koyup onun üzerine bir şeyler koysanız yeter. Şu görüntü çalışma esnasında olabilir evet. Ama çalışma bittikten sonra bir ay böyle kaldı arkadaşlar. Bu evimin yaklaşık 100 metre öbür tarafında. Son 4 günde çektiğim fotoğraflar. Bakın. Yolun tam ortasında bir çukur. Düşerse buraya araba ne olur tahmin edersiniz. Çevreye sadece üç tane duba konuyor. Ve hemen karşısında aslında bir tane daha. Yolun kenarındaysa bir şey yapmaya gerek yok zaten. Altyapı sorunları. Bakın internetimiz, telefonlarımız şu halde. Defne merkezinde kalıyorum. Şu an evimde internet yok. Bir yıla kadar gelmesi öngörülüyor arkadaşlar. Uzaktan çektim dediğim bu. Bakın şu mağazadan elbise seçebilirsiniz. Elbise satıyor. Kuyumcu. Buradan altın alabilirsiniz. Canınız ciğer isterse şurada ciğer yiyebilirsiniz. Hatta İstanbul Kardeşlik Çarşısı'ndan alışveriş yapabilirsiniz ki bu köprübaşında, Antakya'yı bilenler için söylüyorum, hepsi aslında köprübaşının yan tarafında, merkezde. Bu çok önemli. Alpay Hocam, Atatürk Caddesi, yıkılmıştı dediği şuralar. Bakın arkada, Atatürk Caddesi'ne yeni yapılan inşaatlar bunlar. Hemen arada Asi Nehri, şurada çöp yağını, moloz yağını ve arada isterseniz kahvaltı yapabilirsiniz. Gastronomi çarşısına insanlar gidemiyor arkadaşlar. O depremde, işsiz kalan insanlar burada ev yıkıyor. Ya da köprübaşını bilenler için söylüyorum, köfte yiyebilirsiniz ama şuradaki toz, bakın şurada toz kaldırılmış bir şekilde ya da şurada ayak izlerinden zaten belli, burada köfte yiyebilirsiniz. Ya da şu çarşıdan alışveriş yapabilirsiniz. Görünmez diye böyle yapmıştım ama galiba görünüyor. Türkiye 100 yılı alışveriş merkezi burası arkadaşlar.

Ve son bir hafta içinde, hepsi son bir hafta içinde yerel basınımız. Elektrik kesintisi Hatay'da hayatı durduruyor. Yol geçecek, konteynerleri boşaltıyorlar. Nereye gideceklerini bilmiyor insanlar. Ve çamaşır yıkamak için sıra bekliyorlar personel yok diye. Bunu zaten söylemişim konteyner kentlerde. Yıkım ekipleri mahkeme kararını tanımadan evleri yıkıyor ve sisi bile ağır Antakya, aslında açık bir gün bulsaydım biraz daha belki etkisini çekebilirdim ama böyle ve en altta taş ocakları çok artmıştı demiştim. Kapatılan taş ocakları tekrar istedikleri gibi çalışıyor arkadaşlar. Şimdi biraz sağlık hizmetlerine bir göz atalım. Barınma ve ulaşımdan kaynaklanan sorunlar temel hak olan sağlığa ulaşımı ciddi derece etkiliyor. Depremden bir buçuk yıl sonra arkadaşlar, kenti bilmeyen, bölgeyi tanımayan, hekimlerden, sağlık çalışanlarından ve özellikle birinci basamaktan uzak, birinci basamağı hiç bilmeyen bir il sağlık müdürümüz vardı. Bir buçuk yılda yedi defa görüşmek istedik. Birisinde bile evet demedi.

Bir yıl geçtikten sonra kendisi bizi çağırdı ve sadece yaptıklarını, rakamlarına inanasınız gelmeyen şekilde bu kadar hizmet yaptık diye söyledi. Mesela Hatayı bilenler için konuşuyorum. Samandağ diye bir ilçemiz var. Küçük bir devlet hastanesi var. 2-3 ameliyathanesi var bildiğim kadarıyla ama depremde sonra 5 ay içinde 5500 ameliyatın yaptığını iddia etti. Depremden sonra 5500 ameliyat yapması için depremde hemen ertesi günden itibaren cumartesi-pazar demeden her gün 20-25 tane ameliyat yapması gerekiyor ki bir ilçe devlet hastanesinde mümkün olmadığını sanırım siz de kabul edersiniz. Birinci basamak sağlık hizmetleri, Hatay'da depremde 56 ASM yıkıldı demiştim ve bunların %90'ı devlet binası değildi, apartman altında kiralanan dairelerdi. Şimdiye kadar mı? 3 tane ASM yapıldı, birisi İl Sağlık Müdürlüğü'nün içinde ve bildiğim

kadarıyla bir hafta öncesine kadar içine halen hekimler alınmış değil. Hatay'da yaklaşık 100.000 kişinin aile hekimi yok. Bir o kadar da aile hekimi Hatay'da olup kendisi dışarıda olan var arkadaşlar. Ya nakledeceğini bilmiyor ya da nakletmek istemiyor. Çünkü bu bir gün geri dönecek Hatay'a. Dolayısıyla nüfus tabanlı aile hekimliği sisteminden kaynaklı hastaların da doktora ulaşımı zor oluyor, doktorların da hastaya ulaşımı zor oluyor.

Burada bir ASM. Bu ASM benim Haziran'ın ortalarına kadar çalıştığım ASM. Burada üç tane konteyner görüyorsunuz ama beş birimlik bir ASM. Burada beş doktor çalışıyor arkadaşlar. Yıkılan ASM'lerin yerine konteyner ASM denen ucube yerler türedi. Ve Sağlık Bakanlığı ASM'lerin fiziki koşullarının iyi olmasına, binaların güzelliğine önem vermesine, fiziki koşullarına göre sınıflamasına rağmen konteyner ASM'leri yadırgamadı. Konteyner ASM'lerde hasta bekleme yeri yok. Bakın. Özür diliyorum. Hastalar şurada bekliyor. Yukarısı mı? Açık. Ağaçların altı gibi görünebilir ama açık. Yağmurda yağmur yiyorsunuz, güneşte güneş başınıza giriyor. Bir tane oturacak, bir tane sandalye bile yok. Haklarını yemeyelim. Sağlık Müdürlüğü 25-11-2024 yani yaklaşık 10 gün önce, çatıya ihtiyacınız var mı diye sordu ASM'de. 3-4 hekim aynı ASM'de çalışmak zorunda kalıyor.

Yardımcı sağlık personeli de eklerseniz ayak atacak yer kalmıyor. Ve nüfuslar yarıya düştü tahmin edersiniz. Ya öldü ya göçtü. Yarı yarıya düşmesi nedeniyle maaşlarda %50'nin üstünde kayıp yaşayan arkadaşlarımız oldu. Bu nedenle hemşire ve doktor sayısında çok ciddi azalmalar oldu. Üzülerek söylüyorum onlardan birisi benim. Mecburen artık aldığım maaş yüzde ellinin üstünde gidince emekliye ayrılıp başka bir iş yapmaya başladım ben de. Bu en son İl Sağlık Müdürlüğü'nün ilan ettiği kura listesi arkadaşlar. Kura listesini özetleyeyim. 31 yer açılmış görüyorsunuz. Şurada binası durumu var. En son sütunda. 20 tanesinin binası yok. Konteynıra çekiyorsunuz bir de şeyi yani çektiğinizde konteynıra görev yapacaksınız. Hemen sonunda ASC durumu var en üste. Dikkat ederseniz yirmi altısının hemşiresi yok.

Nüfuslarına bakın en altta on dördü görürsünüz, en üste yüz altmış bir ve genelde binli rakamlarla görünen nüfuslar, binli rakamlar demek bir doktor alacağı ücretin ancak yüzde 25'ini alır demek. Ve bu şekilde çalışmanın mümkün olmadığını sanırım tahmin edersiniz. En can alıcı nokta ne biliyor musunuz? Okunuyor mu bilmiyorum en altta bir cümle var hasarlı ASM'ye yapılan yerleştirme işlemlerinde görev yeri bölgedeki yakın durumu, nüfus hareketleri ve ulaşım göz önüne alınarak ilçe sağlık müdürlüğü tarafından belirlenecektir. Yani bu şu anlama geliyor; siz kura çekeceksiniz ama nerede çalışacağınızı bilmiyorsunuz arkadaşlar. Bir şey daha söyleyeyim 31 yer açılmış ya Hatay'da gün itibarıyla 71 aile hekimliği birimi boş. Diğer 40'ının konteyneri bile yok. Ve 19 Kasım'da bir aile hekime arkadaşımın Whatsapp grubundan attığı mesaj, cümle düşüklüğü olabilir bu iki mesajda, hiç ellemedim copy paste yaptım; Günaydın, görevlendirilen hemşire olmadığı için veya gelmediği için dün de dahil hastalarım sürekli mağdur edilmektedir. Daha önce de sık yaşadığımız bir durum. Hastalarım tetkik, kan alımı için bekliyor ama ben defalarca aramama rağmen koruma amirine ulaşamıyorum. Hastalarımı ilçe sağığına yönlendireyim mi?

Bilmeyenler için söylüyorum. Az önce hemşiresi yok dedik ya hemşiresi olmayan ASM'lere İlçe Sağlık Müdürlüğü tarafından hemşire gönderilir. Arkadaşım ona görevlendirilen bir hemşire var mı, yok mu ondan bile haberdar değil. Ve 26-11-2024'te bu sefer Sağlık Müdürlüğü'nün mesajı arkadaşlar. Aynen şöyle diyor; Sevgili hekimlerimiz tarafınıza başvuruda bulunan döküntülü hastalıklı çocuklarımızın tedavilerini düzenledikten sonra sizce de uygun ise bir süre istirahat raporu ile dinlenmelerini sağlayarak bulaşı engelleyebiliriz. Şu sıralar kabakulak, suçiçeği ve kızamık vaka sayılarımız artmış bulunmakla beraber maymun çiçeği açısından da tetikte olmamızdan ötürü sizden ricamız tespit ettiğiniz vakaların istirahatini düzenlemenizdir. Malum bu

çocukların çoğu da okula gidiyor. Hepinize iyi çalışmalar diliyorum.

Bu bir itiraf arkadaşlar. Ben sağlığı idare edemiyorum demek değil de nedir? Birinci basamak böyleydi. İkinci basamakta mı? Hatay'da Antakya ve Defne'de de iki kamu hastanesi, bir özel hastane ve bir üniversite hastanesi şu an hizmet veriyor. Yatak kapasitesi yaklaşık %50 düşmüş durumda.

Bu fotoğrafta ne görüyorsunuz bilmiyorum ama şöyle söyleyeyim. Bu fotoğrafta 2015 yılında kurulan tekrar söylüyorum, 2015 yılında kurulan bir ilçe devlet hastanemiz. Bahçede bir çadır ve çadırın üzerinde ameliyathane, doğumhane, kadın doğum polikliniği yazıyor. Arkadaşlar bu çadır depremden sonra kuruldu. Depremden önce ameliyathanesi, doğumhanesi olmayan bir hastaneydi. Yani aslında depreme ihtiyacımız yok sağlığımızın ne durumda olduğunu bilmek için. Şöyle söyleyeyim size, acil durumlarda kadın doğum uzmanı arkadaşım burada ameliyat yaparsa ameliyathaneden çıkan hastayı binaya taşımak için ambulans kullanıyorlar. Açıkta götüremeyecekleri için ambulansla götürüyorlar. Ve bu hastanede iç hastalıkları uzmanı var, aile hekimliği uzmanı var, kadın doğum hastalıkları uzmanı var ki mecburi hizmeti bitmek üzere bitince gidecek. 3 tane fotoğraf, 2'si Hatay Eğitim Araştırma Hastanesi ve 1'i Defne Devlet Hastanesi. Hani kuyruk yoktu ya, randevu almanıza rağmen, bakın bir kapının önünde ben 10 kişi sayabildim. Bilmiyorum siz kaç tane sayabiliyorsunuz. Sağdakinde de farklı değil bu da Defne Devlet Hastanesi. Hastanelerimiz de şu an bu durumda. Hatay Eğitim Araştırma Hastanesi üçüncü basamak olmasına rağmen çocuk yoğun bakım, çocuk kardiyoloji ve çocuk nöroloji uzmanımız yok. Nükleer tıp bölümü, arkadaşlar doktoru olmasına rağmen depremden beri açılmadı. Radyasyon onkolojisi uzmanı başlar başlamaz doğum iznine ayrıldı. Plastik cerrahi uzmanı halen görevine başlamadı. Onkoloji uzmanı görevine başlamadı. Onkoloji hastalarına Dört Yol Devlet Hastanesi'nden gelen doktor bakıyor. Göğüs cerrahisi malzeme ve teknik konulardan dolayı hastaları opere ederken sıkıntı yaşıyor. Veya yan dallarda mecburi hizmetini bitirip giden uzmanların yerine 6 ayda ancak yenisi geliyor. Bir de üniversitemiz var biliyorsunuz. Üniversitemizde göğüs cerrahi bölümü kapanmıştı depremden sonra. Yeni yapılan bir uzman atamasında uzman atandı ama henüz görevine başlamadı. Plastik cerrahi bölümümüz yok. Çocuk nöroloji uzmanı mecburi hizmet kurası ile atandı. Üniversite hastanesinden bahsediyoruz. Ancak henüz başlamadı. Tıbbi onkoloji uzmanı ataması yapıldı. Görev başlamadı.

Birçok bölüm tek hocayla can çekişiyor. Yoğun bakım sayısı önemli derecede azaldı. Göğüs hastalıkları yoğun bakım kapandı. Çocuk yoğun bakım ünitesi yok. Yeni doğan bakım ünitesi yok. Bir üniversite hastanesinden bahsediyoruz. Doğan çocuklar eğer acil ihtiyaca, acil tıbbi ihtiyaca uğrarlarsa, yenidoğan kuvözlerinde 24 saati koridorda sevk etmek için bekleyebiliyor arkadaşlar. Bütün bunlardan sonra yaşam koşullarının sertliği, konteynerlerde yaşam, hasarlı binalarda yaşam, maddi zorluklar, ailedeki bölünmüşlükler, gençlerde ve öğrencilerde umutsuzluk ve zorluklar sonucu, takdir edersiniz ki depresyon, alkol ve madde bağımlılığı hat derecede artmış. Ve Serdar Bey'in videoda söylediği gibi bizim nüfusumuz düşünce, PDŞ dediğimiz kadro düşürüldü. Psikiyatri uzmanı sayımız 14'ten 7'ye düştü. En çok ihtiyacımız olduğu zamanda psikiyatri uzmanlarımızın sayısı 7'ye düştü arkadaşlar. Bütün bunlardan sonra iki tane sağlık verisinden bahsetmek istiyorum.

Bebek ölüm hızı Yunanistan'da 4 civarındayken Türkiye geneli %10 bizde %20. 2 katı. Adıyaman'da da sanırım farklı değil ve Alpay Hocam da söylemişti biz depremden 6 ay sonra, 2023 yılında TTB ve SES olarak beslenme ile ilgili yapılan araştırmalarda 5-6 yaş çocuklarda bodurluğun çok arttığını, fazla kilolu ya da fazla zayıf insanların, çocukların çok arttığını tespit ettik ki Adıyaman'da rakamların daha kötü olduğunu biliyorum. Sanırım şu an Hatay'da yenisini yapsak biz de farklı bir şeyle karşılaşmayacağız. Dolayısıyla biz aslında tabip odası olarak de-

ğil, kurumumuz Türk Tabipleri Birliği olarak diyoruz ki; kentin sağlık uygulama verilerinin iyileştirilmesi ve sürekliliğin sağlanması, sağlık hafızasının devamı, sağlık çalışanlarının olumsuz koşullara rağmen burada çalışmaya devam etmelerinin yolunun açılması için idari birimler ile sahanın sürekli iş birliği içinde olması gerektiğini yineliyoruz.

İdareci ve bakanlıkları fiziki çalışma koşullarının düzeltilmesi, barınma, eğitim, ulaşım ve güvenliğin insana yaraşır şekilde insan hakları gözetilerek, ayırım yapmadan gerekli adımları atmaya çağırıyoruz.

Ve sözlerimi Ahmet Arif'in bir dörtlüğü ile bitirmek istiyorum. Düşün, uzay çağında bir ayağımız, ham çarık, kıl çorap olsa da biri, düşün olasılık atom fiziği ve bizi biz eden amansız sevdamız. Hatay bizim amansız sevdamız arkadaşlar. İçimize bir kurşun gibi saplanmış, nefes aldıkça batsa da biz bu sevdadan vazgeçmeyeceğiz. Teşekkür ederim.

Deprem Sonrasında Adıyaman'da Sağlık Hizmetleri

Dr. Erdal Yavuz

Adıyaman Tabip Odası

Teşekkür ediyorum Sami Hoca'nın güzel sunumu için. Yani başlığına Adıyaman yazsak eksik olmaz herhalde. Benzer, çok benzer sorunlarımız var. Ben öncelikle sabahki oturumdaki değerli konuşmalara, değerli paylaşımları için teşekkür ediyorum. Yine beni buraya davet eden İstanbul Tabip Odası Deprem Çalışma Grubuna ve yine deprem döneminde bizim kardeş Tabip Odası olarak kabul edip birçok faaliyette bize destekleri bulunduğu için İstanbul Tabip Odası'na teşekkür etmek istiyorum. Yine salonda çok önemli katkılar oldu. Biliyorum çünkü herkes deprem döneminde orada bulundu, çalıştı aktif bir şekilde bu salondakilerin. Orada hekimlerin ilk olay anında müdahale edilmemesinden doğabilecek sorunlardan bahsedildi. Ben aynı zamanda acil hekimi olduğum için de şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki en iyi duyarlılığı hekimler ve sağlık çalışanları göstermiştir deprem döneminde. Ve yine olay anına, acillere en erken hekimler ulaşmıştır. Cevap salondan yine geldi. Emniyet güçlerinin, jandarmanın, güvenliğin yer almaması söylendi. Tabii o dönem bir tek hekimle bunların yönetilemeyeceğini her defasında söylüyoruz. Ve orada ilk günlerdeki yönetimde güvenliğin, triyajın sağlanmasında da yine kolluk kuvvetlerinin belki jandarmanın çok faydası olurdu.

Benim sunumum da 6 Şubat depremleri sonrası Adıyaman'da sağlık hizmetleri. Dediğim şekilde Sami Hocam birçok noktaya değindi. Tekrar olacak belki bazı noktalar. Öncelikle sizleri Adıyaman Tabip Odası adına sevgi saygıyla selamlıyorum. Herkesin sizlere selamları var. 6 Şubat depremlerinde Adıyaman nüfusa oranla en çok ölümün olduğu yine bina sayısına oranla en çok yıkımın olduğu illerin başında geliyordu. Kayıplarımız oldu. Resmi rakamlara göre Adıyaman'da 8387 ölüm var. 16 hekim arkadaşı kaybettik. 120'nin üzerinde sağlık çalışanlarını kaybettik. Diğer illerdeki kayıplarımızla beraber hepsini rahmetle ve sevgiyle anıyorum. Ölümlerimiz haricinde maddi kayıplarımız oldu. Yollar kullanılamaz durumdaydı, belediye binası saniyeler içinde yıkılmıştı. Yine Telekom binası, emniyet binası ağır hasarlıydı ve bu da tüm şehrin enerji kesintisinden tutun ulaşım kadar sağlık hizmetine kadar her alanda aksaklıklara neden oldu. 6000'e yakın bina yıkıldı. Ciddi bir ağır hasarlı bina mevcuttu. Sağlık tesisleri anlamında bir özel hastane ağır hasarlı bir ek bina kadın doğum hastanesi önce ağır dendi sonra orta dendi. Akıbeti henüz belli değil. Orta hasarlı yine 13 ASM kullanılamaz durumda. Dış fakültesi hastanesi ağır hasarlı ve sonradan yıkıldı. Tek sevindirici tarafı sağlık tesislerinde can kaybı olmadı.

Bu fotoğraf aslında depremin hem boyutunu hem kamunun ciddiyetsizliğini gösteren bir fotoğraf bence. Sol üstteki fotoğraf belediye binası. Saniyeler içinde yıkılmıştı bu bina. Ve bu bina birçok binanın yapı denetimini, yapının güvenilirliği konusunda belge veren bir bina yani. Ve yine bu binada deprem döneminde olası bir afet durumunda kullanılacak çadırların bulunduğu veya araçların bulunduğu söyleniyor ve bu enkazda kaldığı söyleniyordu. Yine yolların bitiş-

ğindeki binalar, tek hat olan Adıyaman'da ana yolu kapatmış durumdaydı. Ulaşım tamamen çökmüş durumdaydı. Sağdaki iki fotoğrafta şehirlerarası yollarda depremin boyutunu gösteren fotoğraflar. Depremin boyutunu kelimelerle anlatamayız belki. Kısa bir giriş yaptım.

Sunumumda deprem dönemi faaliyetlerimizden kısaca bahsedeceğim. Sağlık hizmetlerinin durumu, sorunlarımızdan bahsedeceğim. Ve son olarak da çözüm önerileriyle bitireceğim. Deprem dönemindeki faaliyetlerimiz, tabii bu tabip odamızın dahil olduğu faaliyetler. Birçok kurum, birçok kuruluş burada faaliyet gösterdi, önemli işler yaptı. Bu tabip odamızın dahil olduğu faaliyetler de sizlerin Türk Tabipleri Birliği Merkez Yönetiminin, İstanbul Tabip Odası'nın diğer ortak hareket ettiğimiz STK'larla beraber yaptığımız faaliyetler Öncelikle ilk günlerde temel ihtiyaçlar bağlamında çadır, köy gezileri yaparak sağlık ihtiyaçları başta olmak üzere temel ihtiyaçlar noktasında halkın yardımına koşmaya çalıştık. Yine parklarda, toplu alanlarda, cemevi, konteyner alanlarda sağlık revirleri kurduk. Buradaki fotoğraf cemevinde kurduğumuz bir sağlık reviri ve burada halka ilaç, gıda, kadın sağlığına yönelik temel ihtiyaçların dağıtımı ve sağlık sisteminde ciddi sıkıntı olduğunda ilk günlerde kısa müdahalelerin yapıldığı pansuman gibi sargı gibi kısa müdahalelerin yapıp önemli hastaları da yine hastaneye yönlendirdiğimiz merkezlerden biriydi.

Yine diş hekimliği, kadın sağlığı, gebe takibi, psikososyal destek anlamında sağlık primleri kuruldu. Burada gönüllü uzman hekimler hizmet verdiler. Yine Türkiye Diş Hekimleri Birliği'nin büyük katkıları oldu. Yine bir az hasarlı ASM'de temizlik yapıp bir kadın sağlığına yönelik bir merkez oluşturuldu. Bu arkadaşlar İstanbul'dan gelmişlerdi. İlk belki de bu salondadırlar, bu salonu temizleyen arkadaşlarımız. Orayı temizleyip, yine bir kadın doğumcu arkadaşın özel muayenesinde enkazdan ultrason cihazını çıkartıp, burada uzun dönem kadınlara yönelik muayeneler, özellikle gebe hastalara yönelik hizmetler yürütüldü. Yine İstanbul Tabip Odası'nın göndermiş olduğu konteynerler, ilk Adıyaman'da hizmet veren birimlerden biri. Buralar bizim için bir dayanışma yeri oldu. Birçok kişi depremin başından beri bu konteyner alanında kaldı. Birçok gönüllü burada kaldı. Bir günde belki 8 kişinin bile bir konteynerde kaldığı günler oldu. Hala da bazı doktor arkadaşlarımız aileleriyle beraber bu konteynirlarda kalıyorlar. Yine ilçelerde özellikle Gölbaşı, Besni etkilenen ilçelerdi. Burada da yine yardımlara katılan arkadaşlarımız oldu.

Yine o dönemki merkezi yönetimden bizi ziyaretler gerçekleştirmişti. Onlarla beraber bunları dağıttık. Yine barınma sorununa yönelik İstanbul, Eskişehir Tabip Odası konteyner alanı ilk kurulan alanlardan biri. Yine K11 konteyner kent alanı kuruldu. Burası İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin finanse ettiği ve bizim de katkımızın olduğu ilk faaliyete geçen alanlardan biriydi. Yine tüm hekim ve uzmanlık dernekleri birçok destekte bulundular. Neredeyse her uzmanlık derneği acil hastanenin olduğu bölgeye kendi hekimleri için bir konteyner gönderdi. Yine Kadın Hekimler Derneği'nin çok büyük faydaları oldu. Hekim odaklı, sağlık çalışanı odaklı yardımlarını göndermeye çalıştılar. Tabii birçok faaliyet vardı. Bunlar sadece bizim tabip odası üzerinden olan faaliyetler. Onu tekrar hatırlatayım. İlk fotoğraf İstanbul Tabip Odası'nın sol üst köşedeki konteyner alanı. Burada çocuklarla bir dayanışma alanı oluşturduk. Sonraki fotoğraflarda göstereceğim çocuk kütüphanesi, çocuk kitaplığı kurduk burada. Sağdaki fotoğraf, sağ üstteki fotoğraf yine K11 konteyner kent dediğimiz İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin desteği ile kurulan.

Burada her bir sokağa depremde kaybettiğimiz arkadaşımızın ismini verdik, hekim arkadaşımızın. Yine soldaki fotoğraflar da yine hastane civarında kurulan konteynerlerde çalışan arkadaşların ya da gönüllü gelen arkadaşların kaldığı yerlerdi bunlar. 14 Mart 2023'te tüm Tabip Odaları yine Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi ile beraber Saat Kulesi önünde karanfil elden elde deyip bir dayanışma örneği gösterildi. Bizler için de büyük bir dayanışma örneği oldu. Yani tekrar hayat adına tekrar insanlar adına bir şeyler yapmak için büyük bir dayanışma oldu. Tabii bu süreçte deprem raporlarında yine halk sağlığı kolu, diğer aile kimliği kolu, gönüllüler vasıta-

sıyla bu raporlar hazırlandı. Yerel de bunlara katkılarımız oldu. Haberler, deprem bilgi notları, deprem bültenleri başlığında bilgiler yayınlandı. Gündemde tutuldu. Yine hava kirliliği, asbest sorunuyla ilgili rapor çıktı ve Adıyaman'da iki noktada tespit edildi. Yine Türk Tabipleri Birliği tarafından ASM'si yıkılan, hasar gören birimlere malzeme desteği bulunuldu. Bunları biz tespit edip dağıtımı sağladık.

Burada tabii aile hekimliği kolunun katkısını unutmamak lazım. Yine hekimlere kayıp malzemelerin temini konusunda Mersin Büyükşehir Belediyesi yine Merkez Konseyi'nin desteğiyle her hekime stetoskop, önlük gibi desteklerimiz oldu. Yine Doktor Mahir Yol, depremde kaybettiğimiz genç bir arkadaşımızdı. Onu İstanbul Tabip Odası'nın olduğu alanda, konteyner alanında çocuk kitaplığı kurduk. Bunu da yine İzmir'den gönüllü öğretmen arkadaşların vasıtasıyla bize ulaştılar. Böyle bir şey yapmak istiyoruz. Çünkü sabahki oturumda da bahsedildi. Yardımlar düzensiz dağıtılabiliyordu. Bir güven sorunu vardı. O yüzden yardımların herkese ulaşması konusunda insanlar bizleri arıyorlardı. Yine çocuklarla bu kitaplığı kurduk. Hala faaliyet durumundadır. Ve iki defa hırsız girdi maalesef sonraki süreçte buraya. Kitapları almadılar ama klimalarını çaldılar. Kreş projemiz oldu. Bununla yine yurt dışından destekli firmalarla, sendikalarla desteklendi bu. 80 çocuk kapasiteli bir kreş bu. Şu anda 40 çocuğumuz var. Sekiz personelimiz burada çalışıyor, ailesini geçindiriyor. Yine Dr. İsmail Tosun başkanın da burada, onunla çok değerli katkılar oldu bu süreçte. Tüm faaliyetler noktasında da. Sağdaki fotoğrafta bizim güncel öğrencilerimizden, öğretmenlerimizin attığı bir fotoğraf. Ve yine buraya daha önce Tabip Odası Başkanlığı yapan Dr. Şerif Ayas ismini verdik. Tabip Odası yeni binasının inşaatı tamamlandı. Çevre düzeni, içini dizayn etme eksiklerimiz var. Onları tamamlayıp açılışını da kısa sürede yapmayı düşünüyoruz. Hekimler için büyük bir dayanışma merkezi yapmaya çalışacağız. Yine diğer birçok STK ile hala alanda çalışıyoruz. FİSA çocuk farkı, çocuk atölyeleri, devam ediyor, hala orada faaliyet görüyorlar. SUHUDER gibi derneklerle alanda toplum sağlığı üzerine ortak çalışmalarımız devam ediyor. Psikososyal destek anlamında Türkiye Psikiyatri Derneği'nin çok büyük katkısı oldu. Psikologlarla alanda yer temin ettiğimiz, nefes psikososyal alanda birçok insana ulaşım sağladık. Ve yine bu ayın 14 ve 15'inde bir psikiyatrik sempozyum panel şeklinde Adıyaman'da olacak. Buradan da herkesi davet ediyorum. Yine yerel de İslas Otel davası, çocuk şampiyonların öldüğü ve sorumluların cezalanması için takipçisiyiz biz bu sürecinde. Davalarına gidiyoruz, katılıyoruz.

Yine 6 Şubat yıl dönümünde panel düzenlendi. Yine 18. ay raporunda TMMOB, KESK, Baro ortak açıklamasıyla bunu duyurduk. Gündemde tutmaya çalıştık. Uyarlarımızda her zaman bulunduk. Yine merkezi yönetimin, yine mevcut merkezi yönetimin depremin 18. Ayıydı hem Hatay'da hem Adıyaman'da, Maraş'ta ziyaretleri oldu. Sağ yandaki fotoğraf ve burada tüm sağlık kurumlarını gezdik. Buradan yeni yönetime de teşekkür ediyorum.

Son olarak da sağlık hizmetlerinin durumu, devam eden sorunlarımız konusunda sağlık tesislerinin durumundan bahsedeceğim. Yine hekim sorunlarının devam ettiğini Sami Hocam da bahsetti. Yine tıp eğitimi, hastane eğitimiyle ilgili sorunlarımız mevcut. Barınma ile ilgili ciddi sorunlar devam ediyor. Yine çevre sağlığı, altyapı ulaşım, yine birinci basamak sağlık sorunları gibi birçok sorunumuz devam etmekte. Sağlık tesislerine baktığımız zaman deprem öncesi... Zaten Adıyaman küçük bir il, tek hastanemiz var. O da afiliye bir hastane. Yani bir eğitim araştırma hastanemiz var. Hem üniversite hastanesi hem devlet hastanesi statüsünde ve ona bağlı bir kadın hastalıkları ve çocuk ek bina hastanesi mevcut. Depremde kırmızıyla belirttiğim hastaneler ve sağlık binaları hasar gören, hizmet görmeyen binalar deprem döneminde. Depremden sonra da bir devlet hastanemizin tadilatı yapıldı. Az hasarlıydı. Yine bir özel hastane tadilatı yapıldı. Bunlar küçük hastaneler. Tıp merkezi de diyemeyeceğimiz kadar küçük kadrolar mevcut. Yine ağız-dış sağlığı hastanesi hizmet vermeye devam etmekte. Bir kadın hastalıkları ve çocuk ek bi-

nası yeni açıldı. Bir hafta oldu. Bunu böyle tam mavi yapamadım. Mavi yaptıklarım hani hizmet veren binalar. Çünkü sadece poliklinik düzeyinde açıldı. Ne yoğun bakımı ne yataklı servis birimi açılmamış durumda. Ve yine üniversitede bir prefabrikten tek katlı ağız-diş sağlığı hastanesi yapıldı. Ve dört tane prefabrik hastane yapıldı. Bu dört prefabrik hastanenin bir tanesi zaten depremde önce söz verilmişti, ihalesi yapılmıştı. Kamu eliyle yapılan bir ASM'ydi.

Diğer üçü yine Roche firması, Dünya Sağlık Örgütü'nün desteğiyle yani aslında kamunun eliyle yapılmış hiçbir bina yok diyebiliriz. Zaten kadın doğum ek binası da depremde önce bitmek üzereyken depremde sonra iki yıla yakın bir süre geçmiş olmasına rağmen hala açılmadı. Bebek ölüm hızının artmasının nedenlerinden biri de budur yani. Bunu aile hekimlerine de sorduğunuzda budur. Çünkü bir gebe kadın hastalıkları hizmeti almadığı zaman ya da bir çocuk bir çocuk uzmanına muayene olmadığı zaman sıkışık bir hastanede hizmet veren birimde muayene olduğunda sonuçları maalesef böyle oluyor.

ASM boyutunda konteynerde hizmet veren ASM sayısı 13 tane ve 25 birimin hala konteynerde hizmet verdiğini biliyoruz. Tabii sayı on üçken dört açıldı. Niye on üç oldu? Çünkü konteyner kentlere yeni birim ASM'ler, yeni birimler açıldığı için hala on üç tane ayrı noktada konteynerde hizmet verilmekte. Yine hekim ve sağlık emekçilerinin sorunları var. Ayrılan hekimlerimiz oldu. Sam, Hocam değindi aslında bunlara. Yine barınma sorunları mevcut. Hem yeterli düzeyde bina yok. Binalar teslim edilmeye başladı ama. Ve mevcut depremde önce kalan hasarlı binalara insanlar girmek istemiyor. Ve kendini değersiz hissetme, meslekten ayrılma düşüncesi var hekimlerde. Yine kısa süreli destek programları kesildi. Zaten bu kısa süreli, 6 ayını tamamlamamış olanlara da 49-24 verilmesi gibi ya da bir aile hekimine performansta muaf tutulması gibi basit kısa destekli programlardı. Son olarak da 4-5-6 Ekim'de deprem çalıştığını aile ekimliği koluyla Adıyaman'da yaptık. Onlara da buradan tekrar teşekkür etmek istiyorum ve tüm aile hekimlerini gezme fırsatımız oldu. Birçok sorunu aslında burada aile hekimlerinden dinledik. Aile hekimliği kolu dışarıdan gelen arkadaşlarımız bu sorunları gördüler ve kendi sayfalarında da paylaşmışlar bunu. Aşı reddi noktasında %80'in üzerinde aile hekiminin aşı reddinin olduğu, aşı tereddüdünün olduğundan bahsetti.

Yine memnun musunuz mesleğinizden dendiği zaman %54'ün üzerinde hekimlerin memnun olmadığını söyledi ve birebir ben de gezdiğimde sorduğum hekimlerin her iki kişiden bir kişi meslekten ve ilden ayrılmak istediğini söyledi. Ve nüfusunun azaldığından bahsetti, maddi kayıplarından bahsettiler aile hekimleri. Ama asıl sorun birinci basamak sağlık hizmetlerinde, aşıda ciddi sıkıntıların olduğunu, hepatit b aşılarını sadece bebeklere yapabildiklerini, tetanos aşılarında sıkıntılar olduklarını söylediler. Bu aşı reddi ve aşı teminindeki yetersizlik de yine Sami Hocam bahsetti boğmaca, kızamık gibi vakaların ilimizde görüldüğünü görüyoruz ve yine boğmacaya bağlı bebek ölümlerinin görüldü bizim Adıyaman için. Son olarak tıp eğitimi, asistan hekim, tıp öğrencileriyle ilgili sorunlarımız devam ediyor. Ayrılan akademisyenler oldu. Asistanların ilimizi tercih etmemesi bir sorun. Yine barınmayla ilgili bu alanda da sorunlar mevcut. Yani benim hatırladığım kadarıyla yirmi iki bölüm, yirmi iki akademisyen ayrıldı ilimizden. Ve birçok bölüm kapandı, kapanmak üzere.

Depremden öncesi üç bölüm göğüs hastalıkları, enfeksiyon, göğüs asistan alamazken depremde sonra buna yeni bölümler eklendi. FTR, plastik cerrahi, göğüs cerrahi, akademik faaliyetleri kapandı, akademisyenler gittiğinden dolayı. Çocuk bölümü mesela tek bir akademisyen var. O da istifa ettiğinde çocuk bölümü de kapanacak durumda. Ve hastanelerin tercih etmediği bölümler altta sıralanıyor. Bir de yöneticiler boyutuyla bakmak lazım. Sabahki oturumda da hocalarım değindi. Pınar Hocam değindi. Bir deprem bölgesine gittiğinde çadır alanına, buyurun gelin bakın, daha iyi biliyorsunuz, siz daha iyi yönetirsiniz dendiğinde ama şimdiki yöneticiler

onu unutmuş durumdalar. Yani eski yöneticilerin hiçbirinin kalmadığı gibi yine bildikleri düzene devam ediyorlar. 5 Şubat'ta görevde olan vali, belediye başkanı, il sağlık müdürü, başhekim, hastane müdürü ve rektör bunların hiçbiri deprem sonrası görevinde değil ve hiçbiri de görevinde yükselmedi. Ve bu yöneticilere ve diğer ilerdeki yöneticilere yine uyarımız, gelin bu ülke hepimizin beraber yönetelim. Bizlerin fikirlerini sorun. Tekrar hatırlatmak istiyorum.

Tabii psikiyatrik sorunlar, trafik kazası, inşaat kazası, iş kazaları, madde kullanımı, şiddet olayları gibi Sami Hocam da bahsetti. Bunlar Adıyaman'da da ciddi boyutta. Hani uzun uzadıya anlatmak istemiyorum sadece iki gün önce aldığım bir veri, adli vakaya bağlı ölümler son bir yılda deprem öncesi döneme göre otopsi yapılan ölümleri kıyasladım, 160'a 103 gibi bir oran var hani aynı süre aralığındaki depremden önceki zamana göre ve %59 oranında adli vakaya bağlı ölümler ilimizde artmış durumda.

Adıyaman'ın büyük bir şantiye alanı olduğu ile övünüyoruz ama bu gerçeği de görüp önlemleri almamız gerekiyor. Tabii iş kazası noktasında elimizde tam sayı tam veri yok ama her gün iş kazasına bağlı acil hekimde olduğum için ölümler görüldüğü, yaralanmalar görüyoruz. Medyada her gün iş kazası ölümleri. Bu fotoğraf da 3 gün önce acil servise giderken çektim. Şurada bir ayakkabı bırakılmış. Ayakkabıyı yakınlaraştırdığım zaman bunun bir işçi ayakkabısı olduğunu görüyoruz. Adıyaman'da bu tür sahipsiz acilde ayakkabılar artıyor ve yine bir önceki nöbetimde bir gün önce hemen 14 yaşında bir kız çocuğu yine yüksekten atlayarak vefat etti. Yine uzun süre müdahale ettik ve bir türlü cevap vermedi. Böyle acılarımız artıyor. Deprem bölgesinde bebek ölümleri artıyor. Sami Hocam değindi, Alpay Hocam değindi buna. Tabii bunu bir bütün olarak düşünmek lazım. Gıdadan beslenmeden tutun da şehrin fiziki yapısına kadar sağlık testlerinin durumuna göre hepsi bunu etkiledi. Bebek ölüm hızı arttı bu tür sorunlarımızla beraber.

Alpay Hocam sabahki oturumda bahsetti. Bir malnutrisyon çalışması yapıldı Adıyaman'da. Afet Akademisi'nden Mehmet Zencir Hocam ve ekibine teşekkür ederiz. Büyük emeklerle çalıştılar, birçok evi ziyaret ettiler. Alpay Hocamla beraber açıkladılar bunu. Ve ciddi derecede Adıyaman'da bodurluk olduğunu söyledi Sami Hocam. Ve Hatay'da yapılan çalışmanın iki katı, yani bunu buraya yazmamın sebebi Hatay'la kıyaslamak değil. Şimdi Hatay'da da yapılsa bu oran aynı çıkacaktır muhtemelen. Bunun iki nedeni var. Bir, o deprem döneminde olan gebelikler ve o döneme ait çocuklar arttı. Bunun ilk sebebi bu. İkinci sebebi de yine ilk deprem başındaki ciddi yardımların, desteklerin olmaması ve sonradan bu desteklerin şu anda olmaması da bir faktör diyebiliriz. Tabii çözüm öğrencilerimiz deprem döneminde kısa süreli destek programlarının devam etmesi, barınma sorunun çözülmesi, hekimlerin deprem bölgelerinde kalmaları için sosyal ve ekonomik anlamda destekler sağlanması yine mecburi atama değil insanların isteyerek buraya gitmesi için buna teşvik edilmesi yine sağlık tesisi binalarının kamuya ait sağlam binalar olması yani yine bu salondan bu çözüm önerilerini arttıracak çok sayıda öneriler gelecektir. Sabahki oturumda da yapıldı zaten.

Son olarak da sol üstteki fotoğraf 5 Şubat 2023 kendi bahçemden çektiğim bir fotoğraf. Güzel bir hava vardı, kar yağıyordu ve okullar tatil olmuştu. Ertesi gün güzel bir güne uyanacaktık. Çocuklar çocuk gibi eğleniyordu. Yarın aileyle beraber güzel sıcak bir ortamda kahvaltı yapacaktık. Böyle bir hayalimiz vardı. Ama hiç böyle olmadı. Birçoğumuz için yarın bile olmadı. Ve çok ciddi boyutta etkilendi herkes bundan. Son iki fotoğraf da benim yeni hayatımdan olan iki kare. Ve tüm zorluklara rağmen Adıyaman'da da hayat devam ediyor. Yani sevdiklerimizi sevip mutlu olmayı öneriyorum. Teşekkür ediyorum.

Eczacı Simla Zengin

Çok teşekkür ederiz. Ben soruları ve yorumları ve katkıları toplantı bittikten sonra alırım diye düşündüm. Bilginiz olsun zaten zamanımız da var. Şimdi de Eczacı Bilge Çalışkan İstanbul Eczacı Odası adına.

Deprem Sonrası Eczacılık Hizmetleri

Eczacı Bilge Çalışkan

İstanbul Eczacı Odası

İstanbul Eczacı Odası adına buradayım. Bu oturumda Hatay'dan ve Adıyaman'dan hekim arkadaşlarımız yer almakta. Güzel, bilgilendirici deneyimleriyle bizimle birlikteler. Gönül isterdi ki ben burada İstanbul Eczacı Odası yerine Maraş'tan ya da yine depremden ağır hasar almış Malatya'dan ya da yine depremden etkilenen bir bölgeden eczacı odasından bir eczacıyı oradaki durumu anlatsın. Çünkü burada benim anlatacaklarım duygudan uzak olacak belki. Evet, hepimiz orada bölgede bulunduk. Ama yaşamadık. Uzaktan bir göz olarak ne kadar doğru anlatabilirim? Şu an kendimi biraz açıkcası yetersiz hissediyorum. Öncelikle bunun için açıklama yapmak istedim ve bundan sonra umarım bölgeden etkilenen eczacı meslektaşlarım da devamlı olacak olan bu sempozyumlara davet edilirler. Bizler geçen sene de buradaydık. Sizlere deprem bölgesinde üç ay boyunca neler yaptığımızı anlatmıştık. Bugün de aslında neler oluyor ve iyileştirme süreci nasıl devam ediyor? Artık eczacılık alanında herhangi bir şeye ihtiyaç var mı? Bunları konuşmak için geldik. Yine önemli olan bizleri bekleyen büyük İstanbul depreminde önleme ve hazırlık aşamasında neler yaptığımız hakkında küçük birkaç sözüm olacak son aşamada.

FİP önergesiyle başlıyorum, FİP nedir? Dünya Eczacılık Federasyonu. Dünya Eczacılık Federasyonu afet eczacılığının aşamalarını dörde ayırmış durumda. Önleme, hazırlık, iyileştirme ve müdahale. Bizler şu an deprem bölgesinde müdahale ve iyileştirme aşamasını konuşacağız. İlk yetmiş iki saat, yetmiş iki saat ile üçüncü gün, üçüncü ay arası ve üçüncü aydan bugüne iyileştirme dönemi olarak ayırdım. Tabii buraya gelmeden önce orada yaşananları tam anlatabilmek için meslektaşlarıma ulaştım. Maraş'tan, Malatya'dan ve Hatay'dan eczacı meslektaşlarımla konuştum. Onlardan birisi Maraş'ta, yeni Maraş'ta eczanesi olan bir eczacı arkadaşım. Nöbet sırasında yakalanıyor depreme ve tamamen buradaki tüm sağlıkçılar gibi sağlıkçı olmanın verdiği sorumluluk bilinciyle eczanesini kapatmadan yaklaşık üç gün boyunca hizmet vermeye devam ettiğini ifade etti. Zaten üç gün boyunca da yeteri kadar yardımlar ya da örgütlü bir şekilde, organizasyonlu bir şekilde gidilemediği için bunu yapmakta da sorumlu olduklarının farkındalardı. Eczanesi hasar almamıştı ama ailesinden annesi eczacıydı. Annesinin eczanesi yıkılmış. Abisi de hekimdi. Hekim olan abisi, eczanesini kaybeden annesiyle birlikte burada bir ekip çalışması yönetmişler. Acil ayaktan tedavi olabilecek ve eczaneye başvurmuş vatandaşlara yardımda bulunmuşlar. Bir taraftan da ilaç ve medikal malzeme isteklerini hiçbir altyapı olmadan karşılıksız kendi mallarını insanlara dağıtarak üç gün boyunca diğer meslektaşlarım gibi süreci yönetmeye çalışmışlar yalnız başlarına. Şimdi bizim biliyorsunuz deprem olduktan sonra bakanlıklar bölgeye hasar tespit çalışması adına mimarları, mühendisleri gönderdiler. Çok çabuk bir şekilde gittiler ama bu ön hasar tespit çalışması yaklaşık 7 ila 10 gün kadar sürdü. Ve birçok binaya evet bu ağır hasarlı, bu hafif hasarlı girebilirsiniz bekleyin gibi yorumlarda yapıldı. Bu eczane hasar almamış gibi gözüküyor. Yerde birkaç tane ilaç düşmüş. Tamamen deprem sonrası her şey sağlam gibi duruyor. Girip çalışabilirsiniz aslında belki.

Yaklaştırdığımızda fotoğrafı kolonun ağır hasar aldığını görebiliyorsunuz. Aslında girilmemesi gerek ve 9 saat sonra yaşanan depremde de sanırım eczane yıkılmış. Birçok eczacıya eczanenize girebilirsiniz dayatması yapıldı ama sağlam görünen binalar ağır hasarlı. Hafif hasarlı binaların da birçoğunda tabii yayınma sistemi tam yanlışı söylüyor olabilirim olduğu için duvarların yıkıldığı ya da rafların tamamen devrildiği bir durum söz konusuydu. Yani hizmet vermek serbest eczanelerde afetten sonra aslında mümkün değil. Bu arada hep şunu atlıyoruz. Sağlık çalışanları o üç gün boyunca orada çalışan sağlık çalışanları da afetzedeydi. Benim konuştuğum arkadaşım da yine afetzede olduğumun farkında bile değildim diyor. Artık hani üç gün sonra yorgunluktan uykusuzluktan kendimi kötü hissedene kadar ve sonra bölgeyi terk ettim diyor. Yani beni bir güvenli bir alana götürdüler. O sırada da zaten meslek örgütümüz, birliğimiz, odalarımız zaten kendi yine bütçesiyle tamamen kendi organizasyonu ile bölgede hızla yer almaya başlamıştı.

Bu üç gün içerisinde en çok bizi üzen ve hani gerçekten hiç görmek istemediğimiz şeyler de yaşandı. Yağma tabii ki konumuz. Şimdi burada birçok meslektaşlarım, kendi özel muayenehaneleri olan hekim arkadaşlarımız ya da diş hekimlerimiz hariç. Biz kendi bütçemizle kuruyoruz. Bir işletmeyi kurmak, onu yönetmek, bir yerlere getirmek gerçekten çok zor. Hele ki bu Türkiye'nin ekonomik koşullarında. Yani hayattaysanız istediğiniz şey malınızı kurtarmak elbette. Bir şekilde hayatınıza devam edebilmektir. O kadar büyük acı varken tabii bunu düşünemiyorsunuz ama günler geçtikçe bu da yüzünüze tokat gibi çarpan bir gerçek maalesef. Burada yağmalanmaya başlanmış bir eczanenin fotoğraflarını koydum sizlere. Yine yağmalanan bir eczacımızla sohbet ettim. Üzüldüğümüz nokta şu, biz de gittiğimizde kapısını açık gördüğümüz eczaneden bir şeyler aldık. Bazı hekim arkadaşlarımızın da aldığını biliyoruz ama ihtiyaç olanı aldık. Burada bir sesini dinletmek istiyorum eczacımızın. İnşallah bir ses geliyordur. Gelmiyor ama burada her şeyim gitti. Hiçbir şeyim yok diye böyle çok üzücü. Moral bozucu. Dediğim gibi can kayıp olan insanların yanında bunların esamisi bile okunamaz ama sonuçta hayatına devam etmek zorunda olduğu bir yerde tek başına ayakta kalan meslektaşlarım için çok zor bir durum. Ve gözlemlediğimiz şey maalesef özellikle uyuşturucu, psikotrop ilaçların suistimali, talep değil suistimali aslında biraz şey burada ince bir ifade kullanmışım. Neredeyse birçok eczanenin uyuşturucu psikotrop ilaç kasaları boşaltılmıştı, çalınmıştı. Soğuk zincir ilaçları para ettiği için, yani bu ifadeyi kullandığım için özür dilerim, hiçbirisi kalmamıştı. İhtiyaç sahiplerine ulaştıramadık. Yine yani 6 Şubat'ta güneş koruyucuların kalmadığı eczanelerimiz oldu. Dermakozmetik ürünlerin yağmalanıp, ilaçların soğuk algınlığı, antibiyotik, ağrı kesici bunlar alınsa hiçbir meslektaşımızın söz konusu etmeyeceğine eminim. Hepimiz öyle eminim. Sizler de benim gibi düşünüyorsunuzdur. Ama maalesef bir anda insanlık öldü bir taraftan. Bir taraftan mecazi anlamda da öldü. İnsan olmanın vasıflarını kaybettiğimiz bir dönemle karşılaştık. Bunlarla ilgili de tabii bizim çalışmalarımız daha sonra olacak ama şimdilik bu yağma konusunda daha fazla anlatacağım bir şey yok açıkçası.

Burada ilk üç günden sonra, geçen sene uzun uzun anlattık burada, Türk Eczacıları Birliği ve etkilenmeyen 44 Eczacı Odası bölgeye nasıl gitti? İlk saatten itibaren nasıl organize oldu? Ve oraya ne kadar milyonlarca değerinde ilacı, medikal malzemeyi nasıl ulaştırdığı konusunda sizlere çok detaylı anlatmak istemiyorum. Bizler üç ay boyunca orada yaklaşık dört bin beş yüz eczacı sağlık hizmeti vermeye çalıştık. İlaç hizmeti vermeye çalıştık. Çok değerli tecrübelerle döndük. Çok değerli meslektaşlarımızla dostluklar edinerek döndük. Birçoğumuz ikinci melekemiz olarak adlandırıyoruz gittiğimiz depremden etkilenen bölgeleri. Üç ayın sonunda tabii istenilen şey artık o şehrin iyileştirme dönemine geçilmesi. Bu süreçte nasıl geçtik? Yavaş yavaş geçtik. Örneğin ilk günler tabii ki sistem henüz sosyal güvenlik kurumu sistemi adapte olamadığı için raporlu ya da raporsuz tüm ilaçlar sahra eczanelerinden ya da çadır eczanelerden verildi

ama sonrasında hasar almadığı söylenen binalardaki eczaneler hizmet vermeye başladılar. Bizim de onlara aslında ekonomik destekte bulunmamız gerekiyordu. Tabii yine bölgedeki halkın cebinden para çıkmayacak bir sistem kuruldu. Reçetesiz, raporlu ilaçların verilmesiyle alakalı bu. Covid zamanında da bu şekilde olmuştu. Bizim özellikle Defne’de ve Antakya merkezde eczanelerimiz uzunca süre kaldı. Oraya başvuran raporlu hastalarımızın TC. kimlik numaralarını alıp hali hazırda hizmet veren, mesela Samandağ’da bir eczanemiz vardı. Bir tane Antakya’da çok uç kesimde bir eczane vardı. İnsanları oraya göndermek de eziyetli. Sizin de bahsettiğiniz gibi yol yok, otobüs yok. Nasıl gidecek deprem zamanı? Birinci ayındayız daha. Ama iyileştirme sürecine de eklemek istiyoruz meslektaşlarımızın. Hastalardan saat 12’ye kadar TC’leri alıp diğer tarafa WhatsApp’tan Hatay Eczacı Odası Başkanı’nın da bulunduğu bir WhatsApp grubu kurulmuştu. Oraya TC. Kimlik numaraları, ihtiyaçları, hangi kronik hastalıklar için kullandığı ilaçları atıp ertesi gün 12’ye kadar gelmelerini sağladık. Yine bu aradaki ulaşım ağını sağlayan da İstanbul Eczacı Odası’yla birlikte meslek örgütümüzün bir şekilde bulup bize orada hibe ettikleri o dönemde kullanmamız için araçlarla sağladık. Ertesi gün hastalara saat 14’ten sonra gelin ilaçlarınızı vereceğiz dedik ve bu şekilde hem hastaların ilaçlarını sağladık hem eczanelerimize sisteme tekrar dönmelerine yardımcı olduk. Üçüncü ayda artık birçok eczane bir şekilde hayatlarına devam etmeyi istiyorlar. Bizi orada gördükçe biz ücretsiz ilaç dağıtıyoruz. Bir taraftan iyileşme süreci tamam gerçekleşiyor.

Ama eczanelerin büyük bir kısmı açılınca yavaş yavaş görevimizi sonlandırdık. Eczanesi açık olanlar eczanelerinde konteyner bulabilenler de konteynerlerinde devam ettiler. Bu iki fotoğrafı ben geçen sene 6 Şubat yıl dönümünde kendi memleketime gittiğimde çektim, Malatya’da. Biri devlet hastanesinin yanında konteyner. Hiç konteyner olmayan eczane yoktu devlet hastanesinin etrafında. Bir diğeri de Malatya’da sembolik olmuş bir parkımız vardı. Parkın karşısında bulunan eczaneydi. Bütün eczaneler yine odalarımızın organizasyonu ile bulundukları noktalarda konumlandırılarak hizmet vermeye devam ediyorlardı. Ben dışarıdan yine İstanbul’dan gelmiş şehrin bu halini görüp, yine insanların bir şeyleri çabaladığını görmek benim neden evrim sürecinde bizim ayakta kaldığımızı gösterdi. Aslında biraz sonra izleteceğim. İki sene sonra bizim de çarşı dediğimiz merkezin halini iki ay önceki videosunu paylaşacağım sizlerle. Onu görüp bir taraftan da insanların çabalarını görmek gerçekten insanoğlu bir milyon sene daha yaşar gibi geliyor bana. Şimdi bu biraz önce bahsettiğim konteyner eczaneler bana güzel geliyor tabii. Hani ben yaşama devam ettikleri için hep olumlu bakıyorum. Burada eczacılarla sohbetimiz oldu. Pek de güzel olmadığını biraz sonra anlatacağım ne kadar zor olduğunu. Bu da biraz önce konuştuğum diye bahsettiğim eczacımızın eski Maraş’taki annesinin eczanesi, yeni eczanesi. Kapıları görüyorsunuzdur. Kapıları neden vurguluyorum? Çok ucuz bir materyalden yapılıyor o kapılar, yanlış söylemiyorsam. Hırsızlığa çok açık. Bir omuz atıp içeri girebiliyorlar sanırım. Yani alarm sistemi olsa bile, yetkililer gelene kadar gerekli her şeyi alıp gidebiliyorlar. Ve hırsızlığın önüne geçilemiyor bu şehirlerde maalesef. Onun haricinde bu eczanelerin içinde maalesef altyapı olmadığı için tuvalet bulunmamakta. Ya büyük yoğun bir yağmur ya da kar yağışında çatıdan sızmalar olmakta ve ilaçların zarar gördüğü bilgisi verildi bana. İnternet altyapısı olmadığı için uydu interneti kullanılıyor. Hastalar uzun süre bekliyorlar reçetelerinin ödenmesi için sistemden. Yine vatandaş da sağlık çalışanı da mağdur. Ben meslektaşlarımla hep gurur duyuyorum. Dışarıdan baktığımda çiçek gibi yerler. 21 metre karelik alan. İlaç stoku bulunduramıyorsunuz tabii ki. Bizlerde stok neden önemli? Bu da biraz ekonomik tarafı. Stok ne kadar fazla ürünü alırsan o kadar daha maliyeti düşük oluyor. Ve aslında bir ticarethane tarafı olan eczanelerin ekonomik olarak ayakta kalmalarını sağlayan bir durum bu. Çünkü dünyada neredeyse en ucuz ilaç şu an Türkiye’de. Vatandaşın cebinden para çıkmasın ama devletin para vermek istemediği bir sistem içerisindeyiz. Bu başka kongrelerde konu olabilir elbette. Şimdi bu nedenle stok bulunduramıyor eczanelerimiz. Buzdolabı yok. Buzdolabı, soğuk zincir ilaçlarını hastaya özel getirtebiliyorlar. Je-

neratörle çalışıyorlar, elektrik sürekli gidip geliyor vesaire. Yani bitiyor, koştur koştur yine gidip jeneratöre yakıt alma durumları söz konusu. Yani aslında görüldüğü kadar kolay bir hayat değil. Meslektaşlarımızın da hayatı deprem bölgesinde çok zor.

Bu arada atladığım bir şey var mı? Kurumlar arası iletişimdeki problemler nedeniyle bizim de işlerimiz çok aksıyor. Sosyal güvenlik kurumu bir şey diyor, il sağlık müdürlüğü başka bir şey diyor. Eczacılar gelene kadar tabii veya da elektrik almak istiyorsun. Elektrik idaresi orada altyapı yok diyor vesaire. Yine kamusal bürokrasi sorunları yaşıyoruz bölgede.

Sağlam binalarda tabii bu ilk üç aydan sonra hepimiz biliyoruz şehirler bomboş ıssız şehirler hale geldi ve insanlar bir 6-7 ay memleketlerine dönmediler. Bu sürede tabii ki en hep şey diyorum, diplomayı alıp bir yere gidip çalışmak kolay ama dükkân olunca onu alıp sırtınıza bir yere gidemiyorsunuz. Orada kalmak zorundasınız. Çalışmak zorundasınız hayatınızı idame etmek için. Ama şehir boşaldığı gibi sizin çalışanlarınız da gitmiş oluyor. Teksiniz, yalnızsınız. Gittikçe ıssızlaşan kolluk kuvvetlerin sadece çok yetersiz kaldığı şehirde nöbet tutmak zorundasınız. Eczanelerini açmanın bir dönem gerçekten eczane açmada korku yaşadı meslektaşlarımız. Açabildiğin eczaneyi kapatamıyorsun çünkü sıklıkla elektrikler kesildi ya da dediğim biraz önce dediğim gibi çalışan desteği kaybıyla ilk bir sene çok problem yaşandı bölgede. Bu videoyu izlemek istiyorum. 2 ay önce Malatya'da çarşının son hali.

Çarşı büyükşehirdeki doğmuş büyümüş insanlar için biraz uzak bir sıfat gibi geliyor ama bizim şehir merkezimiz şu hâlde şu an. Bir inşaat. Hiç kimse nerede olduğunu maalesef bilemez şu an. Çevre yolu görüyorsunuz arka taraftan. Yani iki sene, 20 ayın sonunda geldiğimiz noktada inşaat şehirlerde yaşamaya çalışıyoruz. Her yerinde şantiye varken ne temizlik ne çevre kirliliği, hava kirliliği bunlarla mücadele ediyor meslektaşlarımız da diğer vatandaşlar gibi. Bir taraftan da mücbir sebep haliyle ilgili problem yaşıyoruz. Sizler de yaşıyorsunuzdur eminim. Sıklıkla sona eriyor ve hemen akabinde birkaç gün sonra mücbir halin kısa dönemlerde uzatıldığı bilgisi geliyor bize. Mücbir sebep halinden doğan bütün faydalanacakları şeyleri tekrar kaybediyorlar, yine aynı şey oluyor. Süreç çok belirsiz. Bu mücbir sebep hali eczacılar için neden önemli? Bizlerin eczanelerimizi taşıma hakkımız yok. Sadece 2013 öncesi mezun olanların bir kez taşıma hakkı var. Diğerlerinin hiç yok. Olduğun yerde kalmak zorundasın. Ama mücbir sebep haliyle bir kereye mahsus bu sebepten dolayı istediğimiz bölgeye gitme hakkı tanınıyor. ıssızlaşmış bölgede ya da birçok sorunun hala devam ettiği bölgede ekonomik olsun, çevresel olsun, eczanesini devam ettirmeye çalışan eczacılarımız mücbir sebep halinden faydalanamayacak hale geliyorlar. Tabii sonra çocuk oyuncağı gibi tekrar uzatılıyor. Bu durum biraz sinir bozucu.

Son olarak bölgeden aktaracaklarım bunlar. Yine başladığım noktaya dönüyorum. Bizler İstanbul Eczacı Odası olarak İstanbul'u bekleyen depremin farkındayız. Birçoğumuz burada oda mensubuyuz ya da yine sosyal çalışmalar içerisine yer alan sağlık çalışanlarıyız. Bizim önleme ve hazırlık aşaması, önleme için neleri önleyebileceğimizle ilgili çok büyük bir data var elimizde. Evet, güvenlik çok önemli, yağma çok önemli. Sonrasında ilaçları dağıtacağımız alanların belirlenmesi ve oralara mobil ilaç dağıtım araçları koymamız gerektiğinin farkındayız. Hatta şehre daha sonra gelecek kişilerin ve çalışacak kişilerin belli olması gerektiğinin de farkındayız. Biz neyle önleyeceğimizi biliyoruz. Ama hazırlık aşaması odaların bütçesini de, eczacıların ya da sağlık çalışanların kişisel bütçelerini de aşan bir durum. Bilip de hazırlık aşamasına geçememek bizim günden güne moralimizi bozan bir şey. Tabii ki gerekli kurumlarla görüşüyoruz. Bilgi alışverişinde ne yapabileceğimiz hakkında bilgi aktarımında bulunuyoruz. Ancak kamudaki sürekli değişiklik ve kadroların çok değişken olması birinci gündem maddelerinin deprem olduğunu bilmemize rağmen biraz sadece görünüşte birinci gündem maddesi gibi kalıyor ve hazırlık aşamasına geçememenin üzüntüsünü yaşıyoruz. Umarım bu aşamayı geçer. Sadece bir gün yaşaya-

cağımız İstanbul depreminde müdahaleye geç kalmadan başlayabiliriz diye sözlerimi bitirmek istiyorum. Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

Eczacı Simla Zengin

Çok teşekkür ederim herkese. Bizde Bilge'yle bu oturuma hazırlanırken aslında Bilge söyledi. Bölgedeki meslektaşlarımızla uzun uzun konuştuk çok farklı kişilerle ki oranın, oradaki meslektaşlarımız yaşadıkları sıkıntıları sizlere aslında aktarabilelim diye. Hatay Eczacı Odası yetkilisi bir arkadaşım ile yaptığım uzun bir yazışma var. En son şöyle bitirmiş bana attığı mesajları Whatsapp'tan; felaketten sonra yalnızsınız. Bu da en son aklıma gelen özet.

O yüzden de umuyorum ki hani başlarken de dedim, üzülelim, acılar acımızdır diyelim ama bir dert bir ders çıkaralım ve gerçekten gücümüz yettiğinde artık sadece bizler değil işte Bilge onun da altını çizmeye çalıştı, gücümüz yettiğinde bu kadar yapabiliyoruz ama bunun daha ötesine geçmek zorundayız yoksa yarın bir gün bizler size misafir olacağız ve İstanbul'da bunları yaşadık diye bizler size anlatacağız diye korkuyorum ben de. Çok teşekkür ediyorum sizlere. Katılımcılarımıza, konuşmacılarımıza sorularınız, yorumlarınız, katkılarınız varsa lütfen buyurun.

SORU-CEVAP

İnşaat Müh. Filiz Gökçe

Hepinize ayrı ayrı teşekkür edip şükranlarımı sunuyorum. Ben Erdal Hocama bir sorum olacaktı. Öncelikle geçmiş olsun hocam. Vefat eden hekimlerimizi de gene saygıyla, sevgiyle anıyorum 16 hekimimizi. Hocam şimdi Adıyaman'da Avukat Abdurrahman Tutdere var. Tutdere önemli bir kişidir. Oradan yetişmiş de bir kişidir. Bu sunumunuzu ona yaptınız mı ve ne cevap aldınız? Ben bunu gerçekten merak ediyorum. Çok detaylı dinledim sizi çünkü çok da önemli notlar aldım. Ben kendim de ayrıyeten bunların hepsinin bilgisini vereceğim ama çok da üzül-düm. Bunu da söylemek isterim hocam. Saygılar.

Dr. Erdal Yavuz

Cevap veriyorum. Öncelikle teşekkür ederim sorunuz için. Abdurrahman Tutdere zaten bun-ları bildiği için Adıyaman'da belediye başkanı oldu. Yani bu çalışmalarda yer aldığı için halk seçti yani. Önceki yine Tutdere ile ilgili mevcut belediye ile ilgili çalıştığını söyleyebilirim. İyi işler yapıyorlar. Bizi de çağırıyor toplantılarına katılıyoruz. Onunla ilgili bir problem, sıkıntımız yok yani. Onu söyleyebilirim.

Katılımcı

Hocam, verdiğiniz bilgiler için çok teşekkür ediyorum. Şimdi, burada şeyi göremedim mese-la, bu 6 Şubat depreminde, Kahramanmaraş'ta, İnşaat Mühendisleri Odası ve Mimarlar Odası, o depremde camları dahi kırılmadı, gördüğümüz kadarıyla. Sonra burası rezerv alan ilan edildi galiba. Bu konuda yakın olduğunuz için bir bilginiz var mı? Belki konu şu andaki toplantıyı çok ilgilendiren bir konu değil ama yani şunu görüyoruz, alüvyon zeminlerde biz buna yumuşak toprak veyahut da çökerler sonucunda oluşan bir formasyon diye de tabir edebiliriz. Demek ki böyle bir yerde teknolojik 1975'ten sonraki deprem yönetmeliği ve en son 2018 sonu olan deprem bölgelerinde yapılacak yapılar hakkındaki yönetmeliğe göre bina şartnamelerine göre yaptığımız zaman demek ki binalarda yıkılmıyor. O bir gerçek. Fakat siz oranın yerel demokratik kitle örgütleri olarak Hatay olsun, Kahramanmaraş olsun, Adıyaman olsun, Malatya olsun, böylesi bir yerde Çevre Şehircilik İklim Bakanlığı ve diğer Türkiye Mimar Mühendisler Birliği'nin bir ortak çalıştay var mı yok mu? Bu konuda güncel olarak bilgi verirseniz. Teşekkür ediyorum. Sağ olun.

Dr. Sami Reyhan

Ben Hatay için söyleyebilirim. Hatay Tabip Odası, Hatay Diş Hekimliği Odası, Veteriner Oda-sı, İnşaat Mühendisliği Odası, Jeoloji Mühendisliği Odası gibi bir sürü sivil toplum kuruluşunun içinde olduğu konsey gibi bir yerimiz var ve her ay toplantılar yapıyoruz. Her ay toplantı sonu-cunda aldığımız kararları yetkili mercilere iletmeye çalışıyoruz ama Hatay için söylüyorum çok bizi dinlediklerini söyleyemem.

Dr. Erdal Yavuz

Adıyaman için rezerv alanlarla ilgili büyük tartışmalar devam ediyor. Neredeyse her hafta bununla ilgili bakan Adıyaman'da. Yani bir rant alanına dönüştürülmesi istenmiyor, yapı sahipleri. Tabii burada TMMOB'u konusunda toplantılarına çağırıyorlar ama konuştukları zaman da siyaset yapıyorsunuz diye susturabiliyorlar. Yani yine bakanlığın kontrolünde bu rezerv alanları belirlenmiş ve devam ediyor yani.

Dr. Sami Reyhan

Ben bir ek yapabilir miyim rezerv alanlarla ilgili? Hatay üzerinde konuşuyorum yine. Bir bakıyorsunuz, eviniz rezerv alanın dışında. Aradan üç ay geçiyor, rezerv alanına giriyor. İki ay sonra bir daha çıkıyor. Bir ay sonra bir daha giriyor. Ama niye çıkıyor, niye giriyor bilemiyorsunuz. Rezerv alanı değilsiniz diyor, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ya da AFAD her neyse, siz güçlendirmeye başlıyorsunuz. Tam karşımda bir sokakta böyle bir olay var. Tam güçlendirmenin ortasında dediler ki sizi rezerv alanı aldık, bu binayı yıkacağız. İtirazlar oluyor, bir hafta sonra rezerv alanından çıkıyor. Şimdi neye göre karar verildi bilmiyorum. Kendim oturduğum bina için söyleyebilirim. Depremden hemen sonra ağır hasarlı dendi. İtiraz ettik, az hasarlıya döndü. Az hasarlıya dönene kadar en az 7 tane inşaat mühendisi arkadaşlarla bütün binaya gezdik do-laştık şunu söylediler, güçlendirme bile yapmadan oturabileceğiniz bir bina. Evet, güçlendirme yaptık ama hani ben güçlendirme yapmadan, hiçbir şey yapmadan duvarlar da yıkılmamış ki. Bir sıva badana yaparım, otururum dedikleri binaya ağır hasarlı raporunu niye, ne zaman, kim, nasıl verdi onu bilemiyoruz. Rezerv alan konusu Hatay'da çok muamma. Ne zaman, nereden rezerv alanına girip çıkacağını ne biz biliyoruz, sanırım yöneticiler de bilmiyor, neye göre karar veriyorlar bilmiyorum.

Dr. Muhsin Öznane

Ben Adıyaman'a iki kere gittim. K-20, K-19, uyuz salgını çıktığı dönem. Odayla iletişime geçmiştim. Tekrarlayan salgınlarınız oldu mu? Özellikle Adıyaman'da, Hatay özelinde anlattılar ama Adıyaman'da tekrarlayan salgınlar, tekrarlayan şeyler... Mesela ben kısıtlı çalıştığım dönemde pnömoni, scabies ve şeyle uğraştım. Pnömoni, scabies ve tam sömester dönemi idi ben gönüllü aile hekimi olarak geldiğimde. Bitle uğraşmışım ben. Siz tekrar uğraşıyor musunuz? Bu konuda elinizde nasıl doneler var, neler yaşadınız?

Dr. Erdal Yavuz

Uyuzla ilgili ciddi boyutta vaka yok ama tek tük hani böyle kaşınan, kaşıntısı geçmeyen tek tük vakalar görülmeye devam ediyor. Daha çok salgın boyutuyla diyebileceğimiz gastroenterit vakaları ara oluyor. Yağmur döneminde, sıcak hava döneminde. Ama uyuz vakalar sizin bulunduğunuz dönem kadar sık değil ama yine de toplumda yaygın.

Mesela boğmacadan bahsettim sunum zamanı. Bir dönem boğmaca vakaları çok ciddi boyuttaydı Adıyaman'da. Şimdi kışla beraber artacağını düşünüyorum yani aşılammamaya bağlı da. Yani kızanık vakaları görülecektir. Yine konteynerde sağlıksız koşullarda kalmaya bağlı pnömoni o tür vakalar da görülüyor. Zaten malnütrisyon, beslenememe, çocuğun geri kalması gelişmiş değil. Bunlar başlı başına tüm hastalıklara davetiye çıkaracaktır yani.

Dr. Hasan Oğan

Depremden sonra uzunca bir süre bölgeye ilaç tedarikiniz sizin odalarınız ya da birlik tarafından götürüldü ve karşılık beklenmeden bunlar dağıtıldı. Şimdi normalde ilaçların mutlaka bilgisayar sistemine okutularak dağıtılması gerekiyor. Bunun bir karşılığının olması gerekiyor. Bir şekilde faturalandırılması gerekiyor. Siz az çok bu süreci yaşadınız ve kendinize göre bir plan programı yeni bir İstanbul depremine göre hazırlık da yaptınız. Burada SGK'nın aldığı herhangi bir tavır, tutum, önlem var mıydı? Şunun için soruyorum. Deprem sonrasında iletişim kesilmesi-ne bağlı olarak bir sürü prosedür işlemeyecek ve insanların da ilaca ihtiyacı olacak. SGK'nın bu konuda herhangi bir çözüm önerisi var mı? Ya da size gelip milyonlarca ilacı siz bedava verdiniz oysa bu bizim sorunumuz ve sorumluluğumuzda, devlet olarak yapmamız gereken bir görevdi, diye bir yaklaşım söz konusu oldu mu?

Eczacı Bilge Çalışkan

Tabii ki SGK'dan böyle bir geri dönüş olmadı. Siz kendiniz gönüllü oldunuz. Bize bir fatura çıkarın gibi bir yaklaşımları olmadı. Bizim şu an İstanbul'da yeni değişen, koltuğuna yeni gelen ilaç eczacılık başkanıyla bir görüşmemiz oldu. İstanbul Eczacı Odası yönetimiyle birlikte. Bildiğimiz şey şu, bakanlığın depreme hazırlık konusunda İstanbul'dan büyük beklentileri var ve neler yapabiliriz diye bize danıştılar, bize geldiler gerçekten. Bizim de önerimiz ileriki günlerde de şu şekilde olacak, altyapısı hazır, ilaç dağıtım merkezlerinin önceden hazırlanması, SGK'nın sanırım günlük planları olduğu için o zaman yine günlük olarak belki yine onların da bakanlıkta bir çalışması vardır ama bizlerin il sağlık müdürüyle sadece teması oldu. Bizim istediğimiz mobil araçlar belirli noktalara konulması ve altyapısının hazır olması. Bunu kurduğumuz vakit biraz yol almış olacağız.

Eczacı Simla Zengin

Müsaadenle ben de bir iki ekleme yapabilir miyim? Biz bir önceki sunumda kongrede çok detaylı anlattığımız için bu sefer girmedik ama dediğiniz gibi 6 Şubat depremlerinde o geçen sene dinlemeyenler için çok kısa bir iki cümleyle özet geçeyim; Türk Eczacıları Birliği örgütsel bir inisiyatif olarak bir online sistem oluşturdu. Bu online sistem Türkiye'deki eczanelerin ve Türk Eczacıları Birliği'nin arasında kullanılan bir takım hepimizin kullandığı akıllı sistemler var biliyorsunuz. Bu sistemi Türkiye'deki depolara linkledi. Bizler dedik ki; eczacılar yani ben eczanemde oturuyorum. İşte Bilge o sıra şeye, ikinci gün Hatay'a gittiler haberleşiyoruz. Öyle bir ortamdan bahsediyorum. Bize Türk Eczacıları Birliği dedi ki eczacılar olarak siz bakın şimdi halktan ilaç geliyor ama çok büyük kaotik bir ortam var, daha hızlı daha etkili gitmemiz lazım. Eczacılar olarak elimizi taşın altına sokuyoruz hepimiz, sen Simla X eczanesi olarak bu sisteme on lira mı girersin, bin lira mı girersin, yüz bin lira mı girersin, sana kalmış. Giriyorsun ve bunu gönder dediğin an ben bu parayı senin adına kullanacağım. Depolardan ilaçları alacağım ve Bilge Hatay'dayken bizlere bilgi aktaracak. İşte uyuz vakaları arttı örnek veriyorum. Tabii ilerleyen dönemde bu daha etkili oldu da ilk dönemde biraz daha hızlı hareket ettik. Uyuz ilaçları, soğuk algınlığı ilaçları ya da işte bit gözükmeye başladı. Bu ilaçları depolardan bizim Türk Eczacıları Birliği aracılığıyla depolara aktardığımız paralarla gönderildi. Bu hizmet Türkiye genelinde o bölgede yaklaşık 3,5-4 ay boyunca sürdü. Yani 3,5-4 ay boyunca deprem bölgesinde halka ulaştırılan ücretsiz ilaçların biraz önce sizin sunumunuzda Defne'de ki eczaneyi gösterdiniz. Bilge mesele ikinci gidişinde de orada çalıştı bir 4-5 gün. Oradaki ilaçların hepsi aynen bu şekilde örgütün

ve bizlerin inisiyatifıyla gönderilmiş ilaçlardı. Ve ilk zamanlar hatta bize eczane için yer gösteren de olmadı. Ya da Türk Eczacıları Birliği eczane çadırı kurmak istediğinde Kızılay'dan gidip parayla satın aldı. Yani parayla satın alan birkaç kuruluştan biriyiz biz de. Eczane açabilmek için. Gün be gün hızlıca eczanelerin sayısı arttı. Ve gene olursa İstanbul'da eminiz ki eğer hiçbir şey değiştiremezsek bizim yaptığımızı bu sefer diğer ilerledi meslektaşlarımız burası için yapacaklar. Çünkü öğrendik, örgütsel olarak biz inisiyatif olarak nasıl çezeceğimizi öğrendik. Doğru düzgün yaptık mı? Yaptığımız yerler var, yapamadığımız yerler var. Soğuk zincir ilaçlarında çok zorlandık. Her ile hastanın ilacına yetişemedik. Tabii ki de çok kaotikti. Amacımız bunu daha sistematik yapabilmek, daha bilinçli yapabilmek. Bunun için aslında, Bilge oralara da çok girmede ama biz mesela İstanbul Eczacı Odası ve Türk Eczacıları Birliği olarak bir kılavuz hazırladık. Şu an kılavuzu detaylandırıyoruz. İlkte işte hastanede ilk aşamada gerekli olan ilaçlar yatan hastada ki o aslında bizim sorumluluğumuz değil ama bir liste olarak dursun. Ama ayaktan tedavide ilk 3 gün, ilk 72 saat ne gerekebilir? Hangi ilaçlara ihtiyaç vardır? Ondan sonra kronik hastalıklar ne olabilir? Nüfusa göre, ilçelere göre çalışmalar? Birtakım çalışmalarımız var. Ve bunlar için de İl Sağlık Müdürlüğü'yle de görüşüyoruz. Valilikle de randevu aldık, görüştük. Türk Eczacıları Birliği bir taraftan Ankara'da Sağlık Bakanı ile görüşüyor. Ama hep yine Bilge'den bahsedeceğim sunumunda böyle ara cümleler kurdu şunu fark ediyoruz ki bir yerden sonra aslında sizin yapabilecekleriniz sınırlı. Devletin gücünü burada devreye girmesi gerekiyor. O girmedeğİ andan itibaren ya da o bir şeylere izin vermediğİ andan itibaren siz mücadelede çok güzel teoride bir şeyler yaratabiliyorsunuz ama pratiğe geçirebilmek için mesela her hastaneye eşleşmesi yapıldı biliyorsunuz. O hastanelerin bahçesine bir tane eczane için alan ayrılısın. Ya konteyner ya da çadır kurulsun diyoruz. Ama bize izin verilmezse biz çadır oraya kuramayız. Parasını da buluruz bir şekilde ama ilaçlarını nasıl getireceğiz? Deprem oldu, arkadaşım Ankara'dan gelecek, o eczaneye nasıl sokacağım ben o eczacı arkadaşımı? Devlet beni tanısin ve bir yetkilendirsin ki Ankara'daki eczacım da gelsin, sorun yaşamadan o eczaneye girsin. Orada çalışacak olan hekimlerle herkes resmi olarak birbirini bilsin gibi. Konu çok derin. Uğraşıyoruz, çok uğraşıyoruz yaklaşık 22 aydır. Ama bazen böyle olduğumuz yerde patinaj çektiğimizde hissediyoruz açıkçası.

Prof. Dr. Alpay Azap

Çok teşekkür ediyorum. Hem depremdaki insanüstü gayretleriniz hem de bu güzel sunumlar için. Erdal Hocam bahsettiniz siz genç intihar vakasından değil mi? Şöyle haberler alıyoruz. Deprem bölgesinde özellikle genç intihar vakalarında artışlar var gibi. Hatta galiba bu hafta sonu siz Adıyaman'da bununla ilgili bir eğitim çalışması yapacaksınız Türk Psikiyatri Derneği ile. Biraz bu konuda bilgi verir misiniz? Aynıısı Hatay'da da var mı? Orada da ruh sağlığı hizmetle ilgili ciddi aksaklıklar var. Bunu depremle ilişkilendirebiliyor muyuz? Güneydoğu Anadolu'da genç kadın intiharlarının başka nedenleri olabileceğine dair bazı bilgilerimiz de var. Bununla ilgili biraz bilgi alabilir miyiz?

Dr. Erdal Yavuz

Hocam, bunun Adıyaman'da arttığını herkes kabul ediyor. Yani intiharlarının arttığını, genç ölümlerin olduğunu herkes bunu kabul ettiğİ durumda zaten. Bir adli tıpcı arkadaşım 7 yıldır Adıyaman'da bir hafta sonu 3 otopsi yaptığını söylüyor mesela. Adıyaman için hayatında ilk kez yaptığını söylüyor bu intihar vakalarına yönelik. Tabii sunumdaki tüm sorunlar buna bir sebep yani. Bebek ölüm hızının yüksek olması bir kadının psikolojisini bozacak en büyük faktör ya da bir konteynerde sağlık hizmeti görüyor olmak yeterince sağlık hizmetini alamamak bir faktör

yine. Bir annenin çocuğunu yeterince beslememesi büyük bir faktör. Yine konteyner alanında mahremiyetinin olmaması; şiddet, taciz, madde kullanımı bunlar önemli bir faktör ki bu 14-15 Aralık'taki panele de hem kadın boyutuyla hem toplum boyutuyla tüm paydaşlarımızla beraber ortak bir program hazırladık. Yine Merkez Konseyi'nin katkıları büyük bu organizasyonumuzda. Yine davet ediyorum herkesi tekrardan. Orada ele alıp konuşacağız. Gerçeğimiz bu çünkü. Teşekkürler hocam.

Dr. Sami Reyhan

Hatay'da da vakalar arttı. Bunun en büyük nedenleri özellikle konteyner kentlerde yaşamak bence. Yoksulluk ayrı bir sorun. Konteyner kentte yaşadığınız zaman, nasıl anlatayım size kadın diyor ki, benim oğlumun tuvaleti geldi ama konteynerimde tuvalet yok. Dışarıdaki tuvalete götüremiyorum, gecenin 3'ünde çünkü taciz ediyorlar. Tecavüze uğramaktan korkuyorum diyor. Bir poşete yaptırıyorum diyor. Poşeti bağlıyorum sabah atıyorum kakasını diyor. Şimdi o kadar baskı altındaki insanlarda doğaldır ki depresyon başta olmak üzere psikiyatrik bütün hastalıklar artar. Yeterince ilk başta çok yoğun destek aldık Psikiyatri Derneği başta olmak üzere çok destek aldık. Yalnız şu an doğaldır ki 22 ay sonra aynı desteği alamıyoruz. Onların da kendi işleri, kendi bölgeleri, sorumlulukları var. Ama bunlardan dolayı intiharlar da psikiyatrik hastalıklar da artmış durumda. Az önce değindim ama yalnız bunu çözecek psikiyatrik uzmanlarımızın sayısı maalesef yarıya düşürüldü.

Dr. Seçkin Kara

Eczacılar Birliği için bir sorum olacaktı. Ben rastlamadım. Az önce tekrar baktım ama göremedim. Siz de bahsettiniz. Bize bir yer gösterilmesi durumunda ancak gidip bir şey yapabiliriz. Yer gösterilmezse çadır nereye kurabiliriz, hizmet nasıl verebiliriz gibi sorunlardan bahsettiniz. Türkiye Afet Müdahale Planı'nda ben rastlamadım. Eczacılar Birliği'ne yer verilmemiş diğer meslek örgütleri gibi. Siz rastladınız mı onu soracaktım? Çünkü tanımlı değilseniz orada bulunmanız bir şey yapmaya gerekli değil. Yani paydaş olarak görünmüyorsunuz.

Eczacı Bilge Çalışkan

İl Sağlık Müdürlüğü'nün altında ufak bir başlıkta eczacılık hizmetleri olarak yazıyor. İstanbul Eczacı Odası olarak ya da Türk Eczacıları Birliği olarak o yapının içerisinde değiliz. Eczacılık hizmetleri olarak sorumluluk iyi sağlık müdürlüğünde. İl Sağlık Müdürlüğü de bizler olmadan, serbest eczacılar olmadan hareket edemeyeceğinin bilincinde. Şunu altına çizmek istiyorum. Kamudaki en son bakan değişimi ile birlikte bürokratların da hızla değişmesi bize iyice engel olarak karşımıza çıkıyor. Bir noktada bir yere vardıkten sonra konu yine koltuklardaki kişilerin değişmesi sonucu bizi yarı yolda bırakıyor. Bizim bunun bakanlıklar nezdinde çözmemiz gerektiğine inanıyoruz. Bir tanımlamayı alacağız ve bize kişisel burada oda olarak müdürlüklerle çözülebilecek gibi görünmüyor açıkçası. Başka söyleyecek bir şeyimiz var mı?

Eczacı Simla Zengin

Bütün mücadelemiz, mücadelemiz derken kalıyoruz bir noktada dediğimiz yer burası aslında. O yüzden bizim bu Türkiye Afet Müdahale Planı'na dahil edilmemiz eczacılar olarak ge-

rekiyor. İstanbul Eczacı Odası olarak biz İstanbul üzerinde mücadele ediyoruz. Türk Eczacıları Birliği de tüm Türkiye üzerinde Sağlık Bakanlığı ile görüşmelerini sürdürüyor. Fakat çok bilindik, sizler bizim tam olarak ne yaptığımızı çok bilmiyorsunuz. Bilmediğiniz için de nereye kadar yetki vermeliyim, vermemeliyim, buraları netleştirmek biraz zor oluyor. Biraz daha zamana ihtiyaç var çünkü tartışılıyor karşılıklı. En basitinden ben eczanemde bugün pansuman yapmıyorum. Yapmak da istemem zaten. Ama o gün geldiğinde benden pansuman yapmamı isteyecek misiniz, mesela? Eczaneye geldik diyelim. O sıra işte siz acil hastalara bakıyorsunuz. Hayati tehlikesi olan. Ama ayakta hasta geldi, kolu kırılmış, kesilmiş falan. Ben orada ona pansuman yapar mıyım, yapmaz mıyım? Karışık mevzular birazcık. Bunlar üzerinde böyle tartışılıyor, konuşuluyor. Nereye kadar girmeli, hangi dönemde olmalı? Ama şey sevindirici bizler için, 6 Şubat depremlerinde en azından şunu göstermiş olduk. Hakikaten devletin yetemediği yerler var insan kaynağı açısından mesela. Çünkü devlette eczacı istihdamı çok az. Bizim başka bir problemimiz o. Devlet dese ki bugün serbest eczanelere ihtiyacım yok siz oturun ben devlet bünyesindeki eczacılarla bu işi yapacağım, yapamaz sayıları çok az çünkü. O yüzden beraber iş birliği yapmak zorundayız. Ama nasıl yapacağız, hangi koşullarda yapacağız şu anda böyle bir görüşmeler içerisindeyiz açıkçası.

Prof. Dr. Serdar Epözdemir

Eczacılık hizmetleri nasıl verilebilir. Onun üzerinden düşünmek gerek. TAMP'ı incellerseniz olağan dışı dönemlerde afetlerde ne yapılacağı var.

Eczacı Simla Zengin

Eczacılık hiç geçmiyor orada. Sadece bir yerde bir eczacılık, hatta o kelimeden bile emin değilim. İlaç ve eczacılığa dair hiçbir şey yok ama. İlaça dair hiçbir şey yok TAMP' ta. Bir bakın. Hiçbir şey yok.

Prof. Dr. Serdar Epözdemir

Eczacıların işte dediğim gibi hastanenin içerisinde sağlık müdürlüğüne bağlı.

Eczacı Simla Zengin

Evet, zaten şu anda da öyleyiz. Serbest eczaneler de öyle. Biz şu an Sağlık Müdürlüğü'ne bağlıyız zaten. Yani şu anki durumda da öyledir. Fakat şu var, ilaçları nasıl temin edeceklerini bilmiyorlar. Bilmiyorlar demeyeyim, biz de bilmiyoruz çünkü. Biliyoruz da kâğıt üzerinde biliyoruz. Ama bu olur mu olmaz mı, buna böyle oturup ortak akılla karar vermek lazım. Nasıl yapılmasına dair. Karar verilmezse de sorun değil. 6 Şubat depremlerinde biz yapabileceğimizi gördük. Çünkü güçlü örgütsel bir şeyimiz var. Ağımız var. Ve ülke olarak da zaten çok yardımsever bir milletiz. Orada canımız acırken biz burada, siz orada ağlarken biz de burada ağladık, anlatmaya gerek yok. Yine yapılır, dediğim gibi Ankara'daki arkadaşlarımız gelir, Edirne gelir, buraya da o hizmet verilir. Ama biz istiyoruz ki bu hizmet daha profesyonel, daha böyle sınırları çizilmiş, belirlenmiş, kimin ne zaman ne yapacağı ne zaman devreye gireceği belli olan. İşte örnek veriyorum çok detay olacak son bir cümleyle kapatacağım. Devletin işte birtakım eşleşmeleri var Avcılar'a örnek veriyorum bunu tamamen Ankara ilindeki hastane ile Avcılar'daki bir hasta-

ne eşleştirdi. Biz de diyoruz ki Avcılar'da o hastanede kurulacak eczaneye Ankara Eczacı Odası ile iletişime geçilsin ve oradaki gönüllü meslektaşlarımız gelsin. Gibi yani de her şey belli olsun olmazsa da gene de yolunu da buluruz diye düşünüyorum.

Dr. Songül Büyükkale

Uzatmayacağım o zaman, şöyle söylemek istiyorum. Aslında bu bir olası yani bu süreci konuşma, böyle bir yetkilendirme kısmını bilmiyorum gerçekten ama yetkilendirme kısmına ulaşmadan daha altyapıda belli bazı maddeleri, bilimler kendi içinde biz kendimiz, ben hekimim, planlarsak bunu şöyle örneklemek istiyorum mesela ben, Nefroloji Derneği ve Psikiyatri Derneği'nin bildiğim kadarıyla hazır listeleri var ellerinde, her şeyle hazırlar. Yani biz ilk eleman sistem yetmediğinde vereceğiz diye. Bunu neden söylüyorum? Sadece konuyu başka bir yere geçeceğim, hani eczacılar odası ve birliğinin dışında ben bölgede lokal çalışırken hastane etrafındaki ben hekim olarak sormak istiyorum; Eczaneyi kırıp, çünkü eczanede ilaçlar vardı ve ihtiyacımız vardı. Örneğin ben şunu duymak isterim. Eczacılar odası, şimdi düşündüm. Hastane civarındaki eczanelerin ilaçlarının acil durumda lokal destek gelemediği 3 gün 5 günde alınması ama o eczanelerin de kayıplarıyla ilgili benim hem yetkilenmem lazım çünkü girip ben alma hakkına sahip olmak isterim. Yasa dışı şekilde yapmaktansa eczanelerin de korunması yani belki kendi sisteminde ya bu eczaneler böyle bir şey olursa biz onlara destek vereceğiz. Fiilen yaptınız biliyorum. O yüzden hiç söylemeyeceğim. Çünkü hiçbirinizin yani ben gerçekten eczacı odasının hele bu şubat depreminde yaptığının bedelini ülke olarak ödeyebileceğimizi de düşünmüyorum. Gerçekten inanılmaz bir destek verdiklerini biliyorum. Ama bunları belki yetkilendirme, etraftaki eczaneler diyelim. şimdi büyük şehir Cemil Taşçıoğlu'nun etraftaki eczanelerin deprem anında kullanıma açık hale getirilmesi, yetkilendirilmesi gibi bir şey olabilir.

Eczacı Bilge alışkan

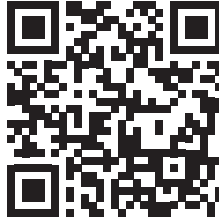
Doktor hanım çok teşekkür ediyoruz. şöyle, biz Simla hanımın da bahsettiği gibi bir kılavuz hazırlıyoruz. Buradaki konuşmanın, oturumun konusu olmadığı için çok girmek istemedik. Ancak şunu bilmenizi isteriz. Bizde en önemli şey; aslına bakarsanız İstanbul'da hazırlık olmadığı takdirde, bizim o on şehirde hareket ettiğimiz bir alanımız yok. O kadar rahat hareket edemeyeceğiz. Önceden mutlaka o ilaç testlerinin de hazır olması lazım. Sizin alıştığınız hastaneye en yakın ezenlerin inanın stoku size bir gün dahi yetmez. Biz bu kılavuzda kabul ettirdiğimiz takdirde tüm ilaç depolarının ve ilaç firmalarının dahil etmemiz gerektiğinin farkındayız. şişli'deki olası bir depremden hemen sonra ihtiyaç duyacak ilaç listelerinin hazırlanmasının üzerine bir çalışmamız var. Daha sonra bu listelerin firmalara ve depolara ulaştırılması sizin eczanelere gidip kolluk kuvvetleriyle birlikte yağma olarak nitelendirmiyorum bunu ilacı almanızın da çözüm olacağını düşünmüyoruz ama ihtiyacınız olan ilacı ilk dakikadan itibaren hangi firmadan ne şekilde geleceğiyle ilgili bir yöntem oluşturmak istiyoruz. Başka türlü o bahsettiğiniz ilaç eczanelerin 3-5 tane eczanenin istediğiniz kadar stokunu tüketin İstanbul'daki nüfusa yetmeyeceğimizin de farkındayız.

Eczacı Simla Zengin

Ben çok çok teşekkür ediyorum.

Kongrede yer alan tüm sunumları görmek için
QR Kodu telefonunuza okutun
ya da aşağıdaki linki ziyaret edin.

<https://deprem.istabip.org.tr/kongre-2/>

PANEL

AFETİN TOPLUMSAL YAŞAMA ETKİLERİ

Oturum Başkanı
Av. Çağrı Şükrü Uluslu
İstanbul Barosu

Afet Hukuku ve Deprem
Av. Alev Seher Tuna
İstanbul Barosu Afet Hukuku ve Koordinasyon Merkezi Sözcüsü

Deprem, Afet ve Kent Mimarisi
Yüksek Mühendis, Mimar Mücella Yapıcı
TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu

Depreme Bağlı Afetlerin Çevresel Etkileri
Çevre Mühendisi Sedat Durel
Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi

Afet Yönetimi ve Kentlerdeki Sorumluluklar
Arş. Gör. Nur Kardelen Öztürk
Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi

17 Ağustos ve 6 Şubat Depremleri Işığında
Marmara-İstanbul Depremi
Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım Güngör
Jeoloji Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi

Oturum Başkanı: Av. Çağrı Şükrü Uluslu, İstanbul Barosu

Herkese merhabalar. Ben önce size bu oturum konuşmacılarını davet etmek istiyorum. Afet Hukuku ve Deprem konulu seminerini bize anlatacak olan Avukat Alev Seher Tuna, İstanbul Barosu Afet Hukuku ve Koordinasyon Merkezi Sözcüsü. İkinci konumuz, Deprem Afet ve Kent mimarisi, Yüksek Mühendis Mimar Mücella Yapıcı TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu adına sunum yapacaktır. Üçüncü konumuz Depreme Bağlı Afetlerin Çevresel Etkileri, Çevre Mühendisi Sedat Durel, Sedat Bey de Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi adına konuşmacı olacaktır. Afet Yönetimi ve Kentsel Sorumluluklar başlıklı sunumunu araştırma görevlisi Nur Kardan Öztürk yapacak. Kendisi Şehir Planlayıcıları Odası İstanbul Şubesi adına sunumunu yapacaktır. Son olarak da 17 Ağustos ve 6 Şubat depremleri ışığında Marmara-İstanbul depremi Doktor Öğretim Görevlisi Yıldırım Güngör, Jeoloji Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi adına sunumunu yapacaktır..

Afet Hukuku ve Deprem

Av. Alev Seher Tuna

İstanbul Barosu Afet Hukuku ve Koordinasyon Merkezi Sözcüsü

Hepinize hoş geldiniz diyorum. Evet, ben afet hukuku üzerine 15-20 yıldan beri çalışan, daha önce Çevre Kent Hukuku Komisyonu Başkanlığı yaptım, şimdi Afet Koordinasyon. Türkiye’de 99 Gölcük depremi, Van, Elâzığ depremi ve en son 6 Şubat depremindeki bölgelere gidip bizzat çalışma yapmış hepsini yerinde gören birisi olarak.

Öncelikle yasal anlamda tanımlarla başlamak istiyorum. Afetler, birçok kurum ve kuruluşun koordineli olarak çalışmasını gerektiren ve insan hakları için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar meydana getiren, normal yaşamı ve insan aktivitelerini durduran veya kesintiye uğratarak kişileri, toplumları, insan topluluklarını etkileyen doğal, teknolojik ve insan kökenli olaylardır. Deprem, sel, heyelan, volkan püskürmesi gibi doğanın normal işlevi olarak gerçekleşenler doğal tehlike olarak nitelendirilir. Ve afet niteliğini kazanması ancak insan can ve mal kaybının yaşanmasına bağlıdır. Bunlar yoksa afet olarak kabul edilmemektedir.

Türkiye’nin deprem kuşağında yer almış olması en çok kayıpları deprem nedeniyle vermiş olmamızı gösteriyor. Tabii ki deprem bir afet değil burada, afete neden olan bir olay. Çünkü depremden sonra yıkılan binalar nedeniyle bu afet meydana gelmekte. Aslında bu ekonomik ve idari bir sorundur. Afet olayın kendisi değil, doğurduğu sonuç. Yaşam döngüsü için dünyanın yaşaması diğer doğa olayları gibi depremlerin de olmasına bağlıdır. Olmaması dünyanın, dolayısıyla tüm canlı yaşamının sona ermesi demektir. O nedenle depremden korkmak son derece gereksiz. Kendi yaşadığımız yerleri sağlam yapmamız gerekiyor. Hemen müdahalede ya da reaksiyon gerektiren beklenmeyen ve ciddi olay, durumlar da; yaralanma, kalp krizi, yangın, trafik kazası gibi acil durum olarak nitelendirilmiş. Her afet ve acil durum aynı boyutta değerlendirilemeyeceği gibi alınacak önlemler de aynı özellikli değildir. Afet daha geniş etki alanlı olduğu için alınacak tedbirler de daha geniş ve doğa kaynaklı.

Acil durum daha dar bölgeyi etkiler ve dar ve özel tedbirler, önlemler gerektirir ve suni nedenlidir. Afetten etkilenme oranı insanların ve insan aktivitelerinin tehlike karşısında gördüğü hasar ve zarardır.

Doğal afet tehlikesinin gerçekleşmesi: Afetlerin büyüklüğüne etki eden faktörler; afetin fiziksel büyüklüğü yoğun yerleşim yerlerine olan yakınlığı doğal faktörler; bölgenin sosyoekonomik durumu bölgenin demografik yapısı tehlikeli bölgelerdeki hızlı ve denetimsiz kentleşme ve sanayileşme; ormanlar, kıyılar ve çevrenin tahribi; bilgisizlik ve eğitim noksanlığı da insan kaynaklı faktörlerdir.

Bu son AFAD’ın deprem haritası. Şu sarı çizgi ile gördüğümüz meşhur İstanbul, büyük İstanbul depremi diye adlandırılan fay hattı. İstanbul’un kara kıtasından geçmemekte, Marmara Denizi’nin içinden geçmekte. Bu nedenle ben İstanbul depremi denilmesini kabul etmiyorum. Bu

bir bölge depremi. Ve Marmara Denizi içinde olacağı için tam 7 ili etkileyecek; İstanbul, Tekirdağ, Çanakkale, Balıkesir, Bursa, Yalova, Kocaeli. O nedenle sadece İstanbul'u gündeme getirip diğer 6 ilden bahsetmemek biraz haksızlık olur.

Gölcük depreminden 25 yıl geçti, 6 Şubat depreminden de 2 yıla yakın bir süre ve maalesef bu sorunlar artarak devam ediyor. Her türlü sorun var burada.

Afet öncesi ve afet sonrası yapılacak idari faaliyetler farklı hukuki rejime tabi olduğu için afet öncesi risk yönetimi, afet sonrası da kriz yönetimi. Afet yönetimi, afet öncesi zarar azaltma ve hazırlık safhalarından oluşmakta, koruma ve yara almama amacını gütmekte. Risk topluma ve bireye yönelik tehlike olduğuna göre depremler oluşu itibarıyla dış kaynaklı olsa da mekânsal olarak etkili olduğu yerler düşünüldüğünde imal edilmiş bir risktir. Çünkü yapılar nedeniyle ölüm gerçekleşmekte. Türkiye'de afet mevzuatında kaza dışındaki diğer durumlar tek başlık altında afet olarak tanımlanmıştır. 4452 sayılı doğal afetlere karşı alınacak önlemler ve devamı... Çok uzun bir ismi var. Hepsini okumayacağım. Yetki kanunu ile 1999 yılında değişiklik yapılarak 38 kanun, kanun hükmünde kararname, yönetmelik, tebliğ ve genelge çıkartılmıştır. Kanunlarımız tek tek saymama gerek yok.

Bütünleşik kentsel gelişme strateji ve eylem planı, ulusal deprem stratejisi ve eylem planı, Türkiye ulusal afet müdahale planı, AFAD strateji planı ve sadece İstanbul'a özel AKOM. Tüm bu yasa ve eylem planları uygulanması gereken hukuki düzenlemeler.

Deprem yaşanmadan önce mevcut riskli yapılar, bu 6306 sayılı kanun dediğimiz kentsel dönüşüm kanunu kapsamında yenilenmeli. Yeni yapılacak olanlar için de planlama, mühendislik hizmeti, yapı denetimi yapılmalı. Ancak bu mevzuatın var olması yeterli olmamakta tam olarak uygulanması gerekmektedir. Bizde hiçbir şey tam olarak uygulanmadığı için birçok aksaklık yaşamaktayız. İdare tarafından gerekli önlemlerin alınıp alınmadığı idarenin sorumluluğudur. Doğal afetler hukukun uygulama kapsamı alanına can ve mal kayıpları ilgisinden dolayı insan hakları hukukunun inceleme alanı içine girer. İnsan yaşamına ve malına yönelik bu riskleri azaltma noktasında devletin rol ve görevi çok önemlidir. Anayasamızın 125. maddesi; idare eylem ve işlemlerinden doğan zararlardan sorumludur. Hizmetin hiç işlememesi geç veya kötü işlemesi nedeniyle uğranılan zararları devlet tazmin zorundadır.

Anayasamız birden fazla maddesinde devlete görev ve sorumluluk yüklemiştir. 17. madde yaşama, 20. maddesi özel hayatına, 35. madde mülkiyet hakkına, 56. maddesi sağlıklı ve dengeli çevrede yaşama hakkına, 57. maddesi ile devlet tüm özellikleri dikkate alarak konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, toplu konut teşebbüslerini destekler. Bu görevlerine, yükümlülüklerine karşılık Anayasa'nın 65. maddesi ile bu görevlerinde mali ve teknik kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir hükmü var. Ancak bu sınırlama temel insan hakları ile bağdaşmadığından yaşama hakkı, konut hakkı gibi konularda devlet bununla bağlı değildir. Zira bireylerin insan onuruna yaraşır bir şekilde yaşaması için gerekli olan en temel haklarından biri konut hakkı olup bu hak anayasalarda yer alan birçok hakkın olmazsa olmazıdır. Konut hakkı kişinin yaşam, sağlık, çevre, eğitim, maddi manevi varlığını geliştirme, iş ve yerleşme yeri seçme gibi hakları içinde barındırır. Yani sadece dört duvar, bir çatıdan ibaret değildir konut, belirli niteliklere sahip olmalıdır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ve uluslararası sözleşmelerde devletin mali gücünü bahane ederek bu yükümlülüklerden kurtulamayacağı açıkça belirtilmiştir. Hepimizin de bildiği gibi uluslararası sözleşmeler iç hukuk kurallarından önce uygulanacağı için 65. maddeye göre ben bunu karşılamıyorum diyemez. Yasalar çerçevesinde idarenin yapması gereken işlemler; arazilerin jeolojik ve meteorolojik tespiti, yerleşim alanı yer seçimi, afet bölgesinin belirlen-

mesi, ilan edilmesi, belirlenen haritaya göre imar planları yapılması, Türkiye'nin coğrafi bölge şartlarına göre yapı standardı getirilmesi, mevzuat ve standartlara göre yapılacak yapılarla mevcut yapılar üzerindeki her türlü denetim görevi olan yerel yönetimlerin bu görevlerini yerine getirmesi.

Yasal düzenlemeler açısından; genel ve özel imar afları çıkarılmaması, kanunların çok sık değiştirilmemesi. En son değişiklik yapı denetim kanununa göre biliyorsunuz 2019 öncesi müteahhit seçiyordu kendini denetleyecek kurumu şu anda mecliste yasa teklifi var bugünlerde görülecek yine eski haline dönecek. Yani müteahhiti kendi parasını verdiği bir şirket denetleyecek.

İstanbul'da olası afet riskini bertaraf etmek için tüm riskli binaların yeni yerleşim yeri olarak Kuzey Ormanları belirlenmiş. Bu Bakanlar Kurulu projesi ile kentin yer değiştirmesi düşüncesi daha kolay kabul edilsin diye bir psikolojik algı da yaratılmakta. Çünkü İstanbul'da her an 7 üzerinde, 8 üzerinde deprem olacak bu kadar kişi ölecek diyerek insanların psikolojisi bozuldu. Bu bir ekonomik ve idari sorun demiştin en başta. Binası yıkılacak olan vatandaşın parası yok yeni bir ev yapmak için sokakta mı kalacak? Nereye gidecek? Üstelik bölgeyi biz çok iyi biliyoruz, Mücella Hanım da anlatır, bilir. Biz üçüncü havalimanından dolayı kaç defa bilirkişi heyetiyle bölgeye gittik. Zemin şu anda İstanbul'un mevcut kurulu olduğu bölgeden çok daha kötü deprem açısından. Peki neden o zaman sürekli olarak buradaki binaları yaptınız, izin verdiniz, şimdi de oraya niye taşıyorsunuz? Amaç başka.

Afet sonrası kriz yönetimi; bir kişi ya da toplumun geçirdiği beklenmedik ve hızlı değişikliklerin olduğu zor ve buhran dönemleri. Kriz dönemi. Kriz sonrası dönem acil müdahale, iyileştirme ve yeniden yapılanma. Afet ve acil durum müdahale hizmetleri yönetmeliğimiz çıkarıldı, 23 Şubat 2022 tarihli. Yönetmelikte afet sonrası ve acil durumlarda çözüm ortakları görev ve sorumlulukları belirlendi.

Afet olgusu meydana geldikten sonraki idari faaliyetler; ilk önce yardımlar, hasar tespiti ve afet bölgesindeki yapılaşmanın ne şekilde olacağını belirlemek amaçlıdır.

Afet sonrası uygulanacak birinci mevzuata geldiğimizde 1959 tarihli 7269 sayılı Afet Kanunu diyorum.

İkinci kanunumuz 4123 sayılı tabii afet nedenleri meydana gelen hasar ve tahribata ilişkin hizmetlerin yürütülmesine dair kanun. Ve biraz önce bahsettiğim acil durum müdahale hizmetleri yönetmeliği ilk uygulanacak yasal mevzuat.

Bunun dışında önemli bir mevzuatımız var; 4539 sayılı afet bölgelerinde afetten kaynaklan hukuki uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin vekaletname aranmaması avukatlara verilmek üzere, delil tespitinin öncelikle yapılması, adli yardımdan yararlanma kolaylıkları. Afet sigortaları kanunu, kentsel dönüşüm kanunu. İkinci mevzuatta tüm bu kanunların uygulama yönetmelikleri, genelge ve tebliğleri.

Afet ve acil durumlara müdahalede iş bölümü; bu biraz önceki yönetmelikte belirlendiği üzere her kurum kendi görevi üzerinde hizmet vermekle yükümlü. Beslenme hizmeti Kızılay, barınma, arama kurtarma Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, hasar tespit, enkaz kaldırma, kimliklendirme, defin Hizmetleri, Çevre Şehircilik Bakanlığı, diğer bakanlıklar konularına göre.

Deprem sonrası arama kurtarma çalışmalarından sonraki aşama hasar tespit çalışmaları. Bu uygulamada biraz önce bahsettim afet kanuna göre dayanağı. Bu kanunun uygulanabilmesi için de depremden etkilenen yerin Cumhurbaşkanı tarafından afete maruz bölge ilan edilmesi şarttır. İlan edilmez ise afet yasasındaki imkânlardan yararlanılamaz. Eğer edilmezse de 6306 sayılı kentsel dönüşüm yasası uygulama alanı bulur.

Kentsel dönüşüm yasasına göre; riskli yapıların yıktırılması ve rezerv yapı alanlarındaki uygulamalarda öncelikli olarak malikleriyle anlaşma yoluna gidilmesi esastır, der. Ancak 1999'da yapılan değişiklikle bu 6. ve 5. madde yerine idare resen karar vermekte, taşınmazları hazine adına tescil etmektedir. Yani bu durumda da malikleri ve ilgililer bertaraf edilmiş oluyor.

Tabii ki idarenin bu hükmü getirmekteki gerekçesi şu; binadaki malikler arasında anlaşmazlık olup da bu yapım aşamasında süre uzamasın diye gerekçe ama burada da mülkiyet hakkı ihlali oluşmakta. 2020 İzmir depremi sonrasında burası bölgeye afete maruz bölge ilan edilmedi mesela. Ve burada 6A maddesi uygulandı, kentsel dönüşümün 6A maddesi ve afet konutu edinme hakkı engellendi burada.

Deprem sonrası hukuki işlemler ve sorunlar açısından ceza hukuku yönünden cezai sorumluluk suçu gerçekleştiren kişiye, meydana gelen neticeye göre farklılaşmakta. Mesela işte müteahhit, mühendis veya izin belgesi veren yetkili belediye, bakanlık yetkililerine olası depreme ilişkin gerekli önlemi almayan ya da arama kurtarma çalışmalarındaki geç, eksik, hatalı başlaması sebebiyle artmasına sebep olan yetkililere kamu görevlerine farklı sorumluluk ve ceza uygulanmakta.

Özel hukuk yönünden; bu hukuk alanındaki haklar ancak kimliklendirme yapıp, ölüm belgesi düzenlendikten sonra kullanılabilir. Kayıp kişiler öldükleri ilan edilinceye kadar ilke olarak yaşıyor, kabul edilirler. Bu konuda iki yöntem var; bir ölüm karinesi ve gaiplik karinesi. Farklı hukuki süreye, statüye tabidir. Kimliklendirmenin hukuksal boyutuna, boyutu büyük önemi arz etmekte. Nedir? Hukuki işlemlerin başlatılabilmesi için kimlik tespiti yapılmak zorunda, bir ön koşul. Adli kimliklendirme resmî belge ile eğer bunlar bulunamıyorsa tıbbi kimliklendirmeye geçilir. Bir kişinin kişilik haklarının sona erip ermediğinin belirlenebilmesi için öldüğünün ispatlanması gerekir. Bu konuda da Uluslararası bir kimliklendirme rehberi vardır, Interpol tarafından hazırlanmış. Bizim ülkemiz de Türkiye'de buna taraftır ve bu kılavuzu takip etmekte kimliklendirme yöntemlerinde.

Kimlik tespiti ölenlere insani, dini hizmetten öte kişinin ölümünün resmîyet kazanmasının, geride kalan insanlar için hukuki öneme haizdir çünkü tüm şahıs, aile, miras, ceza, sigorta gibi konularda kimliği tespit edilmesi gerekiyor. Mirasçılık belgesi alınması, delil tespiti yaptırılması, maddi manevi tazminat davaları açılması, zair belgesi alınması, açılması gereken menfi tespit, senet iptali davaları, işçilerin tazminat, işçilik alacakları, işverenin bildirimde bulunmadan iş akdini feshetme, bu konuda çok sorun yaşandı deprem bölgesinde 6 Şubat sonrası, çocuklara özgü düzenlemeler ve çocukların korunması konuları, hepsi kimliklendirmeyi gerektiriyor.

İdari yargıda açılacak tazminat davaları da mevcuttur. Kamu hizmetini yeterli alamayan veya eksik alanlar maddi, manevi tazminat davası açabilirler.

Vergi hukuku yönünden yine işte cezaların ertelenmesi, beyannamelerin verilmemesi, sağlık hukuku yönünden bahsettiğim tespitler.

Deprem sonrası kalanlar için en büyük temel sorun, insan hakkı olan barınma sorunu. Bu nedenle de binaların hasar tespiti çok önemlidir. Hasar tespiti, geçici barınma, nakdi yardım ihtiyacı, kalıcı konut yardımları, hangi depremzedeye ne oranda yapılacağına karar vermek için zorunludur.

Afete maruz bölgede yeniden yapılaşma mümkün ise Anayasa 56. 57. maddeye göre bu ihtiyaçları karşılamak, Anayasa'nın 2. maddesine göre milli dayanışma ve sosyal devlet ilkeleri uyarınca devletin görevidir. Hasar tespit çalışmaları AFAD adına Çevre Şehircilik Bakanlığı İl Müdürlüğü koordinasyonunda yapılmakta. Üç aşamalıdır; ön tespit, kesin hasar, itiraz hasar

tespit. Hasar boyutuna göre 6 hasar derecesi var; yıkık, acil yıkılacak, ağır, orta, az hasarlı ve hasarsız. Bu konuda çok itirazlar ve davalar var. Hasarsız, az hasarlı hak sahibi olamaz. Orta hasarlıya sadece güçlendirme kredisi verilir, konut verilmez. Ağır hasarlı için konut verilir ve taşınmasına, yıkılmasına karar verilir.

Hasar tespit çalışmalarının hatalı olduğunu düşünenler, idare mahkemesine dava açarak az hasarlı veya ağır hasarlı olduğu ileri sürülebilir. Bu sonuçlar afetzedelere elden teslim edilmiyor maalesef. Kurumların internet adreslerinde ve mahalle muhtarlıklarında askıya çıkarılıyor.

Afet nedeniyle genel hayata etkili karar, bölge kararı verilmişse hak sahipliği koşullarını taşımak şartıyla uygun kredi imkânlarında yeni afet konutu yapılıyor.

İtirazlar yapılabilir. Hasar tespit raporlarına daha önce dava açılmaz idi, 2020’de Elâzığ depremi sonrası artık doğrudan doğruya hasar tespit raporlarına dava açılabilmekte, Anayasa Mahkemesi iptal etti Elazığ Bölge İdare Mahkemesi, İdare Mahkemesi’nin talebi üzerine.

Hatalı, yanlış olabiliyor, dedik Oturulabilir olarak tespit edilen bir binada artçıda yıkım olursa ve burada can ve mal kaybı olursa buna göre de İdare Mahkemesi’nde dava açılabilir.

Hak sahipliği için mutlaka mülk sahibi olması lazım, mülkiyet hakkı sahibi binası yıkılacak veya ağır hasar görecek. O kişiye afet kanuna göre konut verilir. Hem iş yeri hem konut, ikisini de alabilirler. Üçüncü kişilere devredilemez.

Bunları geçiyorum. DASK tek sorumlu kurum Türkiye’de biliyorsunuz. DASK’ı yapılmamış binaların teminatını yani devletin kredi açma ve konut yapma yükümlülüğü sona eriyor. Ancak Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya başka bir kanunla ek bir şey çıkartılıp köylerdeki yerlerinde hasarları gideriliyor ki geçen depremde de böyle oldu. Bu kapsam içinde ve kapsam dışındaki binalar zaten belli. DASK’ı olan bir afetzedenin konutu ağır hasarlı ise DASK’tan parasını alabilir. Afet yasasına göre de AFAD’dan konut hakkı sahibi olur.

Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile 11 il afete maruz bölge ilan edildi, bilindiği üzere. Ancak, bu kararname ile yapılaşma süreçlerine ilişkin, imar kanunu ve ilgili yönetmelikleri tamamen devre dışı bırakan ve yöre halkının katılım ve itiraz imkânlarını yok eden bir süreç başlatılmıştır. Anayasa’ya aykırı olarak devlet mekanizması içinde görevlendirilmiş tüm kurum kuruluşların yetkileri alınmış, Türkiye Belediyesi olarak Çevre Şehircilik Bakanlığına verilmiştir.

Yetki konusunda merkezileşme, kurumlar arası koordinasyon sağlanamaması, ulusal deprem strateji eylem planı dahil mevzuata uyulmaması, deprem raporlarının dikkate alınmaması, geçici ve kalıcı komutların, biraz önce de bahsedildi önceki oturumda, insanlık onuruna yakışan niteliklere sahip olmaması; rezerv yapı alanı ilanı ile mülkiyet hakkının ihlal edilmesi, yargılama süreçlerinin uzun sürmesi, yargı kararlarının uygulanmaması, toplanan deprem vergilerinin, yardımlarının yerinde kullanılmaması, idarenin cezai sorumlu olmasına rağmen ceza takibatı yapılmaması ya da takibatın görüntüyü kurtarmak ve toplumun tepkisini azaltmak için yapıp daha sonra sessizce bir iki celse sonra hepsinin tahliye edilmesi; Türkiye’de bu tür olayların ve ihlallerin tekrarlanmasının başlıca sebeplerinden biridir.

6 Şubat depreminde yerinde dönüşüm ve hak sahipliğinden faydalanamadı afetzedeler. 6 Şubat depreminden sonra kentsel dönüşüm kanununda bir değişiklik yapılarak rezerv yapı alanı tanımından yeni yerleşim alanı ifadesi çıkartıldı. Yani önceden sadece boş alanlar rezerv yapı alanı ilan ediliyordu. Meskûn yerlerin rezerv yapı alanı ilan edilmesi ile bu imkân verilmiş oldu. Ve bu rezerv yapı alanında mülkiyet hakları son derece kısıtlayıcı olaylar doğurdu. Borçlanma bedelinin tümü ödenmeden tapuda devir verilmemesi ve taşınmaza ipotek konulması. Hak sahibinin ilgili taşınmazı idarenin tayin edeceği sürede teslim alamaması durumunda taşınmaz

üzerindeki haklarının sona ermesi, mirasçılara hak devrinin yapılmaması. Oysa afet yasasına göre mirasçılara bu konut hakkı devredilebiliyor Uygulama bütünlüğü gerekçesiyle sağlam bina rezerv yapı alanında ise o bina da yıkılır ve boşaltılır.

Verilen acele kamulaştırma kararı kaldırılarak ödenen kamulaştırma bedeli geri istenmekte, ödenmemesi halinde de icra yoluna başvurulacağı belirtilmektedir ki bu son günlerin yeni günceli bir de feragatname konusu var. Neyse onu sonraya bırakıyorum. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne göre afetlerde yaşanan tüm bu saydığım ihlaller uluslararası hukuk alanında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, yaşama hakkı, adil yargılanma hakkı, etkili başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilerek ülke tazminata mahkûm edilmektedir. AİHM'de de en fazla tazminata mahkûm olan ülke Rusya'dan sonra Türkiye'dir ve de biz uygulamıyoruz zaten. Teşekkür ediyorum.

Av. Çağrı Şükrü Uluslu

Evet, bu bilgilendirici sunum için Alev Hanım'a teşekkür ederim. Soruları sonradan alacağız ama benim çok kısa bir sorum var Alev Hanım'a. Şimdi hep herkesin de belki aklındadır. Şimdi DASK'ları normalde böyle hani zorunlu olduğu için biz poliçelerin çok düşük ve hani ortalama bir DASK şeyi yapıyoruz. Peki, bunlar gerçekten bizi koruyor mu? Yoksa biz DASK'ı sadece işte tapuda alım satım yaparken, sadece bir usulen belge olarak mı kullanıyoruz? Ya da sizin birebir şahit olduğunuz DASK'ı deprem felaketinden sonra DASK'tan yararlanan, sigortadan yararlanan bir tanıklığınız var mı, merak etmek isterim.

Av. Alev Seher Tuna

Evet, bu çok güncel bir soru. Biliyorsunuz ki yasal değişiklik düzenleme yapılmadan, DASK bu 6 Şubat depreminden sonra yıl sonunda ilave teminat istedi bizden. Bunu da sadece SMS yoluyla istedi. Ben de ilk yıl ödedim, ikinci yılda ödemedim. Dedim, İstanbul'da bu sene deprem yok ve yasal değil. Ek bir istemesi çok anlamsız neden yasal düzenleme yapılmıyor, bir gecede çıkartabilirler. Deprem sonrası bölgede maalesef eski teminatları ödediler poliçeler üzerinden. Bu ilave artı rakamları dediler ki; siz bu ilave bedeli ödemediniz o nedenle size eski bedel üzerinden ödeme yapıyoruz. Peki, bu ikinci bölüm zorunlu değil siz bana sadece bir SMS göndererek bir kanun zorunluluğu doğmaz çünkü yasal düzenleme yok. Ve bu ihtilaf konusu, davalar açıldı. Hatta dün çok yeni bir konu, Karaman Barosu'ndan bir avukat meslektaşım aradı. Dava açtık, reddedildi. Aynen depremde yıkılan bina için biz daha fazla tazminat istiyoruz. O eski poliçe üzerinden ödüyor diye ve bu konu tahkime gitti, hakem heyetine gitti. Hakem heyetine göre yeni bedel üzerinden ödemesi gerekirken maalesef ödemiyorlar. Şu anda da bir yaptırım da yok. Çok ortada bir konu. Hatta Barolar Birliği de bu konuda bir şey yaptı yasa değişikliği teklifi hazırladı sundu geçen yıl halen bir değişiklik yok. Şimdi ben bekliyorum ben ekim ayında DASK'ımı yaptırdım yine hep aralık ayında yeni bir mesaj geliyor ilave bu kadar para yatırın diye tekrar gelecek mi bilmiyorum. Olumlu cevap veremedim.

Av. Çağrı Şükrü Uluslu

Çok teşekkür ederim. Emeklerinize sağlık. İkinci konumuz Deprem Afet ve Kent Mimarisi isimli sunumunu yapmak üzere yüksek mühendis mimar Mücella Yapıcı'yı davet ediyoruz.

Deprem, Afet ve Kent Mimarisi

Yüksek Mühendis, Mimar Mücella Yapıcı

TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu

Öncelikle merhaba. Hepiniz hoş geldiniz. Ben baş suçlu gibi geldim oturdum. Çünkü deprem ve afet dediğiniz hocamızın anlattığı, sağ ol hocam. Sonuçta hakikaten deprem son derece doğal bir olaydır. Çok güzel anlattı hocam. Hayat varsa deprem de var işte. Üstelik de İstanbul'da koskoca bir boğazımız var. Depremle oluşmuş. Bütün su havzalarımız, derelerimiz, toprağın bereketi, her şey depreme bağlı aslında bütün o oluşumlar. Fakat ne zaman insan yerleşimleri ortaya çıkıyor, o zaman işte afet dediğimiz kentler ve afetler, eskiden de tufanlar, iklim değişiklikleri falan varmış ama şimdi ki gibi değil. Peki, bütün bu afetlere daha yeni çok büyük bir şey yaşadık 11 ilde birden ve göz göre göre. Bütün jeologlarımız, jeofizikçilerimiz, deprem uzmanlarımız hem Marmara depremi için, TMMOB'u alın, hem de bu son yaşadığımız deprem için hep uyarılar yaptık. Geliyor, geliyor. Şimdi sıra geldi işte Marmara depremine, olacak mı? Olacak. Yani bu kaçınılmaz bir şey ama bile bile gelen bu afetlerle Türkiye ne yaptı diye baktığınızda çok açık ve net bir şey söyleyeyim ben; epey bir araştırma yaptık. Aslında 1939 depremlerinden sonra Türkiye'deki afet yasaları siz de bilirsiniz dünyadaki en iyi yasalardan biriydi yani Türkiye'deki afet önlemleri afetlere çünkü biz bütün afetlerden sonra yasalar yapıyoruz fakat sonunda bu iş bir çığırdan çıktı. Yani ben bugün size çok kısaca bunun çığırdan çıkma nedenlerine, aslında çığırdan çıkış tarihi de belli, hep beraber yaşadık. Ama bunun kentleşme üzerinde ne etkileri oldu, biraz onlara kısaca bakmak istiyorum.

Bu çok zor bir konudur. Çünkü hepimiz biliyoruz, ezberledik. Afet öncesi, afet sonrası ne yapılacak ne edilecek? Fakat yok şimdi şöyle hemen bir bakarsak çığırdan çıkış 1980'lerdir. Aslında dünyanın çığırdan çıkışı da 1970'ler ve 80'ler sonrası kapitalizmin yeni girdiği global aşamada yatıyor, bu küresel kapitalizm aşamasında yatıyor. Küresel kapitalizm aşamasında aslında kentler eskiden bir sermayenin meta değilken, yani endüstri kentlerinde öyle değilken, artık kentler de sermayenin hem öznesi hem de nesnesi hâline geldiler. Ve bu şey, baktığınızda, Dünya Bankası'nın bir 1999 B raporu var, ben bunu illaki her sunuşumda söylüyorum. Bu çok önemlidir. Bu bizim aslında İstanbul'un ve şu anda geleceğimizin şeyini yapan rapor bu. Diyor ki; küresel şeyler filan söyler ya da düşünürler. Bunların en başında Milton Friedman geliyor. Küresel bir ekonomiye eklenmek istiyorsanız diyor. Öyle aksi bir şey yok yani. Ya küresel ekonominin içine gireceksiniz. Dışında kalırsanız ölür. Şimdi bu Türkiye'de 80'ler de Turgut Özal'lar şunlar bunlar bizim akademik çevre tarafından da ne yazık ki benimsendi. Garip bir şekilde. Küresel ölçek kentler yaratacaksınız hep. Ve ondan sonra işte çığırdan çıkma başladı zaten. Turgut Özal'ın ekonomik politikası 1980 darbesi, biz hep onun demokratik yanı ile ilgilenirken bir baktık ki yahu darbeden 12 gün sonra çevre düzeni planı falan mı çıkar? Yani geçen gün bir çalışma yaptık, Pinar Hocam da burada. Ben çevre düzeni planlarına baktım; arkadaşlar İstanbul'a yapılan her çevre düzeninin öncesinde ya da sonrasında bir darbe var. İnanılmaz bir şey. Yirmi buçuk ay sonra bir çevre düzeni planı geliyor. Çünkü neden? Artık kentler yatırım aracı olmaya

başladı. Şimdi böyle olunca bütün kararlar alındı. İstanbul ilk defa 5 yıl kalkınma planlarında ki o biliyorsunuz yani bütün Türkiye için yapılır. İstanbul için kararlar aldı. İstanbul bir küresel kent olacak. Şimdi bu karar dünyada sadece İstanbul için mi? Şöyle bir düşünün; dünyanın bütün az gelişmiş ülkelerin metropollerini azmanlaşıyor. Bakın işte Hindistan'da Delhi'ye bakın, Sao Paulo'ya bakın, Tahran'a bakın. Ve hepsi afetler karşısında son derece kırılgan ve dirençsiz. Çünkü inanılmaz bir yoğunlaşma var.

İşte İstanbul'da bunlar konulduğu anda hocam bu sizi ilgilendiriyor. Diyor ki; belediyeler bir kere sponsorluk yapacak bu gelişmelere ve hukuk sistemi, Türkiye'deki yabancı sermayenin önündeki engelleri, bürokrasiyi onu bunu kaldıracak şekilde yeniden düzenlenecek. Şimdi bugünlerde 1984'ü okumuşsunuzdur hepiniz. Çok önemli, güzel bir lafı vardır; artık hiçbir şey yasa dışı değildi çünkü yasa diye bir şey yoktu. Şimdi Türkiye'de de bu anda hiçbir şey yasa dışı değil. Çünkü her bir melanetin bir yasası var. Her şey. Bu adamı boğazlayacağım mı hükümet olarak karar mı verdim, akşam bir kanun hükmünde kararname yazıyorum, yasal oldu. Bütün bunlara baktığımızda işte bu kentsel dönüşüm, ha bire ağızımızda dolanan sanki tek çözümü yıkıp yeniden yapmış gibi. Büyük bir talan var arkadaşlar. Güçlendirme diye sağlıklılaştırma diye bir kavram unutulmuş durumda. Şu anda sadece halkın da kol kola vermesiyle binaları yıkalım, müteahhitte verelim. Onlar için de kat ilavesi talep edelim.

Deprem için herkesin kafasında olan tek şey bu; kentsel dönüşüm. Ve bütün bunlara göre de bir çevre düzeni planı yapıldı biliyorsunuz. Şimdi buraya çok girmeyeceğim. 99 depreminde, hocam bazılarını anlattı, fakat bu sadece deprem ve kentlerle ilgili olanlar bakın hep Marmara depreminden sonra alınanlar, Van depreminden sonra yapılanlar, en son artık son geldiği radde de son yaptığınız 6 Şubat depremlerinden sonra yapılanlar.

Darbeler ve afetler inanılmaz işte, o zaman da benim aklıma yine Milton abimin sözü geliyor. Ya da Şok Doktrini Naomi Klein'in okumadıysanız mutlaka tavsiye ederim. Bir topluma afetler ve krizler sonrası istediğin şeyi kabul ettirebilirsiniz. Şimdi burada da tam da sizin dediğiniz yere bağlıyorum; afet ve deprem korkusu bazen şey ederek, gerçekten altına hani halı altına süpürür gibi inanılmaz şeyler yapıyor. Şimdi genelde baktığımızda kentsel dönüşüm inatla demedim, iyileştirme diyorum ben kullanmıyorum. Ha bire inşaat yaptık, her yere inşaat açtık. Bütün doğal varlıklarımızı metalaştırdık. Hızlı hızlı geçiyorum, vaktinizi almayayım.

Biliyorsunuz zaten. Ne orman kaldı ne su havzası kaldı ne kıyı kaldı. Hiçbir şey kalmadı. Diyoruz ya bizi ne gelecek bekliyor? Ben bu sunuşun sonunda hepinize soracağım; ne bekliyor? Yok, susuzluk bekliyor, yangınlar bekliyor, girilemeyen sokaklar. Bakırköy'de bir kat arttırıyoruz hiçbir yolu genişletmeden. Hala itfaiyenin giremediği sokaklarımız var ve biz orada depremden korunmak için kat artışları talep ediyoruz. Hep beraber yapıyoruz. Demiyoruz ki müteahhittin payını ödemek için yapıyoruz bir de. Çünkü başka çözüm yok ki. Nasıl olmaz? Bakın imar afları, eskilere kurban olayım. En son güzel bir şey oldu onu söyleyelim; biliyorsunuz en son imar affında şey dedi devlet, bu yapının kendisi sorumludur, dedi. Anayasa Mahkemesi bozdu. Sorumluluktan kurtulamaz devlet, dedi. Ama bunu dedi mi, resmen dedi mi? Dedi. Bu da dendi.

Sonra hızlı hızlı gidelim. Bütün kamusal alanlarımız gitti mi? Özelleştirdik. Askeri alanlar vardı. Ben şey derdim; İstanbul'un ekolojisi iyi saatte olsunlarla, rahmetliklere kalmış. Bir mezarlıklar vardı bir askeri alanlar vardı. Hani elimizde rezerv diye tutuyorduk. Arkadaşlar laf aramızda moralinizi bozmayayım ama doktorlar var burada, mezarlık yok. Depremi düşünsenize. Yani şu anda gömülecek yer yok, torpil gerekiyor. İBB Başkanı'na kadar gitmek gerekiyor yer bulabilmek için.

Kıyılar da depremde önemli. Dolgu alanlar. Ha bu dolgu alanları buraya gelmişken bir şey

söyleyeceğim; şu Yenikapı'yla Maltepe dolgusunun ne olduğunu biliyorsunuz değil mi? Yapılan kentsel dönüşüm yani inşaatların artıklarının doldurduğu alan. Bir kısmını, çok büyük bir kısmını. Şimdi düşünün. Yüz milyon ton ile yüz otuz sekiz milyon ton arasında bir atık miktarı var. O hani 11 il var ya orada galiba yüz milyon tonu buldu. İstanbul'u düşünün. İstanbul depremini hepsi de yıkılmasın diye düşünün. Çıkacak atık miktarını düşünün. Molozu. Peki, oraları nereye koyacağız? O gaz, o toz.

Peki, şimdi geldik taş ocaklarına. Taş ocakları niye? Burası Cebeci. Doktorlarımız biliyordu. Koskoca bir mahalle halkı hepsi akciğer hastalıklarından mustarip. Daha acıklı bir şey söyleyeyim mi? Burası İstanbul'un ilk su kaynaklarının olduğu yer. Cebeci su kaynakları. Bentler, şunlar bunlar vardı ya. Arkadaşlar su bitiyor. Şimdi bakın, bu Belgrad ormanlarındaki, bu Cebeci taş ocakları. Niye bu taş ocakları? Çünkü bu yık yap çılgınlığına İstanbul'da agrega yetmiyor. Agrega ne biliyorsunuz? Betonun içine konulacak kum, çakıl, mıcır falan filan. Onun için İstanbul'un bütün su havzaları, yani bunun içine havaalanı inşaatlarını filan da düşünün. Bütün bu yık yakları düşünün. Şu anda Türkiye'de mıcır krizi var. İstanbul'da çok fazla bulunmuyor. Mıcır yani agrega deriz biz onlara, agrega krizi yok. Onun için şimdi bizim görmediğimiz her yerde bütün ormanların içinde kaçak ya da şirketlere bağlı taş ocağı. Şimdi bunlar sağlık meselesi değil mi? Yani burada insanlar oturuyorlar. Biliyorsunuzdur burayı. Depreme ne hacet?

İşte böyle kentlerimiz oldu. Bu güzel bir yer, biraz daha Ataşehir taraflarında. Şimdi gelelim hastanelere. Yani depremde hepimiz, ben şu teşekkürümü de edeyim de üzerime borç kalmamasın; özellikle Van, Maraş depremlerinde iki örgüte hayran kaldım. Biri barodur, biri tabipler odasıdır. Orada emeği geçen bütün bu arkadaşlarımız gözlerinden öpüyorum, canı yürekten tebrik ediyorum. Fakat yaşadınız, hastanelerin durumunu, yepyeni hastaneler çalışmadı. Ayrıca neler yapıldı? Kamu-özel şehir hastaneleri modelleri başlatıldı. Bak ne zaman yapılmış, o da 2005. Yani İstanbul küresel ekonomide görücüye çıkarken sadece kent bilmem ne meseleleri değil sağlık da özelleştirildi, eğitim de özelleştirildi. Şimdi bunu parçadan koparıp biz sadece, siz ne dersiniz, hani genel tanıyı koymadan, o lezyon üzerinden gidip de merhemle onu tedavi etmeye kalkarsak hastayı kaybedeceğiz. Onun için hep birlikte, işin esasını görmemiz lazım. Bu niye böyle? Niye bu Amerika'da, İngiltere'de, ya İngiltere'nin, terk ettiği Arap ülkelerinin, bu artık soygunculuk-tur dediği, şu kamu-özel ortaklık hastanelerini bile bile getirmedik mi?

Nerede bu hastane? Arkadaşlar bir kentin kent olması için yarım saat içinde bir hastaneye tam teşekküllü hastaneye ulaşılması lazım. Kent tanımı budur. Bir düşünün.

Şimdi hızlı hızlı geçiyorum. İhale süreçlerini başlattık şehir hastanelerinde ayrıca Sağlık Bakanlığı elindeki bir sürü hastaneyi de TOKİ'ye devrine kanunlarla olanak saldık. Sizin kanunlara bunu da koyun hocam. Bunlar da şeyden çıktı. Yani insan kafayı yiyor. Sonra KHK'lar yine bu konuda. ÇED, Çevre Etki Değerlendirme. Şimdi artık hiçbir işe yaramıyor da. Biz hala Kanal İstanbul'un ÇED raporu ile uğraşıyoruz. TOKİ inşaatı, hala ÇED raporu daha yeni şeyine gittik, keşfine gittik. Öyle bir yutturmaca ki.

İstanbul'da afet konusunda en elverişli konumdaki havaalanı. Hangisiydi? Atatürk Havaalanı. En elverişli konumdaydı. Ve kentin ekolojisine yani bütün o şeyleri, o kadar güzel bir yerde yapılmıştı ki o jet dumanları bir de sağlık var yani kent sağlığı da var. Bütün onları düşünen bir şeydi. Ne oldu? Üçüncü havalimanına müşteri sağlamak için orası kapatıldı. Bir daha da açılmasın diye bakın ne kadar tehlikeli iş. Onun üzerine hastane yapıldı ya. Neydi bu hastane, Murat Dilmener. Ve ben Cerrahpaşa'da çok ağır bir omurilik ameliyatı geçirdim. Bana şey dediler, akciğer röntgeni çektiğim gerekiyor, yürüyemiyorum yani, ciddi bir durumdayım. Git dediler, Murat Dilmener'e çekti. Ya ben hastaneye nasıl gideceğim, yani ben oraya gitmem dedim. Bakın, daha gelelim. Burası neresi? Burası neresi biliyor musunuz? Cendere Vadisi. İstanbul'un en

önemli oksijen kaynaklarından. Ekolojik koridor deriz biz ona. Ne oldu? Olimpiyat numarası dediler, bilmem ne dediler. Bakın böyle gitti burası. Görünüyor mu? Böyle girildi. Ondan sonra bu getirildi yanına da, en olmayacak yere. Şimdi Ali Sami Yen'in kaldırıldığı yere o kuleler dikildi. Tamam mı? Ondan sonra Şişli Etfal'i kaldırdılar. Hastane yapılmayacak tek yerdir. Stadin yanı. O kadar eğimli araziye. Buraya onu yaptılar, bitmedi. Daha da orada boş bir yer var. Hastanenin yanında hani yeşil gördüğünüz yer var ya. Yeni plan askıya çıktı, oraya da Galatasaray'ın yeni kapalı spor tesislerini yapıyorlar. Bakın sağlık tesisleri şu anda İstanbul'daki hem kendi sağlığını hem İstanbul'un sağlığını tehlikeye atacaklar. Burası neresi? Hasdal, Alibeyköy Vadisi. Oraya ne yapılıyor? Hastane, Çapa taşınacak. Alibeyköy Havzası'nın orası. Daha bitmedi. Bu bayagi büyük bir yer. Ne oluyor? Su havzası gidiyor. Ben burada ne yapacağım o Allah'ın dağında hastaneye? Çapa olacak. Bakmayın siz bir yerlerinin düzeltildiğinde. Ben kendimi bildim bileli Çapa'nın ve Cerrahpaşa'nın arsasına el konulmaya çalışılıyor.

Acıbadem Medipol biliyor musunuz? İnsanlar şimdi orada dayak yiyor, kolları kırılıyor. Özel hastaneler Acıbadem Medipol'de bu hastane yapılıyor. Hastanede otopark yok arkadaşlar. Otoparksız hastane. Daha doğrusu alt katında otopark var da hastanenin yerleri yetmemiş. Otoparkı E5'den sonra karşıda bir park alanına alıyorlar. Böyle hastane mi olur? Ama bu hastane ruhsatını da almış, iskanı da almış, işletme izni de almış. Şimdi insanlar oradalar. Bugün gelen resim. Bakın, otopark yapacakları yerler. Hastane ta E5'in öte tarafında. Bu hastanenin oksijen tankları yapı-yaklaşma sınırının dışında, E5'in yanında duruyor. Bir kazayla.

Gelelim bizim başımızın derdi Kanal İstanbul'a. Yani bir girsek buradan eve gidemeyiz. Onun için Kanal İstanbul'a da ben sadece sağlık tesisleri açısından baktım. Bütüne baktığınızda, birinci etapta, ikinci etapta, her birinde özel sağlık tesisleri var. Niye, sağlık turizmi yapacağız? Ne işi var? Biliyorsunuz, havaalanlarımızın durumu, Hatay'da aynı yere tekrar yaptık havaalanını. İşte buraya da azıcık hani bir şeyler biliniyor diye bunları yazdım geçelim. Kültürel kimlik filan bunlar hani söyleyelim ayıp olmasın diye söyledim bunları. Bu da ilkelerimiz, hepimiz ezbere biliyoruz. Önceliklerimize de bak ne kadar çabuk gidiyorum. Şimdi bütün bunlara karşı bulduğumuz tek çözüm. Bulduğumuz tek çözüm Yıkınız, yapınız. Neyi, evleri. E ama nasıl yaptırılabilir? Paramız yok. Kat artışı. Yirmi milyon İstanbul'a birer kat verseniz, nüfus kaç olur? Yok, onu düşünmeyeceğim. Hastane yok, mezarlık yok, su yok. Su yok, bitti. Neyse, sadece sonuçlarına size kent mimarisi diyorsunuz ya şunu göstereceğim, bakın; eskiden kentin anayasasıydı çevre düzeni planları. Ellenemez. Değil mi? 2010'dan 2022'ye kadar 2023 yok daha burada. Tam 95 olmuş. Ben bunu yaptığımda 84'tü. Her bir yerinde bakın plan değişikliği var. Tek tek parselleriz. Şimdi bu size bir şey ifade ediyor mu, bilmiyorum ama bu kent, bu halde. Kentin mimarisi, su havzaları, hastaneleri, yolları, daha toplanma alanlarını konuşmadık. Bakın, toplanma alanları konuşmadık, tahliye rotalarını konuşmadık, geçici barınma alanlarını konuşmadık. Size bir soru soracağım. Bu akşam, şöyle bir haber alsak; yarın saat 9'da İstanbul depremi gerçekleşecek, tedbirinizi alın. İstanbul'u düşünüyor musunuz? Sadece onu düşünün, maalesef, üzgünüm. Onun için hep beraber biraz Allah aşkına, şu dönüşüm denilen sadece binalar ve o kadar büyük zararları uğrattırıyoruz ki kenti. Bağdat Caddesi'ni bileniniz var mı? Orada rant uğruna, sapasağlam depremde hiçbir şey olmayacak evler yıkıldılar, topraklar yok edilerek, parsel tamamında yer altında bodrum katlar yapıldı. İstanbul'un suyu da artık şöyle buluşmuyor, toprakla buluşmuyor.

İstanbul'un bir tane imar yönetmeliği var. Park tanımında altına otopark yapılacak, derdi. Onun için sadece afet, deprem değil arkadaşlar. Arkasından gelecek yangınlar, seller, bütün onları düşünün. Ama mevcut durumumuzda pek iç açıcı değil. Onu da düşünün kapatıyorum hocam.

Mesele bundan ibarettir. Hep beraber daha büyük bir işimiz var. Hep beraber sistemi değiştirmek zorundayız.

Benim bir teşekkürüm daha var. Sevgili Pelin Pınar Giritlioğlu. Sevgili hocamız Prof. Dr. Raşit Tükel, TMMOB, TTB ve İstanbul Planlama Ajansı'nın çalışmalarından yararlandım, onlara da buradan çok teşekkür ederim.

Av. Çağrı Şükrü Uluslu

Mücella Hanım'a bu keyifli ve olaya aslında geniş yelpazeden, çok boyutlu bakan sunumu için ben özellikle teşekkür etmek istiyorum. Bir teşekkür de Mücella Hanım da söyledi, bir önceki Baro Başkanımız Ferit Saraç ve yönetimine. İstanbul'da Afet Hukuku ve Koordinasyon Merkezi de kurulmuştur. Onlara da, biz bu merkezde deprem sonrası bölgede gerçekten birçok meslektaşlarımıza mesleki dayanışma ve gıda yardımı ve birçok yardımda bulunmuştur. Ben de bu vesileyle teşekkür etmek isterim.

Üçüncü sunum için Çevre Mühendisi Sedat Durel'i sahneye davet ediyoruz. Kendisi "Depreme Bağlı Afetlerin Çeşitli Etkileri" isimli sunumunu yapacaklar.

Depreme Bağlı Afetlerin Çevresel Etkileri

Çevre Mühendisi Sedat Durel

Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi

Öncelikle çok güçlü sunumların ardından konuşacağım. Bu biraz benim elimi kolaylaştıran bir şeydi. Şuradan başlamak istiyorum. Hepinize sevgi, saygı ve daha güzel günler için verdiğimiz mücadelemizle selamlıyorum. Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şube adına. Şuradan başlamak istiyorum, afetlerin ya da doğal olayların çevreye etkisi konusu tartışmaya son derecede açık olan bir şey. Örnek olarak bazı orman yangınlarını konuşalım. Bazı orman yangınlarında eğer yangına dayanıklı ağaç türleri orada varsa, bu yangınların ardından aslında orman alanlarının genişleyebilmesi, başka yerlere açılabilmesi gibi bir şansla karşı karşıya kalıyoruz. Tıpkı işte yanan kozalakların nasıl da patlayarak başka yerlere sıçradığı gibi düşünün. Ya da başka bir örnek üzerinden konuşalım. İşte bir yerde volkanik bir dağ patlarsa, onun ardından bunun çevreye yaratacağı etkinin ne olabileceğini düşündüğümüzde; yani doğa hakkında konuşma hakkına sahip miyiz bilmiyorum ama birinde pozitif bir durum söz konusu iken diğerinde biraz daha negatif bir durum söz konusu olabilir.

Deprem üzerinden konuşacak olursak da esasında yer kabuğundaki kırılmanın yerin üzerindeki canlılıkla ilgili çok da dramatik bir değişiklik yaratmayacağını düşünebiliriz. Gönül isterdi ki burada oturup konuştuğumuzda biz işte yeraltı su havzalarındaki yer değişiklikleri, işte buradaki tuzluluk ne kadar arttı? Denize yakın bir bölge ise bu su havzaları, pardon yeraltı su kaynakları işte denizdeki tuzluluğu ne kadar değiştirdiği konuşalım. Ya da işte gencecik denizimiz, 5-6 bin yıllık denizimiz Marmara Denizi gibi bir şey nasıl oluştu? Bunun işte biyolojik çeşitliliğe etkisi neydi bunları konuşalım ama tabii ki hiçbirimiz maalesef ki bunları konuşmak için buraya gelmedik.

Yerin üstünde olan ve aslında sorumluları olan, suçluları olan yani afetin, depremin, yangının vesaire hiçbir alakası olmadığı bir şekilde canlarımıza zarar veren bir şeyden bahsetmek üzere bir araya geldik. Şimdi ben de bunların biraz çevresel etkileri üzerine konuşmaya çalışacağım ama şunu bir kez daha vurgulamak istiyorum; depremin kendisinin böyle bir şeye sebep olması gibi bir gerçeklikle asla karşı karşıya değiliz. Esas mesele buraya bu şekilde yapılaşmaya izin verenlerdir, en düşüğünden en yükseğine kadar buralarda sorumlu olan insanlar suçludurlar. Mücella Abla az önce aslında vurguladı, ben de sunumu bu bel kemiği üzerine oturtmaya çalışıyordum ama yani deprem olmasa bile İstanbul'da bunun yaratabileceği çevresel yıkımı, çevresel etkiyi biz şimdiden yaşamaya başladık bile. Bunun üzerine de konuşmaya çalışacağım ve özellikle 6 Şubat depremleri üzerinden işte su ve atık su, toprak kirliliği, atık yönetimi ve hava kalitesi, hava kirliliği üzerinden işte afet sonrasındaki sürecin yarattığı olumsuz etkilerden bahsetmeye çalışacağım sizlere.

Şimdi en aklımıza gelebilecek kolay olanlardan bir tanesi tabii 6 Şubat depremleri başladık-tan sonra maalesef bunu yaşadık-tan sonra ilk olarak ben 8 Şubat'ta bölgeye gitmiştim. Ve işte ilk

önce orada kendim ulaşabildim. TMMOB koordinasyonu, tabip odası işte ve onun dışında çeşitli siyasi partilerin varlığı işte köy dernekleri ya da kendi bulduğumuz akrabalarımız, eşimiz, dostumuzla birlikte temel ihtiyaçların neler olduğu konusunda bir düzenleme yapmaya çalışmıştık. Ve Oda olarak meslektaşlarımızla yaptığımız ilk toplantıda en acil sıkıntılardan bir tanesinin aslında tuvalet olduğunu düşündük. Ve tuvalete dair en pratik çözümleri nasıl hayata geçirebiliriz? Ama bu en pratik çözümleri de bir mühendise, bir mimara değil de sıradan insanlara, oraya seferber olup yardıma gitmiş olan sıradan insanlara nasıl anlatabiliriz? Nasıl tuvaletleri yapsınlar, nereye koysunlar vesaire diye bir araya geldik. Ardından da su kaynaklarının kirlenmesini nasıl engelleyebiliriz? Ya da en azından salgın hastalıklardan korunmaları için insanların güç bela işte su depolarına çektikleri suyu nasıl temizleyebilirler diye birtakım öneriler hazırlamaya çalıştık. Ve web sitemizde bununla ilgili broşürler hala duruyor. Sonradan da deprem bölgesine gittiğimizde de oradaki insanları, oradaki seferber olmuş olan halkımıza, sivil toplum örgütün kuruluşlarından olan kimselere, siyasi partilerden olan aktivistlere de bunları dağıttık. İlk etapta söyleyebileceğim şey şu size değerli dostlar; kolay bir çözüme ulaşmak istiyorsanız, tuvalet çok önemli bir problem çünkü tuvaletin kendisini iyi yapmazsanız yeraltı su kaynaklarını kirlenme ihtimaliniz var, salgın hastalıklarla karşılaşma ihtimaliniz var. Bir de depremi sadece yerin yüzeyindeki yıkım olarak algılamayalım. Bunun dışında kanalizasyon sistemleri de kırıldığı için, orada da arızalar çıktığı için, kanalizasyon sistemlerinden de doğrudan çeşitli su havzalarımıza, göllere, yeraltı su kaynaklarına da sızmalar söz konusu olabilir. Bu da salgın hastalıklara ayrıca bir davetiye olur. Dolayısıyla tuvalet meselesinin çözümü önemli bir şey.

Burada da aslında eski pratik geleneksel yöntemlere gittiğinizde 71 yılında çıkan, işte lağım mecrası inşası mümkün olmayan yerlerde yapılacak çukurlara ait yönetmelik, bayağı elimizi kolaylaştıran bir şey olmuştu. Buradan işte şöyle kapı ayarlamaya çalışın vesaire gibi önerilerde de bulunduk. Gel gelelim şöyle bir durumla karşı karşıyayız. Bu konuda bir uyarıda bulunmak istiyorum. En temel ihtiyaçlardan birisi tuvalet olmasına rağmen insanlar zaten evlerine de giremeyecekler artçı şoklar vesaire olduğu için. İnsanlar kendi çözümlerini bulmaya başlıyorlar ve siz bir çözüm buldum diye onlara gittiğinizde daha başka acil sorunlarla karşı karşıya kaldıkları için artık bunu konuşamaz hale geliyorsunuz maalesef. Ama bu çok kritik bir şeydi ve insanların kendi başlarına çözmek durumunda kaldıkları bir sorun olarak durdu. Başka pratik yöntemlerle işte küçük tuvalet şeyleri koyalım, taşınabilir kabinler koyalım, oradaki sıvaları atarız gibi düşünüyorsanız o da ayrı bir bela çünkü onu nereye atacaksınız? Bu sefer onu attığımız yerdeki suyu insanlar kullanıyorsa oradan yeniden hastalıkla karşı karşıya kalabilirler. Yani bu oldukça problemli olan afetlere müdahalede de öncesinde konuşulması, düşünülmesi, ilgilenmesi gereken ekiplerin belirlenmesi gereken işlerden bir tanesi.

Su ile ilgili olarak da maalesef birazdan yıkımdan kaynaklı olarak da yeraltı sularının kirlendiğini, tıbbi atıklardan kaynaklı olarak da kirlendiğini konuşacağız. Burada da ilk olarak ortaya koyduğumuz çözüm şu olmuştu bizim. Ya en azından bugün İstanbul'da vesaire de kullandığımız gibi işte klorlu su olabilmesi için hipoklorit götürelim. Onları da işte depolar varsa depoların içerisine koyalım. Hiç değilse insanlarımız işte salgın hastalıklarda ya da ishale buruna kalmasınlar diye. Fakat bu da çok tehlikeli bir yöntem. Bu konuda da uyarmak istiyorum. Gerçekten güvendiğiniz kimselere vermeniz lazım. Biz yine tabip odasıyla görüştüğümüz oradaki arkadaşlarımıza verdik. Mimarlar Odası'ndan meslektaşlarımıza verdik. Çünkü bunların su deposunun içerisinde bir süre dinlendirilmesi gerekiyor ki bir şey olsun eşit şekilde dağılabilsin klor. Ve eğer bundan önce kullanılırsa bir işe yaramaz ya da fazla doz yapılırsa insanları ishal etmeyelim derken zehirleyebilirsiniz. Dolayısıyla bu da oldukça problemli şeylerden birisi. Kaldı ki bir iki tane su deposunu 15-20 insan bir arada kullandığı için onlar çok çabuk boşalıyor. Ve siz bunu klorlayalım da biraz beklesin de vesaire dediğiniz zamana kadar da insanların acil suya ihtiyacı

olduğu için istenmeyen bir sürü durumla karşı karşıya kalabiliyorsunuz. Yani bu da bizim biraz el yordamıyla ortaya koyduğumuz çözümlerdi. Hala broşürleri var. Belli yerlerde işe yaradı ama çok daha planlı şekilde yaklaşılmasını gerektiren şeylerden birisi bu. Ve özellikle kanalizasyon yıkımlarının yaratabileceği aksaklıklardan bahsetmiştim. Süreyi de iyi değerlendirmek için. Bunlardan daha uzun şey yapmak istemiyorum. Bir taraftan da toprak kirliliği ya da atık yönetimi başlığına geçmek istiyorum.

Öncelikle şunu düşünelim değerli dostlar. Bina bir kere yıkıldığında hep aklımızda şey kalıyor. Ne var orada? Beton var. Ne var orada? Demir var gibi bir şey geliyor. Ama aslında bir yıkım olduğunda karşı karşıya kaldığımız sorun sadece bunlardan ibaret değil. Evinizde ne duruyorsa onların hepsi atık haline gelmiş oluyor. Yani bir bina yıkıldığında evinizde boya saklıyorsanız o boyalar, yapıştırıcı saklıyorsanız o yapıştırıcılar, çeşitli kimyasal maddeler, mesela içinde bulunduğumuz salonda şu spot ışıkları, floresan kullanıyorsanız floresanlar, bunların hepsi ağır metal içeren kirlletici maddeler. Ve bunların hepsi aslında yıkımla beraber atık haline geliyor ve özellikle yağmur vesaireyle birlikte toprağa ve yeraltı sularına karışma ihtimaliyle karşı karşıya kalıyoruz biz. Aynı zamanda işte evlerdeki şeylerin, tuvaletlerin vesairenin de bu kirliliğe nasıl olumsuz anlamda katkı sunabileceğini de düşünebilirsiniz.

Bununla başa çıkılması için kesinlikle aslında geçici depolama alanlarının belirlenmesi gerekiyor ve normal şartlarda ilgili yasa ve yönetmeliklerce idari amirin kendisinin bölgedeki en üst düzey idari amirin kendisinin afetler halinde buradaki hafriyatı geçici olarak depolayacağımız alanları göstermesi bunun planını yapması gerekiyordu. Fakat Hatay'da gördük ilk buldukları boşluğa, çoğunlukla da zeytinliklere vesairelere attılar bunları. Yani dolayısıyla birileri suçludur diyordum ya burada suçluların kim olduğu da karşımızda.

Olumsuz örneklerle karşı karşıya kaldık. Bir başka olumsuz örnek de şu. Mücella Abla aslında iyi bir yerden girmişti. Yenikapı ve Maltepe'deki dolgu alanlarından bahsetti. Şimdi İstanbul'da işte 600 bini acil, bir buçuk milyon yapının tehlikeli durumda olduğunu söylüyorlar. 600 bini acil olarak yıkılıp yeniden yapılmalı diyorlar. İstanbul depremi ya da Marmara depremi açısından. Şimdi bu ne demek diye düşünelim ve bir an deprem olmasın kendimiz yapalım diyelim. Şimdi bakan gidiyor, Çevre Şehircilik İklim Değişikliği Bakanı gidiyor. Yine bir miktar madenciyi, bir miktar inşaatçıyı, işte bir miktar bunun etrafında şey yapan, faaliyet sürdüren şirketi zengin etmek için İstanbul'un kuzeyine rezerv alan diyor. Ben buradaki binaları yıkacağım, oraya da koca inşaatlar yapacağım diyor. Mücella Abla çok güzel gösterdi bunu. Ama bu ne demek? Bu kadar binanın yıkılması ne demek? Ben sadece 500 bin konut üzerinden gideceğim. 500 bin konutun yıkılmasının karşılığı 300 milyon metreküp atık demek oluyor. Bu, bu arada iyimser bir hesap yaptım. Yani birazcık sayıları kısarak gittim. Normalde 400 milyona kadar çıkartabilirsiniz bunu. Bu ne demek dersenez mesela Yenikapı'daki dolgu alanına 5 milyon metreküp, Maltepe'deki dolgu alanına da 12 milyon metreküp hafriyat kullandılar orayı doldurmak için. Az önceki değerimiz neydi? 300 milyon metreküptü. Ve bu sadece acil yıkılması gereken 500 bin konuttan bahsediyoruz ki depremden ötürü etkileneceği bilinen konutun da 1,5 milyon olduğu tahmin ediliyor. Bunu ifade ediyor. İBB'nin raporu da bu doğrultuda, bakanlığın raporu da bu doğrultuda. Ne demeye çalışıyoruz yani burada? Aslında yani sadece 500-600 milyon konutu şimdi yıkıp yeniden yapmaya karar verirlerse bunun karşılığı ne olacak? Yaklaşık 18-20 adet Maltepe artı Yenikapı kadar alanı dolduracak kadar hafriyatınız elinizde birikmiş olacak. Yani aslında depreme falan ihtiyaç yok. Depremin kendisi gelmeden önce bile bunun yarattığı çevresel etkilerle biz şimdiden karşı karşıya kalmış durumdayız. Ve kimsenin de bu kadar hafriyatı biz ne yapacağız, nereye yerleştireceğiz diye dert edindiği de yok. Tek baktıkları şey 3-5 tane şirketi daha zengin etmek aslında.

Bu ağır bilginin üzerine daha fazla giderek karamsarlık yaymak istemiyorum. Biraz daha depremin yarattığı etkilerden bahsederken hava kirliliğine gelmek istiyorum. Hava kirliliği derken aklımıza gelecek ilk şey toz. PM10 diye bir parametre var. Partikül madde 10. 10 mikron çapında olan maddelerden yani insan saçının çok daha küçüğü maddelerden bahsediyor. Biz bunları soluyunca burada çok hekim arkadaşlarımız var çok daha iyisini anlatırlar. Pek çoğu ciğerlerimizde kalıyor. Bu da pek çok akciğer kaynaklı hastalıklara sebep olan bir şey. Bunun ölçümü yapıldı mı diye bakıyoruz. Aslında hava kalitesi bülteni yayınladı bakanlık 2023 yılında. Sizlerle değerleri paylaşmak isterdim ama burada sadece şunu söylüyor. 2022'ye göre kötüye gidiş vardı, diyor deprem bölgesinde. Ama ben bunu bilimsel bir veri olarak sizinle paylaşamam. Çünkü kaç gün ölçüm yapmış. Bu ölçümlerin anlamı ne? Hangi günlerde hangi değerler vardı? Hiçbirini paylaşmamış. Yani yılın yarısında da ölçüm yapıp geçmiş yıla göre durum daha kötü demiş olabilirler. Yılın üç gününde de yapmış olabilirler. Tamamında yapmış olamazlar. Çok daha fecaat bir tablo çıkması gerekirdi. Dolayısıyla bakanlığın kendisinin hava kalitesi bülteninde 2023 hava kalitesi bülteninde yayınladığı raporu bilimsel olarak bir veri olarak sunamıyoruz. Fakat tüm şüphelere rağmen kendileri bile deprem bölgesinde genel olarak hava kalitesinin kötüye gittiğini söylüyor. Biz bununla yetinmedik. Gittik oda olarak da kendimiz asbest raporları çıkarttık. Çünkü bildiğiniz üzere en fazla tartışılan konulardan bir tanesi asbestti. Depremin hemen 2-3 ay sonrasında bölgede hafriyatlardan aldığımız numuneleri analize gönderdik. Orada tabii ki çatı malzemesi vesairenden asbest çıktı. Bunu artık söylememe bile gerek yok. Ama daha sonrasında 2-3 Eylül tarihlerinde deprem sonrası "İnşaat ve yıkıntı alanlarında asbest incelemesi: Hatay örneği" diye bir rapor yayınladık. Bu raporumuz bize şunu gösterdi. Bölgeden yine aynı şekilde hafriyatlardan aldığımız eternet vesaire örneklerinde asbestle karşılaştık. Bunun da hepinizin tahmin edeceği şey. Ama bu kez şunu da yaptık. Bu arada 2-3 Eylül isterseniz kontrol edin arkadaşlar. Fırtınanın olduğu bir dönemde Hatay'da. Fırtına demek de hava kirliliğinin düşmesi demek oluyor. Çünkü yağmur tozları yere yapııştırıyor. Hatta biz hafriyat kaldırırken hiç değilse bari sulayın şu evleri de insanlar toz yutmasın, asbest yutmasın diyorduk. Bu fırtınaya rağmen soktuğumuz aracı Hatay il sınırlarının içerisine girmeden önce yıkadık ve belirli bir bölgesini işaretledik, Hatay'a girdik. Hatay'a girdiğimizde fırtınanın ardından depremezdelelerin çadırlarının üzerindeki tozlardan ve ağaç yapraklarından numune aldık. Tam Hatay'dan çıkarken de işaretlediğimiz yerde kendi arabamızdan toz numunesi aldık ve bunların üçünde de asbest çıktı değerli dostlar. Söyleyecek hiçbir şey kalmıyor geriye. Asbestin ne demek olduğunu çoğumuz biliyoruz. Maruziyeti kesinlikle kansere sebep olan bir maddeden bahsediyoruz. Yani dolayısıyla burada halk sağlığının dikkate alınmadığı gerçeğiyle de maalesef ki bir kez daha karşı karşıyayız. Burada tabii suçlulardan vesairelerden bahsettik. Bence ilk sunum çok net bir biçimde ortaya koydu ama bir iki tane şeyden daha bahsetmek istiyorum ben. Mesela altyapılar için afet yönetmeliği diye bir yönetmelik var. 2007'de çıkmış. Kaçırmadıysam zikretmemiştik. İşte orada doğal afetlere dayanıklı olarak altyapının tasarlanması zorunluluğunu getiriyor. Aca-ba 2007'den sonra yapılmış altyapılarda hiçbir arızayla karşılaşılma mı? Ben yüze yüz eminim ama buna dair bakanlığın hazırladığı bir rapor yok. Peki, bu 2007'den sonra yapılmasına rağmen çıkan arızalar, kırılmalar vs. demek ki afetlere dayanıklı yapılmadığı anlamına geliyor. Bu da aslında yönetenlerin, idari amirlerin kendi yönetmeliklerine uymadığını gösteriyor. Bu yönetmelik altyapı tesisinin afet risk analizinin yapılması ve afet karşısında acil durum planının çıkartılmasını söylüyor. Bunların hiçbirisi olmadı. Biz hiçbir yerde bir altyapıyla ilgilenmeye çalışsan, bu yönetmelik uyarınca buraya geldik, böyle bir hazırlığımız vardı, sorumluluğumuz vardı diyen görmedik.

Yine 2004'te hafriyat toprağı inşaat ve yıkıntı alanlarının kontrolü yönetmeliği diye bir yönetmelik var. Bu da diyor ki işte kriz afet döneminde geçici depolama alanları, depolama alanları bulunmalı hafriyat için. Bunlar da su havzalarına uzak vesaire olmalıdır diyordu. Hatay örneğini

geçiyorum. İstanbul'da bugün hangi belediye nereye geçici depolama alanı yapacağını söyledi şimdiye kadar size. Yok, böyle bir şey değerli arkadaşlar. Dolayısıyla en düşüğünden en üstüne kadar bütün sorumluların hepsinin suçlu olduğunu bir kez daha görebiliyoruz. Yani çok ağır bir tablodan bahsediyorum, farkındayım. Mesela özellikle aklımızda şu kalsın. Yani 20 dedik, onu en az 4 ile çarpmak lazım. 100 kadar işte Maltepe ve Yenikapı alanı kadar hafriyatımız olacak bizim elimizde. Şimdi bununla ne yapacağız sorusu bile aslında yeter. Geri kalan kısımlara girdiğimizde çok daha ölümcül şeylerle karşı karşıya kalıyoruz. Bu kadar büyük ve sorunlu bir şeyle karşı karşıyayız ama ben çözümün olmadığına inanmıyorum. Çözüm gerçekten var. Ama çözümü yaratmak için bir kaynağa ihtiyacımız var. Ve Türkiye'de afetlere dayanıklı, insan onuruna yakışır iş koşulları ile birlikte afetlere dayanıklı bir kent inşa etmek istiyorsak, güzel şehrimizi bu hale getirmek istiyorsak ve tüm Türkiye'ye bunu uygulamak istiyorsak, başta enerji olmak üzere, inşaat ve maden tekellerinin hepsinin kamulaştırılarak bu demokratik planlamanın bir parçası haline getirmemiz, buradaki kaynağı kullanmamız gerekiyor. Çünkü Türkiye'de hiç kimse bana ne bir enerji ne bir inşaat ne de bir madencilik firmasının, tekelinin herhangi bir konuda kamu yararına bir iş yaptığını iddia edemez. Hepsinin yaptığı şey afetten büyük zararlar verdi bize. Madem bu kadar büyük bir problemle karşı karşıyayız, madem söz konusu olan şey bizim geleceğimiz, o zaman bu üç tekellerin kamulaştırılması ve az önce bahsettiğim sorunların çözümü için bunların seferber edilmesi gerekiyor. Zira tuvalet bile yapamayız arkadaşlar. Çünkü az önce söylediğim, başlarken söylediğim tuvaletler var ya, onun için ekskavatore ihtiyacınız var, çukur kazmanız lazım. Yani elinizle kazmaya çalışırsanız o çukuru ölme eşeğim ölme gerçekten korkunç bir şeyle karşı karşıya kalırsınız. Bir de onu yaptığınız sırada oradaki canlarınızın, arkadaşlarınızın işte enkaz altından akrabalarını çıkartmaya çalıştığı bir durumla karşı karşıya kalırsınız. İşte bu yüzden bir kez daha vurguluyorum; bunların kesinlikle kamulaştırılması ve bu kaynakla hareket etmek lazım.

Sözlerimi tamamlıyorum. Sanırım çok da geçmedim. Sözlerimi şunu da tamamlamak istiyorum. Sürekli ülkede bir tür çürümeden bahsediliyor. Devamlı işte öyle bir çürümeyle karşı karşıyayız ki işte kadın cinayetleri artıyor, minibüslerde kavgalar oluyor, şu oluyor, bu oluyor deniyor. Fakat ben Hatay depreminde bu olumsuz tablonun ardında yaşanan seferberliğe baktığımda, bir çürüme değil, insan onurunun en güçlü örnekleriyle karşılaştığımı, en örnek insanlarla birlikte seferber olduğumuzu görebiliyorum. Yönetenlerin hiçbirisi esas işini yapması gereken insanlardan hiçbirisi alanlarda değildi. Ama Hatay'da Elektrik Mahallesi'nde Nihat Derviş diye bir muhtar var. Muhtar görevinin başındaydı ve Elektrik Mahallesi'nde bir tane bina kalmamıştı. İki tane çadır duruyordu. Bir tanesinde mahalle muhtarlığına o bir yazı yazmış, ikinci çadırdaki kendisi yaşıyor. Hatay'la arkadaşlarımız da var salonda, belki Nihat Abi'yi tanıyorlardır. Çok ciddi bir şeydi yani, psikolojik yük de vardı üzerinde ama ben burada olmalıyım çünkü benim mahallemdeki insanlar çadır alacaklarsa benim imzama ihtiyaçları var, dedi. Birileri çadır satma derdiyle koştururken Elektrik Mahallesi'ndeki muhtar görev yerini terk etmedi değerli arkadaşlar. TMMOB'daki meslektaşların görev yerini terk etmedi, oraya seferber oldu. Baro ile tabip odasının neler yaptığı çok söylendi, ben de bunu tekrarlamak istemiyorum. Bunun dışında sol partiler, devrimci partiler, sivil toplum kuruluşları büyük bir seferberlik içerisindeydi. İşte ben bunun temel dinamiği yarattığını düşünüyorum. Türkiye'de hiç de öyle güçsüz falan değiliz. Güçsüz olsak bizi kapatmakla uğraşmazlardı. Esas mesele bir araya gelip ne istediğimizi birlikte söylemekte. Onun da bu üç tekellerin kamulaştırılması ve demokratik bir planlama üzerinden geçeceğine inanıyorum. Hepinize çok teşekkür ederim.

Av. Çağrı Şükrü Uluslu

Ben de Sedat Bey’e bu dinamik ve yaşamdan örneklerle vermiş olduğu sunum için çok teşekkür ederim. Demek o ki sadece deprem ve binaların yıkılmasında oradaki değil bunun altındaki birçok çeşitli faktörlerin de ortada olduğunu görüyoruz. Dördüncü konuşmacımız Araştırma Görevlisi Nur Kardelen Öztürk. Kendisi “Afet Yönetim ve Kentlerdeki Sorumluluk” isimli sunumunu yapacak.

Afet Yönetimi ve Kentlerdeki Sorumluluklar

Arş. Gör. Nur Kardelen Öztürk

Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi

Yani o kadar güçlü konuşmaların ardından şu an sunum yapıyorum ki, az önce Pınar Hoca'ya da dedim, şu an ne anlatsam kendime yetersiz gelecek. O yüzden herkese katkıları için çok teşekkür ederim. Bu kongreyi düzenleyenlere de çok teşekkür ederim. Unuttuğumuz bir gerçek, deprem. Her seferinde unutuyoruz, her seferinde tekrar kendini hatırlatıyor. Sadece deprem değil, bütün afetler için geçerli. Belki bizleri unutmuyoruz ama toplumun hafızası bu anlamda oldukça kısa süreli diyebiliriz.

Afetin ne olduğunu biliyoruz. Doğa kaynaklı ve insan kaynaklı olduğunu biliyoruz. Afet yönetiminin ne olduğunu biliyoruz. Bunun dört aşaması olduğunu, bu aşamaların hepsinin aslında bir bütün olarak afet yönetimini oluşturduğunu, bunları hep biliyoruz ve konuşuyoruz. Ama ben tekrar vurgulamak istedim. Çünkü bence bütün olay zaten bu halkayı tamamlayamadığımız için oluyor.

Afet yönetimine sorumluluğu olan birçok kurum ve kuruluş var. Bunların başında belki de merkezi yönetim geliyor. Yerel yönetimler geliyor, uluslararası kaynaklar geliyor, özel sektör geliyor, halk ve sivil toplum kuruluşları geliyor. Bunların altındaki bütün kuruluşlar aslında tüm toplumun parçaları, tüm toplumu yönetenler ve toplumun kendisi. Bu afet yönetiminin birer parçası, her birinin de sorumluluğu ayrı. Biz meslek odalarının sorumluluğu ayrı, merkezi yönetimin sorumluluğu ayrı, AFAD'ın sorumluluğu ayrı. Ama şöyle bir sorun var kimse kimsenin sorumluluğunun ne olduğunu bilmiyor. Afet anında bunların hepsini tekrar baştan öğreniyoruz. Ve bir kaos içinde bu süreçleri her zaman yaşıyoruz.

Türkiye'deki afet yönetimine bakış açısından ben biraz değişimden bahsetmek istiyorum. Burada 44'lere gelene kadar afet müdahale etme ve yeniden yapım süreçlerini içeren sınırlı iyileştirme politikaları olduğunu görüyoruz. Bu süreçte afetin meydana geldiği bölge ile ilgili kanun çıkartma ve önlem almaya yönelik bir yaklaşım görüldüyor.

58'lere geldiğimizde bu yine aslında müdahale ve iyileştirme odaklı afet yönetimi etkinken, afet öncesi alınacak önlemler ve ilgili çalışmaları başlangıç seviyesinde görebiliyoruz. Geleneksel afet yönetim modelinin kurgulanması ve yerleşmesi de bu dönemde başlıyor. Bu yıllarda daha tabii yani kapitalizmin çok etkisini görmediğiniz için de iyileştirici devlet anlayışı var. Ama 99'a yaklaştığımızda artık bu tamamen değişmeye başlıyor ve yine müdahale ve iyileştirme odaklı afet yönetimi varken afet öncesi çalışmaları yetersiz ve bütünleştirilmemiş de olsa gelişmeye başlıyor. 99'la 2009 arasında bu kırılımlarda yine gördüğünüz gibi aslında Türkiye'nin yaşadığı afetlerin kırılımları. 99'la 2009 arasında ise afet sonrası politikalarda daha etkin ve sürdürülebilir müdahale, iyileştirme ve yeniden inşa yaklaşımları benimsenmeye başlıyor. Bunun yanı sıra afet politikalarında da risk azaltma ve hazırlık çalışmalara önem kazanmaya başlıyor. Afet risk yönetim anlayışına doğru bir dönüşüm başlıyor. 2009'da da AFAD'ın kurulması ile birlikte artık

bu afet yönetimi döngüsüne uygun afet risk yönetim anlayışı Türkiye'nin temel anlayışı oluyor.

Peki, ne kadar uygulanıyor? Ne kadar gerçekleşiyor? Bütün bu kanunlarla güvence altına alınan ya da yasalarla güvence altına alınan haklar ne kadar sahiplerini buluyor? Biraz kentlerdeki yetki dağılımlarına bakmak istiyorum. Yani bir doğal afet olduğunda kentlerde nasıl bir yetki dağılımı var? Öncelikle zaten burada baronun karşısında bunları söylemek bile şey değil ama belli kanunlarda belli kurumlara tanımlanan yetkiler var. Büyükşehir Belediyesi kanunuyla doğal afet planlamaları, binaların tahliyesi, coğrafi bilgi sistemleri uygulamaları belediyelere tanımlanıyor. Yine belediye kanunuyla acil durum planlaması, kentsel dönüşüm ve gelişim alanlarının belirlenmesi belediyelere tanımlanan bir yetki. İmar kanunuyla yapı ruhsatları, zemin etütleri, toplu konutların oluşturulması tanımlanıyor. 6306 sayılı afet riski altındaki alanların dönüştürülmesi hakkındaki kanunla da riskli yapı tespitleri, riskli alan tespitleri aslında kentlerde yetkilendiriliyor. Burada merkezi yönetimin cumhurbaşkanlığı düzeyinde mevzuatları düzenlemek gibi bir yükümlülüğü var. Çevre Şehircilik Bakanlığının üst ölçekli planlarda afet risklerini azaltmak gibi bir görevi var. Riskli alanlara ilan etmek görevi var. AFAD'ın da afet süresince koordinasyon ve gerekli çalışmaları yapmak ve afet risk azaltım planlarını yapmak gibi bir yükümlülüğü var.

Hiç incelediniz mi bu planları bilmiyorum. Ben aynı zamanda bir araştırma görevlisiyim ve afet de çalıştığım konulardan biri. Ben her seferinde heyecanla inceliyorum bu planları. Acaba yeni bir şey, acaba uygulamaya dönük bir şey, acaba gerçekten yapılabilecek bir şey var mı diye. Ama maalesef bu planların ne kadar yetersiz olduğunu hepimiz biliyoruz. Bunların uygulamasının ne kadar yetersiz olduğunu da hepimiz biliyoruz. Sadece merkezi yönetim değil, yerel yönetimlerin de görevleri var. Bunlar da nazım imar planlarını yapmak, afet ve acil durum planlarını yapmak, kentsel dönüşüm uygulamalarını gerçekleştirmek, zemin etütlerini kontrol etmek, ilçe belediyelerinin uygulama imar planlarını yapmak, yapı ruhsatlarını vermek, zemin etütlerini tekrar kontrol etmek gibi görevleri var. Valiliğin afet süresince koordinasyon sağlamak, muhtarlıkların da afet sürecinde gönüllü ve diğer ekiplerin koordinasyonunu sağlamak gibi görevleri var.

Maalesef yaşadığımız bütün afetlerde bu görevlerin layığıyla yerine getirilmediğini de görüyoruz. Her yer için tabii ki geçerli değil ama çok büyük oranda ülkemizde bu şekilde gerçekleşti. Son depremde de gördüğümüz üzere.

İstanbul depremini konuşmadan önce İzmit ve Düzce depremlerini yaşadık 99'da. Burada gördüğümüz 10.000 kişinin hayatını kaybetmesi, 30.000 konutun hasar görmesi gibi rakamlar tamamen resmî kurumlarca açıklanan rakamlar. Gerçek rakamların bunlardan çok daha fazla olduğunu biliyoruz. İzmit ve Düzce depremlerinde, 99 depremlerinde lojistik desteğin ne kadar yetersiz kaldığını hatırlayanlarınız vardır. Arama kurtarma çalışmalarının plansız olduğu için günlerce başlamadığını hatırlayanlarınız vardır. Arama kurtarma ekiplerinin bilgileri yetersiz kaldığı için ne kadar verimsiz olduğunu hatırlayanlarınız vardır. Daha yeni de hatırladık bunların hepsini. 6 Şubat depremlerinde yine resmî kurumlarca açıklanan 50.000'den fazla kişi hayatını kaybetti. 680.000 konut hasar gördü, 170.000 iş yeri hasar gördü. Şimdi bu depremin zaten yaşanma anı ve sonrasında yaşananlar hani insanlık onuruna bile sığmayan şeyler yaşandı. Ama şu rakamları yani dikkatle tekrar böyle vurgulamak istiyorum. 3 milyon kişi evsiz kaldı bir gecede. 1,5 milyon kişinin o an acil barınmaya ihtiyacı oldu. 100 milyar dolardan fazla bir ekonomik kayıp yaşandı ki biz kaynağımız olmadığı için bir şeyleri yapamadığımızı iddia ediyoruz. Deprem sonrasında neler oldu peki? Bu deprem sonrasında 6 Şubat üzerinden verdiğim örnekler aslında bütün afetlerin sonrasında kentlerin karşı karşıya kaldığı sorunlar. Öncelikle barınma ve konut ihtiyacı. Yaklaşık 2 milyon kişi bugün hala geçici barınma alanlarında bu 11 ilimizde. Altyapının yeniden inşası. Deprem sadece konutlara zarar vermiyor; elektrik, su, doğalgaz gibi

temel altyapı hizmetlerine, ulaşım altyapısına da zarar veriyor. Kültürel mirasın kaybı. Antakya'da binin üzerinde tescilli tarihi yapı hasar gördü. Bu sadece tescilli yapı sayısı. Bir de bunun dışında bizim daha tescilli olmasa da bildiğimiz bir kültürel mirasın kaybı da var. Ekonomik etkiler var. İşletmelerin zarar görmesi, ekonomik canlılığın kaybolması. Bunların yanı sıra genel anlamda bir ekonomik kayıp var. Ve bunların hepsi her deprem sonrasında aslında her bölgenin yaşayacağı belli gerçekler.

Peki, bugüne kadar ne oldu? 126 numaralı olağanüstü hal kapsamında yerleşme ve yapılaşmaya ilişkin Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle iskan alanlarında ve mevcut kentsel alanlarda bakanlıkça onaylanacak plan ve imar uygulamaları beklenmeksizin uygulamanın yapılabileceği getirildi. Yapım işlerinde arsa temin edilmeden, mülkiyet kamulaştırma ve gerekli hallerde imar işlemleri tamamlanmadan ve uygulama projeleri yapılmadan ihaleye çıkılabilmesi getirildi. Böylelikle imar planı askı süreçlerinin ortadan kalktığını görüyoruz. İmar planı askı süreçleri ortadan kalkınca ne oluyor? Halkın en temel haklarından biri olan katılım hakkını elinden almış oluyorsunuz. Halk neye itiraz edebileceğini bile göremiyor. Çünkü böyle bir askı süreci bile yok. Bunun yanında doğurduğu birçok farklı yanlış uygulamadan bahsetmiyorum bile. Ne yapıyor tabii, hızlı, geçici bir çözüm sunuyor mu? Sunuyor.

Bugüne kadar neler oldu peki bu bütün yapılan çalışmaların sonucunda? Acele yer seçim kararlarıyla sadece zemini sağlam kimi bölgelerde kalıcı konut inşaatlarına başlandı ve bu gördüğünüz gibi konut inşaatlarına başlandı. Yeşil alan olmadan, donatı alanı olmadan, yolu olmadan, kentle bütünlüğü olmadan, diğer afet riskleri göz önüne alınmadan. Sadece deprem değil; sel, çığ, toprak kayması gibi birçok bütünlüğü afet riskini barındırıyor ülkemiz maalesef. Bunun haritasını yaptığımızda Türkiye'nin afet olmayan bir bölgesi yok. Ya deprem ya taşkın ya başka bir afet. Sorun da değil, bu afetler bize aynı zamanda bu sahip olduğumuz güzel havayı, toprağı, verimli toprakları da veriyor. Bunların hepsinde önlemleri alınabilir.

Deprem bölgesi ilçe ilçe inşaat maliyetinin çok üzerinde bedellerle müteahhit gruplara paylaştırıldı. Bu konutların inşası için kent merkezleri bütünsel düşünülmeden parsellenerek bazı star mimarlara sunuldu ve parça parça kent merkezlerinde uygulama planları yapıldı. Kentsel tasarım uygulamaları yapıldı. Bugüne kadar yaşadıklarımız 6 Şubat'tan bu yana bunlar.

Peki, İstanbul'da olası bir afet sonucunda bizi neler bekliyor. Yani bunları da yine biliyoruz. İstanbul Kuzey Anadolu fayının son parçası. Otuz yıl içerisinde ki yani bu otuz yıl içerisinde çok eski bu artık çok daha kısalmış bir süre. 7.4 büyüklüğünde bir deprem bizi bekliyor. Ve buna bağlı birçok bütünlüğü afet riskini de bekliyoruz. İstanbul'da afet konuştuğumuzda belli önemli kırılımlar var. AKOM'un kurulması, İstanbul Deprem Master Planı, JICA'nın raporu, Afet ve Acil Durum Başkanlığının kurulması, İstanbul Afet Müdahale Planı, İstanbul Kentsel Dönüşüm Master Planı ve İstanbul İl Afet Risk Azaltma Planı gibi ama bu önemli kırılımların kaç, ne kadar İstanbul'da uygulamada yer buluyor, kentsel dönüşümün yanlış uygulamaları hariç, bunları da planlara açıp tek tartışsak gerçekten buradan çıkamayız.

JICA deprem raporunun sonuçlarına bakalım. Bu çok iyimser sonuçlar. Bu rakamlar en iyimser rakamlar. Ve bu rakamlarla bile 10.000 binanın çok ağır hasar alacağını, 34.000'e yakın binanın ağır hasar alacağını, 150.000 binanın da orta hasar alacağı öngörülüyor. Ki bu çok eski de bir rapor aynı zamanda. 80-100 milyar TL toplam maddi kayıp öngörülüyordu o yılda, 500 bin hanenin acil barınma ihtiyacı olacağı düşünülüyordu. Kahramanmaraş depremlerinde bu 500 bin hane 1,5 milyondur. İstanbul'da olası bir depremde yaklaşık 10 milyon kişilik bir acil barınma alanı ihtiyacımız olacak. Şu an İstanbul'un sahip olduğu toplanma alanları ve geçici barınma alanlarını düşündüğümüzde yerleşebileceğimiz bir yer bile yok. Dediğim gibi buradaki rakamlar çok optimist rakamlar. Ama daha bildiğimiz gerçekler var ki yapıların yaklaşık yüzde 70'i

risk altında. Etkilenecek nüfus 15 milyonun üzerinde. Marmara bölgesi ile birlikte düşünmek gerekiyor. Bunu daha önceki sunumlarda da vurgulamıştınız. Çok katılıyorum ben de buna. Bu deprem sadece İstanbul'u etkilemeyecek. Bütün Marmara bölgesini etkileyecek. Ve 25 milyon kadar bir nüfusu etkileyecek. Geçtiğimiz 10 yılda riskli yapıların yalnızca yüzde 10'u yenilendi. Ve Marmara bölgesi Türkiye ekonomisinin tek başına yüzde 40'ını üretiyor. Toplama ve geçici barınma alanlarında yetersiz olduğunu, bu alanlara geçtiğimiz yıllarda neler yapıldığını hepimiz biliyoruz.

Peki, ne yapmalıyız? Nasıl yeniden inşa edebiliriz? Deprem bölgelerini nasıl edebiliriz? İstanbul'da olduğunda nasıl edebiliriz? Burada kentin ne olduğunu biraz tartışmak gerekiyor. Kentler sadece barındığımız alanlar değil, yüzyıllarca süren sosyal, kültürel, siyasal etkileşimlerin ve toplumsal inşa süreçlerinin ürünleri olarak ortaya çıkıyorlar. Kentler yalnızca barınma değil, sosyalleşme, çalışma ve kendini yeniden üretme alanları. Bu kentlerin içerisinde kent kültürü, kent kimliği, kentlilik bilinci, aidiyet, kentsel bellek hepsi var ve bunların hepsi bizim toplumsal kimliğimizi oluşturan şeylerin içerisinde. Yıkım yaşayan yerleşimlerde öncelikle yıkıma neden olan sorunları analiz etmeliyiz. Sonra deprem sonrası ortaya çıkan bu demografik değişimi incelemeliyiz. Yeniden inşa aşamasında kent ve bölgeyi bir arada düşünerek, bu ölçekte düşünerek çalışmalar yürütmeliyiz. Hali hazırlarımızı, yer bilimsel etütleri güncellemeliyiz. Depremden zarar gören sosyokültürel testler ve teknik altyapıya ilişkin analizleri doğru yapmalıyız. Ve bütün bunların sonucunda katılımcı, halkın, orada yaşayanların fikirlerini içeren bütüncül planlar oluşturmamız. Başka bir şekilde kentleri yeniden inşa etmemiz mümkün olmaz.

Afet yönetimi tüm toplumu ve kentteki bütün aktörleri kapsıyor. Yasa yönetmelikler ve mevzuatlar günümüz koşullarına uyum sağlayamayacak kadar eski, yapılan değişikliklerin hiçbiri de doğru nedenlerle yapılmayan değişiklikler. İmar planlarına uyulmuyor, yapı denetimlerinde eksikler var ve bunların en temel sorunu denetim sorunu aslında. Kentlerde nüfusa göre olması gereken donatı alanları zaten eksikken yaptığımız kentsel dönüşüm uygulamalarıyla artı bir imar hakkı gibi uygulamalarla olmayan donatı alanlarını azaltacak, olmayan altyapıyı azaltacak uygulamalarda bulunmaya devam ediyoruz. Türkiye'nin merkeziyetçi yönetim yapısına sahip olması, afet anı ve risklere hazırlık aşamasında yerel önlemlerin alınmasını da engelliyor. Bunu depremde gördük. Yani ne yaparsanız yapın, merkezi yönetimin izni olmadan, denetim olmadan bazı şeyleri de yapamıyorsunuz. Çünkü Türkiye'nin yönetim yapısı böyle. Belki de önce bunu değiştirmemiz gerekiyordu. Afet anı ve sonrasında ise koordinasyon eksikliği yaşıyoruz. STK ve özel sektör başta olmak üzere kurumlar arası iş birlikleri çok yetersiz. STK'lar kendi arasında dayanışıyor, belediyeler kendi arasında dayanışıyor ama yani merkezi yönetim de kendi arasında dayanışıyor ama bunların hepsini aynı masaya oturtamıyoruz.

Peki, neler yapabiliriz? Biraz bunları da konuşmak istiyorum. Katılımcı bir yönetim anlayışını tüm yönetim kademelerinde uygulayabiliriz. Bunun yöntemleri mümkün. Bu anlayışın değişmesini sağlarsak bunu yapabiliriz. Bütünleşik bir planlama anlayışı ile planları birbirleriyle uyumlu hale getirebiliriz. Kurumsal sahiplenmeyi bir kenara bırakarak kurumlar arası iş birlikleri geliştirebiliriz. Denetim çalışmalarını arttırabiliriz. Yalnızca halkın değil, yönetim kademelerinin de denetimini şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkeleriyle yapabiliriz. Sivil toplum kuruluşları ve gönüllülük esaslı çalışmaları çok daha fazla destekleyebiliriz. Bunların zaten ne kadar zorlandığını biliyoruz. Topluluk temelinde kapasite geliştirmeyi, farkındalık arttırma ve bilinçlendirme çalışmalarıyla arttırabiliriz. Çünkü yine az önce de konuştuğumuz şey aslında bu artı bir hakkı isteyen de halk mesela. Bu anlamda o farkındalığı da geliştirmemiz gerekiyor. Bilimsel araştırmalarda da disiplinler arası iş birliğini mutlaka arttırarak kapsamlı ve çok yönlü çalışmalar yürütebiliriz. Böylelikle de gerçekten afetlere dayanıklı, dirençli kentler oluşturabiliriz. Yani burada amacımız günü kurtarmak değil, gerçekten dayanıklı kentler inşa etmek olmalı. Toplanma

alanları ve geçişi bölünme alanlarının altyapısını oluşturmadan, bu alanları tanımlamadan bunu yapmamız mümkün değil. Bunların belki de imar mevzuatında karşılıklarını vererek. Görevlileri belirlememiz gerekiyor, görevlerinin tanımlanması gerekiyor. Afet anı öyle bir an ki, siz o kişileri buna yönelik eğitmediğiniz sürece, öğretmediğiniz sürece, bütün kendisi görevli olsa bile orada durması mümkün olmayabiliyor. Bunun eğitiminin, ön hazırlığının verilmesi gerekiyor. İş birliklerinin kurulması gerekiyor. Her şeyden önce bütünleşik bir afet yönetimi yaklaşımı gerekiyor.

Teşekkür ederim dinlediğiniz için. Hep aynı şeyleri konuşuyormuşuz gibi de geliyor bir yandan. Tabii hepsi her seferinde çok kıymetli. Umarım birlikte daha fazla çalışma yapabiliriz.

Av. Çağrı şükrü Uluslu

Sayın Öztürk'e çok teşekkür ederiz. Günün ve oturumun son sunumu için sayın Öğretim Üyesi Yıldırım Güngör'ü "17 Ağustos ve 6 Şubat Depremleri Işığında Marmara İstanbul Depremi" isimli sunumu yapmak için davet ediyoruz.

17 Ağustos ve 6 Şubat Depremleri Işığında Marmara-İstanbul Depremi

Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım Güngör

Jeoloji Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi

Son konuşmacı olmak hem kolay hem zor. Çünkü birçok insan belki de sizin söyleyeceğiniz şeyleri de söylemiş oluyor. Yeni şeyler söyleme gereği duyuyorsunuz. Zor çünkü artık insanların sabrı taşımaya başlamıştır. Bu maalesef böyledir ama görüyorum ki salon hala kalabalık.

Şimdi aslında bir Antakya anımıyla başlamak istiyorum. Ben de böyle notlar aldım, notlar üzerinden gideceğim. 2004 yılında ben askerliğimi Antakya'da yaptım bir yıl boyunca. 99 ve 2000 yılları arasında Serinyol'da hayatımın en güzel bir yılını geçirdim oradan gerçekten. Antakyalı çok güzel insanlarla dostluklar kurdum. 2004'te de Oda adına Antakya'ya konuşma yapmaya gittim. Antakya depremiyle ilgili. Ve orada 17 Ağustos'tan fotoğraflar gösterdim. Dedim ki; Asi Nehri'nin kıyısına yapılaşma yapmaya devam ederseniz bundan beter olacaksınız. 500 yıl geçti. 500 yılda çok büyük, yılda bir büyük depremler oluyor. Bir bakın Roma tarihine bakın bunları çok net olarak görebilirsiniz, dedim. Şöyle önde oturlurken, vali de vardı, belediye başkanı vardı, belediye başkanı kalktı, topuklu ayakkabıyla bastı, kapıyı küt vurdu gitti. Benim en büyük travmalarımdan biridir o.

Aynı konuşmaları Oda adına, işte İKK'lar adına Diyarbakır'da yaptık, Adıyaman'da yaptık, Maraş'ta yaptık. Maraş'ta bana bir kilo dondurma vererek gönderdiler teşekkür ettiler güzel konuşma yaptınız diye. Ben yana yakıla diyorum, yıkılacaksınız diyorum, bakın yıkılacaksınız yani bunu daha nasıl söyleyebilirim? 500 yıl doldu yıkılacaksınız. Elâzığ depreminde de yine aynı şeyi söyledik; bakın burası sıkıştı geliyor, bilmiyorum ne zaman gelecek. Şu anda İstanbul'da olduğu gibi, geliyor. Bu benim büyük bir travmamdır. Onu bir paylaşmak istedim.

Bir de bir şey söylemek istiyorum. Aslında burada tam yeri, bir jeolog olarak bundan rahatsızlık duyuyorum. Şimdi kavramlarda henüz tam oturmuşluk yok. Yani doğal afet diyoruz, doğal kaynaklı afet diyoruz ve aslında depreme aslında haksızlık ederek afet şeyini kullanıyoruz. Bana göre, benim kişisel olarak tek bir tanımım var ki bunu AFAD da kabul etti; deprem bir afet değil. Ben doğal afet tanımını da kabul etmiyorum. Doğal olan her şey çok güzeldir. Ben 2002'de Etna'nın lavlarını izledim, akarken aşağıya. Olağanüstü bir deneyimdi benim için. Siz o lavlar için önlem almazsanız afete dönüşür. Bu yüzden her şeyden önce bu terminolojiye bizim açıklık getirmemiz lazım. Ben afetlerin üçe sınıflanmasına da karşıyım. Teorik olarak yapalım ama bir olayın afete dönüşmesinin tek bir nedeni vardır; insan. Teknolojik afetler, yok doğal afetler. Ben bir tane doğal afet biliyorum. Farkında olmadan günün birinde bir meteor çarparsa o bir doğal afetdir. Onun dışında volkanik patlamalar bile doğal afet değildir. Çok çok önemli avantajları vardır. Buna bir terminolojiye biraz şey yapmak istiyorum. Çünkü hatta şey oldu. Geçen gün ben bir arama kurtarma kitabı yazıyorum. Bir yapay zekaya dedim ki, bir arama kurtarmanın

tarihi ne kadar geriye gidiyor, diye sordum. Güzel bilgiler verdi falan ama hep doğal afet, doğal afet diyor. En sonunda bir teşekkür ettim, bir öneride bulunabilir miyim dedim. Tabii buyurun dedi. Anlattım dedim. Bakın böyle işte, dedim. Aslında bunlar hiçbir afet değildir. Bunlar doğal olaylardır. Biz insanlar bunları afete dönüştürüyoruz, dedim. Cevap geldi, çok haklısınız bundan sonra doğa kaynaklı afet olarak kullanmaya çalışacağım, dedi. Neden öyle kullanması gerektiğini öyle güzel anlattı ki ben böyle bir korktum. Yani dikkat etmek lazım. Tamam, deprem çok iç açıcı bir şey değil, onu söylemekte fayda var ama sonuçta bu afet değil bunu bir söyleyeyim.

Ben bugün böyle sıkıcı bir şekilde İstanbul deprem haritasıyla bir sunum yapayım dedim, vazgeçtim. Yani şu anda benim yerime kim çıksa, şuraya bir harita koysa benden daha iyi anlatır. İşte nereden, ne zaman kırıldı, kaç parçadır, iki parça mı, üç parça mı? Artık insanlar bunlardan bıktı ama ben hayatımın 30 yılını depremlerde hem yer bilimci ama çoğunlukla da arama kurtarıcı olarak geçiren bir insanım. Depremlerde, enkazlarda sürünmüş bir insanım. Onun toplumsal travmasını yaşamış bir insanım. Çok ilginçtir mesela ben hayatımda hiç deprem rüyası görmedim. Yani belki 30-40 kişi çıkarmak için, yüzlerce ceset çıkarmış bir insanım ama görmedim. Bu da benim belki benim travmam.

Burada önemli olan şu bence; bir karşılaştırma yapmak. Ben şimdi geçen yıl Atlas Dergisi'nde bu karşılaştırmayı yaptım. 17 Ağustos'tan 6 Şubat'a diye bir yazı yazdım. Ondan önce başka bir şey oldu. Beni aslında çok da sinirlendiren ve üzen. 5.8'lik depremde ben odamda çalışıyordum Avcılar'da. Bir anda sallandık. Sallandık sallandık ve bitti. Zaten o hafta da bir tatbikat yapacaktık. Çıkardık insanlar dışarıya. Televizyonlara bir baktım. Ben şey düşünüyorum şimdi. Biz bu insanları eğittik. Milyonlarca kişiler eğitim aldı falan. Şimdi herkes hayatına devam edecek. 5.8'lik bir deprem yani İstanbul için aslında sıradan bir deprem. İnanılmaz, biliyorsunuz neler yaşandı işte insanlar parklarda kaldı pencereden atlayanlar oldu. Ondan sonra bir şey gördük. Burada sivil toplum örgütlerinden bahsettiniz. Sivil toplum örgütleri çok büyük projeler aldılar. İnsanları eğittiklerini sandılar. Hiçbir şey yok arkadaşlar. Yani bakın tek bir eğitim verdiğimiz insan yok. Herkes 17 Ağustos'ta neyse şu anda da o. İstanbul'da da öyle. Maalesef öyle. Biz aslında bir avuç insan Don Quijote'larız diyorum. Biz yel değirmenlerine karşı savaşıyoruz. Benim kişisel görüşüm, biraz karamsar olacağım ama dediğim gibi 30 yıldır bu işin içindeyim ve onu gördüm. 6 Şubat depreminde de onu çok net olarak gördüm. Şimdi 17 Ağustos'a baktığınızda hanımefendi de söyledi işte kurtarma çalışmalar yetersizdi falan. Çok yeterliydi. Yani bununla karşılaştık. Evet, yani yetersizdi o zaman için doğru ama 6 Şubat'la karşılaştırdığımda biz gerçekten olağanüstü işler yapmışız orada. Olağanüstü işler yapmışız. Çünkü felaketti. Ben bir buçuk ay kaldım. İlk birkaç gün adama kurtarma, sonra TÜBİTAK projesiyle bütün alan, yani o kırımın olduğu bütün köyleri gördüm ve şunu da gördüm. Aslında deprem çok fazla zarar vermiyor. Bakın hemen 10 metre, 15 metre yanındaki binalar sapasağlam. Yeter ki binanız düzgün olsun. Yeter ki bina zemin ilişkisini doğru kurun. Yıkılan binaların %80'i alüvyon üzerinde ve hala şu anda oraya bina yapılıyor. Şu anda Belgrad Ormanı imara açılmaya çalışılıyor. Statü değiştirip milli park haline getirecekler ve konaklama testlerinden başlayarak imara açmaya başladılar. Yani aslında İstanbul sudan vazgeçtik, nefes alamayacak hale gelecek. Bu nedenle de ben şöyle bir karşılaştırdığımda yine notlarıma bakayım, ne anlatacağım diye. Karşılaştırdığımda aradan 25 yıl geçmesine rağmen çok büyük bir depremdi. Evet, kabul ediyoruz. Yani iki tane çok büyük depremdi. Ama samimi söylüyorum tek bir bina bile yıkılmazdı. Kesinlikle yıkılmayabilirdi. Yıkılmayan binalar var çünkü. Tamam, bütün bölge, biz Erzincan'de kaldık işte. Erzincan'de yıkılan hiçbir yer yoktu. Hani belediye başkanına vurdular dediler şöyle falan, hayır. Erzincan'ın zemini sağlam, her belediye başkanı düzgün iş yapmış, fazla ruhsat kat vermemiş. Zemin sağlam olduğu zaman sorunu çözüyorsun zaten. Ona siz de bir düzgün bir şey yaparsanız, tabii burada başka bir şey geliyor, çuvaldızı da kendimize de batıralım; biz sürekli olarak kamuyu eleştiriyoruz ama asıl

problem şu, biz aslında kendimizi eleştirmeliyiz. Yani meslek odaları olarak, şimdi bakın, inşaat mühendisleri odasını kim sormuştu, bir önceki sunumda hani binadan bahsetti, inşaat mühendislerinin Maraş'taki binasından. Yıkılmadı o bina, çok güzel. Peki, kardeşim, öteki binalar kimin yüzünden yıkıldı? Jeoloji mühendislerinin, mimarların, inşaat mühendislerinin bunda hiç mi payı yok? Biz bunu kendimizi eleştirmek zorundayız. Eleştirmesek aynı şey İstanbul'da da yaşayacağız. Bu öyle, kamuya vuralım tabii ki. Ben şeyi düşünüyorum, bir fırsat arkadaşlar, bakın, bence benim kişisel görüşüm ne belediyeler ne kamu, ona kamu diyorum, siyaset diyorum, hiç kimsenin İstanbul depremi umurunda değil. Bakın yıkılsın, yeni binalar yapalım derdindeler. Maraş bir fırsattı, Adıyaman bir fırsattı bunun için. Şu anda orada ciddi anlamda ciddi ihaleler veriyor, ciddi paralar kazanılıyor. Kimsenin öyle umurunda değil. 50 bin kişi mi ölmüş? Ölsün ne olacak ki? Hiç kimsenin umurunda değil. Ben yaşadım bunu gördüm. Yani ne oluyor biliyor musunuz? Alıyorsunuz cenazeyi çıkarıp da şeye koyuyorsunuz torbaya, gönderiyorsunuz bitti. Ondan sonrası hikâye. Gördünüz yani siz inanıyor musunuz 50.000 kişinin öldüğüne? 1500 yılındaki depremde 250.000 kişi ölmüş. Cumhurbaşkanı'nın raporuna göre arkadaşlar 39.200 bina yıkılmış, bakın hasarlı değil yıkılmış. Hadi 10.000'ini köy evi diye atın 30.000 bina Her binada 1.5 kişi mi öldü? Binadan bahsediyorum bakın, bina diyor daire değil. Bu yüzden de açıkçası ben kişisel olarak, bir deprem arama kurtarıcısı olarak çok umutlu değilim ve yer bilimci olarak çok umutlu değilim. Tek umutlu olduğum şey şu; gerçekten biz iyi bina yapabiliyoruz. Çok rahat yapıyoruz. Yani 7.7'lik bina, iki tane deprem arkaya 7.7'de 7.6'lık bir depreme direnen çok fazla bina vardı. Buradan yola çıkarak da bizim bunu yapmamız lazım. Ama burada başka bir şey var. Enkazdan bahsediyoruz. Enkaz altında. Zaten bakın biz bu şekilde dirençli bir İstanbul yapamayız. Biz bu şekilde, bu bakış açısıyla dirençli başka bir Türkiye kenti yapamayız.

İzmir depremi diyoruz, ne alakası var ya? İzmir depremi Samos'ta oldu. Biz yıkıldık çünkü biz banya tarlasına ev yapmışız. Bunun için bence toplumsal çürümüşlük çok önemli. Biz aslında enkaz altındayız. Ben 17 Ağustos'ta benim olduğum grup ben AKUT'un kurucularındayım. Yani resmi olmasa bile o grubun içindeyim. Kahraman olduk. Hatta Yunanistan'da Hürriyet'te şey var, AKUT'a Nobel verilsin. Böyle abartan da bir ülkeyiz biz. Sonra tabi AKUT bitti, JAK başladı. İşte bir depremde iki tane kahraman üç kişiyi kurtardı. Diğer depremde üç tane kahraman beş kişiyi kurtardı. 6 Şubat depreminde kahramanlar çıktı, insanları enkaz altından kurtardılar. Ya kahramanlar olmasın ya! Yani bir ülkede kahramanın olması o ülkenin çok zavallı, her şeye muhtaç, ihtiyaç olduğunu gösterir ya! Zavallı bir toplum olduğunuzu gösterir. Ne demek kahraman ya!

10 gün ağlıyor insanlar, ben utanıyorum ya! Yani bir insan enkaz altından çıktığı zaman ben utanıyorum artık enkaz çalışmalarına gitmek istemiyorum. Ne diyeceksiniz o insanlara ya! Biz mühendisler olarak bu binayı düzgün yapmadık ama biz seni kurtardık kızım!

Çok ilginç bir anım var depremde. Bir köyde biriyle karşılaştım. Yüzey kırıklarını ölçüyoruz. Geldi, dedi ki aç mısınız? Yaşlı bir amca 70'in üzerinde. Açsınız, size bir şey vereyim, dedi. Yok, dedim aç değiliz, yiyeceğimiz de var. Çay yaptı, getirdi biz çalışırken. 15 canı enkaz altında kalmış. Ve tek kalmış dünyada. Hala o, birine çay sunmaya çalışıyor. Çünkü olayın farkında değil. O dediniz ya, acımayın bize diye. Şu anda o adamın ben durumunu merak ediyorum. Torun yok, çocuğu yok, çocuğu yok. Ve o kadar çok insan var ki öyle. Robot oluyorsun çalışırken. Biz de şu anda konuşurken robot gibiyiz. Ama ateş düştüğü yeri yakıyor. O yüzden gerçekten eğer bizim bu ülkeyi depremde bakın depremde diyorum çünkü baktığınızda İRAP'lara bakıyosun İRAP'lar çok iyi çalışmalar. İnanılmaz bir şey. Bütün İRAP'ları okudum ve hepsini dedim ki helal olsun size. Maraş'ın İRAP'ı da Adıyaman'ın İRAP'ı da, Antakya'nın İRAP'ı da mükemmel. Sonuç; şu anda İstanbul'un İRAP'ı da mükemmel. Her şey var. Sadece deprem değil. Heyelanlar var, her şey var. Ama sorun o değil.

Uygulayamıyoruz, yapmıyoruz. Çünkü biz toplum olarak, ülke olarak enkaz altına girmiş durumdayız. Eğitimimiz bitmiş durumda. Hukuk bitmiş durumda. Bunları siz yapamadığınız sürece bunları yani söylediğiniz gibi bizim bu düzeni değiştirmedeğimiz süreci değiştirmedeğimiz sürece bizim depremde kurtulmamız mümkün değil arkadaşlar. Bu eşyanın tabiatına aykırı ya. Antibilimsel bir şey. İstemiyor insanlar zaten. Siz kalkıp anlatıyorsunuz. Ben eskiden çok gidiyordum konuşmalara. Deprem anlatıyorum arkadan, tabii tabii böyle.

Şimdi bu çürümüşlüğü bizim yok etmemiz gerekiyor. Bunu yok etmeden bu enkazı kaldırmadan bizim enkaz altından kurtulmamız mümkün değil arkadaşlar. İstanbul için de aynı şeyi söylüyorum. Evet, İstanbul'da bir deprem olacak. Kimileri diyor ki işte kuzeyden gidecek, kimileri diyor güneyden gidecek. Üstelik de hem kuzeyden hem güneyden gidecek diyenlerin arkadaşlar bir tane depremle ilgili yayın yok. Bakın bir tane bilimsel yayın yok. Artı burada hemen kendimize de, bana da çuvaldızı batırıyorum. Bu söylemler burada değil. Nisanda Türkiye Jeoloji Kurultayı var. Gelip orada tartışacaklar. İzmir'de 7.2'lik deprem üretecek fay buldum. Allah belanı versin, sen buldun da ya niye bunu söylüyorsun ya! Gel bunu tartışalım bakalım. Yani bu insanlara zaten insanlar irrite olmuş durumda, insanlar pamuk ipliğine bağlı. Ve biz yarışa girdik. Önce kim depremi bulacak, fayı bulacak ve bir de onu açıklayacak. Bulduysan uluslararası bunun kuralları vardır. Bunu yayınlarsın. Ve bunu insanlara söylemek zorunda değilsin. Bunu paylaşırsın.

Biz depremde 3 yıl önce JMO Deprem Danışma Kurulu olarak bir çalışma yaptık. Çok da güzel bir çalışma oldu. 25 tane il saptadık içinden fay geçen. Örneğin mesela Manisa Demirci Devlet Hastanesi'nin altından fay geçiyor arkadaşlar. Ve biz bunları bütün illere gönderdik. Bir kişi ilgilendi. Maraş MHP milletvekili, o da şubeye gelmiş, ya ben ilgileniyorum, bir görevim falan demiş. Deprem oldu sonra. Bakın biz bu bir kamu görevi, biz bunu yaptık. Tek tek fayları işaretleyerek bakın. Bir Allah'ın kulu ne belediye döndü ne valilik döndü hiç kimse dönmedi. Başka ne yapabilirsiniz.

Açıkçası ben şunu söylüyorum, yani tamam İstanbul ne olacak söyleyeyim size bakın; en bü-yüksüz sağlıkçılara düşecek. En büyük iş net. Bu nedenle sizin dışarıdaki arkadaşlarınızla, diğer sivil toplum örgütleriyle falan mutlaka planlar yapmanız lazım çünkü belki siz enkaz altında kalacaksınız. Bu çok önemli bakın, acı ama gerçek bilmiyoruz. Belki de İstanbul depremi çok hafif atlatacak. Onu da bilmiyoruz. Çünkü zemini sağlam bir şehir aslında baktığınızda batırı aldığımızda bir tarafa.

Bir afet çalışanı olarak, bir yerbilimci olarak söylüyorum ki; biz bu enkazı kaldırmadan enkaz altında kalmaya devam edeceğiz teşekkür ederim.

SORU-CEVAP

Dr. Şahin Özdemir

Yıldırım Bey'e küçük bir katkıda bulunmak istedim, terminolojik olarak. Bir süreden beri ben deprem ve zelzele kelimelerini kullanıyorum. Zelzeleyi jeolojik bir olay yani yerkürenin hareketi olarak değerlendiriyorum. Depremi ise sosyolojik bir olay olarak tanımlamaya çalışıyorum. Belki bu sizin ifade etmek istediğiniz şeylerin bir açılımı olabilir diye düşündüm. Teşekkür ederim.

Dr. Songül Büyükkale

Biz sağlık alanında alana gidip çalıştığımızda şunu düşündük; biz niye doktor olduk diye. Çünkü asıl sorunun hekim olmak olmadığını farkına vardık. Ve tıp fakültesinde okuyan çocuklar da vardı İstanbul'da sonra buluştuğumuzda şunu dedik: Biz doktor olmamalıyımız. Yani bizim ömrümüz boyunca kurtaracağımız insan canı da aslında başka şeylerle zaten kurtarılabiliyor. Yani emeğimizin aslında hiçbir anlamı yok. Onu gördüm.

Özellikle son konuşmacı Yıldırım Bey'e de teşekkür etmek istiyorum sosyal diğer yönlerden baktığı için. Ama ben başka bir konuyu gündemi getireceğim. Özellikle Baro'nun etkileri olduğu için yine kafamda soru oldu. Geçen seneki toplantı da gündeme gelmişti. Bir yetki sorunu ve süreçle ilgili sormak istiyorum çünkü yani deprem ve afet alanında, şimdi benim algıladığım, yani bize söylenen AFAD bölge yöneticisi, AFAD'ı yani ya da bu belirtilen maddeleri denetlemenin de olması lazım. Şimdi her şey var ama bu kurulu bir denetleme mekanizması yok. AFAD'ı dahi denetleyecek olan birim var mı? Çünkü AFAD da bakanlıklar üstü kuruldu. Geçen seneki toplantıda bu bahsedilmişti, kuruluş yasasında. Bakanlıklar yani Genelkurmay Başkanlığı bile ona bağlı. Şimdi böyle olan bir kurumu denetleyen yapı nedir ben bunu merak ediyorum. Çünkü alandaki aktif görevlendirmede yani karar almaya yani insanların öldüğü noktaya geldiğinde o anda ilk üç gün, bir haftayı söylüyorum. Kimse karar alma etkisini kullanamıyor. Bölgedeki kamu görevlisi, vali, jandarma genel komutanı, başhekim dahil olmak üzere kişiler şokta. AFAD gelmiş ama gönderdiği kişi bir küçük ilin belediyesinden görevli bir memur ve bu memurun karar alması bekleniyor. Sahada bizim gibi ölü görmüş, morgda ölüm bildirim formu doldurmuş savcılık bu arada ortalıkta. Biz varız ve biz yetkilinin karar almasını bekliyoruz.

Şimdi sormak istiyorum; böyle bir alanda o ilk 24 saat 48 saat kararı kim verecek? Bu bir kısmı travmatik bir kısmı da hiç bilmeyen kişiler adına karar alınmış. Şimdi sizin bahsettiğiniz bütün bu silsilede bakınca yetki AFAD görevlisinde ama şahıs da şokta aslında, onu da kızamıyorum. Çünkü haberdan bir haber. Burada biz aslında biraz inisiyatif aldık hekimler olarak. Çünkü ne yazık ki bunu kullanmak zorunda kalıyorsunuz.

Birinci sorum, AFAD'ı denetleyen kurum var mıdır? İkinci sorum da çünkü bütün bu maddeler varsa hepimiz sayıyoruz, biliyoruz. Bunları yapmıyorsak suçlu yine biziz. Yani her şeyden önce.

Yüksek Mühendis, Mimar Mücella Yapıcı

İlk AFAD'ın kuruluşunda filan hoca anlattı arkadaşlarım da, yetkilerin aslında tek elde toplanması bir anda hepimize doğru geliyor. Fakat yerinde eğer siz, nasıl masaya oturtamadık diyorsunuz, yapamadık onları. Yerinde olay çok başkadır. Size ben bir anımı anlatayım. Biz TM-MOB olarak biliyorsunuz hepiniz hep beraber 17 Ağustos depreminin sonrasını burada sevgili Oğuz Gündoğdu'yu da analım hep beraber, 12 Kasım depremini bekliyorduk. Sadece biz de bilmiyoruz yani bilim insanları değil oradaki halk da bekliyordu. Efteni Kaplıcası'nın sahibi, hatırlarsın Yıldırım sen, 99 depreminin öncesi Efteni Kaplıcası var, Efteni Kaplıcası'nın suyu değişiyor. Debisi, rengi, kokusu ve kaplıca hiç bunu değiştirmemekle ünlü bir kaplıca. Ve adam ihbar ediyor. Bunun üzerine aldırıyorlar. Bu 17 Ağustos'tan önce oluyor. Fakat sonra 17 Ağustos patlayınca teknik üniversitede çok büyük bir deprem kongresi yapılmıştı. Le Pichon falan geldi hatırlarsınız. Sonra heyet olarak bakın 10 Kasım, 10 Kasım'da filan bölgeye gidildi, ben de oradayım. Demişler ki adamcağıza Le Pichon'lar falan o Celal Şengör'ler o zaman, sakın bir şey söyleme, burada bir şey olursa, herhangi bir bu kaplıcada bir değişiklik olursa sen tekrar haber ver. Hakikaten 10 Kasım'da yine o kaplıcada, Efteni Kaplıcası'nda debi değişiyor ve yine koku geliyor. Adamcağız her yere haber veriyor. Her yere. Buraya deprem geliyor, diyor. Ve hep beraber bekliyoruz. Hatta ihtiyar bir teyze vardı, sorduk işte Düzce'nin bir köyündeyiz. Burada şey eve niye girmiyorsun diye, gel çocuğum dedi bak açık fay duruyor köşede. Bu kapanmadan dedi, ben eve girmem, dedi. Böyle kadim bilgiler de var, bizim hiç fark etmediğimiz. İnşaat da var bu kadim bilgiler, inşaat tekniğinde. Her neyse, adam bütün o bölgeyi tek başına çıkardı dışarı, depremin patladığı bölgede, o Efteni Kaplıcası'nın olduğu yerde tek bir ölüm olmadı onun sayesinde. Öbür tarafta gitti.

Tam o sırada 12 Kasım depreminde biz de valiyi uyarmaya vilayetteyiz. Ben varım, eşim var, Oğuz hoca var. Vali biraz geç geldi. Yetkiyi anlatacağım şimdi. Valiye dedik ki burada büyük bir deprem bekliyoruz, Bolu Valiliğindeyiz. Adam bize çok kızdı. Yani o kadar kötü baktı ki. Hani siz kimsiniz, nereden biliyorsunuz falan diye. Çekti gitti. Biz kaldık orda vilayetten çıkıyoruz. Arkadaşlar vilayetten çıkar çıkmaz 12 Kasım depremi patladı. Ben böyle bir şey görmedim. İvmesi en büyük depremlerden biri, yani ivme dediğiniz yer çekiminden kurtuldu bir an. Ama Maraş depremlerinde bu iki kez olmuş yani düşünün yer çekiminden kopuyor binalar filan öyle bir kuvvet var, yatay kuvvet. Kaldık mı ortalıkta biz. Şimdi, yetki kimde? Yetki orada kim varsa onda.

Belediyeye gittik, haritaları aldık, afet şeyleri kurduk, acil haritalar. Önce bir eczacı geldi. Alın dedi eczanemi, haritayı da açtık burayı işaretledi, eczanemin anahtarı, ben gidiyorum dedi, göçüğe gitti.

Sonra doktorlar geldi, doğumevinin doktorları. Bakın orada biz sabah 4.30 kadar bütün göçük alanlarını haritada tespit edip müdahaleleri yaptık. Ama ordu, koskoca ordu ya bana demedi kadın sen kimsin, burada böyle emir tekrarı yapıyordu arkadaşlar. Ankara gelene kadar. Şimdi aynı şeyi biz 99'da yaşadık. İş orada kim biliyorsa bölgeye kim şeyse o orada yerel olarak şeyi kuruyordu zaten. Hani hak verilmez, alınır. Ama bu kanun değiştikten sonra, bu iş AFAD'a bağlandıktan sonra, insanlar, yahu kamyonlarla gidildi, kamyon şeye giremedi. Ordu alana çıkamadı.

Ama bakın, şunu söylüyorum, bu bilinmiyor muydu? Buradaki herkes o yasa çıkarken hepiniz, çok eminim, ben odalarımızı biliyorum, biz bunu söyledik. Böyle bir afet şeyi olmaz. Kim denetleyecek, diyorsunuz? Değil mi? Yok öyle bir şey. Kim biliyor musunuz? Halk.

Bir kat, iki kat derdinden vazgeçip, kim bana kat verecek diye seçimlerde oy vermekten vazgeçen, vazgeçecek halk. Oy verdikten sonra da gidip ben sana, şeye otoparksız ruhsat mı verdin,

sana oy verdim diye soracak? Ve halk gerekiyor. Biziz, yoksa bu sistem değil. Bir köyde deprem olsa bu AFAD sistemi bu kadar merkezleşmiş, bir üstünden emir bekleyen, kendi inisiyatifini, sorumluluğunu ve etiğini bilmeyen sadece bu şeyler değil hukuk yahu yürütmeyi durdurma kararı alamayan, açık açık felaket geliyor, yürütmeyi durdurma kararı alamayan mahkemeler; Üç kuruş için o planların altına imza atan mühendisler, mimarlar, herkes, yapı denetimleri. Ama sermaye değil arkadaşlar, sermayeyi suçlamayalım. Sermaye ahlakına, terbiyesine uygun davranıyor. Onun amacı kâr etmek. Kamunun amacı da o kâr dürtülerine kamu yararı doğrultusunda gem vurmak değil mi? Bizde eğer kamu sermayenin kendisi olduysa öyle değil mi, onun için kim denetliyor sorusunun tek cevabı var Hiç kimse. Hiç kimse denetlemiyor. Hiç kimse denetleyemiyor. Ancak halk denetlerse denetliyor. Ve bu sistem çalışmadı. Buyurun. Yani işte genç arkadaşlarımız yazıyorlar neler yapılmaları neler edilmeleri. Biliyoruz arkadaşlar biz hepimiz her şeyi hep beraber biliyoruz da iktidar mensupları bunu bilmiyorlar mı? Aptallar mı? Hepimizi suya götürürler, susuz getirirler. Her şey biliniyor. Ben çok eminim, Antakya depremi olduktan sonra, bakın savaşlar ve depremler kapitalizmin kendini devam ettirmesindeki en önemli argümanlar. Beyrut yıkılırken, bombalarla o güzelim Beyrut, Amerika'da Foster'ın bürosunda yeni Beyrut'un gökdelenleri çiziliyordu. Hala inşa ediliyor. Antakya'da, Dubai'de aynı Foster Antakya için ürettiği deprem master planı ilan etti mi? Ya. Eminim İstanbul'da da yıkımdan sonra hangi master plan yapılacak, hangi bölgeye, hoş İstanbul'da deprem olmadan da yapılıyor da, hepsinin planları, master planları hazırda arkadaşlar.

Bir de şunu unuttum. Söz almışken söyleyeyim. Deniz. Haydarpaşa Limanı, demir yolları bir depremde havaalanını konuştuk da onu atladım. Neyle gelecek sizin sağlık malzemeleri? Nereelerde çadır kurulacak? Nereelerde deniz hastanesi kuracağız da geleceğiz? Deniz yolu, demir yolu bağlantısı lazım. Nerede? Şimdi hala Haydarpaşa'yı ki çok önemlidir Haydarpaşa ve Sirkeci bu konuda hala turizm tesisi yapmaya uğraşıyorlar.

Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım Güngör

Biraz bir teknik bilgi vereyim bu konuda. Aslında biz AFET çalışanlarının istediği şey AFET'in tek bir erk tarafından yönetilmesidir. Bu Ahmet olur, Mehmet olur bizim için önemli değil. Ama önemli olan şudur; o erkin başka birinden haber beklememesi gerekiyor. Bunun en büyük dersi ben Cezayir depreminde aldım. Cezayir depremine gittiğimizde bir sürü uluslararası deprem çalışmış bir insanım işte...

Dedim ki herhalde adamlara çok büyük bir, artık kendimizi büyük bir deprem çalışanı olarak görüyoruz. Cezayir'e bir gittik, bizi havaalanında RCD, RDC karşıladı. Uluslararası, Birleşmiş Milletler'in Karşılama Merkezi, gelin bakalım nesiniz kimsiniz? Hemen kayıtlarımızı falan yaptık, biz de hazırlıklı gitmiştik. Sonra gittik. Bakın orasıyla yerel afet koordinasyon merkezi yani şu andaki şeydeki AFAD yani Birleşmiş Milletler'in tek muhatabı burada AFAD ama bu iş sistem ne kadar işledi hiç bilmiyoruz, baştan işlememişti zaten ve orada bize götürdüler o bölgenin itfaiye komutanı bakın sadece sıradan bir itfaiye komutanı, biz orada kaldığımız sürece bütün afeti o yönetti.

Tek başına. Ne polis ne asker hiçbir şey yok. Çünkü onun görevi oydu zaten. Ama şimdi burada ben bir şey söyleyeceğim. Acaba Mücella Hanım bana ne der? Bir dakika haber bekleyin dediğiniz anda bittiniz. Yani böyle bir durumda zaten acil hareket etmek zorundasınız. Bakın arkadaşlarımız ilk ulaştı Ankara'dan. Ordu ilk birkaç saat çalıştı. Çekildi. Ordu geri çekildi. Yani bu şunu gösteriyor, AFAD mı, tabii ki AFAD'ı ben aslında gerçekten çok çok iyi gelişmiş ekipleri var, birlikte de çalışıyoruz ama sorun zaten sahada değil. Sorun üst düzey yönetimde. Bu neden-

le de siz eğer birinden haber beklerseniz bu biri bir üstteki adam olabilir, bakan olabilir. Bakan da ötekinden, o da ötekinden haber bekliyorsa geçmiş olur. Zaten afeti başlatmış olursunuz.

Dr. Hasan Oğan

Bugün yapılan konuşmalar çerçevesinde bizi oldukça olumsuz şeylerin beklediğini bir şekilde gördük. Bizzat o işleri yaşayan arkadaşlardan duyduk, öğrendik. İstanbul depremi, Marmara İstanbul depreminde yaşanacak olanlar gerçekten bugün Adıyaman, Maraş, Hatay bölgelerinde yaşanan depremden çok daha fazlasıyla karşı karşıya kalacağımızı gösteriyor. Bunun için de yaşadıklarımızdan ders çıkartmak ve o bölgede yaşananları tekrar en azından İstanbul, Marmara Bölgesinde yaşanmaması ya da daha az yaşanması yönünde birtakım tedbirleri ciddi anlamda almak zorunda olduğumuzu bir kez daha görmüş olduk.

Tabii biz çalışma grubu olarak etkinliklerimizi sağlık hizmeti temelli olarak düzenlemeye çalışıyoruz. Ancak bu iş ayrılmaz bir bütün. İlk çalışma grubunu kurarken bütün uzmanlık derneklerine, mühendislik odalarına ve diğer sivil toplum kuruluşlarına çağrı yaptık. Baştan beri çalışmalarımızı birlikte yürütüyoruz. Çünkü dediğim gibi Marmara-İstanbul depremi ve Türkiye'nin depremselliği hepimizin ortak sorunu. Yalnız hastanelerin yıkılıp yıkılmaması, bir hastanın, yaralının tedavi edilip edilmemesi meselesi değil. Bu bütünsel bir olay ve esas olarak Türkiye'nin depremselliğini konuşmak gerekiyor. Yalnızca İstanbul'u da değil. Bu açıdan bakıyoruz. Bu birlikteliği dediğimiz gibi devam ettireceğiz. Başka çaremiz yok ve sesimiz çıkabildiği kadar da uyarmaya, bağırıma, rahatsız etmeye devam edeceğiz.

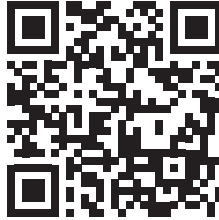
Buradan hemen şunu da söyleyeyim, daha önce de söyledik, biz bütün hastanelere İstanbul Tabip Odası olarak da HAP raporlarıyla ilgili yazı yazdık. Dedik ki, yani binanızın durumu nedir? İki kurumun dışında cevap veren olmadı. Bunları tekrar hep yapacağız, soracağız, açıklayacağız.

Belki yine bir sonraki kongrede yine gene Hatayı, Adıyaman'ı, Kahramanmaraş'ı konuşacağız. Sorunları çözülmediği için, Marmara-İstanbul depremi ile karşılaşacaklarımız açısından.

Herkese, her şey için çok teşekkür ederim.

Kongrede yer alan tüm sunumları görmek için
QR Kodu telefonunuza okutun
ya da aşağıdaki linki ziyaret edin.

<https://deprem.istabip.org.tr/kongre-2/>

KONFERANS

AFETLERİN EKONOMİ POLİTİĞİ

Prof. Dr. Fikret Adaman
Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi Bölümü

Oturum Başkanı
Prof. Dr. Zehra Betül Yalçiner

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Betül Yalçın

Hoş geldiniz. İlk oturumumuz Prof. Dr. Fikret Adaman'ın bize depremlerin ekonomi politiğini anlatan konuşmasıyla olacak. Fikret Hocamız Boğaziçi Üniversitesi'nde ekonomi bölümünde öğretim üyesi. Lisansını ve yüksek lisansını da Boğaziçi'nde. Doktorasını da Manchester Üniversitesi'nde yapmış. Hocamı dinliyoruz.

Prof. Dr. Fikret Adaman

Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi Bölümü

Çok teşekkür ederim. Günaydın herkese. Pazar günü buraya gelebilenler gerçekten bu konuya son derece önem veren arkadaşlar. Dolayısıyla hem teşekkür ederim. Hem önümüzde çok iş var, onu da belirterek başlamak istiyorum. Şimdi isterseniz öncelikle, işte deprem dediğimiz zaman bir doğal afetten bahsediyor oluyoruz. Öncelikle bu kavramı biraz açmak ve aslında doğal afet diye bir şey olmadığını iddia ederek konuya girmek istiyorum. Doğa olayları var, deprem de bunların bir tanesi, sel de, kasırga da. Bunların afete dönüşmesi bambaşka bir olay. Afete dönüşmenin bir öncesine bakmak lazım, afet esnasına bakmak lazım, bir de afet sonrasına bakmak lazım. Tabii buraya bakarken çok farklı disiplinlerle yaklaşmak mümkün. Ben de bugün elimden geldiğince bu işin biraz ekonomi politiğini sizlerle tartışmak istiyorum. Söyleyeceklerim büyük ölçüde daha önce sizlerin dinlediğiniz, düşündüğünüz hususlar ama belki farklı bir çerçeveyi oturtarak aktarmak istiyorum.

Şimdi kimi afetler var ki hakikaten doğanın ürettiği afetler, bunların dediğim gibi afet haline gelmesi, bu doğa olaylarının afet haline gelmesinde insanın çok büyük rolü var. Yani belki bir meteor çarpacak olursa buna çok fazla bir dahlimiz söz konusu değil ama örneğin bir kasırga olayı, kasırga kuvvetli hava olaylarıdır biliyorsunuz sıklığı son yıllarda giderek arttı zira iklim değişikliği söz konusu. Peki, iklim değişikliğinin arkasında ne yatıyor? İklim değişikliğinin arkasında sanayi devriminden sonraki malum sera gazlarının üretilmesi yatıyor. Seller keza, bunların da sıklığı, yoğunluğu arttığı, en son izlemiştinizdir Valencia'da olan ve yüzlerce insanın ölümüyle sonuçlanan sel. Bunlar olmuyor değildi belki ama artık çok daha sık olmaya başladı. Aynı şekilde Türkiye için de bu geçerli. Geniş tutmaya çalışıyorum. Afet dediğimiz şeyin bir kısmı hakikaten insanlığın biraz doğal olan ilişkisinde dikkatsiz davranılmasının getirdiği süreçler. Deprem meselesi de bunların belki bir kısmının tetiklenmesinde insanlığın etkisi olmuyor değil.

Örneğin jeotermal üretim yaparken çıkan gaz ve buharı tekrar enjekte etmezsek ya da aşırı su kullanımdan dolayı yer altında birtakım boşlukların oluşması neden olursak ya da işte yer altında nükleer patlama yapacak olursak bunların hepsinin depremleri tetikleme ihtimali var. Dolayısıyla deprem olayının arkasında yani sadece doğa var demek de doğru değil. Ama eninde sonunda bir doğa olayı, bu doğa olayının yıkıcı olması söz konusu olabiliyor bazen ama bu yıkıcılığın afete dönüşmesindeyse tamamen insanlığın bu konuda yapması gerekenleri yapmadığını, eksik yaptığını görmekteyiz. Şimdi bunun biraz analizini ekonomi politik açıdan yapacak olursak ne çıkıyor karşımıza? Şimdi bir keresinde bunun belki bir kısmı daha kişisel kararlar. Kimimiz yediğimize daha dikkat ediyoruz, kimimiz o kadar dikkat etmiyor. Kimimiz spor yapıyor, işte vücuduna bakıyor, kimimiz yapmıyor. Burada kişisel birtakım tercihler var. Kimimizin evinde duman detektörü var, kimimizin evinde duman detektörü yok. Bir duman detektörü dediğiniz 300-500 liralık bir şey.

Yani 30-40 milyon verip ev alıyoruz, daire alıyoruz ama 300 lira verip bir duman detektörü koymuyoruz. Niye? Şimdi bunu da bir anlamak lazım. Yani burada kişisel süreçler var. Tabii

bunların bir kısmı eğitimle tabii ki etkilenebilecek işler. Ama bir kısmında ise böyle risk almama konusunda, önemseme önemsememe konusunda bir kişisel bir boyut var. Bunu görelim. Yani işte bize bir şey olmaz deyip, ne bileyim, sisli havada 140'la gidiyorsak burada kişisel bir boyut var herhalde. Ama bu kişisel boyut ötesinde ve üstünde bir kamusal iradenin de olması lazım. Zira aslında benim sağlığıma dikkat etmemem tamamen beni ilgilendiren bir konu. Şimdi burada tabii sağlıkçılar da var aramızda. Bir yanda evet yani senin derdin ama bir yanda da değil çünkü düzeltebileceğim bir şeyi, daha dikkatli olabileceğim bir konuyu dikkate almıyorsam o zaman sağlık sistemine bir maliyet yüklüyorum demek.

Dolayısıyla başka birinin hakkını kullanıyorum demek ya da o kaynaklara ben de müdahil oluyorum demek. Dolayısıyla bir toplum içerisinde yaşıyorsak kişisel davranışlarımızın başkaları üzerinde etkileri olacağını görmemiz lazım. O zaman da kamunun buraya bir düzenleme getirmesi gerekiyor. Bir de üstüne üstlük, deprem konusunda en baştaki maddelerinden biri, binaların nedenli sağlam olduğu. Şimdi siz inşaat mühendisi değilseniz, beton almadan anlamıyorsanız, bu bina sağlam mı değil mi, nereden bileceksiniz ki? Aynı şey sağlıkta da var. Gittiniz bir doktora diyor ki senin şu sorunun var, sizin o bilginin doğruluğunu test edecek birikiminiz yok. Zaten aksi takdirde zaten siz doktor olurdunuz. Bu gibi durumlarda kamunun devrede olması gerekiyor. Niye? Çünkü siz bir bina aldığınız zaman onun sağlamlığını tescil edecek olan bir kamu otoritesinin varlığı olması gerekiyor. Aynı şekilde inşaat yapılan arazinin toprağın nedenli uygun olduğunu siz bilemezsiniz, test edemezsiniz. Sizin birikiminiz yoktur.

Dolayısıyla orada da kamunun evet buraya inşaat yapabilirsin, buraya inşaat yapamazsın ya da aslında mühendislerle konuşacak olursanız her yere inşaat yapmak mümkün. Sadece kimi yerlere evet çok daha yüksek teknolojiyle inşaat yapmanız gerekiyor falan. Şimdi burada bu bina stoku, tabi buna yolları da katmanız lazım. Neredeyse tamamını kamu yapıyor. Dolayısıyla bir viyadük sağlam mı değil mi? Siz bunu test edemezsiniz ki viyadükten geçmeden önce arabadan inip bakalım burası sağlam mı değil mi? Demek istesenez bile bunun cevabını verebilecek birikiminiz yok, donanımınız yok vs. dolayısıyla burada olayın büyük bir kısmı kamusal.

Birde deprem olduğu zaman oraya müdahale etmek, arama ve kurtarma çalışmalarına ve keza sağlık hizmetlerini götürmek, su götürmek, yiyecek götürmek, bütün bunlar da bir hazırlık gerektiriyor. Sivil toplum da devreye girebiliyor, yerel yönetimler devreye giriyor, merkezi hükümet devreye giriyor. Burası hem kamusal alan hem sivil alan.

Ama inşaat kısmı, nereye inşaat yapacağımız kısmı, nasıl inşaat yapacağımız kısmı, bu tamamen kamusal bir alan. Bir deprem esnasında olaya müdahalenin iyi koordine edilmesi, yardımın ulaştırılması ya da belki de o bölgede yaşayanların daha önceden gereken eğitimleri almış olması. Bütün bunlar tabii bir hazırlık meselesi. Dolayısıyla bir işin öncesi kısmı var. Bir depremin öncesi kısmı var. Dolayısıyla burada ne noktadayız? Kamu ve sivil toplum olarak. Deprem esnası var, ne kadar hızlı müdahale edebiliyoruz. Bir de tabii sonrası var. Yani bir deprem vurduktan sonra oradaki yaraları sarmak, oradaki hayatı tekrar başlatmak, oradaki acıları indirmek, o da sonrası kısmı.

Şimdi bu üç olayın arkasında ciddi bir ekonomi politika yatıyor. Ne anlamda? Şu anlamda aslında baktığınız zaman sırf deprem değil, tüm afetlere yoğunlaştığımızda ciddi bir gelir ve servet alanındaki adaletsizliğin buralarda yansımaları olduğunu görüyoruz. Daha düşük gelirli kesimlerin, isteseler bile belki bu konulara yeterli miktarda kaynak aktarmadaki zorluklarından dolayı hazırlıksız olmaları söz konusu. Geldiğimde videoyu izliyorduk. Oradaki kesimin ancak zar zor başını sokabilecek bir yer bulmuş birine kardeş bir bakalım burası depremde sağlıklı, dayanıklı mı sorusu fazla lüks gelebilir. Deprem sonrası toparlama sürecinde de maddi imkanları olanlar, son depremde de gördüğümüz gibi bir şekilde kendi çözümlerini üretebildiği, olmayan-

lar ise çok daha ağır yükler taşımak zorunda kaldılar. Şimdi bunu da kaydedelim ve tekrar geriye dönelim. Burada bir kamusal alan var ve bu kamusal alan ne kadar düzgün çalışıyor.

Kamusal alan dediğimiz zaman buraya ben biraz önce de bahsettiğim gibi hem merkezi yönetimi hem yerel yönetimi almak durumundayım. Birçok noktada da gerek iş birliği yapmak olsun gerek denetleme olsun, sivil toplumun da işin içerisinde olması gerekiyor. Kimi noktalarda da belki sivil toplumun inisiyatif alması gerekiyor. Yani bir deprem sonrasında arama kurtarma sürecinde, mahallenin kendi örgütlenmesinin olması, işleri büyük ölçüde değiştiriyor, bunu gördük. Böyle bir örgütlenmesi var mı yok mu mahallenin ya da bu konuda gönüllü olarak çalışan kesimlerin olup olmaması. Dolayısıyla sivil toplum bu konuda ne kadar hassas ne kadar işi takip ediyor, denetliyor, kamunun işini düzgün yapması konusunda bir gözlemci gerektiğinde onu uyaran bir aktör. Ne kadar bu süreçlerin dışında buna da bakmak lazım. Bütün bu kavramları biraz yönetim üzerinden tanımlamak, anlamak, anlamaya çalışmak mümkün.

Eğer iyi bir yönetim yapınız söz konusuysa, olanı biteni izleyebilecek imkanlarınız varsa, tartışmaların bir şekilde saydam bir ortamda yapılması söz konusuysa süreçlerin içindeyseniz tabii daha farklı bir patikadan gidiyor oluyorsunuz. Bu süreçler düzgün çalışmıyorsa başka bir yerden gidiyorsunuz. Şimdi şuna bakmak lazım. Yani Türkiye'deki öncesi başlığında Türkiye'deki kamu-sivil ortaklığı ne kadar iyi çalışıyor deprem özelinde? Yoksa sınıfta mı kalıyor? Çok kötü durumda değil belki. Bir şeyler var ama bir taraftan da son depremde de gördüğümüz gibi çok da iyi bir durumda değil. Dolayısıyla buradaki sıkıntıyı nasıl anlamamız gerekiyor? Ve buradaki problemi nasıl çözmemiz gerekiyor? Şimdi, şöyle ben kategorize etmek istiyorum. Birincisi, bu iklim krizinde de söz konusu. Ne olacak? Sular yükselecek. Ne zaman yükselecek? 2100'lerde yükselecek. Daha çok var. İşte deprem olacak mı? Olacak diyorlar. Ne zaman olacak? Bir zaman olacak diyorlar. Belki birileri çıkıyor, çok yakındır, şudur budur, hazırlıklı olalım diyor ama bir belirsizlik var. Ve böyle ileride olacak bir olayın, kötü bir olayın, kamuda, sivil toplumda genel olarak bu ülkede yaşayanlarda ya da İstanbul Marmara'ya odaklanacak olursak, burada yaşayan bir 25 milyondan bahsediyoruz, 25-30 milyondan bahsediyoruz. Bu kesim ne kadar ileriye düşünüp kaygılanıyor? Birinci boyut bu. Burada bir miyopik durumumuz var.

İkincisi, velev ki fark ettik ve bundan hassasiyet duymaya başladık, dertlendik. Velev ki kamunun bu konuda yaptıklarını yeterli görmedik. Ve aynı zamanda şu farkındalık da oluştu ki, evet sivil toplum olarak biz de bir şey yapalım. Tek başınıza bir şey yapamıyorsunuz. Başkalarıyla birlikte bir şey yapmanız lazım. 30 milyon dedik, nasıl tanımladığımıza bağlı olarak tabii nüfus artıyor ama İstanbul'u düşünecek olursanız 16-17 milyondan bahsediyoruz. Şu salondaki 30 kişinin bu işi dertlenmesi önemli tabii, yanlış anlamayın ama tabii ki 16 milyon içerisinde 30 kişi ne yapabilir ki bir anlamda?

Tabii baronun, tabipler odasının bu işi sahiplenmesi önemli ama başka birimler sahiplenmiyorsa buraların etkisi düşük olacak. Dolayısıyla şöyle bir yaklaşım olabilir. Ben dertleniyorum Fikret Adaman olarak ama bakıyorum etrafta çok fazla da dertlenen yok. Bir araya gelmemiz zor. Bir de buna üstüne üstlük ülkedeki genel bir araya gelinmedeki zorlukları ekleyelim. O zaman biraz şu noktaya gidebiliyoruz. Diğerleri yapmıyorsa ben niye yapayım noktasına gidebiliyoruz. Başkaları önlem almıyor. Benim alacağım önlem de çok bir şey değiştirmeyecek herhalde. Belki ne bileyim evimde bir şeyler yapıyorum, ediyorum falan ama çok da fazla bir şey yapmıyorum. Belki de bunun farkında değilim. Belki farkında olsam bu işi nasıl yapmam gerektiğini bilmiyorum. Mesela önemli yaralanmalar ev içindeki eşyaların düşmesinden oluyor. Bunları sabitlemek lazım. Ve sorayım size, burada saat işte 10'00'da, 10.30'da, pazar günü buraya gelme hassasiyeti ve sorumluluğu duyan insanlar olarak, kaçınızın evinde mesela kitaplı, mesela dolaplar sabitlenmiş durumda?

Yani bu böyle Mars'a yolculuk değil işte, bir şey matkap, dübel, hani biraz eliniz şeyse, bu işlerden anlıyorsa işte bir pazar günü yapabileceğiniz bir iş. Hangimiz yaptık? Bir önceki soruya dönelim. Hangimizin evinde duman dedektörü var? 400 lira. Yani bir gün yorgunsunuz, geldiniz, bir şey yiyeyim dediniz, uyuyakaldınız, işte dumandan öldünüz. Duman dedektörü, gaz dedektörü hangimizin evinde var? Yani depreme geçmeden önce. İşte geçenlerde çok tanıdığım bir arkadaşın, annesi babası öldü gaz kaçağından. Hem de hastaneye gidiyorlar, midesi falan bulanıyor. Zehirlenme oldu herhalde falan. Sonra da tabii dışarı çıkınca kendileri geliyor. Geliyorlar akşam, sabah ex. Çok basit duman dedektörü, çok basit gaz dedektörü. Bu önlemleri biz ne kadar aldık? Niye almıyoruz? Biraz bunu sormak lazım. Yani kişisel düzeyden başlamanız lazım. İşte böyle deprem olduktan sonra hemen deprem çantaları hazırlanıyor falan filan değil mi? Sonra da unutuluyor, gidiyor. Niye? Biz bunu şey etmiyoruz, kovalamıyoruz. Sonunda daha kişisel bir boyut var.

Bunu anlamak lazım. Buralarda benim çok fazla söyleyebileceğim bir şey yok. Bu herhalde daha böyle sosyal psikolojinin falan alanı. Tabii ki kamunun burada bize spot vermesi lazım. Kamunun bunu hatırlatması lazım. Yani Japonya niye mesela deprem konusunda çok hazırlıklı? Çünkü ne bileyim eğitimin içerisinde, curriculum'ın içerisinde bu var. Küçük çocuk, dört yaşından beri kreşe gittiğinden itibaren hazırlanıyor buna. Bizde deprem olduktan sonra, niye burada kamu bu pozisyonu almıyor? Bir ihtimalle suç birazı da bizde. Yani biz de kamuoyu bu konularda çok iteklemiyoruz, dürtmüyoruz. Yani curriculum'ın içine bunu koy demiyoruz. Birtakım spotlarda bunu gündeme getir demiyoruz. Bir olaya öyle bakmak lazım. İki, şimdi birtakım yerlerin imara açılması, birtakım yerlerin açılmaması yetkisi kimde arkadaşlar? Belediyede. Belediyede bilinmiyor da değil yani, deney hatanı, inşaat yaparsan riskli değil mi? Ama hadi eller kalkacak oluyor. Orada böyle politik parti tercihleri o konularda ortadan kalkıyor.

Eller kalkıyor ve inşaat izni çıkıyor. Bunu niye yapıyoruz? Yani orada niye belediye bu konuda bile lades diyor. Yani oradaki sıkıntı ne? Böyle biraz ele tutuşup gözlerimizin içine bakıyoruz ve evet yani biz burada yanlış bir şey yapıyoruz ama yapalım. Şimdi buradaki bu rant işi niye hepimizin bir şekilde üstünde ve ötesinde bize bir baskı yaratabiliyor? Biraz da böyle parti dağılımından farklı olarak. Biraz da bunu düşünmemiz lazım. Sonunda olay çok basit bir rant meselesi. Siz oraya inşaat izni verdiğiniz zaman bundan politik ve ekonomik birtakım rantlar alacaksınız. Ama bunun riski var. Bu riski alıyorsunuz. Niye? Burada ciddi yönetiminde bir sıkıntı olduğuna işaret ediyor bu. Netice itibarıyla belki biraz da kolayımıza geldiği için merkezi hükümeti eleştiriyoruz ki, evet birazdan oraya da geleceğim, eleştirilecek çok yönü var.

Ama diğer taraftan da biraz birlikte mi hareket ediyoruz, bu işi birlikte mi biz yemeği biraz birlikte mi hazırlıyoruz ve sonra o maliyetin içinde kendimizi buluyoruz. Ben Yalova depreminde epey çalıştım. Aynı zamanda Bir şapkamda AFAD, oradaki arama-kurtarma operasyonlarına katıldım. Çok açık, uzman falan olmaya gerek yok. Sahile 20 metre, denize 20 metre, 4 kat, 5 kat izin vermişler. İki katlı binalarda ufak tefek çatlak var. Ama yani dört kat, beş kat iskambil kâğıdı gibi yıkılmış. Mesela şeyi sonra bizim baya kapsamlı, Mühendislik bölümünün ve Kandilli'nin çok kapsamlı bir çalışması olduğu şeyde, hep böyle işte betondan çaldılar, demirden çaldılar falan. Yıkımların yüzde doksan beşi neredeyse kötü zemin. Beton ve demir problemi yok. Peki, bunun için hakikaten böyle uzmana da gerek yok. Sahilde kumun üstünü bina inşa ediyorsunuz, onun çökeceği çok açık. Niye inşa etmişiz, niye bu izinleri almışız ve niye onun içinde oturuyoruz?

Şimdi burada yani böyle bir nihilist bir pozisyona düşüyor değilim. Kesinlikle suç insanlarda deyip buradan çıkıp gitmek istemiyorum tabii ki. Ama burada bir problem var ki bunu anlamamız lazım. Yani niye bu işi yapıyoruz ve niye kamu ve dediğim gibi burada kamuyu hem merkezin yönetim hem yerel yönetim olarak görüyorum. Kamunun bu konuda düzgün

çalışmasını zorlayıcı niye adımlar atmıyoruz? Hatta kimi zamanda bu kumpasın içinde biz de yer alıyoruz. Bunu bir düşünmemiz lazım. Yani tabii ki burada en başta söylediğim noktaya geri dönmek istiyorum. Daha fakirsenez, imkanlarınız daha düşükse, daha düşük kalitede bir yerde oturacaksınız ve depremde yıkılma ihtimali daha yüksek bir binanın içinde olacaksınız. Ben bir şey yapayım deseniz bile imkanlarınız olmadığı için yapamayacaksınız. Dolayısıyla olayın o anlamda ciddi bir ekonomik politik boyutu var. Bunu kesinlikle reddetmiyorum ve bu çok önemli. Özellikle de sonrası açısından çok çok önemli.

Ama diğer taraftan da niye hep birlikte bu konuda adım atmak için bekliyoruz, yapmıyoruz ve dediğim gibi kimi zamanlarda da bu yanlış adımların parçası oluyoruz? Bunu düşünmemiz lazım. Yani burada biz yeterince Üstümüze de sorumluluk alarak yeterince düşündüğümüzü ben zannetmiyorum. Deprem olduktan sonra bir işte depremin büyüklüğüne göre bir ay bir yıl konuşuyoruz, tartışıyoruz, birilerini suçluyoruz, ediyoruz falan. Sonra da biraz eski ayarlara, fabrika eski ayarlarına dönüyoruz. Buradaki kamusal alandaki sıkıntı, sonunda da merkezi yönetimi ve yerel yönetimi seçen biziz. Niye onları seçiyoruz? Tabi ki sırf bu işten dolayı bir hükümeti seçmiyoruz ama bu da bir parçası değil, bu da bu işin parçası. Keza iklim krizi meselesinde de. Diyebilirsiniz ki sonunda Türkiye'nin dışında başka bir sürü ülkenin de burada ne ettiği önemli. Ama Türkiye bu konuda ne yapıyor? Ama şimdi Türkiye'nin çok bir şey yapmadığını biliyoruz. Türkiye'nin çok bir şey yapmamasının arkasında bizler ne yapıyoruz?

Burayı ben büyük ölçüde yönetim meselesinde ciddi sıkıntılar görmekteyim Türkiye'de. Busadece deprem meselesinde ortaya çıkan sıkıntılar değil, her bir şeyde ortaya çıkan sıkıntılar. Burayı tekrar bir düşünmemiz, kurgulamamız gerekiyorsa da kendimizi de eleştirmemiz gerekiyor. Öbür taraftan tabii ki esnası da önemli. Yani işte bir deprem geldi. Ne kadar efektif ne kadar hızlı bir şekilde müdahale ediyorsunuz? Yerel birimleriniz ne kadar güçlü? Merkezden ne kadar hızlı ulaşabiliyorsunuz? Bunun koordinasyonunu ne kadar iyi yapabiliyorsunuz? Ne kadar yetişmiş elemanınız var? Ne kadar alet edevatınız var? Ne kadar böyle bir işe hazırsınız? Son depremde de gördük. Daha önceki depremde de gördük. Türkiye hazırlıklı değil. Yani yardım geliyor, 12 saat bekliyorlar çünkü vizesi yok. Gelen yardımın vize olmadığı için içeri sokulmuyor. Kimse orada ona vize vermiyor. Şimdi böyle kafaesk durumlar. Ya da geliyor, onu oraya taşıyacak otobüs, kamyon bulunmuyor. Hâlbuki belediyenin elinde mesela. Bunları okudunuz, tekrar gitmeyelim o trajedinin üzerine.

Ama bunun bir şeyi hazırlanmamış durumda, bir protokolü hazırlanmamış durumda. Kim nereye gidecek ne yapacak ne edecek? Burada böyle bir deprem olursa ne olacak? Bana şey geliyor, buna hazırlıklı olmamak, senaryolar üzerinden hazırlık yapmamak. Kötü yönetim. Demek ki kamu, genel olarak bahsediyorum, bu konularda iyi değil. Ama yani bu deprem konusunda iyi değil de ne bileyim orman yangını çıktığında çok iyi değil ya da sel olduğunda mükemmel müdahale ediyor değil. Genel olarak bir beceriksizlikle maalesef karşı karşıyayız. Niye? Yani niye burası iyi çalışmıyor ve niye oranın iyi çalışmadığını denetleyecek bir sivil toplum yok? Ya da niye sivil toplum ve kamu birlikte çalışmıyor? Biraz bunları açmak, düşünmemiz, düşünmek gerekiyor. Mahalle bir ara vardı, işte mahalle örgütlenmeleri şu anda da var biliyorsunuz. Bunun en, yani ben de bir yanım dediğim gibi AFAD'cı olduğu için buradaki en hızlı müdahale mahallede olur. Zaten yollar işte yıkılmış etmiş, dışarıdan yardımın gelmesi zaman alacak.

Dolayısıyla böyle el kameraları ile içeri girip bakmak falan bunlar çok şey. Bu çok sofistike işler. 3-5 kişiyi daha kurtarırsınız ama yüzlerce kişiyi kurtarmak için çok basit alet edevat yeterli. Bir an hatırlıyor musunuz? Konteynerler vardı. Yalova depreminden sonra. Koydular onları, kimseye demediler şunun içinde bu var, şu var, bu var. Tabii insanlar da merak etti. Sonra bir noktadan sonra açık bakmaya başladılar. Battaniye varmış, alalım dediler falan. Yani böyle ko-

puk çalışan bir kamu var. Yani mahalleliyi eğitmek çok mu zor? Burada doktor olan arkadaşlar bir el kaldırabilir mi? Kaç kişi var? Evet. Şimdi ben 16 saatlik ilk yardım eğitimi aldım. Birine bir şey olursa işte 16 saatlik bir kalp krizi, kalp masajıyla geri döndürdüm. 16 saatlik eğitimi deprem bölgesi olan bir ülkede herkese vermek çok mu zor? Bu ülkenin yarısı erkekler, hepsi askere gidiyor. Askerde ilk yardım eğitimi, nükleer bomba falan yapmaktan bahsetmiyoruz.

Üstüne üstlük işte değil mi? Yani bayılanı tokatlayan, kolonya boca eden falan da bir toplumuz. Yanlış iş de yapıyoruz. Kazadan sonra bir arkadaşım İzmir’de Ege Üniversitesi’nde ilk yardımın başındaydı, 6-7 yıl. Fikret dedi yani buradaki ölümlerin ya da sakatlanmaların çok büyük bir kısmı trafik kazasından sonra, hadi tut, çek, çek diye. Şimdi niye mesela bunlar aktarılamıyor bu topluma? Biraz ben böyle bakalım istiyorum. Yani depremde de çok dediğim gibi basit bir jeneratör, birkaç hilti, birkaç demir kesici, eldiven, Bir yerde bunları koysak ve mahalleli ara bunun tatbikatını yapsa çok şey değişir. Niye bunu yapmıyoruz? Niye mesela belediye ya da merkezi yönetim bu konuda adım atmıyor? Niye mahalleli bunu talep etmiyor? Tabii ki şimdi ben suçu geniş anlamda aklınıza atıp gitmek istemiyorum. Bunun da bir gerisi var. Bu konuda bilgilendirilse, bu konuda eğitilse, bu konuda farklı eğitimlerden bahsediyoruz.

4 yaşındaki çocuğa ayrı bir eğitim tasarlamamız gerekiyor, 10 yaşındakine aynı falan filan. Bunlar yapılıyor dünyada. Niye biz yapmıyoruz? Niye biz bunu talep etmiyoruz? İşe ben başlamak istiyorum. Küçük işlerle başlasak, İstanbul ne kadar hazır? Hazır değil. Bir şeyler yapılmadı mı, yapıldı. Burada bir de hantal kamu mantığıyla da hareket etmeye kalktığınızda, işte olmuyor. Burayı daha efektif hale getireceksiniz. Ben Yalova Depremi’nden sonra Boğaziçi Üniversitesi’nin AFAD işinin başına getirildim. Ben talep ettim. İşte bir tane o zamanlar bunun ismi neydi? Sivil Savunmaydı. Ne yapıyorsun dedim. Hocam dedi işte biz dosyaları hazırlıyoruz. Hakikaten böyle dosyalar var. Ne yapıyorsun onları sonra dedim. Kaymakamlığa veriyoruz dedi. Tamam. Hadi kalk gidelim dedik. O dosyalarla kaymakamlığa gittim. Sayın kaymakamım dedim, bunlar ne oluyor? Valla dedim yani bir şey yapmayacağım merak ediyorum. Hocam onları aşağı koyuyoruz dedi. Eee? Aşağıda duruyor dedi. Ama yani o sivil savunmadan arkadaş Haluk Bey, gecesinin gündüzüne katıyor.

Böyle birtakım raporlar yazıyor falan. Sonra dedim ki ya bir tatbikat yapalım. Böyle gözleri açıldı, nasıl ya falan. Evet ya okulda mesela bir yangın çıktı, hadi tatbikat yapalım dedim. Çünkü şeyler var böyle, şemalar var, yangın esnasında müdahale birimleri var, bilmem ne var. Ben biraz Türkiye’deki kamuyu bu eski western’da hani evlerin arkası olmaz, fasat olur ya, biraz öyle görüyorum. Yani vasatımız var baktığımız zaman, vay arkası boş yani. Ne çıktı biliyor musunuz? Yangında iki hortumu getirdiler. İki hortumun çapı uymuyor. Onu düşünmemiş. Ona bakmamış. Öyle bir vizyonu yok. Ve sıfırdan başladık. Bütün bu yapı taşlarını bir araya koyduğunuz zaman bu kamusal alandaki sıkıntıları... Mesela AFAD’ın şu an inanılmaz bütçesi var. Yani ama efektif mi çalışıyor, efektif çalışmıyor. Niye? Şimdi ben gidip AFAD’ı eleştirecek olsam, vay sen işte deyip gerisini biliyorsunuz. Yani sivil toplumun bu konuda daha müdahil olabilmesinin dışında ben bir yol görmüyorum.

Kamunun buradaki eksikliğini, gediğini düzeltebilmek açısından. Yani onu nasıl yapar? Oradaki problem ne? Oradaki problem de işte bilemiyorum, biraz daha genel bir problem var belki. İnsanlardaki biraz depresif durum, biraz bitmişlik hali, buranın canlandırılması lazım. Herhalde Türkiye böyle bir ciddi afet sonrası sivil dayanışmayı gösterebilen ülkeler arasında belki böyle bir listemiz, fihristimiz yok ama belki ilk üçe falan girer. Yani korkunç bir yardım şey de var. Ya bana ne ya, şimdi Adıyaman’da ne olduysa oldu ben işime bakarım demedi kimse. Ama öbür taraftan, niye bu hassasiyet daha önceden kurulamıyor? Ve niye kamu ile sivil toplum bir araya gelemiyor? Niye insanlar böyle bir önemli sorun karşısında buna kafa yormuyor? Ya daha genel

anlamda, bunların ötesinde ve üstünde, bunu niye hayatımızın bir parçası haline getiremiyoruz? Ve bunu sadece deprem olarak değil, daha geniş olarak koymaya çalışıyorum. Yani niye bu konuda hassas değiliz? Ya kalp krizi geçirinceye kadar bununla hiç ilgilenmiyoruz.

Hani belki çok kaymak tabaka, daha eğitilmiş tabaka ve parası olan tabaka ilgileniyor ama gerisi ilgilenmiyor. Kalp krizi geçirdikten sonra ulan ölüyorum ben deyip enerjimizi veriyoruz. Varımızı yoğumuzu varsa işte satıp bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Niye o ana kadar düşünmüyoruz? İşte ama tabi bu dediğim gibi bunun da gerisinde ne kadar bunun eğitimi veriliyor ne kadar farkındalığı yaratılıyor ne kadar burada bilinç geliştiriliyor. Yani Japonlarla bizim dediğimizi içtiğimiz farklı belki de yani farklı DNA'lardan da geliyoruz eyvallah ama olayın çok ciddi bir kültürel boyutu var ve çok ciddi bir yönetici sistem boyutu var. Bunlar böyle çok büyük kaynaklarda isteyen şeyler değil yani. Siz küçük çocuklara işte kreşten başlayarak bu konuda biraz eğitim vermeniz çok mu zor değil? Bunun şeyleri var mı? Var. Niye mahalleler üzerinden muhtarlık? Güzel, muhtarları toplayıp konuşuyoruz, o da güzel. Yani niye mesela muhtarlar üzerinden afet konusunda bir hazırlık var mı?

Bu sırf dediğim gibi depremle de ilgili değil. Yani bir sel konusunda da hazırlığımız yok, orman yangını konusunda da bir hazırlığımız yok düzgün bir şekilde. Yani yangın başlayıp yayıldıktan sonra müdahale çok zor. Niye anında müdahale etme imkanları varken, mesela orası 1-2 arazözle yapılmıyor. Ve niye bunu talep etmiyoruz? Vele ki kamu bunu düşünemiyor. Biz niye talep etmiyoruz? Ben biraz böyle bakıyorum. Türkiye'de her konu iyi, bu afetler konusu felaket demeyeceğim. Birçok konuda karnemiz çok kötü. Ama öbür taraftan da çok yüksek bir potansiyelimiz var. İlgili bir kesim var, enerjisi olan bir kesim var, bir şey yapmak isteyen bir kesim var. Ama bir şekilde burası toparlanıp, kamu ile bir araya gelip ortak çalışmayı yaratamıyoruz. Bunu yapamadığımız takdirde de bunlar devam edecek. Yani sonunda burada belediyeler de suçlu, merkezi hükümet de suçlu. Daha ayrıntılara girdiğiniz takdirde belki A hükümetini B hükümetini eleştirmek mümkün.

Yalova esnasında da, hatırlıyorsunuz Ecevit'i başbakan, inanılmaz geç müdahale geldi. İkinci gün Çanakkale'den 10 bine yakın asker geldi. Bir baktık, hepsinin üzerinde kışlık elbise, hepsinin üzerinde G3, hepsinin üzerinde 6 tane şarjör. Hayrola ya siz dedik, savaşa mı gidiyorsunuz. Hocam dedi, biz sevk emri aldık. Kışlık elbise niye öyle? Sarıkamış şey herhalde sendromu. Biz bir yere sevk ederken, peki eldivenleriniz nerede? Eldivenler yok dediler. Daha sonra tabii taş taşıyan bizim askerlerin elleri parçalandı. Şimdi biz bir de onlarla ilgilenmek durumunda kaldık. Şimdi mesela niye bunun hazırlığı yok? Daha sonra askeriye bir acil müdahale taburu kurdu falan filan. Ama çok tabii geç yapılmış işler. Mesela o tabur Adıyaman'da yoktu biliyorsunuz. Çünkü AFAD var diye götürülmedi. Yani bu tür problemler, herhalde kamu biri ölsün orada diye düşünmüyor, kurtarmaya çalışıyor ama onu yapamıyor. Niye? Çünkü onun hazırlığını yapmamış durumda, onun protokolünü yapmamış durumda.

Böyle bir durum olduğunda, sana ne diyeyim, Yalova depremi olduğunda benim ilk yaptığım iş, yabancı dil bilen bizim üniversiteden çocukları aldım, dedim yanınıza su, ekmek, yiyecek, her bir şeyi alın, sırt çantası, Atatürk Havaalanı'na götürdük. Biri geliyor, yanında tercüman yok. Tercüman nerede? Yok. İşte onları verdik, onlar götürdüler. Ve orada neler yaşadık. Ekip gelmiş, köpekler bilmem ne, vizen yok. Sokmadılar, saatlerce orada. Ben sorumluluk almam diyor. Ya insan ölüyor. Çünkü öyle bir protokol yok. Yani deprem olduğunda, dışarıdan müdahale ekibi geldiğinde, yani Yalova depremindeki yaşananları anlatıyorum. Yani şimdi burada işte kamunun biraz daha canlı olması lazım, biraz daha efektif olması lazım, niye olamıyorsunuz cevabını da ben dönüp dolaşıp biraz yönetim meselesinde görüyorum. Tabii bunun bir ekonomik politikası yok değil, var. Öyle bitireyim isterseniz. Yani nedir, o da bu konuda ne kadar kaynak aktırılıyor ve

aktarılan kaynakları ne kadar biz denetleyebiliyoruz ne kadar verilen para iyi yere gidiyor, ona bakabiliyoruz.

Şimdi bunları sağlamadığınız takdirde maalesef kamunun ya da yerel yönetim olsun ya da işte merkezi hükümet olsun bu konularda yeterli iş yapıp yapmadığını kontrol edecek mekanizmalarımız olmuyor. Bir de tabii gelir dağılımı biliyorsunuz. Zaten Türkiye'nin çok kötü, son dört yılda iyice de bozuldu. Yani şimdi açıkçası ancak karnını doyurabilen bir aileye gidip, bu bina acaba depreme dayanıklı mı dersiniz dayak yersiniz herhalde. Bu işe bakarken gelir dağılımı konusuna da önem vermemiz gerekiyor. Biraz bunları ortak akılla düşünmemiz, taşınmamız, ortak akılla bu işlere müdahale etmemiz gerekiyor. Bunu da sırf deprem olarak değil, daha genel olarak bütün hayatımızı ilgilendiren konularda bu ortak akılı kullanmamız, daha saydam yapıları talep etmemiz gerekiyor. Bunlar olmayınca tabii sıkıntılar biraz önceki videoda da gördüğümüz gibi çok derin oluyor, değil mi? Böyle biraz sohbet şeklinde yaptık tabii bu işi.

Prof. Dr. Betül Yalçın

Evet, çok güzel oldu sohbet şeklinde katılan katkısı. Bu toplantının tartışması şimdi.

SORU-CEVAP

Dr. Müjgan Oral

Şimdi, Fikret Bey'e bu olayın ekonomisi konusunda sormak istiyorum. Yani bir depreme hazırlıkta İstanbul'un yeniden onarımı için ne kadar ekonomi gerekiyor? Deprem olayı olduktan sonraki ülkemize İstanbul depreminin maliyetini, deprem olayı bittikten sonra bir de felaket kapitalizmi denilen bir şey var. Biliyorsunuz onu yakın depremde de gördüğünüz ve dünyanın birçok depremlerinden sonra da felaketi kâr hanesine yazanlar var. Bunlar hakkında fikirlerinizi almak istiyorum. Bu mahalle ile ilgili mahalle afet gönüllüleri var ve onlar çok iyi çalışıyorlar. Belki onların hepsine bizim gönüllü doktorlarımızın da girip o mahalledeki doktorların onlarla entegre olmaları gerekiyor. Bir de belki sizin dediğiniz gibi bu ii vatandaşların farkındalığını arttırmak için dönem dönem kamu spotları yaparak biraz daha ayakta ve canlı tutmak gerekiyor. Ben bu olayın ekonomisini sizden rica edeceğim.

İnşaat Mühendisi Filiz Gökçe

Fikret Hocam değeri bilgileriniz ve sunumunuz için çok teşekkür ediyorum. Sunumunuzu dikkatle dinledim, notlar da aldım. Burada kamu gücü yerine bireysel farkındalığın artmasına, bireysel yapabileceklerimize haklı olarak çok güzel değindiniz. Fakat insanlığın şöyle bir sıkıntısı var. Bizler yetiiyoruz. Ekmek kaygısının içine giriyoruz. Bu sadece bizim ülkemiz için değil, insanlık için gerekli bir şey. Daha sonra kariyer planlaması, iimizi daha iyi yapma planlaması, bu böyle geçip gidiyor ve aynı anda iki yerde, üç yerde bulunamayabiliyoruz. Geri geliyor evde, çocuğumuz çocuğumuzdan bile haberimiz olmayabiliyor. İnsanlık bundan nasıl kurtulacak? Hiçbir şeyin farkında olamıyoruz. Bu bir insanlık için handikap. Ve ben şöyle bir fikir gelitirdim. Bunu uygulayan ülkelerde var. Acaba insanlık bir gün paralı olarak aldığı ücret ne kadar alıyorsa paralı olarak bir sosyal dernekte falan mı alısa bu insanlık? Bir gün, sadece bir gün ya da yarım gün.

Yani yarım gün gidip çöp m toplanacak? Ya da yarım gün ne bileyim çevreye bir hizmet mi etsek? Bu belki insanlığın kurtuluşu olabilir mi hocam? Sevgiler, saygılar, sağ olun.

Dr. Hasan Oğın

Bir sürece girdiğiniz zaman, bir karar aldığınız zaman o yaptığınız için tabii ki bir rant kısmı, yani ekonomik gelir getirisi olabilir. Bir de tabii ki bu yaptığınız ie bağı tehlike ve riskler vardır. Bir işveren fabrikasını yaptırırken oradaki tehlike ve riskleri de bir şekilde değeriendirir. Kendisine ne kadar yansıyacağını ya da iisine ne kadar yansıyacağını bir şekilde hesap ederek için içerisine girer. Kendi binasını yaparken onu iyi yapar.

Ama toplumsal kararlar verilirken, karar vericiler, İçin rant kısmını kendileri için çok iyi planlayarak, ayarlayarak yapıyorlar. Fakat risk, zarar kısmı geldiğı zaman da onları burada görmek mümkün olmuyor. Biz bunu depremlerde de yaadık. Bir sürü müteahhit sağıam evlerde oturdukları için çok fazla zarar görmedi. Ama onların yaptığı yerlerde oturan insanlar yaşamlarını kaybettiler, zarara uğradılar.

Bu esasında baştan da dediğimiz gibi, kamunun sorumluluğunda olan bir şey. Bazı zamanlarda bu tür felaketlerde kamu sorumluluğunun bedelini ödüyor ama bazen de bu işten çok karlı çıkıyor. Burada da toplumun değer yargılarını çok iyi değerlendirmek gerekir. Bu konuda ne gibi bir düşününceniz olabilir?

Prof. Dr. Betül Yalçiner

Yekten şunu sorayım. Marmara depreminin muhtemel rantı satın alınmış mıdır? Ve aslında bizim kamu dediğimiz kişilerin seçkinleri yöneticileri söz söyleyicileri bu rantı zarar ziyan hesaplarını yapmış. Fedaya edilecekler fedaya edilmiş. Yeni kurulacak şehirlerin kimlerin tarafından kurulacağı belirlenmiş midir? Yani bu çağ insan merkezli, işte antroposen falan diyoruz ya, bu çağ bence insan merkezli derken hangi insan? Büyük insanlık değil herhalde. Bazı sınıflar, bazı artık şirket haline gelmiş devletler. Bu bağlamda soruyorum. Biz STK'lar olarak zaten elimizden geleni yapıyoruz. Zaten biz ümitsiz çabaların organizasyonlarıyız. Biz bunu yapacağız, yapıyoruz. Fakat kamu meselesine gelince ben onlar bilmediği için neden diye soracağımız bir şey var mı yani? Onu sormak istiyorum. Bu depremin rantı zaten satın alınmış. Senaryo belli. Senaryonun pointleri de efendim kaza-kader meselesine herkesin kafasını bir kere yatırmış olmak. Sonra hafıza-i beşer nisyan ile maluldür. Bunu biliyor, deneyimlemiş ve buna güveniyor olmak.

Sonra da işte inşaat rantı. Yani bana karşımızda o kadar da çaresiz, bir ne yapacağını bilmeyen, bizim aklımıza muhtaç, bizim iş birliğimize muhtaç bir kamu var mı? Genel ekonomi, politik açısından da onları bu kadar iyi niyetli ama yapamıyor gibi mi göreceğiz yoksa Onların senaryosu var, bizim senaryomuz yok mu?

Prof. Dr. Fikret Adaman

Evet. Bir keresinde herhalde bireyleri, sivil toplumu, kamuyu, şimdi tabii kamu derken de hem merkezi hükümet var hem yerel yönetimler var. Yani kimi kastediyoruz? Bunları böyle çok ayırmamak gerektiğinden ben hareket ediyorum. Ve burada biraz ben dikkat ederseniz hani herkesi de sorumlu ve farklı derecelerde de olsa herkesi de biraz sorumlu görüyorum. Yani zengin kesim zenginliğini devam ettirirken birilerinin fakir olduğunu bilmiyor mu? Biliyor tabii, sonunda pastayı paylaşıyor. Ben daha büyük pay alıyorsam, birileri daha küçük pay alıyor. Birileri daha küçük pay alıyorsa ki bu mesela ülkenin yüzde kırkı, ellisi, neyse, çok kötü koşullarda yaşıyor ve giderek de daha koşulları kötüleşiyor. Bunların afet konusunda, adım atmada çok daha zorlanacağını bilmiyor mu? Biliyor. Şimdi bir oradan başlayalım, zengin kesim çıkıp şunu mu diyor arkadaşlar bir dakika burada bir vergi reformu yapalım, gelir dağılımını biraz düzeltilim demiyor. Oradan bir başlayalım. Burada dolayısıyla olay sadece bir güç iktidarı var.

Merkezi hükümet ve onun senaryoları üzerinden de çalışmıyor. Şüphesiz çok önemli bir aktör. Ama başka bir sürü de önemli aktör var. O aktörlerle merkezi hükümetin ilişkisine de bakmak lazım. Bir de burada bir sürü iş yerel yönetimlerde bitiyor. Yerel yönetimlerde mi bu işin bir parçası? Bir kısmı olabilir belki ama bir kısmı da değil. Olmayanları niye düzeltemiyoruz? Şöyle bir şey var mı? X şehrine gidelim, hala her şey dört dört gidiyor bu konularda.

Genel bir yönetişimsel bir problemimiz var. Diyeceksiniz ki, ülkedeki insan hakları, demokrasi hakları, şunlar bunlar, insanların bir araya gelmesine çok engel vs. Tamamen katılıyorum. Dolayısıyla orada da bir çaba göstermek gerekiyor, mücadele göstermek gerekiyor. Rakamlar maalesef felaketin boyutuna göre 10.000 ev mi yıkılacak, 20.000 ev mi yıkılacak, 5.000 kayıp mı vereceğiz, 50.000 kayıp mı vereceğiz, deprem nereden vuracak? Sonsuz senaryo çıkartabilirsi-

niz. Bir senaryo, daha üzerinde uzlaşılabilir diyeyim bir senaryo, işte Marmara açıklarındaki bir depremin, mesela 7-7,5'luk bir depremin etkisini görebiliyoruz. Hani hangi, zaten artık şeyde de var, web sitelerinde de var, hangi mahalleler daha fazla etkilenecek? Çünkü biliyorsunuz, daha alüvyon topraklar amplifiye (artırıcı) ediyor depremi, işte sert kayalar onu emebiliyor. Çok kabaca, Ortaköy'ün üstü daha sağlam ama sahil kenarı daha yumuşak. Dolayısıyla aynı iki bina yukarıda sağlam dururken aşağıda yıkılabiliyor. Bir de zaten deprem aşağıdan yukarıya geleceği için oranın etkisi de daha fazla oluyor.

Bina stoklarını da kabaca biliyoruz. 7 şiddetinde bir depremde Ataköy'de kaç binanın yıkılacağı ya da ciddi hasar alacağını biliyoruz. Buralardan hareketle birtakım rakamlar çıkartmak mümkün. Bunlar da yapıldı şimdi burada bunları bir değerlendirmek lazım. 5000 kayıp verirse bunun ekonomik maliyeti var. 50.000 kayıp verirse 10 kat maliyeti var. İstanbul'da çok fazla endüstri yok, dolayısıyla endüstriyel bir maliyet söz konusu değil ama tabii hayat ne kadar duracak? Hayat ne kadar kendini tekrar canlandırıcaya kadar? İki ay mı geçecek, iki yıl mı geçecek? Şimdi bütün bunların senaryoları ışığı altında tabii ki yani yüz milyarlar dolayında bir olası rakamla karşı karşıyayız. Dolayısıyla çok büyük bir rakamdan bahsediyoruz. Ben kamu olsa derim ki arkadaşlar, burada hazırlık yapalım. İnsan boyutunu bir kenara bırakalım.

Bu işin maliyeti şu kadar lira desek ve bu Türkiye bütçesinin yarısı desek, dolayısıyla böyle bir darbeyi aldığımız zaman bizim kendimize gelmemiz şu kadar zaman alacak desek iktisatçı gözüyle, bu bile yeter. Bir senaryo ışığı altında bunları söyleyebiliriz. Mesela bu yapılmıyor. Yani bu tür işlerde böyle korkutmak iyi bir şey mi, o da ayrı bir tartışma konusu ama en azından bunların biraz ifade edilebiliyor olması lazım diye ben düşünüyorum. Valla Filiz Hanım ben biraz işi ve bu rant meselesini de içinde bulunduğumuz neo-liberalizmin biraz bizim üstümüzdeki etkileri gibi görüyorum. Yani tabii hiç yok değil ama daha sağlıklı yaşayayım, daha sağlam bir yerde yaşayayım vesaire gibi sonuçta iyi hal diyebileceğimiz bizim well-being İngilizcesi biliyorsunuz. Literatürde kullanılmaya başlandı. İyi halli olabilmek için. Kafa yoracağımıza arabamı yenileyim, evimi biraz daha büyüteyim, böyle çok gösteriş böyle tumturaklı tüketim dediğimiz, başkalarını şey etmek üzere Araba mı yeniledin?

Bak sen hala eski araba kullanıyorsun. Şimdi bunun üzerinden biz kafa yoruyoruz. Yani ne bileyim senin elinden gelmiyorsa bir marangozu çağır, ver beş yüz lira, bin lira, evindeki düşebilecek eşyalarını fiksle. Bir tane Yangın tüpü koy. Duman dedektörü, gaz dedektörü al. Değil mi? Bunlar beş bin liraya çıkacak. Bugün parasında beş bin liraya çıkacak. Bir tane deprem çantası hazırla. Bir apartmanına bak. Yani apartmanın nerelerinde mesela korozyon başlamış. Belki ufak bir müdahale çok şey kurtaracak. Bunun yerine hep böyle gösteriş üzerinden giden bir hayatımız var. Yeni bir şey alayım, yeni bir bu tüketim çılgınlığının arkasında içinde yaşadığımız sistem ve özellikle de bu neo-liberal sistem, tamam yani ama öbür taraftan da buna bir alternatif oluşturabiliyor muyuz? Şimdi işte biraz geldiğimiz nokta orası yani buna da alternatifler oluşturabilecek bir vizyonumuzun olması lazım.

Şimdi tabii ki bu rant meselesi çok önemli ama bu rant meselesinin eğer sizin yine derdiniz ben buradan ne kazanayım ise onu da ben yine büyük ölçüde bu neoliberal yapıyla iç içe görüyorum, rant oluşur ve birileri o rantı alır. Bu rantın oluşmasını engellemek ve rantların bu şekilde birilerinin elinde toplanmasının önüne geçmenin yolu yine düzgün bir yönetim yapınız var mı yok mu? Saydam mı çalışıyorsunuz? Ne olup ne bittiğini takip edebiliyor musunuz? Gerektiğinde sivil toplum olarak müdahil olabiliyor musunuz, olamıyor musunuz? Ben biraz sıkıntıları orada görüyorum. Tabii ki bunun buradan faydalanacak, buradan nemalanacak her zaman için birileri oldu. Belki neoliberalizm çağında bunların sayısı arttı, bu fikir kamuya da bir şekilde yansıdı. Bütün bunları kabul etmiyor değilim. Ama öbür taraftan bu yönetimleri de seçen biziz.

Dolayısıyla da burada iyi yönetişime dayalı ama aynı zamanda da biraz neoliberalizmin alternatiflerini de düşünen, o kaygıyla da hareket eden bir vizyona ihtiyacımız var.

Bunun içinde de ben daha adil bir toplumsal yapı, adil bir ekonomik yapı olması gerektiğini bir ön koşu olarak koyuyorum. Yani sonunda evet bir vizyon problemimiz var, evet bir sivil toplumun yeterince müdahil olmaması söz konusu. Ben şeyi anlamıyorum, niye Mahalle Afet Teşkilatı, gayet güzel çalışan bir teşkilat, hepimiz onun üyesi değiliz, niye orada emek harcamıyoruz? Hakikaten anlamıyorum. Yani niye insanlar vakitlerinden ufak bir miktar, 16 saati bırakın, 4 saatlik ilk yardım eğitimi almak o kadar şeyi kurtarıırken size söylemem abes. Yani ciddi bir kanamayı durdurmayı bilmiyor 85 milyonun belki, 65 milyonun. Bu kadar basit bir konu. Niye mesela bu konuda daha dikkatli, hassas olamıyoruz? Bu konuda niye adım atamıyoruz?

Dr. Müjgan Oral

Fuarda akut ekibini sordum. Dedim ki, yanınızda doktor var mı ekibinizde? Hayır dediler. Orada genç bir arkadaş vardı. Dedim ki, bir yaralıyı gördünüz ve kanıyor. Oraya tampon yapabilir misiniz kanamayı durdurmak için? Hayır, biz ona yetkimiz yok dediler. Ve ben böyle şok vaziyeti oldum. Ondan sonra diğer ekiplere sordum, içlerinde doktor var mı yok mu diye. Bizim en büyük sorunumuz ne biliyor musunuz? Sizin de bahsettiğiniz gibi Türkiye’de herkes, her şey için, kavga için çalışan bir sürü ekip var. AFAD var, görüntüde sitesine girerseniz çok şey var. Muhteşem ama kâğıt üstünde. Bizler varız, bir sürü mahalle ekipleri var, hepsi var. Ama bir kalp olarak düşünürseniz hepsi ayrı bir odakta çalışıyor. Ve çalıştıkları zaman atriyal fibrilasyondan hasta kaybedilecek. Hepsinin bir ekip olup, hepsinin bu tip durumlarda bir arada olup her şeyi bir kenara bırakıp anlaşmaları gerekiyor.

İkincisi de bir yerden AFAD’dan direkt emir alana kadar, orada önemli olan 5 dakika önemli, bazı hastalarda 15 dakika önemli, yetki beklemek ne demek ben onu anlayamadım.

Prof. Dr. Fikret Adaman

Valla tabi iki şey söylediniz, bir tanesi tamamen katıldığım. Bir husus, böyle koordinasyonu sağlayamıyoruz. Bu da benim anlamakta zorlandığım bir husus. Ama yani kafa yormamız lazım diye bu koordinasyonu sağlayamıyoruz. Hem sivil toplum kendi arasında sağlayamıyor, hem sivil toplum kamu bunu sağlayamıyor. İkincisi daha teknik bir konu. Mesela benim yetkim yok müdahale etmeye. Mesela uçakta bir olay oldu. Bayıldı. Doktor var mı diye anons ettiler. Kimse çıkmadı. Ben dedim ki benim yetkim yok müdahale etmeye ama paramedik eğitimi aldım falan. Yok dediler falan. Sonra gittiler, geldiler dediler ki böyle böyle oluyor ne yapalım. Dedim şunu şunu yapalım. Tekrar gittiler, tekrar geldiler. Yurt dışında bir arkadaşım kalp krizi geçiren birine masaj yaptı. Tabii ki zaten ambulans 3 dakika içinde geldiler, aldılar, götürdüler. Sonra çocuğun pasaportuna el koydu polis. Sen yurt dışına çıkamazsın, ölürse sensin sorumlusu diye. Ha tamam herhalde bir şey çıkmayacaktı da. Şimdi burada da böyle bir durum var.

Yani bizler doktor değiliz, dolayısıyla müdahale ettiğimiz takdirde bunun hukuki sorumluluğu bizim üzerimizde oluyor. Dolayısıyla orada bir hukuki boşluk var. Ben müdahale eder miyim? Ederim. Sorumluluk alırım, risk alırım. Ama herkes almak istemeyebilir. Ama ne yapmak lazım onu da bilmiyorum. Açıkçası. Bana son olarak şeye girelim. Bu risk meselesi. Niye birileri riski alıyor almıyor meselesi. Burada biraz bana şey geliyor. Hani kamu dese ki kardeşim ben denetleyeceğim. Ve şuraya şuraya bina yapamazsın. Buraya buraya bina yapacaksın şu teknik özelliklerle-

rin olması lazım. Bunun denetimini yapacaksın. Ve bunun denetimini de düzgün bir şekilde yap-san... Ama şunu biliyoruz, düzgün bir şekilde yapamıyor. Düzgün bir şekilde yapması için sivil toplumla bir araya gelmesi lazım. O zaman dediğiniz husus ortaya çıkmayacak zaten. Dediğiniz rantlar zaten oluşmayacak. Ama bunun bir kısmında da bizler de o rantın içinde yer alıyoruz. Ve bu biraz A partisi B partisinden bağımsız geliyor yerel yönetimlere baktığınız zaman.

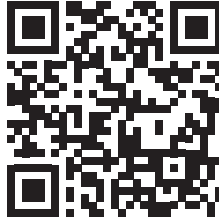
Ve o izinler alınırken ben yerel yönetimlerle de çalıştım. Diğer her konuda birbirine girip kafa göz dağıtan farklı parti mensubu arkadaşlar belediye meclisinde orada herkes aynı anda elini kaldırıyor. Şimdi biraz bunlara da bakmak lazım. Yani burada daha toplumsal bir sürece de girmek lazım. Tabii ki bu işin bir ekonomi politiği var. Tabii ki oradan birileri daha fazla rant alıyor. Tabii ki o rantı alanlarla mesela belediye yönetimi arasında tatlı ilişkiler vardır, eminim. Ama bunların hepsi, yani sistem dışına çıkmak, sistem dışı birtakım işler yapmak, bunun ekonomi politiği kadar bence bunun sosyolojisi ve politikası daha önemli. Ya maalesef biraz hepimiz bir yerde tanıdık var mı diye. Şununla bitireyim mi izninizle? Ben Manchester'a gittim, bir spor kazası geçirdim. Benim çok felaket, işte MR çekilecek vesaire. Zar zor yürüyorum falan. İşte doktora, ertesi güne hastanede randevum var. Doktor hocama dedim ki, ya senin hastanede tanıdığın var mı? Dedim.

E var dedi. Bir arasana dedim ben geleceğim. Niye arayayım dedi. Şimdi biz bu kafayla gittik. Yani o hastanede bir tanıdık yoksa işin olur falan filan da ne zaman olur, nasıl olur, ne kadar zaman sürer. Hep böyle bir tanış üzerinden gitme. Bunu hepimiz yapıyoruz ama bu işte yamuk bir şey. Oradan da ufak tefek rantları alıyoruz değil mi? Yani hep büyük rant almıyoruz, küçük rantları her yerden alıyoruz. Yani şimdi ben Ekrem Başkan'ı arayayım, başkanım şurada bir sıkıntı var deyince, tamam hocam diyecek, halledecek. Ama o zaman ben buradaki Ekrem Başkan'a ulaşamayanların karşısında bir rant elde etmiş oluyorum. Çoğu zamanda o kadar bürokrasi var, vıdı vıdı var falan ki, kendiniz oradan bir yol buluyorsunuz. Diğerleri bulamıyor. Şimdi bu biraz her bir şeyde var. Belki geriye gittiğimiz zaman, sivil toplumun çok cılız kalmış olmasının sıkıntılarını hep birlikte yaşadığımız kanaatindeyim. Ankara'da, yerel yönetimlerde iktidar dediğiniz öyle, haklısınız.

Ne kadar bu iktidarı denetleyebiliyoruz? Bu iktidar ne kadar saygın olmaya zorlanıyor? Ne kadar hesap sorabiliyoruz? Ne kadar biz bu işin parçası olmaya istekliyiz, niyetliyiz? Sivil toplum olarak neredeyiz, nerede değiliz o yüzden sizlerin yaptığı çok çok önemli. Yani iki çok önemli kurum Türkiye'de çok boşluk dolduruyor ama doldurulamayan da çok boşluk var. Biraz umutsuz bir tablo çizdiğimin farkındayım ama boşluğu doldurduğumuz an ki kapasitemiz olduğunu düşünüyorum ben, bu sıkıntının önemli bir kısmının da üstesinden gelebileceğimizi düşünüyorum.

Kongrede yer alan tüm sunumları görmek için
QR Kodu telefonunuza okutun
ya da aşağıdaki linki ziyaret edin.

<https://deprem.istabip.org.tr/kongre-2/>

PANEL
AFETTE
KADIN ve ÇOCUK OLMAK

Oturum Başkanı
Uzm. Dr. Mihriban Özgür
İstanbul Tabip Odası Kadın Komisyonu

Depremde Kadın Sağlığı
Uzm. Dr. Mihriban Yıldırım
Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES) Hatay Şubesi

Depremde Emek Ve Demokrasi Güçlerinin
Kadın Dayanışması Pratiği, Dersler Ve Öneriler
Uzm. Psk. Nilgün Yeniocak Aşkar
Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası
(SES) Hatay Şubesi

Afet/Kriz Dönemlerinde Çocuklar
Ezgi Koman
Fikir ve Sanat Atölyesi Derneği (FİSA) Çocuk Hakları Merkezi

Dr. Mihriban Özgür

İstanbul Tabip Odası Kadın Komisyonu

Merhabalar. Biliyoruz ki afetler herkes için yıkıcı fakat toplumda bazı duyarlı hassas gruplar için kadınlar, çocuklar, engeller ve yaşlılar için daha da yıkıcı hale gelebiliyor. Özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin daha da derinleştiği daha da görünür olduğu durumlarda kadınların emekleri daha görünmez, barınma ve sağlık hijyen ihtiyaçları daha da karşılanamaz hale geliyor. Bugün bölgede çalışmış arkadaşlarımızdan Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası'ndan uzman doktor Mihriban Yıldırım bizlere depremde kadın sağlığını aktaracak. Sözü ona bırakıyorum.

Depremde Kadın Sağlığı

Uzm. Dr. Mihriban Yıldırım

Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES) Hatay Şubesi

Ben şu an Hatay'da psikiyatri uzmanı olarak çalışıyorum. Depremden sonra Türk Tabipleri Birliği ve Sağlık Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası'nın gönüllü çalışma ağı ile birlikte gitmiştim. Sonra da mecbur hizmet atamasıyla orada mecbur hizmet görevime devam ettim. Şu an mecbur hizmetim bitti. SES Hatay Şube'de yöneticiyim ama aynı zamanda Türk Tabipleri Birliği Kadın Hekimlik Kolu'nda da kadın sağlığıyla ilgili çalışmalar yürütüyorum. Şimdi depremde kadın sağlığı tahmin edersiniz ki böyle bir tıp birleştirilmiş sunum olarak devam etmeyecek. Özellikle deprem gibi toplumsal kriz anlarında sağlığın toplumsal belirleyenlerin önem kazandığını görmüş olduk. Sağlık tek başına bir hastaneye tıbbi hizmet almak için başvurmak değil, barınmanın, beslenmenin, hijyenin, altyapının mimarının, ulaşımın her şeyin sağlığı ne kadar sağlık açısından belirleyen olduğunu görmüş olduk. Kadın sağlığına da bu açıdan bakacak olursak biyolojik belirleyenlerden çok toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan belirleyenlerin daha ön planda olduğunu biliyoruz.

Kadın sağlığı toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden doğrudan etkilenir. Şiddet, yoksulluk, bakım emeği bunlardan temel başlıklardandır. Deprem gibi böyle toplumsal kriz anlarında açığa çıkan bu sağlık krizinin hem cinsel hem üreme sağlığı alanında hem de kadın olarak yaşadıkları toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan durum nedeniyle aslında bir kadın sağlığı krizi olarak yaşandığını gördük. Benim burada anlatacaklarım ne yazık ki bir veri olarak değil yani çalışması yapılmış veriler değil ama olgular bizim deneyimlerimiz ışığında aktaracağım şeyler. Buraya gelmeden de aynı zamanda bu zamana kadar meydana gelen depremler sonrası yapılan akademik araştırmalar, çalışmalarda bir literatür taraması ile de yaptım. Ve zaten şunu görmüş olduk, o çalışmaların gösterdiği şeyleri aslında biz orada deneyimledik. Bundan sonra aynı şeyleri deneyimlememek için, kadınların deprem sonrası daha az etkilenebilmesini sağlayabilmek için hem bu deneyimlerden hem bu çalışmalardan bazı dersler, sonuçlar çıkarmamız gerekiyor.

Özellikle Haiti ve Japonya depremleri sonrasında ve diğer bütün etki alanı büyük olan depremler sonrasında yapılan araştırmalarda üç önemli vurgu var kadın sağlığıyla ilgili. Haiti ve Japonya depremlerinin biliyorsunuz. Ekonomik olarak birbirinden çok farklı iki ülke ama toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında kadınların yaşadığı sorunların benzer olduğunu yani etkilenecek alanları farklı olabilir ama ekonomik boyutu ne olursa olsun toplumsal cinsiyet eşitsizliği varsa kadınlar yine benzer şekilde olumsuz etkilendiğini görülmüş. Üç önemli vurgu var bunlardan birincisi şu; Zaten mevcut olan eşitsizlikler kadınların depremde daha fazla etkilenebilmesine neden olmuş. Yani kadınların depremde daha fazla olumsuz etkilenebilmesinin sebebi zaten mevcut olan eşitsizlik. Bu birinci çıkan ders. İkincisi deprem eşitsizlik nedeniyle yaşanan bu sorunların daha da artmasına neden olmuş. Şiddet, bakım yükü, yoksulluk gibi sorunları daha da arttırmış. Ve üçüncüsü en önemlisi çıkarılacak olan dersler, tüm bu çalışmalardan, olgulardan, deneyimlerden çıkarılan ders; kadınların deprem sonrası böyle afetler sonrası zarar görebilirli-

ğinin azaltılması için deprem öncesi, deprem anı ve deprem sonrasında hazırlık. Birazdan anlatacağım.

Deprem öncesi, deprem anı ve deprem sonrasında hazırlık müdahale ve yeniden yapılanma, iyileşme sürecinde mutlaka etkin bir şekilde rol almaları, inisiyatif verilmeli ve söz hakları olmalı deniyor. Yani kadınların varlığının mutlaka tanınması gerekiyor. Deprem öncesi hazırlıklar aşamasında kadınların orada karar mekanizmalarında yer almasının çok önemli olduğu vurgulanmış.

Biz de aslında bütün bu deprem çalışmalarında Önce bir genel mevcut çalışmaların içerisinde yer alırken sonradan Çok kısa bir süre içerisinde tabii Özel bir kadın sağlığı çalışması yapmamız gerektiğini fark ederek burada özel inisiyatif aldık ve Buna dair kararları özellikle Türk Tabipleri Birliği Kadın Hekimlik Kolu, Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası'nın kadın sağlığıyla ilgili kolu bu konuda özel inisiyatif alıp çalışmalar yürüttü ve sonuçta kadın hareketinin yükselişle birlikte artık karma örgütlerde de kadınların daha inisiyatif aldığı, bağımsız kadın örgütlerinin kurulduğu, bu alanda kadın çalışmalarının arttığı bir dönemden sonra bu depremde özel olarak kadın örgütlerinin de inisiyatif aldığını ve onların yaptığı çalışmaların aynı zamanda bir kadın sağlığı çalışması olarak da değerlendirebileceğimizi söyleyebilirim. Bunlar önemli noktalar. Şimdi ben biraz kısaca Hatay deneyiminden bahsedeceğim. Çok uzatmayacağım burayı. Sonrasında akademik çalışmalarda ne öne çıkmış onları biraz vurgulayıp sunumumu bitirmeyi planlıyorum. Bu gördüğünüz bizim ilk etapta Sevgi Parkı'nda kurduğumuz kadın sağlık çadırı.

Bunu şöyle fark ederek kurduk. Tabi ilk anda Türk Tabipleri Birliği'nin Sağlık Koordinasyon Merkezi'nde en önemli ihtiyaç acil tıbbi müdahalelerin yapıldığı, basit tıbbi müdahalelerin yapıldığı revirler kurulmuş oldu. O revirlerde kadın sağlığıyla ilgili hijyen malzemeleri bir yerde duruyordu ve özel olarak oraya dair bir çalışma yapmamıştık. Ve onların çok fazla tüketilmediğini, talep olmadığını gördük. Sonrasında da ama saha gözlemlerimiz, kadınların durumuna dair gözlemlerimiz, buraya dair bizim başka bir şey, özel bir alan kurmamız lazım. Kadınların kendilerine gelip anlatabildikleri ihtiyaçlarını da getirebildikleri ayrı bir kadın sağlığı birim oluşturmamız lazım demiştik. Ve böyle bir kadın sağlık çadırı ve sonra bir konteyner ve daha sonrasında başka çalışmalar da yaptık. Kriz anlarında en çok dikkatimizi çeken şey acil müdahaleler oluyor sonuçta. Kadın sağlığı açısından da ilk acil müdahale gerektiren şey doğum yapacak kliniklerin ortadan kalkması. Bütün sağlık kurumlarının çöktüğünü düşünün ve kadınların doğum yapacağı hiçbir kurum yoktu.

Hatay'da gerçekten bir yıl boyunca kadın doğum poliklinikleri kurulduktan sonra bile doğum yapılacak uygun koşullar olmadığı için kadınlar sevk ediliyordu. Son trimesterindeki kadınlar neredeyse doğum yapacakları yerde kontrollerini olmak istedikleri için uzun mesafelerde yollar kat etmek zorunda kalıyorlardı. Hijyen ürünlerine erişim sorunu çok önemliydi. Pet gibi, iç çamaşırı gibi, temiz su, altyapı sorunu, duş yok, tuvalet yok, toplu yaşam alanlarında kurulan duşlar, tuvaletler kadınların kullanımına hiçbir şekilde uygun değildi. Hatta şöyle söyleyeyim, kadınlar birbirlerini gözetleyerek tuvaletlere gidiyorlardı. Tuvaletlerin kendisinin yanında tuvalet gidebilecekleri yollar da uygun değildi ve kendilerini güvende hissetmedikleri için de tuvalete gitmemek için de su içmemeyi tercih edip, bu nedenle de karşılaştığım menstrual sorunlar gibi ürogenital enfeksiyonlar en sık başvuru nedenleriydi. Hatta yapılan çalışmalar akut dönemdeki bu ürogenital enfeksiyonların ilerleyen dönemlerde pelvic inflammatör hastalıklara neden olduğunu göstermiş.

Şiddet çok önemli bir sorundu. Şiddetle ilgili zaten hani şu an Türkiye'de kadın yönelik şiddetle mücadele eden kadınların güvenli başvurabilecekleri kurumların sayısı çok az ya da oranın işleyişleri hiç uygun değil ama orada tamamen bu sistem çöktü. Baro'nun Kadın Hakları Komis-

yonu gerçekten çok özverili çalışan kadınlar sayesinde orada da ayakta kalabildi. Onlarla da bir şekilde iletişimi, kadın sağlık birimi çalışmaları hem kadın örgütleriyle hem Baro Kadın Hakları Komisyonu ile Baro ile bir şekilde temas halinde bu koordinasyonu da sağlamaya çalıştı. Kadınlar şiddete çok daha açık hale geldiler. Mekansal, fiziksel olarak şiddete açık hale geldiler. Hem de şiddete uğradıklarında başvurabilecekleri şeyler kalmadı. Şu an hala Hatay için söylüyorum. Kadın sığınma evi yok. Kadınlar şiddete uğradıklarında başvurabilecekleri ŞÖNİM şu an şeyde yani mesela sağlık açısından düşündüğümüzde hastaneler yapıldı. İki tane normalde bin yataklı bir eğitim araştırma hastanesinin yerine iki tane ayrı hastane yapıldı. Tabi yatak kapasitesi, poliklinik kapasitesi, hizmet kapasitesi çok daha düşük.

Sağlığı hastane üzerinden değerlendirdiğimiz için sosyal hizmetler açısından benzer bir ilişme söz konusu değil. ŞÖNİM hala bir konteyner yerleşkesinde hizmet veriyor. Kendisi bile şöyle mekânsal olarak bile şiddete çok açık bir alan. Yani şiddete uğrayan kadın oraya gittiğinde güvenlik sorunu ciddi. Ona şiddet gösteren kişi orada çok rahat bir şekilde hem orada çalışanları hem oradaki kadına çok rahat bir şekilde ulaşabilir. Bu kadar güvenliksiz bir şeyden söz ediyorum. 15 günlük geçici barınma için geçici bir şey var, barınma alanı var 15 gün sonra kadınlar ikilemde bırakılıyor ya işte çocuğunu bırakacak yanına alamadığı çocuğunu ya buradaki bütün her şeyini bırakıp il dışına gitmek zorunda kalacak. Ya da şiddet gördüğü kişinin yanına geri dönmek zorunda kalacak. Haliyle çözüm mekanizması çok güçlü olmadığı için kadınların çok büyük bir kısımda ya oralara başvurmuyor ya da şiddet gördüğü yere geri dönmek zorunda kalıyor.

Bakım yüklerinde ciddi artış oldu. Hem akut dönemde hızlıca toplu yaşam alanlarında bütün aile üyelerinin bir araya geldiği ve oradaki bütün aile üyelerinin bakımının engellisi, yaşlısı, çocuğu deprem travmasının atlatılmasıyla ilgili her şeyin kadınların çekip çevirdiğini, kendi travmalarından çok diğer aile ölü evinin travmalarıyla baş etmek zorunda kaldıklarını gördük. İşte iş kaybı, psikolojik sorunlar gibi hani bunlar bizim olgusal olarak gözlemlediğimiz şeylerdi. Biz TTB Koordinasyon Merkezi'nde hızlıca dediğim gibi bir sağlık bilimi kurduk. Kadın sağlık bilimi de ayrı bir çadır oluşturuldu önce, sonra bir konteynere geçtik. Oradaki sonuçta konteynerin gelmesi de bir zaman almıştı. İhtiyaçlarının sorunlarını rahatlıkla dile getirebilecekleri mahrem alan sağlanması için saha çalışmalarında mutlaka kadınlarla teması sağlamak için her ekipte mutlaka bir kadın olmasını sağladık.

Bu arada bu saha ekipleri her gün yaklaşık 4-5 tane saha ekibimiz Aslında daha çok koruyucu sağlık çalışmaları yapmak üzere sağlık hizmetinin ulaşmadığı mahallelere, köylere gidip orada basit tıbbi müdahaleler, muayeneler, hijyene yönelik çalışmalar, salgın hastalıklara yönelik çalışmalar gibi daha böyle koruyucu sağlığa yönelik çalışmalar yapıyorduk. Bu ekiplerin içerisinde mutlaka kadınlar yer alıyordu ve kadınlarla ayrı bir çalışmayı mutlaka yapıyorduk ve kadın örgütleriyle ve dediğim gibi baroyla bir temas halindeydik. Kadınların beklerken dinlenebileceği bir alan oluşturduk. Malzeme dağıtımı diye şimdi söylüyorum ama o malzeme dediğimiz şeyler aslında kadınların yaşamsal sağlık ihtiyaçları, hijyen malzemeleri, petler, iç çamaşırları. Bizim için orada bir tane don dağıtmak kadınların hastalanmaması için koruyucu bir sağlık hizmetiydi aynı zamanda. Kadınlarla temas kurmaya odaklandık. Yaşadığı ortam, hicran durumu, bulaşıcı, hastalık riski, özel durumu değerlendirildi. Cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile ilgili bilgilendirme yapıldı.

Sonuçta cinselliğin bitmediğini ama kadınların bununla ilgili ihtiyaçlarını dile getiremediklerini, kondom ihtiyaçlarını dile getiremediklerini ve bunun için de zaten sorumluluğu kadınlar alıyordu. Yani erkekler gidip bir kondom bulmak gibi bir dertleri olmadı. Ya da doğum kontrol hapı kullanan kadınlar bunlara erişemedi. Ya da işte güvenli olmayan hasarlı evlerde cinsellik yaşamak durumunda kaldıkları gibi bunları olgusal olarak değerlendirmiş olduk. Cinsellikle il-

gili açık ve rahat konuşabilecekleri bir ortamda koruma yöntemlerine erişimleri sağlandı. Burada HASUDER ile birlikte çalışmalar yürüttük. HASUDER özellikle üreme sağlığı ve cinsel sağlık alanında ciddi çalışmalar yapmış oldu. Kendilerini güvende hissedip hissetmediklerini sorup aslında şiddet üzerine konuşabildik. Uygun sağlıklı olduğunda vajinaya yönelik tedavilerini düzenledik. Zaten vajinaya yönelik ya da idrar yol enfeksiyonlarına yönelik en önemli tedavi temiz iç çamaşırına erişimlerini sağlamaktı. Her kadını tek içeri alıp konuşabilecekleri bir alan yarattık. Çünkü biliyorsunuz yani o yardımların dağıtılması da gerçekten böyle insan onuruna yakışır bir şekilde olmayan böyle bir curcunanın yaşandığı.

Biz onu olabildiğince kadınların kadın sağlık birimine gelmeden ayrı bir alan, o bekleme alanı gibi kadınlarla tekrar temas kurduğumuz, hepsinin özel ihtiyaçlarının dinleneceğiyle ilgili önden bilgi verildiği bir şey oluşturmaya çalıştık. Bir süre sonra şuna dönüyor tabii, bununla ilgili önlemler de almak lazım. Sonuçta orada siz bir şey de veriyorsunuz kadınlara. İç çamaşırı veriyorsunuz, hijyen malzemesi veriyorsunuz. Çocuklarının bakımıyla ilgili gerekli malzemeleri de veriyorsunuz. Bir şey dağıtılıyor diye geline bir yer haline gelme riski de olmuştu ve bu orada çalışan arkadaşlarımız da tükenme noktasına gelmişti. O yüzden buna yönelik bu önlemleri de aldık. Başka bir sosyalleşebilecekleri alan oluşturma, buranın biraz daha kadınlarla birebir temas edilecek bir yer haline gelme. Sonrasında kadınlar burada kadın sağlığıyla ilgili, kadınları dinledikleri bir yer var, bizimle ilgilenilen bir yer var diye birbirlerine anlattıkları bir mekân haline gelmeye başladı. Portakal rengi konteyner dedi kadınlar bizim konteynerimize. Dediğim gibi ayrıca saha çalışmaları düzenlendi. Bilgilendirici broşürler hazırladık.

Özellikle hijyene yönelik bunlarla ilgili toplantılar yapıldı. Saha çalışmalarında ayrıca biz kadın sağlığıyla ilgili kadın örgütlerle temas halinde olduğumuz için onların bizi çağırdıkları, kadınların bir araya geldikleri daha çok açık alanlarda kadın sağlığıyla ilgili bilgilendirme toplantıları. Çünkü bu bilgilendirme ihtiyacı bile ya da kadınların kendilerini ifade edecekleri alanları oluşturmak bile çok önemliydi. Çünkü kadınların böyle bir şeyi neredeyse hiç kalmamıştı, bir alanı kalmamıştı. Bunlar kısaca bizim yaptığımız çalışmaları. Yukarıda gördüğünüz fotoğraflarda aslında bizim orada yaptığımız çalışmaların bir kısmına dair görseller.

Bizim olgu olarak gördüğümüz şeyler çalışmalarda nasıl yapılmış, nasıl karşımıza çıkmış? Bu menstruel sağlık, öğrenme sağlığı ve cinsel sağlık alanında depremler sonrası yapılan çalışmalar, kadınların şunu göstermiş, kadınlar ilk barınma, beslenme, temel yaşamsal ihtiyaçlardan sonra en çok ihtiyaç duydukları menstrual hijyenin sağlanmasıyla ilgili ihtiyaçlar öne çıkmış kadınlar açısından.

Bu da biliyorsunuz ki yani menstrual hijyen dediğimiz şey, istenilen sıklıkla mahremiyet içerisinde temizlik için su, sabun ve pamuklu iç çamaşırı, hijyenik pet sağlanması ve bu atıkların yok edilmesi için uygun tesislerin olması şekli. Bunların hiçbiri yok. İç çamaşırı yok, pet yok, temiz su yok, sabun yok, hijyen malzemesi yok, tuvalete gidemiyorsunuz, tuvaletleri diğerleri gibi kullanamıyorsunuz ve bu ciddi bir kriz. Kadınların hani çok basit gibi görünen bir sorun ama artık böyle hatta özellikle genç kadınlarda gördüğüm şey suydü bunu dile getirmekten de utanmışları. Yani vajinit olduğunda, idrar yolu enfeksiyon olduğunda bununla ilgili şikayetlerini dile getirmekten utandıkları. O nedenle yani bununla ilgili hızlıca önlemlerin alınması, tuvaletlerle ilgili, duş alanlarıyla ilgili hatta Japonya'nın deprem önlem yani deprem hazırlık stratejilerinin içerisinde şöyle bir şey konulmuş. Kadınların deprem sonrasında çamaşırlarını yıkayabilecekleri işte çamaşır makineleri kurulduktan sonra onların kurutulabileceği ayrı alanlar oluşturma.

Çünkü görülmüş ki kadınlar iç çamaşırlarını yıkayıp kurutamadıklarına yıkasalar bile mahrem alanı olmadığı için kurutamadıklarında bunları atmak zorunda kalmışlar. Ve attıkları çamaşır nedeniyle de ihtiyaç artmış ve bu da başka sorunlara neden olmuş. Bunların bile tek tek

düşünülmesi gerekiyor. Dediğim gibi sistit, vajinit, adet düzensizlikleri zaten en sık şikayetler arasındaydı. Çalışmalarda bunları göstermiş oldu. Ürogenital enfeksiyon var ve ilerleyen dönemlerde bunların daha kronik hale gelmesi, iki kat artış olduğu bildirilmiş. Gebelik, doğum, doğum sonrası dönemle ilgili zaten gebelerin stres düzeninin artışıyla birlikte erken doğum düşük, Doğanında ve doğum sonrası komplikasyonların artması uygunsuz koşullarda yapılan doğumlar nedeniyle sonrasındaki çocuklarda büyüme gelişme gerilene kadar zihinsel gelişimlerinde okul başarılarına düşük oldu bildirilmiş. Düşük erken doğum ve ölü doğumlarda artış bildirilmiş uygun olmayan yani deprem sonrası yapılan doğumlarda. Dediğim gibi yine gebelik kontrollerini yaptırabilmek için çok uzun mesafeler kat etmek zorunda olan kadınlarda özellikle son trimesterde ciddi sorunlar yaşanmış.

Bu arada emzirme süreci ile ilgili Hatay'da bir mama bombardımanı yani artık bizim için bu mamalarda ne yapacağız dediğimiz bir noktaya gelmiş oldu. Sonuçta anne sütünün çok önemli olduğunu biliyoruz. Ama anne sütü stres döneminde sonuçta azalabiliyor. Ama yeterli destek sağlandığında uygun koşulları oluşturulduğunda yeniden anne sütünün gelebileceğini bununla ilgili bir sakinleştirmek bile bilgi vermek bile kadınlar için çok önemli olabiliyor. Çünkü hani sütü azaldığında çocuğu besleyemeyeceği durumda hemen mama hazırlaması gerekiyordu. Çünkü o mamanın hazırlanması için temiz suya da ihtiyaç var uygun koşullara da ihtiyaç var. Bebek bakımıyla ilgili olan konularda da ciddi sorunlar yaşanabiliyor. 6 Şubat depremlerinden sonra yapılan bir çalışmada da yine cinsel sağlıkla ilgili kısmı hızlıca geçmiş oldum.

Doğum kontrol yöntemlerine erişim zaten Türkiye'de ciddi bir sorun. Deprem sonrası neredeyse yok, denecek kadar azaldı. Bunun bir yansıması da bunun sonra bir şeye dönüşmesi. Doğum kontrol yönteminin bırakılması alışkanlığına da dönüşmesi gibi bir risk söz konusu.

6 Şubat depremleri sonrası yapılan çalışmalarda da bu geçici barınma merkezlerinde daha çok kadın sağlığıyla ilgili doğum ve üreme sağlığına odaklanıldığı ama kontroseptif yöntemlerin sunumu ve diğer cinsel sağlıkla ilgili alanlarda yani kamusal anlayıştan bahsediyorum. Eksik kaldığı yönde bir çalışma var. Afet sonrası süreçlerde yine kadınların taciz, tecavüz, sözlü fiziksel şiddete maruz kaldığı yapılan çalışmalar da gösterilmiş. Bunlar da bizim yine olgusal olarak sık karşılaştığımız şeylerden biriydi. Kız çocuklarında erken evlendirilme, eğitimin bırakılması, para karşılığında evlendirme çünkü çok ciddi iş kaybının da olduğu gelir kaybının da olduğu insanların çaresiz halde olduğu bir durumda evdeki kız çocuğu para karşılığında evlendirildiği durumlarda söz konusu olabiliyor. Bu zamana kadar yapılan çalışmalarda bunlar bütün depremlerden sonra gözlemlenen olgular olmuş. Aile içi istismar olgularının arttığı bildirilmiş. Yani bizim deneyimlediğimiz, örneğin işte amcası tarafından istismara uğrayan çocuk, o büyük aile bir araya geldiğinde istismarcı amcayla aynı çadırda kalmak zorunda kaldı.

Ya da işte yani böyle o denetimsizlikle birlikte kadınlara ve kız çocuklarına yönelik istismar ve şiddet vakalarında ya zaten hani bir şey olmayacak zaten hani bunu şimdi kadın ya da polise gittiğinde ya insanların derdinde sen şimdi bunu mu şikâyet ediyorsun bununla mı ilgileniyorsun diye geri çevrildiği bir ortamda haliyle bunu yapanlar açısından da gün doğmuş oldu. Biz yani farklı yöntemler geliştirmek zorunda kaldık. Atıyorum bunun bildirildiği çadır varsa onun önünde daha çok geçmek gibi, orada daha çok gözükmek gibi, oradaki kadınla çocukla daha çok temas kurmak gibi ya da işte benim hastalarımın şu an en çok bana söylenen şeyler kadınların sinirlilik, tahammülsüzlük, uykusuzluk, deprem sonrası travmalarıyla ilgili, yas süreçleriyle ilgili ve şiddet gördükleri ile ilgili yönlendirebileceğimiz bir mekanizma hala çok sağlam bir şekilde kurulmuş değil. ŞÖNİM'e yönlendirdiğimizde oradan belli kriterler nedeniyle dışında kalıyor. Baro'nun Kadın Hakları Merkezi'ne yönlendiriyorum aynı zamanda kadınları. Ya da başka şekilde başka yöntemler bulmaya çalışıyoruz.

Bu arada önemli noktalardan bir tanesi, bence en çok göz ardı edilen depremzede kadınların yaşadığı şiddet, istismar, tacizin yanında bölgeye yardım için gelen hem kuruluşların içerisindeki kadınların yaşadığı şiddet olayları, yine bunlarla ilgili deneyimlerimiz de oldu. Yani çok uluslararası, çok güvenilir olan bir yardım kuruluşundaki bir kadın arkadaşımızın başvurabileceği başka hiçbir yer olmadığı için bize başvurdu. Orada iş yapmak çok zor biliyorsunuz, valilik izni almak, kurumların herhangi bir şey yardım dağıtımıyla ilgili bir işini gördürebilmesi için devletle bir ilişkisinin olması lazım. Bu şiddet gösteren tacizci, hatta tecavüzcü adam Devletle, AFAD'la, valilikle ilişkileri çok iyi olduğu için bu kurum bu kişiyi bir şekilde korumaya devam etti ve Hani bu mesela oradaki kadın arkadaşın yaşadığı sadece bir örnekti. Yine aynı şekilde devlet kurumlarında da yani böyle üst düzey yöneticilerden daha yerel yöneticilere kadar benzer şeylere tanık olduğumuzu bildirmek isterim.

Yani bunlar böyle ne yazık kişinin anlamı olmadığı için ifade edemediğimiz şeyler olabilir ama bunlar yine olabilir. Yani biz sadece dikkatimizi depremzede kadınlara ya da o bölgede yaşayan kadınların bir sorun yaşayacağı değil gelen kadınların hem kurumlarda çalışan hem devlet kurumlarında çalışan kadınların da belki bir ağ kurulması gerekebilir yani kadınların bunları rahatlıkla ifade edebilmesi için. Kısacası kültürel farklılıkların da olduğu, kadınların şikayetlerini dile getirebilmesi için özellikle deprem sonrası yardım alacakları yerlerde mutlaka dertlerini anlatabilecekleri bir kadın personelinin ya da kadın gönüllünün olmasının önemli olduğu vurgulanmış. Yani ders niteliğinde olan yaklaşım, artan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riskinden kaçınmak için toplumsal cinsiyet stratejilerini benimseme gibi bir yükümlülük olması gerektiği, kadınların karar alma süreçlerinde yer almaları, afet yönetiminin her aşamasında mutlaka temsil edilmeleri gerektiği, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetsin.

Ya da toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle ilgili bilgilerin mutlaka oraya gidecek olan kişilerde de olması lazım. Biz çünkü deprem bölgesine giderken hep ilk ihtiyaç duyduğumuz şöyle bir şeydi, acil yardımla ilgili eğitimimiz olmalı. Psikolojik ilk yardımla ilgili mutlaka gittiğimiz zaman hem kendimiz açısından hem oraya giden gönüller açısından böyle bir bilgileri olmalı. Ama aynı zamanda toplumsal cinsiyetle ilgili de yaklaşıma dair de mutlaka bilgileri olmalı. Bunu mutlaka eklememiz gerekir diye bitireyim. Teşekkür ederim dinlediğiniz için.

Dr. Mıhrıban Yıldırım

Şimdi de Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası Hatay Şubesi'nden Psikolog Kübra Çökmez sunumunu yapacak. Sözü sana bırakıyorum.

Depremde Emek ve Demokrasi Güçlerinin Kadın Dayanışması Pratiği, Dersler ve Öneriler

Uzm. Psk. Nilgün Yeniocak Aşkar

Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES) Hatay Şubesi

Herkese merhaba, hepiniz hoş geldiniz. 10 senedir Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda kadın ve çocuk çalışmaları yapıyorum. Özellikle çocuk ergen terapistliği yapıyorum. Aynı zamanda Bilgi Üniversitesi Travma Afet Ruh Sağlığı Çalışmaları Uygulamaları Yüksek Lisans Programı'ndayım. Ben İstanbul'da doğdum, büyüdüm. Hatay'a ilk defa depremden sonra gittim. Hatta şöyle depremden sonra ilk defa o bölgeye gittim diyebilirim. Deprem sonrasında ilk uğradığım yer Adıyaman'dı. Daha sonra Hatay'a geçme durumum oldu. Kısa kısa gidip gelerek daha sonra tamamen tayinimi isteyerek gittim. Çünkü durum gerçekten çok içler acısı ve bir buçuk sene sonrasında hala diyebilirim ki nitelikli bir yardım, nitelikli bir destek, yerel kapasitenin güçlendirilmesine dair herhangi bir girişim yok. Yani bunu çok açık, yüreklilikle söyleyebilirim. Var mı acaba şurada diye itilafa düştüğüm bir yerde yok. Aslında sorunlar temel ve aynı olduğu için Mihriban'la da sahada hep omuz omuza çalıştık. Aynı şeyleri tekrarlamak istemeyeceğim. Mihriban çok güzel anlattı.

Ben biraz daha psikolojik açıdan yaklaşmak isteyeceğim. Öncelikle... Doktorların ve hemşirelerin daha örgütlü bir yapısı olduğu için bu tip afetlerde sahaya daha çok gönüllü gönderebiliyorlar. Bizim açımızdan bu büyük şanssızlıktı, çok az psikolog vardı. Ve bu kadar büyük bir travmatik sahaya ruh sağlığı çalışanı olmadan yaklaşmak biraz tehlikeliydi açıkçası. O durumda Türkiye Psikiyatri Derneği'ne gerçekten buradan çok teşekkür etmek isterim. Çok büyük destek oldular, sürekli gönüllü doktorlar gönderdiler sahaya. Benim ilk gözlemlediğim şey afet sahasında belki bundan sonraki travmatik sahalar içinde düşünebiliriz bunu. Akut müdahalelerde daha travma odaklı yaklaşmak. Çünkü İstanbul'da ya da Ankara'da ya da diğer küçük afetlerin yaşandığı bölgelerde bizler ilk akut müdahaleyi, güvenliği, her şeyi bilirsiniz. Genel psikolojik müdahalelerle yaparız ama bu kadar büyük bir afette insanlar çok büyük bir şokun içindeyken güvenliği düşündüremiyorsunuz o insanlara. O yüzden daha semptomatik egzersizleri içeren psikolojik müdahalelerle yaklaşmanın önemini gördük aslında biz bu süreç içerisinde.

Daha travma odaklı yaklaşımların geliştirilmesi gerektiğini gördük. Sonrasında malzeme dağıtımından bahsetti Mihriban demin. Onunla ilgili şöyle bir şey söyleyebilirim. Burada fotoğrafların içinde olacaktı. Portakal renkli konteynerimiz kadınların koyduğu ismiyle biz orada kadınları birebir görüşmelere aldığımızda malzeme dağıtımının bizim için şöyle bir önemi oldu insanlar daha doğrusu bize şunu gösterdi. İnsanlar deprem zamanı gelip size hemen acılarımı anlatayım kurtulayım falan gibi şeyler düşünmüyorlar çünkü maalesef Türkiye Cumhuriyeti gibi ülkelerde sistematik bir müdahale yok bu tip şeylere ve insanlar barınmak, yaşamak zorundalar. Bir yerlerden yemek bulmak, bir yerlerden su bulmak, başlarını bir yere sokmak zorundalar ve bunun için otomatik olarak gelen bir şey yok. Kendileri çaba sarf etmek zorundalar ve bu

durumda psikolojilerini ya da yaşadıkları zorlukları aslında düşünmüyorlar. Çünkü çok temel bir yaşam yeri arasında da o sırada. Böyle durumlarda bizim onlara bunu hatırlatmamız gerekiyordu. Özellikle kadınlar için şunu söyleyebilirim, çok ciddi bir yük vardı onların üzerinde.

Ben ilk Hatay'a gittiğim zaman, kadınlar ilk, onları biz şöyle çağırırdık, MARA dediğimiz o konteynıra, size işte iç çamaşırı verelim, mantar ilacı verelim, sağ olsun doktor arkadaşlarımızı yönlendiriyorlardı işte şöyle yaparlarsa şunu yapın şeklinde falan. Oraya geldiklerinde de najsın, iyi misin diyerek halini hatırını sorarak aslında kadına kendini hatırlatabiliyorduk. Yani kadın geldiğinde ben işte kötüyüm demeyi kendine bir lüks olarak görüyordu. Belki yapılacak müdahalelere bunun önceden düşünülüp eklenmesi çok önemli bir, iyi yaşayın hocam, önemli bir farklılık yaratabilir diye düşünüyorum kadının bu açıdan düşünülmesi. Bizim için mesela malzeme dağıtımının öyle bir aracı olma gibi bir misyonu vardı ve çok da işe yaradı.

Hatta şunu da söyleyebilirim, depremin ilk zamanlarında Adıyaman'a gittiğimde tırlarla gerek Morçatı'dan, gerek başka sivil toplumlardan, Sağlık Emekçileri Sendikası'ndan tırlarcaardım geldi. Yalnızca kadın odaklı çalışan, mesela Türk Tabipler Birliği'nin kadın sağlık kollarının ya da SES'in kadın kolunun ya da işte Morçatı'nın gönderdiği tırlarda ped, iç çamaşırı, işte mantar kremleri yine TTB'nin kadın kollarından gelen... Bu tip şeyleri ancak oralarda görebiliyorduk. Çünkü toplumsal bir bilinç yok. Zaten gene her zamanki gibi kadının ilk ihtiyacı göz ardı ediliyordu. Ve daha çok işte genel... Tamam, tabii ki bunlar da çok değerli. Ama ilk ihtiyacı olan şey güvenlik ve kadınların söylemeye çekindiği şeylerdi. Dediğim gibi yine ped olabilir bu. Bir de şunu düşünmek gerekir, deprem olduğu zaman ışıklar, yollar, her şey kapanıyor, her yer karanlık bir hale bürünüyor. En önemli şeylerden biri aslında şu anda elimize asla bulabileceğimiz bir fener mesela ya da bir gaz lambası.

Bunların mutlaka ilk gönderilen yardım kitlerinin içine eklenmesi gerekiyor. İşte tırnak makası, törpü, bunun gibi ihtiyaçlar belki bir ay sonra, belki iki hafta sonra. İlk etapta bizim daha çok yaşamı, güvenliği sağlayabilecek maddelere ihtiyacımız oluyor. O yüzden kitler oluşturulurken, tabii ki kadın çalışmaları bunu bildiği için ona göre hazırlıklar yapıyor ama diğer sivil toplum girişimlerinde bunun dikkate alması önemli diye düşünüyorum. Bir, Mihriban'da dediği gibi biz mama olayıyla çok fazla karşılaştık. Yüksek lisans eğitimi sırasında hocamızın afet dersi var. Hocamızın ilk söylediği şey şuydu. Emzirmek, bebeğin annenin memesine dokunması bebekle duygusal bağının ilk geliştiği yerdir. O yüzden bu kadar büyük bir afette bebeğin, zaten anne travmatik bir süreçten geçiyor. Bebeğin anneye bağlanmasının iyice zorlaşacağı bir durum söz konusudur. Bunu sağlayabilmek için tabii ki kaygıdan dolayı sütü azalacak annenin ama emzirme eğitimleri vermelisiniz. Afet bölgelerine gittiğiniz zaman.

Çünkü hazır mamanın, ben hani içeriğini tartışabilecek donanıma sahip değilim. Herhangi bir beslenme eğitimim yok ama şunu söyleyebilirim ki bebeğin anneye bağlanmasında o temas çok önemli bir şey. Bu yüzden de bu tip afet bölgelerinde, bu deprem ya da yangın herhangi bir afet bölgesinde yapılması gereken ilk şeylerden bir tanesi kadının kaygıdan dolayı sütünün kesileceğini hissettiğimiz anda, gördüğümüz anda ona emzirme eğitimi vermek çok küçük ama hayati bir müdahale olabiliyor. Hem bebek açısından hem anne açısından. Biraz şeylerden bahsetmek istiyorum. Dediğim gibi ben çocuk ergen alanında daha çok görev yapıyorum ama bizim çocukları terapiye aldığımız noktalar aslında ailelere aynaladıkları noktaları oluyor. Yani çocuktan ailenin yapısını sezebiliyorsunuz az çok. Çocuklarla yaptığımız görüşmelerde genelde tabii ki depreme yönelik aktarımlar gerçekleştiriyorlar, hala da o şekilde. Ama mahrumiyet çok ciddi bir sıkıntı ve çocuğun çocuğa yaptığı istismarın çok fazla önünü açan bir şey.

O yüzden mahremiyetin belki bir tık sağlanması, nasıl sağlanacağına dair stratejiler geliştirilmesi çok önemli olabilir. Onun dışında benim son olarak bahsetmek istediğim bir nokta var. Biz-

ler evet, Deprem olduğu zaman kadınların, çocukların, yaşlıların dezavantajlı gruplar olduğunu biliyoruz. Kadınların bir de mülteci olan kadın kısmı var ve buna da bir şekilde eğilmek durumundayız. Çünkü kadın bir mağdursa mülteci kadın gerçekten iki ya da üç mağdur şeklinde oluyor. Hatay'da Hilal Kent diye bir bölge var. Ben şu an Hatay'da Aile ve Sosyal Hizmetler'de saha koordinasyon biriminde görev yapıyorum ve şu an konteyner kentlerin koordinasyonu ile kabaca böyle anlatabilirim. Burada bir konteyner kent var tampon bölgede Reyhanlı'ya yakın bir bölgede Hilal Kent diye ve burada mülteci kadınlar kalıyorlar. Onun dışındaki yerde Türkiye vatandaşı olan kadınlar ve daha sonra vatandaşlık hakkı kazanmış kadınlar şeklinde ayırabilirim bölgeyi biraz anlatabilmek adına.

Hilal Kent dediğimiz bölgedeki mülteci kadınların artık iş iç çamaşırına gelene kadar görülme ihtiyacı dahi o kadar hayatsal bir durum ki. Çünkü az evvel ŞÖNİM'den bahsettik. Aynı zamanda ŞÖNİM'de nöbet tutuyorum ben haftada bir ya da iki gün. ŞÖNİM'e mesela mülteci bir kadın başvurduğu zaman biz diyoruz ki eğer şiddet görmediysen seni alamayız. Şiddeti gördüğünü de bize kanıtlamak zorundasın. Yani kadın psikolojik baskıdan dolayı elinden çıkıp ya da konteynerlerinden çıkıp devlet sığınmasına başvuramıyor. Sonuçta o devletin sınırları içerisinde. Mesela çok basit bir örnek anlatacağım. Geçtiğimiz haftaki nöbetimde bir kadın geldi. Bana bir ihbar geldi 183'ten. Kadın kapıya polisle birlikte geldi. Kadını da orada başka bir Hataylı çift insanlık olsun diye tutup getirmişler. Polis asla yardımcı olmuyor. Polis gelmek zorunda olduğu için kadına eşlik ediyor. Kadının gözlerinin altı mosmor. Sonra dedim ki hemen alalım, şiddetten gelmiş belli diye. Kadın Suriyeli. Polise dedim ki nerede evraklarınız? Birtakım evraklar olmadan kabul edilemiyor.

Evrakları sordum ve dedi ki ya bu şiddet görmemiş, evrak düzenlemedik dedi. Dedim nasıl yani hani gözlerinin altı mor görmüyor musunuz? Ondan sonra hayır dedi şiddet yok onda dedi. Ben evrak falan düzenlemedim. Şimdi dedi Reyhanlı'ya gidip evrak düzenleyemem, benim işim değil bu falan dedi. Sonrasında bir tartışma falan oldu, ertesi gün ne oldu akıbeti bilmiyorum ve bunun gibi onlarca vaka yaşadık. Biz Türkiyeli kadınları koruyamıyoruz ŞÖNİM'lerde, kadın konuk evlerinde, mülteci kadınları almıyoruz bile, korumayı geçtim, alamıyoruz bile içeriye. Belki bu kadar büyük afetlerin, travmaların bizim suratımıza çarptığı bir gerçeklik olabilir, evet. Ama öncesinde düşünmek, genel bir toplumsal yapıya müdahale etmek belki bizi afete daha iyi hazırlayacaktır. Afet'in ilk zamanlarında gelen yurtdışı ekiplerinin çalışmalarıyla kendi çalışmalarımızı karşılaştırdığımızda bile eminim birçokunuz afet bölgesinde ya olmuştunuz ya da olan kişilerle yakın temastasınızdır. Bunu çok rahat görebilirsiniz.

Mesela Hollandalı ekipler geldiklerinde tüm ekipmanlarıyla geliyorlar ve çok sistematik bir müdahale yapıyorlar ama bizde durum o şekilde olmuyor. O yüzden hani bunların demin hocamın da dediği gibi çok temelden verilmesi gereken şeyler ama bunlar veriliyorken kadınlar ve çocuklarla ilgili de mutlaka parantez açılmalı. Belki bu toplumsal değişimi sağlayabilir diye düşünüyorum. Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ederim. Ayaklarınıza sağlık.

Dr. Mühraban Yıldırım

Biz teşekkür ederiz. Şimdi ise Fikir ve Sanat Atölyesi Derneği Çocuk Hakları Merkezi'nden Ezgi Koman'ı konuşmasını yapmak üzere davet ediyorum.

Afet/Kriz Dönemlerinde Çocuklar

Ezgi Koman

Fikir ve Sanat Atölyesi Derneği (FİSA) Çocuk Hakları Merkezi

Merhaba herkese. Ben de teşekkür ederim. Hem davetiniz için hem de aslında ya belki şey söylemek gerekiyor. Evet, Türkiye çok zor bir ülke ve hani sürekli krizler yaşayan ve sürekli hani hep bir şeyler yapması gereken ya da kim yapacak tartışması az önceki hani ilk paneldeki konuşmada hani biz ne yapıyoruz biz de mi ranttan payımızı alıyoruz falan gibi tartışmalar da var belki ama bence Türkiye'nin sivil toplumu aslında sürekli bir şey biriktiriyor ve bu 6 Şubat depremlerinden de yine çok fazla şey öğrendik. Dolayısıyla bu öğrendiklerimizi şimdi önümüzde olası bir Marmara depremi var ve oraya aktarabilmek için bu bir olanak. O yüzden çok teşekkürler davetiniz için öyle başlamak isterim. Bu bizim Adıyaman'da çalıştığımız çocuklardan birinin bir resmi. Deprem oldu ve dünya renksiz kaldı dedi. İki gündür konuşuluyor zaten. Hakikaten çok zor zamanlardı.

Özellikle orada yaşayanlar ve bizzat deprem anında orada olanlar açısından. Hakikaten her şey çok renksizdi. Gerçekten de çok güçlü bir dayanışmayla, kamu yapmadığı kadar sivil toplumun çok fazla yaptığı şey vardı. Hakikaten bilmiyorum. Ama en azından çocuklar açısından benim gözlemlerim bazı şeylerde renklendi.

Şimdi biz 6 Şubat depremlerinin ardından FİSA Çocuk Hakları Merkezi olarak ne yaptık? Bunu şu yüzden anlatıyorum, aslında öğrendiklerimiz açısından söylüyorum. FİSA Çocuk Hakları Merkezi aslında bakarsanız daha çok çocuk hakları ihlalleriyle ilgili izleme, raporlama yapan bir örgüt. Çok fazla sahada çalışan bir örgüt değil ama KHK ile kapatılan Gündem Çocuk Derneğinden bir ekibin kurduğu bir dernek olduğu için bizim de 2011'deki Van depremi deneyimimiz vardı. Van depremi sırasında sahadaydık ve orada bir şeyi çok müdahale edebilmiştik çocuklarla ilgili bazı çalışmalara. Travmanın altını çizmeden çocuklarla bir takım psikososyal destek çalışmaları yürütmüştük.

Onların seslerini duyuracak böyle bir programlar yürütmüştük ve onun etkisini hakikaten o dönem afetlerde psikososyal destek birliği vardı ve o programı böyle önemsemiştik. O yüzden de hızlıca o programı uygulamak gerektiği fikri vardı. Ama bir de o zaman şeyi de fark etmiştik, bir tek deprem meselesinde değil, Türkiye sürekli krizler yaşadığı için, çatışma döneminde ve başka krizlerde de bir koordinasyon meselesinin çok önemli olduğunu düşünüyorduk. O yüzden hızlıca aynı gün bir çağrı yaptık burada, bir Çocuk Afet Koordinasyonunu kurabildik ve hakikaten aynı gün saat 5 itibarıyla çalışmaya başlayan koordinasyon neredeyse 24 saat çok yoğun bir emek harcadı. Çok fazla insanın çabası ve çok fazla insanı bir araya getirdi. Ardından da yine öğrendiğimiz bir şey vardı. Bütün deprem çok yaygın ama hani biz ne yapacağız? Ankara'dayız, merkezdeyiz, diyerek hızlıca ön gözlem raporu oluşturmaya çalıştık.

İnsan hakları örgütleriyle birlikte biz de çocuk açısından katkı verdik ve bütün alanı, depremin yaşandığı illere gidip gözlem yaparak biz ne yapabiliriz görmeye çalıştık ve neye ihtiyaçları

var. Ardından da tabii ki Adıyaman'da Psikososyal Destek Merkezi'ni oluşturduk. Ama tabii ki burada Adıyaman Tabip Odası'yla bir protokol çerçevesinde yürüdü bu. Orada çok yereldeki örgütlerle, Adıyaman KESK, Adıyaman Eğitim Sen, Adıyaman SES ve Adıyaman İHD ile birlikte, hakikaten çok yoğun ve dayanışma temelli, çok etkileyiciydi bence bir ortaklık çerçevesinde. Orada bir psikososyal destek merkezi oluşturduk ve çocuklarla ve çocuklarla ilgili herkesle çalışmaya başladık. Bunu öyle bir koyayım kenara, dolayısıyla bugün paylaştıklarım buralardan geliyor. Şimdi deprem az önce de söylendi, aslında çok da doğal bir olay, birtakım hareketlenmeler. Ama bu doğal olaylar bir afete dönüşüyor, bu da insanın eliyle yapılıyor. Afete dönüşmesinin de şöyle bir etkisi var, pek çok açıdan yaşam, ekonomi, sosyal, psikolojik açıdan kriz yaratıyor.

Çocuk odaklı baktığımızda bu kriz yönetilmezse bir çocuk hakları krizine dönüşüyor. Biz bu şeyden, yaklaşımdan aslında tam da buradan itibaren kendimize bir rol biçiyoruz. Kriz nasıl tanımlanıyor? Acil eylem gerektiren tehdit edici durumlar. Çünkü işte bu tür krizler toplumun ya da toplumun işleyişinin bozulmasına neden oluyor. Kendi kaynaklarını kullanamıyor ve baş edemiyor bir takım o sorunlarla. Maddi ekonomik veya çevresel kayıplarla ya da etkileri içeren ve dolayısıyla acil müdahale gerektiren bir durumla karşı karşıya, bir zaman dilimiyle belki karşı karşıya kalıyor krizlerde. Bir tek deprem değil, çatışma gibi, savaş gibi insan kaynaklı da olabiliyor ama sel gibi, yangın gibi işte önümüzdeki sık sık belki daha fazla yaşayacağımız iklim krizinden kaynaklı işte yangınlar gibi bir takım hani doğal mevzularda aslında kriz yaratabiliyor. Ama bütün bunlar tabii ki toplumlar, ekonomik, sosyal, kültürel haklarını kullanmasını, özgürlüklerini kullanma açısından büyük bir engel yaratıyor.

Çocuk hakları açısından baktığımızda ise çocuk hakları krizi dediğimiz şey, belli sayıda çocuğu etkileyen çocuğun ve çocuktan sorumlu kişilerin kendi kaynaklarıyla çözmekte veya baş etmekte yetersiz kalabildiği acil eylem gerektiren durumlar olarak tanımlıyoruz. Biz çocuk hakları krizini. Sürekli çok hakikaten öyle bir çağdan geçiyoruz ki Dünyanın en büyük nüfus hareketinin olduğu dönem yani 2. Dünya Savaşı'ndan bile fazla hareketlilik var. İşte çok uzun süredir Suriye'deki savaştan doğal olarak bir göçle karşı karşıyayız. Yetmezmiş gibi bir salgın yaşadık. İşte iklim krizi. Ondan kaynaklı yangınlar, seller. Kapitalizmin eşitsizliği çok derinleşti ve artık bence baş edilemiyor. Çok daha görünür ve çok daha derinleşen bir ekonomik krizle karşı karşıyayız. Çok daha fazla bir yoksullukla karşı karşıyayız. Ve de sürekli çatışmalar, savaşlar dünyanın her yerinde. Kapımızda yeni bir Suriye meselesi var ama Filistin aylardır belki aynı duruma ya da Ukrayna. Biz hep şey söyledik, çocuk hakları hareketi diyeyim.

Çocuklar dünyada olan her şeyden tıpkı yetişkinler gibi hatta daha fazla etkileniyorlar. Dolayısıyla bu krizler çağında çok daha fazla etkileniyorlar. Peki neden? Bunu bilmek, bunu anlamak aslında çok önemli. Çünkü bu ne yapacağımızı da bir yandan bize çok iyi tarif ediyor. Evet, birçok krizler var ve bu krizler çocukların hak ve özgürlüklerin erişiminde çok büyük bir engel. Olası bir Marmara depreminde de ne yazık ki yine böyle olacak. Bunun temel sebebi sadece kötü kriz yönetimi değil. Bir kriz yönetiminin yetersiz olması var ama aynı zamanda çocuklara özgü bir durum daha var. O da olağan zamanlarda bile çocukların ihtiyaçları ve potansiyelleri görülmezken kriz dönemlerine hiç daha görünmüyor. İhtiyaçlar ve potansiyeller sürekli yetişkinler tarafından ve onların bakış açıları ile çözmeye çalışılıyor. Ve bunu yaparken de çocuklar odağa alınmıyor. Çok önemli bir şey var. Bu yapılırken de aslında yetişkinlerin kendilerine iyi gelen birtakım gerekçeleri var.

Zaten onları korumaya çalışıyoruz. Şimdi bu mudur mevzu diyebilecekler. O kadar çok fazla şey yaşanıyor ki. Bir şey daha söylemek gerekiyor. Eğer bir ülkede hakikaten etkili bir çocuk koruma mekanizması varsa o kriz durumundan çocukların ne kadar etkileneceğini o durum belirliyor. Eğer o ülkede hakikaten etkili bir çocuk koruma mekanizması çalışıyorsa, krizden çocuk-

lar daha etkileniyorlar. Değilse, özellikle sosyal devlet uygulamaları, eşitsizliğin derin olduğu ülkelerde çocuklar daha fazla bundan etkilenmiş olabiliyorlar. Türkiye'deki çocuk koruma mekanizmalarına baktığımızda, biz sahadan biliyoruz ki çocuk koruma mekanizmalarının yetersiz olduğunu, son günlere baktığımızda her gün çocuklarla ilgili bir haberin basına yansıtıldığını görüyoruz. Artık bence durum çok net.

Peki çocuklar nasıl etkileniyorlar? Bir kere tabii krizin niteliğine, süresine, yaygınlığına çok bağlı. Çocukların buraya maruz kalma oranlarına da çok bağlı. Ama genellikle ne yazık ki çocuklar yaşamlarını kaybediyorlar ve yaralanmalara maruz kalıyorlar. Ebeveynlerini ve yakınlarını kaybediyorlar. Ya da bu kayba doğrudan tanıklık ediyorlar. Barınma, beslenme, temiz su erişim gibi tedavi erişim gibi temel ihtiyaçları işlemekte büyük zorluklar yaşıyorlar. Eğitim hakkına erişemiyorlar, fiziksel ruhsal duygusal iyi olma halleri olumsuz etkileniyor. Ama aynı zamanda ifade özgürlükleri, katılım hakkı da çok engelleniyor. Yanı sıra sömüre ve şiddete, zaten çocuklar genel olarak açıklar ama kriz dönemlerinde çok daha açık hale geliyorlar. Cinsel açıdan, ekonomik açıdan, asgari olarak kullanılmasından, çocuk ticaretine kadar bir dizi ihmal ve istismara ne yazık ki maruz bırakılıyorlar. Aynı zamanda da zorunlu göçte, göçe maruz kalıyorlar.

Hâlbuki yani Türkiye'nin tarafı olduğu bir sözleşme var, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi. Bir hükümlülük var. Evet, sadece şeyde değil, olağan zamanlarda değil. Bu tür kriz durumlarında deprem gibi olağanüstü durumlarda da devletlerin çocuk haklarıyla ilgili yükümlülükleri devam ediyor ve devletler çocuk hakları sözleşmesine göre ürettiği politikalar, krizle baş etme politikalarının çocukları krizden doğrudan etkilerinden korunmasını sağlaması gerekiyor.

Ya da etkilendiyseler bile bunu en iyi şekilde onarmaları ve yeniden güçlenmeleri sağlaması gerekiyor. Aynı zamanda da kriz ve müdahale süreçlerinde, öncesinde ve sonrasında onların da katılımlarını sağlamaları gerekiyor. Bu süreçte çocukların en doğru bilgiye erişimlerinin sağlanması gerekiyor. Yükümlükler bakımından. 6 Şubat depremlerinde ne oldu? Hani iki gündür konuşuluyor. Az önce de anlatılanlar var. Kadınların yerine çocukları koyalım. Neredeyse çok benzer şeyler. Ama çok büyük yaşam kayıpları oldu. Hala sayısını bilmiyoruz. 50 bin civarında bir sayıdan söz ediliyor. Mesela bunun kaç çocuk? Biz hala bilmiyoruz. Adıyaman'a üzerinde bir yıllık rapor hazırlıyoruz. Orada bir rakam Adıyaman KESK Eğitim Sen'in oluşturduğu bir veri var ya da işte bir takım böyle hani kamunun ağzından çıkan böyle birtakım verilerle bir rakama ulaşmaya çalışıyorsunuz ama hakikaten bilmiyoruz mesela. Kaç çocuk öldü? Bunun kaç mülteciydi? Kaç engelledi? Hiçbir bilgiye sahip değiliz. Belki kamunun elinde var.

Bilmiyorum kamunun elinde var mı ama bizim elimizde yok en azından. Yaşam hakkı ihalleri sadece deprem sırasında değil sonrasında da yaşandı. Hatta belki sizler de fark etmişsiniz, çadır kentlerde yangınlar çıktı örneğin. Ya da işte sel değil mi? Hatay'da da oldu, Adıyaman'da da oldu. Sele kapıldı konteyner ve çocuklar yaşamları kaybettiler ya da elektrik çarpmaları gibi. Şimdi bunları biz aslında biliyorduk. Hani Van depreminden de biliyorduk, daha önceki geçici barınma alanlarından da biliyorduk. Ama hiçbir şekilde önlem alınmadı. Ve depremin hemen ardından, deprem sırasında değil, o 5 ayda en az 15 çocuk önlenebilir sebeplerde işte bu tür yangın, bu tür işte sele kapılma gibi sebeplerden dolayı ki bunlar çok kolay önlenebilirdi, yaşamlarını kaybetti, bizim yaptığımız izlemedi. Ruhsal ve duygusal açıdan zararlar gördüler, psikososyal destekçi çalışmaları ne yazık ki her bir çocuk için erişilebilir olmadı. Yine bunun ne yazık ki çok kötü sonuçları var, ben yine Adıyaman'dan çok net söyleyebilirim.

Hakikaten intihar oranları, gençlik intiharları vs. gerçekten çok yüksek. Bu da psikososyal desteğin her bir çocuk için ne kadar az erişilebilir olduğunu, yetersiz olduğunu gösteriyor. Yanı sıra bütün bunların bir standardı yok. Yine Adıyaman'dan söyleyebilirim, bir konteyner kentte

pek çok sivil toplum örgütü ve kamu çalışırken bazı alanlarda neredeyse hiç bu tür programların uygulanmadığını biliyoruz. Sevdiklerini kaybettiler, refakatsiz kaldılar. Barınma başta olmak üzere temel ihtiyaçlara ne yazık ki ulaşamadılar. Eğitim rutinleri kesintiye uğradı. Halbuki biliyorsunuz okul, eğitim çocuklar için çok rutindir, en önemli rutinleridir ve bu kesildiğinden itibaren o tür travmatik yaşantılarda rutinlerin devam etmesi hakikaten önemlidir. Çocuk güvenliği açısından da riskler yaşandı. Cinsel şiddete, çocuk ticaretine maruz kaldılar, göç ettiler, şehir değiştirmek zorunda kaldılar, çok kalabalık evlerde, elverişsiz ortamlarda yaşadılar. İhlalde maruz kaldıklarımız, çünkü süreçte hayat bir yandan devam ediyor ve ihlallere maruz kalmaya devam ediyorlar. Fakat bu tür durumlarda mekanizmalar işlemedi. Bu da çok önemli bir şeydi.

Ya da özel gereksinime sahip olanlar için düzenlemeler yeteri kadar yapılmadı ve hiçbir şekilde sesleri duyulmadığı gibi yine eminim fark etmişsinizdir medya ve siyasetçiler çok böyle rahatlıkla hiç bunda bir beis görmeden çocukları araçsallaştırdılar. Onların mahremiyet ve özel hayatına saygı ilkesi çok kolaylıkla ihlal edildi. Peki, bunlar önlenebilir miydi? Asıl mesele bu. Evet önlenebildi. Çocuk odaklı derken aslında biz çocukların hakları ve özgürlüklerinden söz ediyoruz. Çocuk odaklı bir afet yönetimi ile gerçekten bu önenebilirdi. Gene iki gündür konuşuluyor, mutlaka konuşulmuştur. Afet yönetimi dediğimizde biz nelerden söz ediyoruz? Afet risklerinin ve zararlarının azaltılmasından. Öncesinde olası senaryoların hazırlanması, tahmini, hasar tespitlerinden ve ihtiyaçlarının belirlenmesinden. Acil durumlarda kim nasıl müdahale edecek? Buna ilişkin hazırlıkların yapılmasından. Sivil toplum kuruluşları ya da kamu aracılığıyla birtakım bilgilendirmeler yapılmasından işte erken uyarı tahmin izleme sistemleri oluşturulması gibi hızlı müdahalelerin işte oluşturulması gibi süreçleri kapsıyor.

Tabii ki bunu yanı sıra afet sonrasında hayatın o normal tırnak içerisine söylüyorum normalleşmesi içinde bütüncül süreçleri kapsıyor aslında. Dolayısıyla biz afet yönetimi derken bir hazırlıktan söz ediyoruz, acil yardımdan söz ediyoruz. Önlemeden söz ediyoruz, iyileştirme ve onarmadan söz ediyoruz ve yeniden inşadan söz ediyoruz. Şimdi çocuk odaklı afet yönetiminde bir afet planlaması var, işte çocuk odaklı afet yönetiminde de çocukların hak ve özgürlüklerinin bu planlara aslında dahil edilmesinden yani ayrı bir şeyden söz etmiyoruz. Bir kere bunu söylemek gerekiyor. Çocuk odaklı afet yönetiminde birkaç tane temel mesele var. Bu da çocukların cinsiyet ve yaş aralıklarının dikkate alınması. O bölge özel. Dolayısıyla Marmara'da bir afet yönetimi öncesinde bir afet planlaması yapılıyorsa bugün İstanbul'da kaç çocuk yaşıyor? Kaçı, kaç yaşında, kaç kız oğlan, kaç mülteci, bunu bilmek gerekiyor.

Farklı gelişimsel özellikler, gereksinimler, bölgesel ve kültürel farklılıklar, mevcut eşitsizlikleri dikkate alarak bir yönetim planının oluşturulması gerekiyor ve yönetim planının buna karşı da bir esneklik kuvvetinin olması gerekiyor. Çünkü eminim, burada çok kriz alanında çalışan insanlar var, programınız esnek değilse aslında hiçbir şey yapamayabilirsiniz. Çünkü her an her şey değişiyor. Çok fazla şey değişiyor ve siz programınız ne kadar esnekse aslında o kadar etkili olabiliyorsunuz. Çocukların maruz kaldıkları, kalabilecekleri ihlallere kök nedenler üzerinden bakmak gerekiyor yoksa hakikaten hiç de etkili çözümler üretemiyorsunuz. Ve bütün bu süreç çocukların katılmasını sağlamanız gerekiyor. Onların görüşlerine, onların önerilerine yer verilmesi gerekiyor. Böylesi bir afet planında ki rollerini hangi aşamada ve nasıl bir role sahipler? Bunların ilk andan itibaren belirlenmesi ve bunu hem çocukların hem ebeveynler tarafından bilinmesi gerekiyor.

Hazırlık aşamasında çocukların afetleri tanınması, afet alanı ve sonrası neler yapacağının kendisinin ne yapacağını bilmesi gerekiyor. Tabii ki burada okullar çok önemli hakikaten. Eğitim sistemine entegre edilmesi gerekiyor ama o yanı sıra pek çok meslek grubuna da rol düşebilir. İleri yönetimlerden, eğitimcilere, tasarımcılardan, şehir planlamacılara kadar aslında çocuklarla

birlikte bu anlamda yapılacak çok fazla şey var. Dolayısıyla İstanbul herhalde böylesi bir meslek grubu açısından olukça kalabalık, örgütlenmesi fena olmayan bir büyükşehir. Tabii ki burada ebeveynleri de katmak gerekiyor. Bütün bunlardan ebeveynleri de bilgilendirmek önemli. Kent içinde farklı materyaller var, farklı alanlarda bu bilgiler erişilebilir olmalıdır.

Erişilebilir derken de bunu mutlaka söylemek gerekiyor. Ana dil ve özel gereksinimlere göre bu materyallerin çeşitlendirmesi gerekiyor. Afet olduğunda acil yardım meselesi. Afet'in hemen akabinde çocukların acil ihtiyaçları karşılanmalı. Evet, sağlamaya çalıştım ama hakikaten büyük bir koordinasyonsuzluk vardı. Aynı zamanda çocukları tanımayan, hazırlıksız yakalanmamış şeylerden biri de oydu.

Örneğin ergenlik döneminde çocukların ihtiyaçları o kadar görünmezdi ki, o kadar çok küçük yaş grubuna yönelik bir acil yardım süreci ya da ihtiyaçların karşılanması planlanmıştı. Mesela ergenlik döneminde ki çocuklar hakikaten büyük boşlukta kaldılar. Geçici barınma alanlarının kullanımından beslenmeye kadar hakikaten çocuklara da öncelik verilmesi gerekiyor. Öncelikten kastettiğimiz şey de hem afet anında hem de sonrasında.

Çocukların maruz kalabileceği afetin dışındaki ikinci tehlikeler neler? Çocuk güvenliği açısından ve bununla ilişkin gerekli tedbirlerin alınmasından söz ediyoruz. Bunun içerisinde fiziksel güvenlik de var. Bulaşıcı hastalıklara kadar böyle çok geniş, bölgeye özgü, farklı yaş ve gelişimsel özelliklere göre düşünülmelidir. Hemen Adıyaman'dan bir örnek vereceğim. Bir yıl sonra, enkazın üstündeki fiziksel güvenlik sağlanmadığı için bir kız çocuğu yaşamını kaybetti, elektrik çarptı. Bütün bu tür risklerin belirlenmesi gerekiyor. İyileştirme ve onarmada ise ilgili özel programların uygulanmasından söz ediyoruz.

Ama burada sadece çocuklar bir nesne ve onların başına çok kötü bir şey geldi şeklinde değil. Onların özne olduklarını unutmadan, onların seslerini duyabilecek, ifade olanaklarına yaratacağı bir iyileştirme-onarma yaklaşımı gerekiyor. Ve bu uygulanan psikososyal destek programlarının çocuk hakları temelli olması gerekiyor. Yine baktığımızda 6 Şubat depremlerinde çok fazla psikososyal destek programı uygulayan kurum vardı. Kamunun dışında ama bütün bu programların hakikaten ne kadar çocuk haklarına saygılı olduğunun da bir aslını değerlendirmesi gerekiyor. Yanı sıra eğitimler az önce söyledim, okullar çocuklar için rutin anlamına geliyor, en büyük rutinleri bu. O yüzden de oranı kesintisiz olarak bir şekilde devam etmesi önemli ve medyada en doğru bilgi çocuklar için de verilmeliydi. Hâlbuki 6 Şubat depremleriyle ilgili biz en doğru bilgiye ulaşamadık ama çocuklar da bundan ne yazık ki erişemediler. Büyük bir belirsizlik içinde kaldılar ve onların iyileşme ve onarılma süreçlerine çok geciktirdi. Afet ve sonrasında karar alma süreçlerine katılmaları gerekiyor. Bu onların iyileşmelerini destekleyen bir şey. Sadece katılım bir hak, bir lütuf değil. Ama aynı zamanda ne kadar çok süreci dahil olurlarsa o kadar çok iyileşip, o kadar çok güçlenebiliyorlar. Örneğin yolların geçiş alanları ya da güvenli alanların oluşturması gibi süreçlerde çocuklar çok rahatlıkla bu tür süreçlere katılabilirler. Ve de yeniden inşa süreçleri. Çocuklar afet sonrasında yeniden inşaat, yeniden kurulma süreçlerinde mutlaka yer almaları gerekiyor. Şehir planlamasından tutun da yeni ihtiyaçların tespitine kadar. Bununla ilgili de mesela Adıyaman'da biz hakikaten bir çalışma yaptık. Çalıştığımız çocuklarla Çocuk Hakları Günü'nde bir panel gerçekleştirdik ve depremin etkileri ve olması gerekenlerle ilişkin onları dinledik. Gerçekten biliyorlar, inanın biliyorlar ve hani onların sadece kulak vermek yani biraz yüzümüz onlara dönmek gerekiyor.

Eğer onların söyledikleri gibi yeniden bir inşaat süreci olsa aslında hepimizin belki de o ta hani istediği başka bir dünya mümkün en yakın aslında çocuklardan. Şöyle bir kabaca baktığımızda 6 Şubat depremlerine çocuk odaklı afet önlem açısından baktığımızda hazırlık aşamasını düşünün. Hemen 6 Şubat depremleri öncesinde ulusal bir şey yapılmıştı işte deprem tatbikatı.

Komik bile demek istemiyorum ama çöp kapalı tutun diye işte telefonlarımıza gelecek mi gelmeyecek mi? İşte bu daha önce Kocaeli depremindeki insanların travmalarını tetikleyen yani bizzat yanındaki insanlar öyle şeyler yaşadılar. Böyle saçma bir çöp kapalı tutun gibi bir afet hazırlık aşaması yaşadık. Acil yardım meselesinde hakikaten çok kötüydü. Enkazdan çıkartılan ancak iki ay sonra ebeveynine ulaşılan çocuklara denk geldik. Önleme meselesinde az önce söyledim işte 5 aylık sürede 15 çocuk yaşamını kaybetti. Uzun süre koruma mekanizmaları çalışmadı. İyileştirmeyi az önce yine telaffuz ettim. Psikososyal destek çalışmaları hala çok yetersiz. Hala hiçbir çalışmaya dair olmayan yüzlerce çocuk var.

Yeniden inşaat süreçleri ise işte kentlerin kuruluş aşaması başladı. Hatta böyle birtakım firmalara verildi. Hatay'da sanırım bir çalıştay yapıldı. Aslında Adıyaman'da da yapıldı çalıştay gibi. Çünkü onlar zaten ayrıcalıklı birtakım gruplar ve ihaleleri, az önce ekonomi politik meselesinde belki telaffuz edilebilecek bir şeydi. Güya bir katılım süreci işletiyor gibiydi ama gerçekten öyle olmadı. Kimseye danışmadan kentler yeniden inşa ediliyor. Ama Marmara depremi öncesinde hala yapılabilecek şeyler olduğu çok açık. Bugün, bu iki gündür yapılan çabayı da ben bunların içerisinde görmek istiyorum. Ama çocuklar açısından Marmara depremi ile ilgili olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi Çocuk Odaklı Afet Risk Azaltma Eylem Planı Çalıştayları gerçekleştirilmiş çocukların katılımıyla yapmış.

Bunun gerçekten hani ben katılmadığım için bilmiyorum ama eminim ki çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bunun büyümesi, bunun yaygınlaşması işte az önce o sözü edilen o mahallelerde ki hazırlıklar ya da en küçük düzeyden en geniş düzeye kadar çocuklarla birlikte bunun yürütülmesi gerçekten çok önemli diyerek burada keseyim.

SORU-CEVAP

Prof. Dr. Serdar Epözdemir

Çok teşekkür ederim sunular için. Ben Mihriban hocama soracağım. Hem bir aktivist hem de profesyonel uzmanım. Deprem bölgesindeki merhamet yorgunluğu gözlemlerinizi almak istiyorum.

Dr. Mihriban Yıldırım

Yani kavramsal olarak belki aynı şeyi söyleyemeyebilirim ama tükenmişlik evet yani özellikle sağlık profesyonellerinde çok yoğun. Zaten şu anda hani gönüllü çalışmalar değil de bunu biraz da yani kamu kurumları aracılığıyla gerçekleştiriliyor. Haliyle burada aslında kendilerini gerçekleştirecekleri şekilde değil de o işin gereğini yapmak üzerine de yapıldığı için çoklu etmenleri var. Ama iyileştirici mekanizmalar o kadar yoksun ki özellikle kadınlarla, şiddet vakalarıyla ya da işte ciddi travması olanlarla çalışanlarda çaresizlik hissi. Yani mesela kendi açımdan söyleyeyim, şiddet vakası, şiddet uğrayan bir kadın geldiğinde, biliyorum yani ben onun için hiçbir şey yapamayacağım, benim yönlendireceğim hiçbir şey onun işine yaramayacak. Yani kabullenmek çok zor, yani bazı elimizden gelen bu kadar ve daha fazlasını yapamayacağız kısmını kabullenmek zor. Ama ne yazık ki aslında yapılabilecek çok şey var. Onun yükü bizim omuzlarımızda kalıyor ve bu alanda çalışan profesyonellerde kalıyor.

O yüzden belki destekleyici mekanizmalar daha sağlam olsaydı profesyonel çalışanlar bir şekilde insanların mağduriyetiyle ilgili çalışanlarda şey daha az olurdu. Sadece travmanın boyutu değil, mekanizmaların eksikliği de ciddi bir yük oluşturuyor. Bu alanda çalışan herkesin üstünde. Teşekkürler.

İnşaat Mühendisi Filiz Gökçe

Öncelikle sondan Ezgi Hanım'ın sunumunuza teşekkür ediyorum. Kimsesiz çocukların, sahipsiz kalan, bebeğin olmayan çocukların durumu ile ilgili ne tür çalışmalar yapıyorsunuz? Çünkü siz orada bir çalışma yapmışsınız, rehabilitasyon yapmışsınız ama sizin göreviniz bence bitmiyor, sonra da devam ediyor. Bu kimsesiz çocukların durumu ne oldu ne tür işler yapıyorsunuz? Ben Darüşşafaka'ya gitmiştim. Bana resmi bilgi vermediler. Israrla gitmeme rağmen gene de çocuk kaçırma olaylarının olmadığını, kimsesiz çocukların da medyada abartıldığı kadar olmadığını söylediler. Sizden bu konuda bilgi alayım.

Diğer hocalarımızdan da şimdi işin kök nedeni vardır. Bu kök nedeni ve şiddete, kadına yönelik, kızlarımıza yönelik şiddetin kök nedeni sizce nedir? Depremde de nedir? Şöyle çok ilginç geliyor bana düşünün. Siz depremden en azından aileniz yanınızda. Eşiniz yanınızda, çocuğunuz yanınızda, ailenin direği, herkesin ki ölmüş ve yapacak çok işiniz varken şiddet uygulamak nasıl bir psikolojisi? Onu ben sizden öğrenmek istiyorum.

Ezgi Koman

Ben birazcık Adıyaman'daki durum hakkında bilgi verebilirim bu konuyla ilgili. Kimsesiz çocuklar derken biz aslında ebeveynini kaybetmiş çocuklardan söz ediyorsunuz diye anlıyorum. Birinci yılında bir izleme raporu oluşturduk, Adıyaman'a özgü bir rapordu bu. Orada sosyal hizmet uzmanlarıyla veya aslında kamudan da yaptığımız görüşmelerdi. Biz anladığımız şeydi, bir rakam vardı ellerinde, tam hatırlamıyorum, 900 civarıydı. Adıyaman için söylüyorum. Çünkü bu deprem aslında büyük yıkımları yaratan bir depremdir. Orada da ilk olarak benim anladığım, bize aktarılan bilgilerde ilk olarak ebeveynini kaybeden çocuklar en yakınlarına teslim edildi. Ama sonrasında onlarla ilgili, çünkü o biraz sorunlu bir durumdu, devletin koruma altına alma.

Bir yandan da anlıyorsunuz zaten çok büyük bir travmatik durum söz konusu, bir süreç söz konusu hemen onları alıp çocukları kuruma yerleştirmek de. Bir yandan hakikaten büyük bir zorluk ama kime veriyorsunuz, o en yakınları kime nasıl karar veriyorsunuz? Çocukların en yakınlarından da şiddete maruz kalabildiklerini biliyoruz. Koruma mekanizmaları işlemediği için süreçler de işlemiyor. Alması için işte sosyal inceleme raporları gerekiyor, mahkeme kararları gerekiyor ama acil birtakım kararlar vermeniz gerekiyor. Dolayısıyla en yakınlarına verildiğini biliyorum. Adıyaman için. Ama sonrasında hani takiplerine küçük küçük yapıldığını. Ama bunun yeterli olmadığını da biliyorum çünkü mesela takip ettiğimiz bir vakada Adıyaman'da yine iki aile yani ebeveynleri kaybeden bir anne ve baba, annenin tarafıyla baba tarafı arasındaki çatışmanın nesnesi haline gelmişti. Çocuk kimde olacak, o onunla görüştürmüyor vesaire gibi böyle bir takım hakikaten sorunlar yaşanmıştı. Ama dediğim gibi bu çocuk koruma mekanizmalarının işlemez hale gelmesi ile çok ilgili.

Kaçırılan çocuk meselesiyle ilgili bizim elimizde bir bilgi yok. Biz Çocuk Afet Sivil Koordinasyonu olarak bunun takipçisi olmaya çalıştık. Aranan çocuklar meselesinde hala aranan çocuklar var, hala bulunamayan çocuklar var. Bu çocukların ne olduğu ne yazık ki bilmiyoruz. En son Hollanda'da bir çocuğun Türkiye'den oraya gittiğine ilişkin bir bilgi vardı. Hollanda'dakilerle görüşmeye çalıştık. Hakikaten öyle mi? Bu çocuk mülteci dendi, Suriyeli olduğu söylendi ama Türkçe de konuşuyordu. Öğrenmeye çalıştık ama oradaki çocuk koruma mekanizması o kadar güçlü ki bize o bilgiyi vermediler. Dolayısıyla bilmiyoruz. Ama bu tür kriz durumlarında çocuk ticareti çok mümkün. Dolayısıyla bunu bilmek çok önemli.

Bilmiyorum, kamunun elinde böyle bir bilgi var mı? Keşke bilsek ve buna ilişkin neler yapılabileceğini tekrar kendimize planlar olarak alsak. Ama bu tür kriz durumlarında yaşanıyor. Nepal depreminde de çok fazla yaşandı. Elimizde bir veri yok, o yüzden bir şey söyleyemem. Ama belki sizin katkınız olur.

Kübra Çökmez

Ben şöyle bir katkı sunabilirim belki. Hocamın söylediği şey ek olarak. Çocuklar, bu tip büyük afetler daha önce çok deneyimlemediğimiz şeyler olduğu için net bir sistemde gitmedi çocukların bir yere yerleşmesi. Mesela deprem oldu ve Hatay İstanbul'la paylaşıldı. Hatay'da evsiz ya da kimsesiz kalan çocuklar İstanbul'a gönderildi. Ben o zaman İstanbul Çocuk Hizmetleri'nde görevliydim ve 1200 küsur tane çocuk aldık biz İstanbul'a sadece Hatay'dan. Korkunç bir rakam ama şöyle söyleyeyim az bir rakam. Yani çok daha fazlasıydı. 1200'le sınırlı değildi. Bunu da hepimiz biliyorduk. Bu çocukların İlk önce aileye verilme durumları tabii ki normal şartlarda söz konusudur. Adıyaman ya da Maraş'ta deprem Hatay'a göre göre daha az olduğu diyeceğim. Onu da tırnak içeri söyleyeceğim oralarda da korkunç bir yıkım var. Buralarda ailelere evet sorulabiliyor ama Hatay'da zaten aile de evsiz kalmış durumda ya da akrabalar da evsiz kalmış

durumda.

Akrabaların da alması çok sağlıklı değil çünkü onlar da çok travmatik semptom gösteriyorlar. Şimdi çocuğu yakınlarını kaybetmiş birinin yanına vermek bizim için de tedirgin edici bir şey olacak. Bu tip durumlarda normal şartlarda sosyal incelemeler yapılır gidip evlere bakılır. Sosyal inceleme sonucunda ailede mi kalması gerekir, yuvaya mı alınması gerekir buna karar verilir. Ama bu tip büyük afetlerde yerel kapasite çöküyor. Hatay'da zaten sosyal inceleme yapacak sosyal çalışmacı yok. Hepsi maalesef yaşamlarını kaybettiler. O yüzden de böyle incelemeler yapılamadı. Aile Bakanlığı zaten normal şartlarda da çok sistematik, güzel işleyen bir bakanlık değil. Burada da birçok eksikle karşılaştık. Kaçırılan çocuklarla alakalı bir veri var mı elimizde? Yok. İnanın ben de bir kamu çalışanı olarak çok merak ediyorum. Umarım bir an önce açıklığa çıkar, umarım bir an önce hesap verir. Bunu söyleyebilirim.

Dr. Mihriban Yıldırım

Ben şeyi de ekleyeyim buraya. Normalde Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı arasında da ciddi bir çatışma yaşandı. Yani biz bunu psikososyal çalışmalarda psikolojik destek çalışmalarını yürütürken hala daha yani kamu nezdinde de Sosyal Politikalar Bakanlığı ayrı Sağlık Bakanlığı ayrı çalıştı ve ısrarlı bir şekilde entegre olmadılar. O krize yönelik afet durumuna yönelik ortak çalışmayı sağlayacak esneklik göstermediler. İsrarlı bir şekilde orada bir ayırım vardı. Onu vurgulamak gerekir. İşte burada da hani sağlığa bakış açımız çok çarpık yani sağlık sadece tıbbi hizmet alımına odaklı bir şey. Sosyal hizmetler aslında sosyal hizmetlerin kendisi sağlığın temeli ama o anlayış çöktüğü için Türkiye'de o temas kurulmadı ve bu sonuçların açığa çıkmasındaki önemli nedenlerden biri bu. Türkiye'de kayıtlı ilgili çok ciddi bir veri sıkıntı zaten genel anlamda var. Veri kayıt elemanlarının veri kaydı yapabilecek kişilerin de organize bir şekilde belki bu kriz durumlarında görevlendirilmesi gerekiyor. Hani sistemler çöküyor ama belki manuel kayıtların tutulmasıyla ilgili özel görevlendirilmesi gereken insanların olması gerekiyor.

Bana sorduğunuz soruya gelince, sonuçta kadına yönelik şiddet yapısal bir şey. Afet durumlarında şöyle olmuyor, hadi şimdi gideyim, canım sıkıldı, kadını döveyim diye değil. Açığa çıkardığı şeyler oluyor. Örneğin, İran depreminde, Nepal depreminde yapılan çalışmalarda kadınların temel ihtiyaçları erişebilmesi için fuhuş yapmaya zorlandıkları gibi. Yani sonuçta bu açığa çıkan şeyin sonucu bunu yapmaya hakkı olduğunu görüyor. Şiddet bir araç sonuçta. Yani gücünü, egemenliğini göstermenin bir aracı bunda yapabileceğini, kendinden daha güçsüz olduğunu gösterir ve gösterdiğinde de bunu uyguladığında da başına bir şey gelmeyeceğini bilir. Şimdi bu mekanizmaların hepsi çöktüğünde zaten bunu yapabilecek bir sürü şey var.

Kadınlar stresle baş etme noktasında ya da zorlayıcı koşullar olduğunda bunu şiddet olarak göstermiyor. Ama erkekler bunu şiddet olarak gösterir. Çünkü onun davranışı haline gelmiş. Hakkı olarak gördüğü için bunu yapıyor. Yani çok temel şeyler bunlar. Sadece deprem anında ortaya çıkan bir şey değil. Zaten kadın önündeki şiddet politiktir, yapısalıdır. Ve bunlar da kriz anlarında artarak kendisini gösteriyor. O yüzden sadece sanki bir deprem hazırlığında yapılması gereken bir şey değil. Zaten buna yönelik çalışmaların genel anlamda yapılması gerekiyor. Deprem kriz anlarında bunun artacağını bildiğimiz için özel önlemler ve özel sonuçları önleme yönelik özel çalışmalar yapmamız gerekiyor.

Kübra Çökmez

Bir küçük bir şey bekleyebilirim bu şiddet mevzuna belki. Şöyle bir şey, aldığım seanslarda, kadınlarla yaptığım seanslarda şiddet bildirimi olan kadınların tamamı diyebilirim, istisna görmedim, şiddetin ne zaman başladığına dair sorgulamada depresim sonrasında raporlamıyorlar. Öncesinde başlayan bir şiddet, depresim sonrasında artan bir şiddet şeklinde bir söylem var. O yüzden evet, tek bir neden bulup ona yönelebileceğimiz bir alan değil, çok fazla dinamiği olan bir alan. Yani depresim sonrasında ortaya çıkmış, hortlamış bir durum olmuyor gerçekten de.

Dr. Mihriban Yıldırım

Yine bizim kurum olarak ŞÖNİM'e yaptığımız ziyarette aldığımız bilgi şuydu. Şiddet vakalarında tekrarlama sıklığının arttığı, aynı vakaların tekrarlama sıklığının arttığı ve şiddetin boyutunun arttığı yönünde.

Dr. Hasan Oğan

Benim sorum şöyle, biraz önce yapılan çalışmalardan, gönüllü olarak yapılan çalışmalardan bahsettiniz. Bu çalışmalar ne kadar sürdü? Hala devam ediyor mu? Devlet bu yapılan çalışmalar açısından yani kadın sağlığı yönünde ne zaman devreye girdi ya da girmediydi? Ya da böyle bir sorun hala artarak, azalarak nasıl devam ediyor mu? Bu konuda net bir bilgi verirseniz sevinirim.

Dr. Mihriban Yıldırım

Yani bizim çalışmalarımız hala aynı şekilde tabii ki devam etmiyor. İlk altı ay çok düzenli bir şekilde hem kadın sağlık birimi aktif olarak bir mekân olarak devam etti, hem de gönüllülerle birlikte köylere, mahallelere, aslında hizmetin gitmediği yerlere kadın sağlığıyla ilgili saha çalışmaları yaptık. 6 aydan sonra daha kesintili bir şekilde oldu. Daha özel, spesifik çalışmalar yapılmak durumunda kaldı. Çünkü biliyorsunuz ki oraya gelen arkadaşlarımızın hepsi yıllık izinlerini kullanarak yani bir kamu ile bir iş birliği sağlayamadığımız için bu konuda böyle bir çalışma yürütüldü. Şimdi de kadın örgütleri ile bir temas ağı kurmuş olduk sonuçta. Onların bizden talep ettikleri noktada, onların belirlediği ihtiyaca göre destek çalışmaları yapıyoruz. Tabip odasının bir protokolü oldu. Oda çalışması şeklinde yürüyor. Oda hani tabip odası yöneticimiz burada, belki o da bilgi verebilir.

Meme kanseriyle ilgili çünkü hani depresim sonrası kronik hastalıklarla ilgili taramaların yapılması, tedavilerin yürütülmesiyle ilgili de ciddi sorunlar yaşandığı için meme kanseri özelinde bir çalışma yürütülüyor. Kadınların kurumlara, meme kanserine yönelik eğitimlerin verilmesi, taramaların yapılması ve sağlık kurumlarına yönlendirilmesiyle ilgili bir çalışma şu anda. O tabip odasının bir çalışması şeklinde yürüyor. Kamuda şu anda, az önce söylediğimiz sosyal hizmetlerle ilgili zaten bir ayırım var. Şu an rutin poliklinik hizmetleri veriliyor. Doğum hizmetleri artık verilmeye başlandı. Gebe takipleri yapılabilir. Ama sık sık örneğin çok basit malzeme olmadığı için bazen operasyonların yapılamadığı, yoğun bakımlarda yer olmadığı için, çünkü kapasite çok düştü gerçekten. Yoğun bakımda yer olmadığı için sevk edilmek zorunda kalındı. Hala ağır aksak yürüyor. Temel yapılması gereken şeyler bile çok zor yapılıyor. Devletin kadın sağlığında temel yaklaşımı doğum odaklı. Onu bile yapmıyor şu anda. Onu bile çok yeterli bir şekilde yapmıyor.

Kübra Çökmez

Psikososyal açıdan da şunları söyleyebilirim. Sosyal hizmetler kısmında da kadınlara yönelik çalışma birçok STK depremin başlarında çok fazla çalışma yaptı. Hatta biz SES ve TTB ortak yerleşkesinde bu STK'ların fazlalığından ve kamu ile iş birliğinden dolayı konteyner kentlerden ve çadır kentlerden daha çok köylere ve dışarıda aslında müstakil yerleşimlere gitme gibi bir durumdaydık. Ya da kendi bulunduğumuz yerde kabul alıyorduk. Kadınlar oraya geliyorlardı falan. Şimdi fonları bitiyor STK'ların ve STK'lar alanlardan ayrılıyorlar. O yüzden aslında biz en başından beri, o ilk altı ayda da söylediğimiz yerel kapasitenin güçlendirilmesi, söylemenin sonuçlarını göreceğiz.

Çünkü Aralık sonunda birçok STK alandan ayrılmış olacak. Kadınlarla ilgili çalışmaları genelde sivil toplum kuruluşları yapıyordu. İşte KEDEV gibi, Morçatı gibi bu şekilde gelip devletle bir şekilde iş birliği kuran STK'lar. Bir taraftan da şöyle bir ayrım oldu, yakın zamanda biz kamu girişimi olarak bu postpartumla ilgili bir müdahale planı oluşturup yürütmek istedik ama vali tarafından engellendi. Çok fazla da bürokrasiye takılıyorsunuz. Hani çok böyle hadi bu çalışmayı yapayım, evet toplum yararına deyip de gidip yapabildiğiniz bir ortam maalesef yok. Aslında olması gerekir. Çünkü bir afet sahası, akreditasyon sağlanmış her derneğin orada çalışma yapabiliyor olması gerekir. Bir taraftan akreditasyon sağlanmış dernek sayısının azlığı, diğer taraftan da valiliğin bir takım politik müdahaleleri sebebiyle şu anda sosyal hizmetler kısmında da maalesef kısır bir döngüye girmiş bulunmaktayız.

Dr. Sami Reyhan

Bir süre sonra özellikle kadınlarda meme kanseri veya bazı kanseri taramalarının sıkıntılı olduğunu gördük. KETEM'ler çalışmıyor, ulaşım yok. Çok ciddi sorunlar var. Biz bir proje ürettik tabip odası olarak. Yurt dışından kaynak da bulduk. Bunun için bir araç da aldık. Ulaşımı sağlamak, eğitimi yapmak ve kadınları KETEM'e getirip götürmek için.

Ama gelip görün ki bunu il Sağlık Müdürlüğü'yle konuştuğumuzda önce izin vermediler. Önce görüşmediler bile. Sonra yüz yüze görüştüğümüzde siz bunu yapacağınıza eğitim araştırma hastanesinde bir kolonoskopi cihazı alın önce dediler.

Verdik Komik şeyler ama her yerde olduğu gibi bunu da kabul etmezler. Ama biz bu çalışmalara başladık. Ne olursa olsun sürdürmeye, bitirmeye deneriz.

Ezgi Koman

Ben de aslında buna birazcık katkı vermek istedim. Çok gerçekten söylediklerinizden, sivil toplum açısından, hani meslek odaların birazcık daha farklı ama sivil toplum örgütlerinin böylesi bir sahada uzun süre çalışma yürütmeleri çok güç ama halbuki biz biliyoruz ki çocuklar açısından bu kadar etkisi ağır olan bir kriz durumunda kısa süreli çalışmaların tabii ki etkisi var şüphesiz ama bunların uzun sürmesi gerekiyor. Mesela biz çocuk hakları merkezi olarak üç yıl en az diyoruz ki Adıyaman'da kalalım. Ama bu o kadar zor ki nasıl kalacağımızı bulmaya çalışıyoruz. Bu tür deprem dönemlerinde büyük insan yardım örgütleri sahaya geliyor vs. Evet birtakım fonlar var, cılgınca paralar, çok doğru. Ama mesela küçük örgütler bizim gibi küçük örgütler, bütün bunlardan çok da zor yararlanabiliyorsunuz ve orada kalmak çok şey. O yüzden de bu da çok gerçekçi değil.

Dolayısıyla yerelde bu çalışmaların nasıl devam edeceğini, kapasite güçlendirme diyor-

nuz ya, çünkü sonuna kadar biz mesela FİSA Çocuk Hakları Merkezi olarak artık sürekli Adıyaman'da kalamayız. Üç yıl sonra biz o çalışmayı tamamlamalıyız. Adıyaman açısından çok şanslıyız çünkü orada çocuk hakları açısından hakikaten bir meslek odalarının da katkısı da bir grup oluştu. Mesela şimdi biz orada bir çocuk çalışma grubu oluşturmaya çalışıyoruz ve belki işte birtakım dernekler orada kurulabilir. Bizlerle iletişimler, çalışmaların devam etmesi, gençlerin güçlendirilmesi gibi kafayı biraz buradan çalıştırmak gerekiyor. Yoksa bu toplulukta başka da bir etki yaratıyor. Gerçekten bir yılsonundaki Adıyaman'da, Adıyaman için söyleyebilirim yine buradaydı galiba onun da katkısı olurdu ama tabip odası başkanımız şu anki Erdal Bey ayrıldı galiba. Gerçekten bir yıl sonra Adıyaman o kadar böyle değişti ki çünkü pek çok kurum gitti ve bu insanlar da başka bir şey yaratıyor. Bunu da düşünmek ve buna göre planlamalar yapmak lazım.

Gerçekten gidiyorsanız gittik yani bir yolunu bulmak zorundayız mesela biz. Üç yıl orada kalmak zorundayız. Yoksa hani ayıp olur diyeyim en azından.

İkram Doğan

Ben de sosyal hizmet uzmanıyım. Bir katkı sunmak istiyorum. Aslında konuşmak istemi-yordum ama bir yanlış anlaşılmaya vesile olur diye bir ek katkı yapmak istedim ben de. Bu İstanbul'a gelen çocukları başından beri takip eden ekibin başında ben de vardım. Bir kere o çocukların tamamı ebeveysiz kalan çocuklar değil, böyle bir yanlış anlaşılma olmasın, o dönem hali hazırda kurum bakımında olan, yani koruma altında olan çocuklarla birlikte farklı illere sevk edildi. Buraya gelen çocukların büyük bir kısmı o çocuklar aslında. Bir kısmı da o kriz durumunda ebeveynlerinin ya da bakım verenin refakatinden yoksun kalan çocuklarla çok hızlı bir şekilde koruma altına alındığı için, mesela bunların büyük bir kısmı sonra aileyle buluşturulanlar var, yakınlarına teslim edilenler var. Dolayısıyla yarın öbür gün böyle bir yerde Adıyaman'da dokuz yüz tane çocuk kaldı. Hatay'dan bin iki yüz tane bebeğin, çocuğun geldiği gibi bir şey, yanlış anlaşılmalara vesile olabilir. O yüzden düzeltmek istedim.

Bence bu rakamlardan ya da şeyi biraz sorgulamak lazım. Çocuk koruma sisteminin bir ceza yasası üzerinden sağlandığı bir ülkede, çocuk koruma politikasından bahsetmek çok güç. Çünkü bizim çocuk koruma sistemimiz ve çocuk adalet sistemimiz bir ceza yasası üzerinde. Bence bunları sorgulamak lazım. Sistemsel sorunlarımız var, çocuk korumayla özellikle. Bir diğeri de İstanbul'a nasıl geldiği belli olmayan çocuklar vardı mesela. Bence en kritik şeyler onlardı. Bir kısmı vallahi villalarda çıktı biliyorsunuz belki. Mesela mültecilerin çocukları büyük oranda bunlar ya da bir ebedinin mülteci olan, bir ebeveyni savaşta kaybedilmiş veya Türkiye'nin belki savaşa gönderdiği, bilmiyoruz. Dolayısıyla elimizde çok sağlıklı veri ve istatistik olmayınca yorum yapmak biraz güçleşiyor. Ama bence sisteme odaklanırsak çözeriz.

Çünkü koruyacak olan sistem, bizim sistemimizde sorun var. Sistemin kendisi sorunu getiriyor. Çocuğu enkazdan alma anından itibaren biz hep yanında bir çocuk koruma çalışan mümkünse sosyal hizmet uzmanı olmasını biz hep istiyorduk. Çünkü başından itibaren kayıt altına alınması gerekiyor. Bizim sosyal hizmet uzmanı, hatta şube başkanı arkadaşımızın kuzenleri bile kimsesizler mezarlığında bulundu. Yani kendisi dernek başkanı aynı zamanda. Böyle bir sistem-sizlik vardı o dönem. Dolayısıyla başından itibaren adım adım bunu kurgulamak gerekir. Mesela tam planın içerisinde bunun çok aydınlıklı hesaplanması gerekiyor. SHUDER açıklama yapana kadar bakanlık şöyle dedi, biliyorsunuz o dönem koruyucu aile konusunda bir patlama yaşandı. Böyle bir şey yok yani. Dünyanın hiçbir yerinde yok böyle bir şey. Koruyucu aile sisteminde çok ciddi eğitimler ve incelemeler sonucunda aslında o dataya kaydedildiğimiz bir sistem. Zannedildi ki yani ortada binlerce çocuk var. Bunların tamamının ebeveyni yok ve her giden koruyucu

aile olabilecek.

Böyle bir şey yok. Biz dedik ki bu zaten doğru değil. Sonrasında neyse ki bir açıklama yaptılar. İşte hani, evet herkes, bütün çocuklar ona verilmeyecek. Halbuki de böyle yaşamış çocuklar asla ilk etapta bu tip ailelere verilmeyecek. Bu eğitimleri bitirmiş, sertifikasyonu sonlandırmış sertifikasyonu olan ailelere elbette ki verilebilir. Geçici sürer ama bir de bu çocukların ebeveynlerinin de ortaya çıktığını görüyorsunuz. Çünkü mesela Karabük'te bir yoğun bakımda yatıyor bebeğimiz, sonra işte hayata dönüyor vesaire. O kadar çok örnek olay var ki elimizde. Sadece sisteme biraz odaklanalım derim. Bundan sonrası için de çok teşekkür ederim tekrar.

Kübra Çökmez

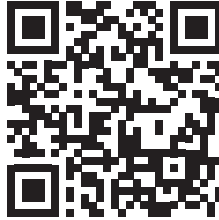
Hocam küçük bir şey ekleyeceğim, koruyucu aile sistemini şöyle, normal şartlarda dediğiniz gibi aslında sistem çok güzel kurulmuş bir noktada koruyucu aile sisteminde. Ama depremden sonra 60 bin, ben bunu direkt istatistik olarak söyleyeceğim, 60 bin koruyucu aile başvurusu geldi. Bunların yaklaşık 1500 tanesi uygun bulundu. Normal şartlarda sekiz görüşme ile verilen çocuklar ve uzun süreli eğitimlere tabi tutulan aileler mesela bir görüşme ile diğer görüşme arasında en az bir buçuk ay olması gerekir. Ama o kadar çok başvuru vardı ki ikişer haftalık görüşmelerle dört görüşmede verildi ve aileler koruyucu aile olmaya uygun muydu? Bence birçoğu değildi. Evet, deprem yaşamış çocuklar verilmedi. Burada kalan, mesela çocuk evinde kalan çocuk verildi. Deprem yaşayan çocuk onun yerine yerleştirildi gibi düşünün. Ama burada da mesela kurulmuş bir sistemi uygulayamamak da çok büyük problem. O sistem mesela bir anda ekarte edildi ve onun yerine yeni bir baştan savma bir sisteme tutturuldu ve birçok çocuk mağdur oldu. Buna direkt şahit oldum ne yazık ki.

Dr. Mihriban Özgür

Bitirmek zorundayım söz veremediklerim için özür dilerim. Bugün burada aktarılan tecrübeler ışığında yapılacak olan yapılan Marmara depremine hazırlanan hem toplumsal cinsiyet perspektifinde hem de çocuk hakları temelli kırılğan gruplarında önceliklerin, ihtiyaçlarının gözetilerek hazırlanması konusunda bir harita, bir ışık olmasını temenni ediyorum. Hem siz dinle-yicilere hem de konuşmacı arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum.

Kongrede yer alan tüm sunumları görmek için
QR Kodu telefonunuza okutun
ya da aşağıdaki linki ziyaret edin.

<https://deprem.istabip.org.tr/kongre-2/>

PANEL

DEPREM, AFET ve TOPLUM

Oturum Başkanı

Dr. Öğr. Üyesi Hacer Ayşen Yavru
İstanbul Tabip Odası

Afet Döneminde Eğitim

Eğitimci Feray Aytekin Aydoğan
Dayanışma Gönüllüleri Derneği

Kamunun Enkazından Dayanışmanın İnceliğine Hal-i Pür Melalimiz

İkram Doğan
Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği İstanbul Şubesi

Depremlerin LGBT+'lara Etkisi

Elif Topçu
Sosyal Hizmet Uzmanı, 17 Mayıs Derneği

Afetler ve Engellilik Bağlamında Devletin İnsan Hakları Yükümlülükleri

Dr. Öğr. Üyesi İdil Işıl Gül
İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Dr. Hacer Ayşen Yavru

İstanbul Tabip Odası

Herkese yeniden hoş geldin demek istiyorum. İki gündür 17 Ağustos 1999 ve ağırlıklı olarak da 6 Şubat depremlerinin deneyimleriyle beraber önümüzdeki Marmara-İstanbul depremine nasıl hazırlanabilirizi konuşuyoruz. Bugün de bu oturumda da son çeyrekte diyelim kırılgan gruplarda bu işi nasıl yapacağız? Şimdiye kadar neler gördük? Nasıl hazırlanmamız gerekiyor? Onunla ilgili çok sevgili ve değerli konuşmacılarla birlikte olacağız. Öncelikle İkrâm Doğan'ı size takdim etmek istiyorum. Sosyal hizmetler uzmanı SHUDER İstanbul Şube Başkanı özellikle çocuklarda derin yoksulluk çalışmalarıyla önde gidiyor.

Kamunun Enkazından Dayanışmanın İnceliğine Hal-i Pür Melalimiz

İkram Doğan

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği İstanbul Şubesi

Merhaba herkese. Böyle bir başlık biraz enteresan aslında kamu derken ben sadece bizim algıladığımız biçimiyle devlet aygıtını kastetmiyorum aslında bunun içinde hepimiz varız. Çünkü kamu biraz oda demek. Yani sadece devlet mekanizması demek değil. Elbette buradaki en büyük eleştirilerimiz biraz daha bu kamuyu en sistemli şekilde temsil eden devlet olacak. Ben de başlamadan depremde hayatını kaybeden Suriye’de ve Türkiye’deki depremde hayatını kaybeden insanları saygıyla anıyorum. Yakınlarına da sabır ve başsağlığı diliyorum tekrar. Bu mevzuları daha çok konuşacağız. Herhalde epey zaman alacak. Bu bölgeye çok sık gidip gelen biriyim ben. Ne yazık ilk güne göre çok az şey değişiyor. Adıyaman’da da böyle, Maraş’ta da böyle, Hatay’da da böyle. Çok yavaş değişiyor birtakım şeyler ama bazı şeyler de giderek ağırla-şıyor. Belki biraz bunları konuşmak gerekiyor.

Deprem sonrası özellikle kahramanlık dönemi bittikten sonra bölgeden çekilmeler var onu biliyoruz. Yani bundan sonrasını biz devletin asli görevini nasıl hatırlatacağız? Onu nasıl soracağız? Asli işini yerine getirmek konusunda mesela demin videoda da söylüyor işte deprem öncesi var olan psikiyatri sayısı psikiyatri uzmanı sayısı şimdiki arasında fark var. Bunu düşünabiliyor musunuz? Tam ihtiyacı olan dönemden bahsediyoruz aslında. Bir diğeri de gerek bölgede çalışan sivil toplum örgütleri gerekse kamunun hep ihmal ettiği bir kesim oluyor.

Ergenler çok ihmal edildi başından beri. Hep şeyi söylüyoruz yani ergenlerle mutlaka çalışmak gerekiyor yetişkin erkeklerle mutlaka çalışmak gerekiyor bunlar hep bizim ihmal ettiğimiz şeyler. Özellikle Maraş ve Adıyaman için çok rahat söyleyebilirim oradaki arkadaşlara gelen vakalarda bu ergen suisid girişimleri çok artmış durumda. İstismar vakaları çok artmış durumda. Madde bağımlılığı keza çok artmış durumda. Adıyaman’da gördüğüm bir şey vardı son gidişimde İSİG meclisine çok yansımayan iş kazaları, iş cinayetleri var. Yansımamasının bir sürü sebebi var ama en temel sebeplerinden birisi genel olarak oranın yerlisi olmayan kişiler dışarıdan getirilip çalıştırılıyor ve kayıtlara geçme ihtimali çok düşük oluyor. Zaten hali hazırda kayıtlara geçme ihtimali çok zor olan şeyler bunlar.

Evet, şimdi 6 Şubat depremleri öncesi tesadüf odur ki biz devlete afet ve sosyal hizmetlere afet sahalarında psikososyal destek için akredite olmak için başvurmuştuk. Akredite olmuştuk tam deprem öncesi. Akreditasyonun şöyle bir avantajı var yani bağımsız olarak deprem sahasına girebiliyorsunuz. Yani yaptığınız çalışmadan ziyade aslında bir izleme yapabiliyorsunuz yani en önemli tarafı o. Bu çok kolaylık sağladı. Ama şöyle bir handikabımız vardı bizim lojistiğimiz yok mesela. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği’nin Türkiye’de 24 tane şubesi var genel merkezimiz Ankara’da. Belki salondaki insanlar bizi biliyor ama biz çok bilinen bir meslek grubu değiliz aslında eğitime yaklaşık 60 yıllık bir geçmişi var yani 60 yıl önce başlamış. 59’da ilk enstitüsü

kuruluyor. Fakat çok bilinen bir grup değiliz ama böyle kriz durumlarında tam da sosyal hizmet uzmanlarının çok öne çıkmasının nedeni biraz o çünkü krizlerle en çok çalışan meslek grubudur. Sosyal hizmet uzmanları kriz durumlarında sahaya ilk gidip en son çıkan meslek grubudur aynı zamanda. O yüzden hani böyle korunma ihtiyacı olan gruplardan tutun da özellikle sunulan hizmetlere erişimde bir şekilde güçlük yaşayan kendinden veya hizmetin erişememesinden kaynaklı güçlük yaşayan insanlarla doğrudan çalışıyoruz. Olağan durumlarda bizim çalıştığımız gruplar, tam da böyle bir gruplar, bir de düşünün ki olağanüstü durumlarda ne hale geliyor?

Çocuktan bahsediyoruz, engelliden bahsediyoruz, yaşlıdan bahsediyoruz, istismardan bahsediyoruz, kadına yönelik şiddetten bahsediyoruz, yoksulluktan bahsediyoruz, mülksüzlükten bahsediyoruz. Çünkü deprem bir taraftan da aynı zamanda bir mülksüzleşmeye de sebep oldu. Şimdi bunun daha yakıcı sonuçlarını görmeye başlayacağız. Sistematik bir mülksüzleştirme var aynı zamanda. Rezerv alanların ilan edilmesiyle ilgili elbette ki benim çok konum değil ama mülksüz kalmak biraz bizim konumuz. Bunun devlet eliyle yapılıyor olmasını görmekte çok acı verici tabi. Adıyaman'ı çok yakından biliyorum. Maraş'ta da çok tanık olduğumuz şeyler değil ama Adıyaman ve Hatay'da özellikle çok rahat söyleyebilirim. Bu deprem sonrası sistem tam da böyle kriz durumlarında kendini yeniden üretmeye başlıyor ya hocamız sabah şey söyledi acaba birilerinin bir planları var mı? Bence var yani bir programları var yani böyle bir durumda ne yapacaklar?

Yoksa niye kalkıp işte Marmara'ya yeni bir kent kurmaktan bahsetsinler. Bunların hepsinin çok farkındalar. Deprem sürecinde bizim özellikle söylemem gerekiyor mesela Suriye'ye dair biz hiçbir bilgi alamadık. Biz sosyal hizmet uzmanları derneği olarak bizim uluslararası sosyal hizmet uzmanları federasyonu var. 155 ülkede örgütlü ve yaklaşık 7,5 milyon sosyal hizmet uzmanını temsil ediyor. Onlar Suriye pasifik bölgesine bağlı sürekli bizi arıyorlardı. Ya biz oradaki sosyal hizmet uzmanlarına en azından erişebilir miyiz? Çünkü bilgimiz yok. Sahaya girmek istiyoruz ama savaş koşullarından dolayı giremiyoruz. Mesela biz de çok zorlandık. Sosyal hizmet uzmanları yok. Ama Sağlık Bakanlığı üzerinden giden birtakım işler var. Oraya dair ne olup bittiğine dair bizim çok bir fikrimiz yok ne yazık ki hala. Çok az bilgilerimiz var oraya dair.

6 Şubat depreminde şöyle bir avantajımız oldu. Psikososyal destek ekiplerinin koordinasyonunu yapan arkadaşların büyük bir kısmı bizim meslektaşımız veya dernek yönetiminde ya da bizim derneğimizin üyesi olan arkadaşlar, sahaya dair en azından sağlıklı verisi almak noktasında ilk günden itibaren bilgi alabildik. Genel merkezde şubelerinde desteğiyle bir kriz merkezi oluşturduk. Ezgi'nin konuşmasında bahsettiği o ağ çok hızlı bir şekilde organize oldu. İyi ki bu çocuk dostu örgütler var dedik bir taraftan. Çünkü biz oradan bir şeyleri zorlamazsak gerçekten bir şey çıkma ihtimali de yoktu. Özellikle ilk günler, ilk bir ay belki. Yaptığımız bütün çalışmalar da Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile birlikte hareket etmek zorundayız biz.

Bir yönüyle zaten büyük oranda bakanlığın çalışanı olduğumuz için, bir diğer yönüyle de akredite olduğumuz için sadece protokol gereği söylüyorsunuz ve sahaya girip çalışmaya başlıyorsunuz. Şimdi depremin ilk günlerinde bizim eğitimlerini bitirmiş olan sertifikasını almış olan arkadaşları bölgeye göndermeye başladık. Biz aile bakanlığı üzerinden büyük oranda da, fakat sayı yetmiyor. Biz de ancak bölgeye arkadaşlar gidince işin vahametini ve ciddiyetini anlamaya başladık. Bu sefer çok hızlı bir şekilde organize olup Bazen online bazen yüz yüze en azından psikolojik ilk yardım eğitimlerini vermemiz gerekir diye düşünerek biraz hızlandırdık eğitimleri.

Böylece sahaya gidecek gönüllü ekiplerin sayısını arttırmış olduk. Elimizde devasa bir liste oluştu ama lojistik sorunumuz olduğu için ya Aile Bakanlığı üzerinden gittik. Mesela tabip odası üzerinden gittiğimizde oldu. Hem oradaki lojistiği sağlamak üzere tabip odasının daha geniş imkanları vardı hem de buradan giderken. Çünkü araç bulmakta zorlandık. Bakanlıkta koor-

dinasyonda yer alan arkadaşlarımız mesela bize bu konuda çok kolaylık sağladılar. Bakanlık üzerinden biz sahaya gittik. Dolayısıyla onların ekipleriyle ortak çalışmış olduk bizde bütün bölgede. Sonrasında ben ve genel başkan bir özel araçla 11 ili kapsayan bölge ziyaretine gittik. İyi ki de gitmişiz. Yani ancak öyle görebilirdik gerçekten yaşananları.

Kaldığımız süre içerisinde büyük üçüncü depremi de yaşadık. Biz Hatay'a gittiğimizde Serin Yoldaki huzur evinin bahçesine çadırlar kurulmuştu. Bizim psikososyal destek ekiplerinin çadırları. Biz de orada kaldık. Öyle olunca biraz yani ne oluyor ne bitiyor daha rahat öğrenebildik. Benim orada edindiğim izlenim şuydu; ya hiç unutamayacağım ben onu. Koordinasyon için diğer illerden gelen kamu görevlilerinin birbirleriyle böyle PR yarışmasına girdiğini biz çok hissettik. Ve işin uzmanı olmayan kişiler büyük oranda görevlendirilmişti. Sahadan dönen ekiplerle birlikte akşamları bizim yaptığımız bütün değerlendirmelerde bunu görmek mümkündü. Mesela unutamayacağım bir örnek yine Hatay'dan AFAD'ın sorumlusu olan arkadaş benim bildiğim bir arkadaşımız Hataylı kendisi, oradaki insanların büyük bir kısmı köylerle bağı var mesela diyorlar ki ya bize çadır verin biz gidelim size yük de olmak istemiyoruz. Yani köyümüze gidip çadırımızı açarsak biz kendi rutinimize çok hızlı döneriz. Bağımız bahçemiz var. Mesela o çadırlar niye verilmedi anlamakta çok zorlanmıştık, ama sonra öğrendik sebebini, bu çadırların satıldığını öğrenmiş olduk.

Ziyaretle birlikte afet ve acil durumlarda psikososyal destek ve travma eğitimi alan gönüllü sosyal hizmet uzmanlarıyla çevrimiçi toplantılar yaptık. Buna yönelik ihtiyaç tespitleri sonucunda alanda görev yapan gönüllü sosyal hizmet uzmanlarına bizim genel merkezin koordinasyonunda peş peşe böyle online süpervizyon desteği sağlamış olduk. Bir de dayanışma ağları var biliyorsunuzdur belki Süruç katliamı ve Ankara katliamı sonrası Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın sekreteryasında psikososyal dayanışma ağı kurulmuştu. Biz de onun birleşenlerinden biriyiz. Bütün ruh sağlığı meslek örgütleriyle birlikte kurulan bu ağ yeniden deprem özelinde güncellendi. Ankara, İstanbul, İzmir ve Mersin'de bunu etkin bir şekilde hayata geçirdik. İstanbul'dakini sekreteryasında başka bir meslek örgütü yapıyordu.

Gelen bütün başvurular oraya düşüyor ve oradan ağı içerisinde yer alan meslek örgütlerine olgular dağıtılıyordu bu vaka yönetimleri vaka takipleri hep öyle oldu epey bir süre çalışana destek eğitimleri düzenledik bu süreç içerisinde. Çünkü özellikle depremin ilk dönemleri bölgeye gidip gelen arkadaşlarımızın yaşadığı sorunlara dair hem bakımını yapmak hem destek olmak bir de bu çalışmalarda aslında deneyim aktarımı da oluyor. Dolayısıyla İstanbul'da biz yaptığımız çalışmada daha çok stabilizasyon ve regülasyon çalışması daha çok beden odaklı çalışmalar yaptık. Bir süre sonrasında bunu sadece kendi üyelerimize değil özellikle Ankara, İstanbul, İzmir Büyükşehir Belediyeleri ve ilçe belediyelerinde çalışan sosyal hizmet uzmanlarına ve diğer ruh sağlığı çalışanlarına yönelik de düzenlemiş olduk. Çünkü kamu idaresine kalsa bunları yapma ihtimali yok. Hani diyorduk ki bir hafta kalsın geri dönsün. Mesela izin kullanamadı bu insanlar hemen ertesi gün işe başladılar.

Dolayısıyla biz dönerken diyorduk ki en az iki gün dinlendirmeniz gerekiyor. Süpervizyon süreçlerine ve grup çalışmalarına dahil edilmesi gerekiyor. O konuda çok başarılı olmadık ama sonrasında çok yol kat ettiğimizi söyleyebilirim. Evet, şubelerimizin olduğu bütün illerde aşağı yukarı bu tip çalışmalar başından itibaren hep yapıldı. Bir diğeri de bölgeye yakın olan şubelerimiz Mersin, Antalya, Adana Şubelerimiz kadınlara ve çocuklara yönelik hizmetleri ilk andan itibaren planlayıp hayata geçirdiler. Çünkü hatırlıyorsunuzdur il eşleştirmeleri yapıldı. Mesela birazdan tespit ve önerilere gelince orada bahsedeceğiz. Yani çok sağlıklı bir eşleştirme yapılmadığını hepimiz biliyoruz. Ya çok uzak bir yere verildi ya çok kültürel olarak çok birbirlerine benzemeyen illerle eşleştirmeler yapıldı ve orada aslında bir sürü ihlale de neden oldu bunlar.

O yüzden hani şubelerimizin olduğu bütün illerde biz arkadaşlarımız üzerinden, şubelerimiz üzerinden en azından ilk etapta onlara hizmetin koordinasyonunu ve izlemini yapmak üzere harekete geçmelerini sağlamıştık. Şimdi bölgeden döndüğümüzde bizim sonrasında yaptığımız toplantıda bir toplum merkezi formatında bir hizmet üretmeye ihtiyaç olduğunu fark ettik. Toplum merkezleri, sosyal hizmetlere bağlı aslında toplum merkezleri vardı daha önce. Toplum merkezleri daha çok güçlendirici, eğitici, destekleyici koruyucu, önleyici sosyal hizmet üreten kurumlar aslında. Fakat var olan iktidarla birlikte bütün toplum merkezleri kapatıldı. Toplum merkezlerinin olduğu bölgeler büyük oranda şehrin çeperleri veya klasik sosyal hizmet gruplarının çok olduğu, yoksulların çok olduğu yerlerde açılan merkezlerdi. Fakat bunların tamamını kapatmışlardı. Bizde de iyi bir tecrübe birikimi var. Neden deprem bölgesinde bunu yapmayalım? Çünkü tecrübemiz çok. Marmara depreminden beri hep sahada olan bir derneğiz bir taraftan da bir meslek örgütüyüz. İlk dönem bittikten sonra asıl iş o zaman başlıyoruz.

Evet, ilk dönem çünkü çok dışarıdan gelen insan da alıyor. Sivil toplum örgütleri, merkezi idarenin gönderdiği ekipler, yerel yönetimlerin gönderdiği ekipler ama sonrasında bir şekilde unutuluyor. İşte orada tam da bize iş duruyor, düşüyor.

Bunun yolu da bir toplum merkezi açmak diye düşündük. Ama fonunu nereden bulacağız diye düşündüğümüzde, İsviçre'den Basel Halk Meclisi 12 Eylül öncesi giden devrimcilerin kendi aralarında kurdukları bir halk meclisi çok cüzi böyle yaklaşık 10.000 Euro falandı bir para toplamışlar. Parayı kime aktaracaklarını bilmedikleri için bir araya girmişler ve tesadüfen oradan bir sosyal hizmet uzmanı arkadaş bizimle ilişkiye geçti. Şartlı bağış yaptılar. Adıyaman'da bir toplum merkezimiz açtık. İlk etabını öyle açtık. Yaklaşık 4 ay sürdürüldük. Sonrasında bizim de üyesi olduğumuz Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu Avrupa Başkanı ve Birleşmiş Milletler Özel Temsilcisi Türkiye'ye geldi. Alıp bölgeye gittik. Çok etkilendiler yani hem depremin yıkıcılığından hem de orada çalışan insanların fedakarlığından çok etkilendiler. Fon bulmak konusunda yardımcı olabileceklerini söylediler ve biz tam toplum merkezini kapatmak üzereyken böyle kısa bir mola vermiştik ki Fransa'dan bir dernekle ilişki kurduk. Bizim Gül abla üzerinden oldu. Gül Erdoğan'ı hepiniz biliyorsunuzdur. Gül abla üzerinden böyle bir ilişki kurduk ve ikinci etabını açtık Adıyaman'da. İlk etabını açtığımız yer tabip odası ve KESK'in yaşam alanı olarak kurduğu yerdi. Sonrasında K13 diye bir konteyner kent oluşturdu. K13'ün şöyle bir özelliği var. Büyük oranda mülksüzlerin ve Adıyaman bölgesinde çok olan donların kaldığı bir konteyner kent. Ne yazık ki devlet gözden çıkarmış yani onu görmüş olduk. Zaten öncesinde de gözden çıkarılan bir grup. Büyük oranda deprem öncesi kiracı olarak Adıyaman'da var olan yoksul insanların olduğu bir konteyner kent. Biz oraya toplum merkezini açmaya karar verdiğimizde protokolü imzaladık sahaya girdik. Kamu kurumu adına hiçbir çalışma yoktu. Biz girdikten sonra Aile ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü ile görüşüp orada bir Psikososyal Destek Merkezi açmalarını sağladık. Sonrasında ASM geldi. Fırın açıldı, eczane açıldı. Oranın şehirle ulaşımını sağlayacak toplu taşımaların sayısı biraz arttırıldı. Biz hala orada çalışmaya devam ediyoruz.

Yapılanlar konusunda tabip odasının SES'le birlikte yaptığı çok kapsamlı raporu var, ilkinde hatta bizim de emeğimiz vardı. Onlardan çok bahsetmeyeceğim ama bu son kısma geleyim ben. Şimdi ilk etapta izlediğimiz şey şuydu, gelen yardımların koordinasyon yetersizlikleri sebebiyle tüm ihtiyaç sahiplerine ulaştırılamadığını fark ettik. Biz özellikle akut dönemde bazı bölgelere yardımlar hiç ulaşamıyordu. Dağıtımın insana yakışır olmayan biçimde yapılması özellikle çadır, gıda, içme suyu dağıtımda hangi kuruluşun dağıttığı mesela çok bilinmiyordu. Bir sürü kuruluş vardı aslında orada. Bir kısmı da böyle dini cemaatler özellikle Hatay'da ve Adıyaman'da çok görmüştüm. Menzil Tarikatı'nın kurduğu bir dernek üzerinden aslında yapılıyordu. İşin garip tarafı herkes psikososyal destek yapıyoruz diye sahaya çıkıyordu. Mesela gidiyorsun bir iç çamaşırını veriyorsun psikososyal destek yapıyoruz diyorlardı. Bizde ısrarla diyorduk ya psikosos-

yal destek Aile Bakanlığı'nın yaptığı bir hizmet ve onun koordinasyonunda oluyor. Diyanet bile psikososyal destek yapıyordu.

Psikososyal destekten kasıt da şuydu, 4-6 yaş grubu çocuklara Kur'an kursu açmıştı mesela. Onlar da ona psikososyal destek diyordu. Şimdi böyle garip durumlar var. Millî Eğitim Bakanlığına okulları kurun ki insanların bir an önce rutinine dönmesi lazım diyorduk. Ama onlar ekipleri, öğretmenleri psikososyal destek yapıyoruz diye insanların yaşadığı mekanlara gönderiyorlar. Halbuki yapılması gereken o değil. Psikososyal destek yapabilecek yeterli sayıda eğitilmiş meslek elemanı var aslında Aile Bakanlığı'nın bünyesinde. Bakanlıkta kurumlar arasında hizmet alanlarının ayrışması konusunda net bir fikir birliği olmadı. Örneğin işte bahsettiğim şey Aile Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın görevlendirdiği çalışanlar bütün bu hizmetleri sunuyor. Alanda faaliyet gösteren kurumlar arasında bir hiyerarşi ve iletişimsizliğin oldukça fazla olduğunu görmüştük.

Bakanlığın sahaya sevk ettiği personelin tamamına yakını gönüllü olarak alana geldi. Fakat görevlendirilen personel sayısına paralel olarak bakanlığın nitelikli bir planının olmadığı, dolayısıyla hizmet kapasitesinde ihtiyacın gözetilmediği, görevlendirilen ekiplerin lojistik sorunu yaşadığı bu nedenle psikososyal destek çalışmaları ile ilgili her ilde farklı uygulamaların olduğu görüldü. O çark döndüyse aslında biraz sahaya giden insanların yüzü suyu hürmetine döndü. Yani gördüğümüz gibi işte tam affet planda her şey çok ayrıntılı detaylı hani biz de o eğitimleri alan birileri olarak söyleyebilirim ki sahada bunun %5'inin bile uygulanmadığını çok rahat söyleyebilirim. Evet, ben çok hızlı geçtim bunu ama şeyde sonrasında olacak zaten soru cevapta tekrar tamam açabiliriz ama her şeye rağmen muhteşem bir dayanışma örneği gördük.

Bir okulun bahçesine hemen kurdukları bir çocuk alanı, güvenli bir alan yaratmışlardı ve çok muhteşem işler yaptılar sonrasında. O çok büyük bir kütüphaneye dönüştü. Sonrasında oyun grupları kalıcı hale geldi vesaire. Dolayısıyla bizi biraz ayakta tutan o dayanışma örnekleriydi. Ben de bu vesileyle o dayanışmayı ilk günden itibaren gösteren herkese bir kez daha teşekkür ediyorum ve bu dayanışmanın mutlaka sürmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü işimiz daha yeni başladı. Bunu çok rahatlıkla söyleyebilir miyim? Yeni başlıyoruz biz daha. O yüzden ne yapıp edip bölgede küçük çaplı da olsa bir takım sivil toplum örgütleri var. Onların orada kalmasını sağlayacak yol ve yöntemleri hep birlikte bulalım derim. Çok teşekkür ederim dinlediğiniz için.

Dr. Hacer Ayşen Yavru

Teşekkürler. Gene sistemsizliğin ve dayanışmanın muhteşem bir örneğini gördük sanıyorum. Şimdi de Elif Topçu'yu davet ediyorum. Kendisi sosyal hizmet uzmanı. 17 Mayıs Derneği'nde çalışıyor. Cinsel sağlık ve yürüme sağlığı danışmanı. Depremlerde LGBT+'ların nasıl etkilendiğini dinleyeceğiz kendisinden.

Depremelerin LGBT+'lara Etkisi

Elif Topçu

Sosyal Hizmet Uzmanı, 17 Mayıs Derneği

Merhabalar, hepiniz hoş geldiniz. 17 Mayıs Derneğinde sosyal hizmet uzmanı olarak çalışıyorum. 17 Mayıs Derneği 2019 yılında Ankara'da kurulmuş LGBT+ alanında hak savunuculuğu yapan bir sivil toplum kuruluşu. Bugün sizlere ben 6 Şubat depremlerinin LGBT+ etkisinden bahsedeceğim. Bahsederken de ekranda görmüş olduğunuz bu rapordan yararlandım. Rapor Kaos GL Derneği ve 17 Mayıs Derneği ile ortaklaşa hazırlanmıştır. Rapor içerisinde röportaj yapmış olduğumuz uzmanların, alanda çalışan uzmanların bazı yorumları, alıntıları var. Onlardan da kısaca bahsedeceğim. 6 Şubat depremlerinin meydana gelmesiyle biliyorsunuz ki hepimiz çok fazla doğru ya da yanlış bilgi yığınlarıyla karşı karşıya kaldık.

Deprem bölgesine çok fazla destek vardı. Fakat maalesef biz şununla karşılaştık. Bu desteklerin çoğu LGBT+'ları kapsamıyordu. Kapsayanların da mülteci LGBT+'ları kapsamadığını gördük. Bu durumda aslına bakarsanız genel olarak temel haklar dediğimiz, sağlık hizmetlerine erişim, yeterli barınma imkânı, istihdam, eğitim, sosyal güvenlik, bilgiye ve adalete erişim noktasında depremden etkilenen LGBT+'lar bir kriz yaşadı. Çoklu ayrımcılıklar yaşandı LGBT+'lar kötü muamelelerle karşılaşırken örgütlenmekte zorlaştı. Ortaya çıkan hak ihlalleri başka hak ihlallerini ortaya çıkarttı. Örnek vermek gerekirse mülteci LGBT+'lar sadece hem mülteci hem LGBT+ olmalarından kaynaklı değil. Aynı zamanda seyahat yol izni sebepleri durumuyla engellerle karşılaştılar ve başka şehirlere sağlık hizmetlerine erişim için hastanelere ulaşamadılar. Mülteci LGBT+'lar hem seyahat özgürlükleri kapsamında hakları ihlal edildi, hem de sağlık hizmetleri erişim yönünde. Bunun dışında yeterli barınma imkanına sahip olamayan, depremden etkilenen LGBT+'lar için çok ciddi güvenlik sorunları ortaya çıktı.

Maalesef LGBT+'lar ortak alanlarda şiddet, ayrımcılık, hakaret gibi durumlarla karşı karşıya kaldılar. Yapılması planlanan bağış ve yardımlara çok ciddi kısıtlamalar geldi. Bu alanda da kullanabileceğimiz kaynakların önüne geçilmiş oldu. Bunların hepsini ayrıntılı anlatacağım. LGBT+'lar maalesef aslında her zaman olduğu gibi yine yargı yoluna gidemediler. Neden gidemediler? Güvensiz hissettikleri için, cinsiyet kimlikleri ve yönelimleri dolayısıyla zaten maalesef devlete ve adalete hiçbir zaman güvenmedikleri, hiçbir zaman cevap alamadıkları için bu durumda da yine bu yola başvuramadılar Biz Ankara'da LGBT+ örgütleri ve aktivistleri olarak bir dayanışma grubu kurduk. Bunun bir benzeri İstanbul'da da yapıldı. Bu grupların nasıl kurulduğunu da yine az sonra kısaca bahsedeceğim. Kamp ve yerleşim alanlarına LGBT+'lar alınmadılar. Haliyle de LGBT+'lar ortak alanlardan kaçınmak durumunda kaldılar. Hatta Ankara'ya gelen trans kadın bir danışmamız dedi ki ben ateşin başına dahi gidemedim. Trans kadın olduğu için, görünür olduğu için, herkes beni gördüğü için yanlarına da almak istemediler. Gerçekten çok soğuktu, zaten çok ciddi hasta olmuştu. Geldiğinde de ayağı kırıkta hatta. Bunun dışında teşhis, tedavi, rehabilitasyon dediğimiz birinci basamak sağlık hizmetine, HIV ilaçlarına, beden uyum süreci içerisinde olan trans artıların kullanmaları gereken hormon ilaçlarına, temiz içme

suju hijyen ürünlerine LGBT+'lar hiçbir erişim sağlayamadı.

Deprem sonrasında çok ciddi bir göç yaşandı. Bu göç süreçleri içerisinde bir başlık da şuydu, aile evine dönmek zorunda kalan LGBT+'lar. Şimdi baktığımız zaman belki aileyi biz böyle çok güvenilir, çok sıcak, çok içten olarak vurguluyoruz her zaman ama maalesef biz LGBT+'lar için bu hep böyle olmuyor. Çoğumuz aile evi deyince maalesef aklımıza şiddetin, zorbalamanın, ayrımcılığın bir başlığı geliyor ve o döngüye tekrardan girmek zorunda olan LGBT+'lar. Beden uyum süreçlerine devam edemeyen Trans+'lar çok sayıda arttılar. Bu bütün ayrımcılık, şiddet, hak ihlalleri LGBT+'lar tarafından çok ciddi yaşandı.

Şimdi şöyle, deprem dayanışma grubundan bahsedeceğim. Depremden 4 gün sonra, yani 10 Şubat tarihinde, dediğim gibi bir LGBT+ örgütleri, aktivistleri gönüllü bir emekle bu grubu kurdu. Çok hızlı hareket etmemiz gerektiği için de hemen ankaralubunyadayınışması@gmail.com diye bir e-posta hesabı açtık ve dedik ki, desteğe ihtiyacı olanlar ve destek verebilecekler buraya ulaşın.

Aynı zamanda Ankara'daki Kırmızı Şemsiye, 17 Mayıs, Kaos GL dernekleri telefon numaralarını paylaştılar ve 7/24 telefon üzerinden de doğru yönlendirmeleri yapabilmek için çalıştık. Tabii bizim LGBT+'lara devlet kamu politikaları içinde hiçbir zaman yer vermediğinden biz bu dayanışma grubunu dedik ki daha şey yapmamız lazım çok yorulduk çünkü çok bir ciddi bir emek yükü oldu o yüzden çalışma gruplarını ayırdık. Sosyal hizmet grubu, teyit grubu, akran, kaynak ve savunuculuk grubu olmak üzere ayırdık. Neler yaptık bu gruplarda? Öncelikle e-postaya gelen, maile gelen ya da telefonlara gelen bilgilerin doğruluğunu teyit etmek amacıyla teyit grubu çalıştı. Tabii ki de bu gruplar hep biri, her birimiz paralel olarak çalıştık. Sosyal hizmet grubundaki uzmanlar da doğru yerlere yönlendirebilmek için bu doğrulanmış bilgileri çalışmalarına devam ettirdi. Ankara'ya gelen depremzede LGBT+'ların yanında eşlikçi olmaları için bir akran grubu oluşturduk. Kaynak grubu yine kaynak bulmak için çalışan bir gruptu.

Savunuculuk grubu da sendikalar, milletvekilleri, siyasi partiler, insan hakları örgütleri gibi oluşumlarıyla görüştüler. Sağlık hizmetlerine erişim depremden etkilenen LGBT+'lar için ciddi bir problemli. Cinsel sağlığa, HIV ilaçlarına, hormon ilaçlarına erişemediler. Şöyle ki seyyar eczanelerde hormon ilaçları yoktu, şeker ilaçları vardı. Hormon ilaçları yoktu, HIV ilaçları yoktu. HIV ilaçları niye bu kadar bastırarak söylüyorum? Çünkü HIV ile yaşayan kişiler, HIV baskılayıcı olan o ilaçlarını kullanmadıkları takdirde, bağışıklık sistemleri zayıflayabileceği için ve de tabii ki deprem bölgesinde çok ciddi başka aktarıcılığı olan enfeksiyonlar, virüsler, parazitler yoğunluktaydı. Haliyle aslında HIV ile yaşayan tüm kişiler için hayati bir önem taşıyordu. Ama maalesef bu eczanelerde yoktu, alanda yoktu, gönderilen sağlık kitlerinde yoktu. Bizler pozitif dernekler ve LGBT+ dernekleri olarak yine alanın elimizden geldiğince bu ilaçları sunmaya çalıştık. Şöyle bir yorum okumak istiyorum size biraz uzunca ama bir alanda çalışan bir sosyal hizmet uzmanının yorumu.

Sağlık hizmeti sunma noktasında da geç kalınan bir sistemde LGBT+'lar yaşadıkları korku, sebep gösterilme, şiddet dolu bakışlara maruz kalma gibi pratiklerden ötürü kalabalık alanlara girmemeyi tercih ettiler. Bunu yakından deneyimlediğimiz deprem bölgesinden Ankara'ya gelmiş trans bir kadının aktarımında şahit oldum. Ayağı kırılmış ama oradan öyle bir hızla kaçmak istemiş ki Ankara'ya gelene kadar ayağıyla ilgili tek bir şey söylememiş. Buraya geldikten sonra sağlık hizmetine erişebildi. E-posta üzerinden ilaca erişemediklerine ne yapmaları gerektiğini soran danışmanlıklar oldu. Bu tam anlamıyla hak ihlali. HIV baskılayıcı ilaçların bölgeye iletilmesinde de LGBT+ dernekleri, pozitif dernekler yoğun çaba gösterdiler. Siz hetero bir düzen içinde sunulan sağlık hizmetleri deprem sırasında da yine siz heterolar için öncelenmiş olup hormonlar ilk anda erişilebilir olmadı. Dernekler bu noktada hormon gönderilmesi noktasında çalıştılar.

Tabii ki psikolojik desteğe erişimde de maalesef LGBT+'lar, büyük ihlallerle karşılaştılar.

Devletin oluşturmuş olduğu uzmanlar, uzman ekipleri LGBT+'larla çalışma deneyimi olmayan, ataerkil, LGBT+ olan uzmanlar çok fazla sayıdaydı. Haliyle yine aslında LGBT+'yı kapsayıcı bir destek, bir politika oluşturulmamış oldu. Biz yine örgütler olarak uzaktan ya da oraya giden uzmanlarla iletişim kurarak bu desteği sağlamaya çalıştık.

Kamp ve yerleşim alanları dedim ya, kamp ve yerleşim alanlarına da alınmadı. Bu deprem sizin yüzünüzden oldu denildi çünkü. Ateş başına dahi alınmayanlar oldu. Ya da işte hasar almış evlerinde geceyi geçirenler oldu. Hiç evi olmayan da zaten kenarlarda maalesef yaşamaya devam etmek zorunda kaldılar. Çok ciddi taciz durumları yaşandı. Ama maalesef taciz durumunu yaşayan kişi burada, LGBT+ kimliğe sahip olduğu için susmak, az önce bahsettiğim gibi yargıya dahi güvenmedikleri için susmak durumunda kaldılar. Deprem sonrasında kamu politikaları depremzedeler için istihdam alanları açtı biliyorsunuz. Burada yine LGBT+'lar önceliklendirilmedi. Yine burada LGBT+ örgütleri elinden gelen desteği sunmaya çalıştılar.

Zaten aslında burada da yazıyor yani kamu tarafından bu ele alınmadığı, önceliklendirilmediği gibi nefret politikaları deprem süreciyle birlikte daha da arttı. Alana gelen kamu hizmetleri, sosyal destekler LGBT+ öncelikli değildi. Yine altını çiziyorum. Burada bir psikolojik danışmanın yorumunu okumak istiyorum. Danışanlardan ilk gözlemlediğim zaten tehdit altında oldukları için oradan yararlanamadıklarını gözlemledim ben. Kamusal ya da devletin gönderdiği bir yardım oraya gittiğinde öznelere kendilerini güvende hissetmemelerinden dolayı öznelere ulaşamadı hiçbir şekilde. Kenarlarda haftalarca saklanıp ateşin başına ısınmak için gelmekte bile zorlandıklarını biliyorum diye bir yorum var. LGBT+'lar bu dönemde o kadar çok dışlandılar ki alanlara gelen destekleri hiç duymayan da oldu. Herhangi bir destek geldiğinde hatta LGBT+'ların da erişebileceği destekler geldiğinde alana giremedikleri için şiddetle karşılaşma korkusuyla bazılarını göremediler, duymadılar bile. Sivil toplum örgütlerinin bağış toplama yetkisinin önüne ciddi bir kısıtlama getirildiğinden bahsettim. Yine burada sosyal hizmetlere erişim kritik derecede aslında engellenmiş oldu.

Yine burada bir sosyal hizmet uzmanı, sivil toplum çalışanı şöyle diyor, bağış toplama yetkisinin olmaması ve LGBT+ örgütlerinin sıkı denetim ile karşı karşıya bırakılması, bağış ve yardım toplama noktasında zorlayıcı bir unsur oldu. Maddi destek için "çağrıya çıkılamaması, maddi yetersizlik nedeniyle sunulabilecek kıyafet, geçici barınma, hijyen ürününe erişim gibi temel hakları erişiminin önünde büyük bir sıkıntı yarattı." diye bir uzman yorumu var.

Bunların hepsini özetleyecek olursak herkes gibi 6 Şubat depremleri de tabii ki LGBT+ bireyleri derinden etkiledi. Deprem bölgesinden göç eden LGBT+'lar adalete, kamu hizmetlerine, insani yardımlara erişimde çok ciddi ayrımcılıkla karşılaştı. Deprem bölgesinden Ankara'ya gelen ya da diğer şehirlere giden LGBT+'lara kiraya evler verilmedi.

Sadece deprem alanında değil, deprem bölgesinden uzaklaşıp başka bir şehre giden LGBT+ için de maalesef alan güvenli bir alan olmadı. Destek sunan sivil toplum kuruluşları, sınırlı kaynaklara rağmen barınma, psikososyal destek ve temel ihtiyaçlara yönelik çalışmalarını yaptı. Tabii her zamanki gibi LGBT+ dostu politikaların yetersizliği, insan hakları ihlallerini derinleştirmiş oldu.

Ne yapabiliriz peki?

İşte önümüzde olabilecek bir Marmara-İstanbul depremi var. Ne yapılırsa belki LGBT+ kapsayıcı olur. Uluslararası kuruluşlarla, mesela bizlerle, LGBTİ örgütlerle iş birliği yapmak. Çok basit aslında bu öneri. Çünkü zaten bütün LGBTİ dernekleri iş birliklerine gerçekten çok açığız.

Bu alanda bizle birlikte çalışma noktasında biz her zaman elimizden gelen desteği sunmaya çalışırız zaten. Ortak stratejiler ve eylem planları oluşturulmalı. İnsani yardım LGBTİ duyarlılığına göre düzenlenmeli.

Kamu kurumları için tabii ilk söylememiz gereken şey sanırım nefret söylemlerinden kaçınmaları olmalı. Her yerde her şekilde her olayın öznesi LGBT+ gibi artık gösterilmekten belki kamu kurumları kaçınmalı. Sivil toplum için de belli ki biz çok daha fazla aslında LGBT+ farkındalık eğitimleri düzenlemeliyiz. Afetlerde de bu yüzümüze vuruyor aslında. Eşit erişim sağlanmalı ve gizliliğe önem verilmeli. Bu adımlar afet durumlarında LGBT+'lar için temel hakları korumayı ve yaşam koşullarını iyileştirmeye hedeflemektedir. Bugün bu anlattığım konuştuğum şeyler gerçekten LGBT+'lar için çok zorlayıcıydı. Bu alanda çalışan uzmanlar için çok zorlayıcıydı. Kamudan, devletten hiçbir destek görememek, elimizden geleni yapmaya çalışırken sürekli önümüzde engeller olması, var olan depremedeleri kendi şehrimize, kendi şehirlerimize getirebildiğimizde şehirlerde bu sefer ev sahipleriyle barınacakları yerlerle ilgili problemler yaşanması gerçekten zorlayıcı bir süreçti. Ama bunlar temel haklar yani temel insan hakları. O yüzden herkesin sahip olması gereken haklar Diyerek sevgi, saygı ve dayanışmayla diyorum, bitiriyorum. Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ederim.

Dr. Hacer Ayşen Yavru

Teşekkürler sevgili Elif. Kırılğan ve belki de en hedefteki grubun sorunlarını ve çözüm önerileriyle beraber bize sunduğun için teşekkür ediyoruz. Şimdi de İdil Işıkgül hocamızı davet ediyorum. Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Uluslararası Hukuk, İnsan Hakları Hukuku konusunda dersler veriyor ve engellilerin insan hakları konusunda özel çalışmaları var.

Afetler ve Engellilik Bağlamında Devletin İnsan Hakları Yükümlülükleri

Dr. Öğr. Üyesi İdil Işıl Gül

İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Herkese iyi günler. Bunları dinleyince tekrar hala devam etmekte olan bu sorunlara karşı inanılmaz bir yılmazlık bir taraftan da inanılmaz bir kızgınlık da hissediyorum. Geldiğiniz için çok teşekkür ediyorum. Beni davet ettiğiniz için de çok çok teşekkür ediyorum. LGBTİ+'lar gibi engelliler de aslında sadece Türkiye'de değil tabii dünyada çok ihmal edilen gruplardan biri. Neyse ki iki grupta giderek daha fazla duyulmaya ve sesini duyurmaya başladı. Zaten bu oturumun başında da söyledi. Aslında burada konuşması gereken engellilerin bizzat kendileri ve engellilerin deprem deneyimlerini derlemek de bizim için bence özellikle önemli. Çünkü çok karmaşık bir deneyimden bahsediyoruz. Yani tabii ki kadınların deneyimlerinde çok karmaşık olduğunu söylemek mümkün. LGBT+'larında ama engellilikte yaş var, cinsiyet var, cinsel yönelim var, cinsiyet kimliği var, engelliliğin çok farklı türleri var ve her şey bir arada var.

Bazı sorunları başta 2023 depremleriyle ilgili olarak hatırlatacağım, daha sonra biraz daha işin hukuki kısmına geçeceğim. Hatırlarsanız ilk başta zaten herkes kurtarılmayı bekliyordu. Enkaz altındayken insanlar devletin aldığı bir tedbir olduğunu hatırlıyor musunuz? Bant kısıtlaması, internet kısıtlaması oldu. Şimdi özellikle yani zaten hiç kimsenin enkazdan kendisinin çıkmasını beklemek belki mümkün değil. Bu zaten gerçekçi değil ama bir de engelliler arasında tabii sesini duyuramayacak olan işitme engelliler var. Duymayan, onun için yardımın gelip gelmediğini, yakında birinin olup olmadığını bilemeyen işitme engelliler var. İşitme engelliler bakımından bu bilişim teknolojileri inanılmaz bir olanak sağlıyor. Çünkü hem görüntü ile işaret dili ile iletişim kurabiliyorlar, hem de yazarak iletişim kurabiliyorlar. Ama siz interneti aldığınız zaman aslında işitme engellilerin en azından kurtarılmaları olanağını zaten sıfıra indirmiş oluyorsunuz. Nispeten iyi bir haber vermek isterim Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde birlikte çalıştığımız arkadaşlarımızdan belki biliyorsunuzdur Prof. Dr. Yaman Akdeniz ifade özgürlüğü çalışıyor ağırlıklı olarak. Bu deprem sonrasındaki bant kısıtlaması emrinin kaynağının, gerekçelerinin neler olduğuna ilişkin bir bilgi edinme hakkı başvurusunda bulunmuştu. Bu reddedilmişti. Daha sonra dava açtı, kazandı. Bilişim Teknolojileri Kurumu istinafa gitti. İstinafta da şimdi Yaman Hoca kazandı. Yani şu anda biz önümüzdeki süreçte deprem sonrasında insanlar hala enkazdayken neden internetin kısıtlandığına ilişkin bilgiye, bu emrin Cumhurbaşkanlığı tarafından hangi gerekçeye dayalı olarak verildiğine ve nasıl uygulandığına ilişkin bilgiye erişme imkânımız olacak. Ben bunun çok kritik, önemli bir bilgi olduğunu düşünüyorum.

Bir başka çok temel sorun o dönem tabi enkazdan kurtulabilmiş olan ama daha öncesinde tekerlekli sandalye, koltuk değneği, ortez, protez işitme cihazı kullanan birçok engelli tabi o cihazlarını enkaz altında bıraktı. O nedenle de çadırlarda ve konteynerlerde yerleştikten sonra dahi aslında hiçbir şekilde mobiliteleri olamadı bu insanların. İlk dönemlerdeki tuvalet sorununu özellikle size hatırlatmak istiyorum. Zaten hiç kimsenin gidebildiği tuvalet yok ve siz zaten tekerlekli sandalyeniz olmadığı için hiçbir şekilde mobiliteniz yok.

Bu koşullarda insanların ne kadar onur kırıcı durumlarla karşılaştığını tahmin etmek mümkün. Yine tabii ki HIV pozitifler gibi sağlık sorununda yaşayan yüksek sayıda engelli var. Onların da hiçbir şekilde ilaçlara erişme mümkün olmadığı gibi özellikle tekerlekli sandalye kullanıcılarının işte hani sonda kullanıyorlarsa bunların değiştirilmesi, bunun için gerekli mahremiyeti sağlayacak veya hijyeni sağlayacak herhangi bir ortamın olmaması da çok onur kırıcı durumlara neden oldu. Engelli kadınlara özellikle vurgu yapmak istiyorum. Çünkü işte tekerlekli sandalyesiniz, tekerlekli sandalyeniz yok, regl olmuşsunuz, tuvalet zaten yok, ped yok, su yok, hiçbir şey yok. Bu kadınlar için inanılmaz zor dönemler, yani herkes için ne kadar olağanüstü bir dönem yaşandığını ve yaşanmaya devam ettiğinin farkındayım ama bazı gruplar bakımından bunun katlandığını söylemek gerekiyor.

Görme engelliler bakımından tabii zaten hani mobilite sorunu belki tekerlekli sandalyeliler kadar olmayabilir ama inanılmaz büyük bir yıkım olduktan sonra zaten o mobilitenin de neredeyse sıfıra indiğini göz ardı etmemek gerekiyor. Belki en az konuştuğumuz gruplardan biri bu arada yine kurtarma çalışmaları bakımından çok ciddi sıkıntılar yaşanan gruplardan biri otizm-liler oldu. Çünkü zaten iletişim sorunu yaşayan da bir grup öyle bir travmayı yaşamış. Ama belki hatırlayanlarınız vardır. Arama kurtarma ekibi orada. Genç bir çocuk otizimli çıkabilecek durumda ama muhtemelen ailesi enkaz altında ve tanımadığı insanlar var, onun için çıkmıyor. Şimdi bu iletişimin nasıl kurulması gerektiğini bilen ekiplerimiz olmak durumunda. Bu arada tabi bir şeyin de altını çizmek gerekiyor ki yani ileride Marmara bölgesinde bir deprem olursa da benzer bir şeyi yaşayacağımız konuda üstünde hiçbir şüphemiz yok. Sistem konusuna vurgu yaparak bunu özellikle söylemek istiyorum. O kadar büyük bir yıkım yaşandı ki zaten bu işlerden sorumlu olan insanlar enkaz altındalardı.

O nedenle de bizim bu sistemleri kurmamız durumunda bunların alternatiflerini de mutlaka kurmamız gerektiği konusunda bir şüphe olmasa gerek. Çünkü sistemi işletebilmeniz için o zincirlerden hiçbirinin mutlak olarak kırılmaması gerekiyor. O nedenle bu eğitimlerin verildiği insanların böyle 30 kişi, 40 kişi, 50 kişi, 100 kişiyle sınırlı olmaması gerekiyor. Şimdi bu örnekleri bir şey daha söyleyeyim, sonra işin biraz daha hukuki kısmına geleceğim. Engellerle ilgili çok daha farklı başka bir sorun daha var, o da şu. Bakım ilişkisi ve bakımı yürüten kişiler. Sizin evde mobilitesi olmayan engelli bir çocuğunuz, anneniz, babanız, kardeşiniz veya eşiniz varsa, siz bakım sağlayan kişiyse, siz yürüyüp çıkabilecek durumda olsanız bile evden çıkamayacak biri olduğunda onu bırakıp çıkmıyorsunuz aslında. O nedenle de engellilik meselesi söz konusu olduğunda yani bir şey yaptığımızda hayata kazandıracağımız insan sayısı 1 değil, bunu 2 ile 3 ile çarpmak gerekiyor mutlaka. O nedenle de birçok annenin, birçok eşin, eşini veya çocuğunu bırakmak istemediği için deprem anında binadan ayrılmadığını da varsayabileceğimizi düşünüyorum açıkçası. O nedenle de bu çok kritik, önemli konulardan bir tanesi.

Şimdi işin hukuki kısmı ne? İşin biraz kuru kısmı ama 2006 Aralık ayında Birleşmiş Millet-lerde bir engellilerin insan haklarına ilişkin sözleşme hazırlandı. 2008 yılında yürürlüğe girdi. Türkiye sözleşmeye ilk taraf olan devletlerden biri ve aynı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bakımından bireysel başvuru hakkımız var ya ona çok benzer bireysel başvuru imkânı da var. Türkiye bu olanı da tanıdı. Buna ilişkin henüz Türkiye'den giden bir başvuru yok ama hukuki araçların var olduğunu söylemek için bunu vurgulamak istiyorum. Olumlu olarak şunu söyleyebilirim, aslında daha önceki süreçte 2004-2005'te Özürlüler İdaresi Başkanlığı vardı, hatırlayacaksınız. Daha sonra o Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na devredildi. Bakanlığın ismi sürekli değişiyor şu anda. Sosyal hizmetler mi geldi şimdi? Gece değişmediyse de. Bakanlık bu işi yürütüyor ve Engelli Hakları Sözleşmesi'nin tarafı olduktan sonraki süreçte de aslında fena olmayan işler yapıldığını söylemek mümkün aslında. Buna paralel olarak sözleşmenin 11. mad-

desinde engeller hakkında sözleşmenin 11. maddesinde açıkça doğal afetler bunun dışındaki insani krizler ve savaş dahil olmak üzere tüm kriz durumlarında engellilerin, tüm engelli grupların hak ve özgürlüklerin korunması için devletin yapması gerekenleri vurgulayan bir hüküm var. Yani devletin bu konuda açık yükümlülükleri var. Sözleşmenin en önemli özelliği daha önce hiç görmedik, sonrasında da görmedik açıkçası. İlk defa Birleşmiş Milletler Sistemi'nde bir sözleşme o sözleşmeden yararlanacak olan hak sahiplerinin bizzat katılımlarıyla hazırlandı. Onun için dünyadan engelli örgütleri Birleşmiş Milletlerde bir araya geldiler ve devletlerle birlikte müzakere ederek sözleşmeyi hazırladılar. O nedenle kendi deneyimlerini aktardıkları için sözleşmeye aslında böyle çok ayıksız bir hüküm var. Çünkü doğal afetlerde hakların korunmasına ilişkin bu sözleşme dışında hiçbir sözleşmede hüküm yok. Devletin yükümlülüklerine ilişkin bu kadar açık bir hüküm yok değil mi en azından?

Daha sonraki yıllarda zaten belki konuşulmuştur, tam ismini de söyleyeyim. Bir Sendai Afet Risklerini Azaltma Bildirgesi yayınlandı. Türkiye yine bunun imzacılarından biri. Burada şu vurguyu yapmak isterim. Bu bildirme az olmayan sayıda engelli vurgusunu yapıyor. Yani afet durumlarında engelliler özel bir gruptur. Farklı ihtiyaçları vardır. Gruplar olarak genellemeyin. Çok bireysel ihtiyaçları vardır. Devletin mutlaka bunları gözeterek planlama uygulama yapması gerekir diyor. Bunun gereğini yapmak üzere Türkiye'ye bir Afet Risk Azaltma Planı hazırlandı. Belki konuşulmuştu önceki oturumlarda. Bu plana baktığımız zaman engellilik ifadesinin hiçbir şekilde geçmediğini görüyoruz. Aslında bu Sendai Bildirgesi'nin gereklerini yapmak için Türkiye'nin hazırladığı bir plan ama o planda engellilik yok. Yine de Sendai'nin gereklerini yerine getirmek için AFAD İstanbul Valiliği ile birlikte çalışarak oldukça güzel bir rehber hazırlamış. İyi bir şey en azından söylemiş olayım. Uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmek bakımından olumlu bir adım olduğunu söylemek isterim. Bu arada hani hakikaten olumlu şeyler yapıldığında da onun altını çizmek lazım. Niye bunu vurguluyorum? Dünyanın birçok yerinde bu hani medeni devletler dediğimiz yerlerde bile bu nitelikte rehberler maalesef henüz hazırlanmış durumda değil. Yani Birleşmiş Milletler ve Engelli Hakları Sözleşmesi olmuş olabilir. Ama bu fiiliyata bunun hala etki ettiği anlamına gelmiyor. Şimdi Engelli Hakları Sözleşmesi'nin en temelinde tek bir ilke var. O da katılım ilkesi. Sözleşmenin zaten hazırlık sürecinin katılımı olduğunu söylemiştim.

Sözleşme diyor ki bu sözleşmenin uygulanması için gerekli tüm tedbirlerin alınmasında devlet engellilerin bilgi ve deneyimine başvurur. O nedenle bundan sonraki depremler için devletin mutlaka yakın zamanda gerçekleşmiş ve büyük yıkımla sonuçlanmış olan bu depremleri yaşamış olan engelliler ve engelli yakınları ama tüm gruplar hem yaş grupları itibariyle hem farklı engel grupları itibariyle cinsiyet, cinsel yönelik, cinsiyet kimliğini ve eğitim durumu dahil olmak üzere akla gelebilecek tüm ayrıştırılmış nitelikleri gözeterek bu deneyimleri toplaması ve bu deneyimlerden hareketle bir eylem planı mutlaka hazırlaması gerekiyor. Şimdi eylem planları bir ölçüde var gibi görünüyor ama Türkiye'de en ciddi sorunlardan bir tanesi ki az evvelki sunumlarda da onu gördük. Uygulayıcıların sürekli değişmesi veya yer değiştirmesi meselesi. Siz bir yerde 50 kişiyi belli bir konuda eğitiyorsunuz. Ondan sonra 3 kişi 3 sene geçtikten sonra o insanları başka bir yere atamışsınız, onlar zaten ilgili olmadıkları başka bir konuda bu sefer çalışmaya başlamışlar.

Uzmanlığın derinleşmesi gerekiyor ki o ilişkide yaygınlaşsın. Ben hep aynı konuda çalışayım ki herkes beni bilsin, ben herkesin deneyimini bileyim, öğrendiklerimi daha fazla insana yayayım. Ama bir gün beni görüyorsunuz, 15 gün sonra ben başka bir yere atanmışım, başka biriyle karşılaşıyorsunuz. Deneyim aktarılmadığında biz hep sıfırdan başlıyoruz. Biz Marmara depremini yaşamış insanlarız. Üzerine bu depremi yaşadık. Şimdi muhtemelen başka bir Marmara depremi yaşayacağız. O nedenle de engeller alanındaki bu deneyimin mutlaka derlenmesi ve

bundan uygulamaya yönelik bazı sonuçların mutlaka çıkartılmış olması gerekiyor. Biraz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve sözleşme uygulamasına baktım. Acaba bu süreçte benzer konular gelmiş olabilir mi diye. Hiç gelmemiş. Az evvel sizin söylediğinize benzer ama bir nebze belki farklı nedeni olan şöyle bir bulgumuz var bizim.

Engelliler hak arama yollarına başvurmuyorlar. Bunun çok temel üç nedeni olduğunu, ampirik bir gözlem olarak, bunu düşünün lütfen çok uzun zamandır çünkü engellerle birlikte çalışıyorum. Bir, eğitimsizlik. Engelliler genelde eğitime erişebilen veya iyi eğitime erişebilen insanlar değil. İkincisi, adalet maalesef çok maliyetli bir şey. Üçüncüsü, bir güven ilişkisi meselesi olarak bunu düşünebilirsiniz. LGBTİ+'lar gibi o da şu engeller ekseriyetle Türkiye'de devletten yardım almak durumunda kalan insanlar ve devlete karşı dava açtıklarında bu yardımların kesileceğine ilişkin inanılmaz bir kaygı var. O nedenle de adalete başvurmaları neredeyse imkânsız. O nedenle biz sürekli insan haklarına, engelli haklarına ilişkin eğitimler yapıyoruz. Ama yaklaşık 25 sene geçti bu alanda yaptığım çalışmalar. Bir elin parmağını geçmez açılan davalar. O nedenle de anladığım kadarıyla barodan çok insan yok burada ama barolarında özellikle bu çerçevede üzerine çok ciddi sorumluluk düşüyor. Ben burada keseyim. Daha sonra vurgulamak istediğim bir iki ilke daha var. Sorular kısmında bahsederim

Çok teşekkür ediyorum.

Dr. Hacer Ayşen Yavru

Teşekkürler hocam. Son konuşmacımızda Feray Aytekin Aydoğan, Eğitim-Sen eski genel başkanı. Özellikle çocukların bu 4+4+4 sisteminden sonra veli derneği başkanı da olarak kendini gösteren ve "Haydi Çocuklar Camiye" projesine okuduğum kadarıyla büyük tepkisiyle oldukça ses getiren arkadaşımız. Afet döneminde eğitimden bahsedecek bize.

Afet Döneminde Eğitim

Eğitimci Feray Aytekin Aydoğan

Dayanışma Gönüllüleri Derneği

Emek veren ve varlığıyla da katkı sunan herkesi sevgiyle selamlıyorum. Öğretmenim 99'dan bugüne ve deprem bölgesinde depremin ikinci günden itibaren yaklaşık sekiz ay dayanışma çalışmaları içerisinde olan çok sayıda emek veren kişiden biriyim. 99'da 17 Ağustos depreminde dayanışma gönülleriyle birlikte başlamıştık. Depremde dayanışma çalışmalarını o dönemlerde üniversite öğrencisiydim. O dönemde yine bizim için bir yandan evet çok büyük bir acı ama aynı zamanda o dayanışmanın örgütlenme süreci çok büyük bir deneyimdi. Ve Maraş merkezinde depremi yaşadığımızda da gerçekten o deneyimin ne kadar önemli ne kadar değerli olduğunu bir kez daha gördük.

Biz depremi duyduğumuz andan itibaren çok büyük bir depremdi tabii ki. Hem yıkımın çok ağır olduğu hem de yardımın ulaşmadığı yerler üzerinden bir planlama yapmak zorunda kaldık. Tüm yıkıma yetişemeyeceğimizi düşünerek. Yine çok büyük bir avantajımız hani 99'dan bugüne devamında da yaşanan tüm depremlerde dayanışma çalışmaları yürüttük. Hemen hemen tüm illerde arkadaşlarımız var. Ve çok farklı meslek gruplarından arkadaşlarımız var. Ve bunun da ne kadar önemli olduğunu hem 99, hem bu depremde gördük. Öğretmen arkadaşlarımız var, avukat arkadaşlarımız, mimar, mühendis arkadaşlarımız, sağlık emekçisi arkadaşlarımız, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, psikiyatr arkadaşlarımız, kuaför, berber, çünkü ilerleyen haftalarda kuaför berber dayanışması da yaptığımız dayanışma çalışmalarından biriydi. Aşçı arkadaşlarımız, maden işçisi arkadaşlarımız, itfaiyeci arkadaşlarımız. Hayatımıza dair ne kadar ihtiyaç duyduğumuz meslek alanı varsa her gruptan arkadaşlarımız vardı. İlk anda da tabii ki maden işçisi, itfaiyeci ve arama kurtarma eğitimi alan arkadaşlarımızın yoğunlukta oldu ilk grupla çıktık.

Birçok arkadaşımız vurguladı tabii ki de gerçekten devlet yoktu. Sosyal devleti zaten en çok kaybettiğimiz günleri yaşıyoruz. Ama gerçekten çok çok büyük bir dayanışma vardı. O kadar yoktu ki oraya gönderilen kamuda çalışanlar dahil, polisler dahil bizim dayanışma noktalarımızla en temel ihtiyaçlarına ulaşabildiler ancak. İlk günlerden itibaren jeneratör, soba, elektrik sobası, elektriğin kesintiye uğramadığı yerlerde, bildiğimiz yine klasik o silindirik şeklindeki sobalardan, işte bottan kıyafete, kuru gıdadan, bota, aklımıza gelecek ne kadar ihtiyaç varsa, oradaki yine, orada da yerelden arkadaşlarımızın tabii ki olması bizim için çok önemliydi. Onların bize sağladığı dayanışma noktalarında, Defne'de, ben Defne noktasındaydım. Hatay'da Defne ve İskenderun ve hala şu an dayanışma noktalarımız orada devam ediyor. Defne'de Samandağ, Çanakoluk'ta ve İskenderun'da hala devam ediyoruz. Malatya ve Maraş ve Pazarcık'ta dayanışmayı başlattık. Arama, kurtarma ve tüm dayanışma malzemelerinin ulaştırılması. Orada görüntüler şuydu, çok büyük bir izdiham var, yardım dayanışma malzemeleri bile ulaştırılamıyor, hep bu görüntüler yansyordu.

Ancak bizim 99'dan yine deneyimimiz, örneğin bizim hiçbir dayanışma noktasında hiçbir

izdiham oluşmadı. Çünkü hem mail adresleri ve telefonlarla bize ulaşanlarla, telefonda görevli arkadaşlarımız ihtiyaç listelerini hazırlıyordu. Araçlarımız hazırды ve en az ikişerli gruplarla o mahallelere kendimiz gidiyorduk. Defne ve İskenderun'da ve Malatya'da çok merkezi noktalardaydık. Orada da masalarımız vardı. Masalarda yine görevli arkadaşlarımız vardı. İçeride yine noktalar, dayanışma noktalarımızda yine görevli arkadaşlarımız vardı. İhtiyaç listelerini oluşturuyorduk ki şu an Şengül'ü de görüyorum. Yine dayanışma gönüllüsü arkadaşlarımızdan. Hemen ihtiyaç listesi kapıdaki görevlilere veriliyor, hazırlanıp teslim ediyorduk. Yani o izdihamın, o tırnak içinde olumsuz görüntülerin tek nedeni bir planın olmaması, bir koordinasyonun olmaması ve orada dayanışma ihtiyacı olan kişilerin buna süreklilik halinde ulaşip ulaşmayacağını bilmemesinden. Ve ne kadar süre ulaşacağını bilmemesinden kaynaklanıyordu. Bu bilgiye sahip olduğu anda kesinlikle izdiham gibi bir görüntü yaşanmıyordu.

Ve tekrar başta da belirttiğim gibi gerçekten her mesleğin ne kadar önemli ve değerli olduğunu bir kez daha gördük. Örneğin ilk günlerde en temel sorun tuvalet sorunuydu. Mimar mühendis arkadaşlarımızın ilk inşa ettikleri yerler tuvaletler oldu örneğin. Her arkadaşımız, sanatçı arkadaşlarımızla ilerleyen haftalarda dayanışma etkinlikleri, tiyatrolar, konserler yaptık. Gerçekten çok çok özel bir deneyimdi. Burada bırakayım.

Eğitim alanında hızlıca neler yaptığımızı söyleyeyim. Aynı zamanda dayanışma gönüllüsü çok fazla öğretmen arkadaşımız vardı ve yerelden de yeni öğretmen ilişkilerimiz vardı. Sizin de belirttiğiniz gibi Eğitim-Sen'de de öğretmenliğe başladığım günden bugüne örgütlü olmamdan kaynaklı eğitimsel arkadaşların oradaki varlığı çok önemliydi. Yine dayanışma gönülleri çalışmasında en temel olarak da gördüğümüz en son da hızlıca toparlamaya ve vurgulamaya çalışacağım. Tabii ki bizim oradaki varlığımız çok değerli. Böyle bir dayanışma yaşadığımızda ama temel belirleyici olan ve o planlamayı hayata geçirilebilecek olan orada yaşayan ve oranın gerçeğinin bilgisine sahip olan arkadaşlar oluyor.

Dayanışmanın doğru yere, doğru zamanda ve doğru bir planlamayla ulaştırılması o anlamda hem eğitim hem de diğer tüm dayanışma çalışmalarında oradaki arkadaşların işin öznesi olması çok çok önemli ve çok belirleyiciydi. Tabii ki ben danışma malzemelerinin ulaştırılmasında sorumluluk alan ilk haftalarda ki kişilerden biriydim. Ancak çocuklar geldikçe şunu gördük, evet herkes çok etkilenmişti. Zaten hala bile hepimiz hatırladığımızda o kadar büyük bir yıkımı nasıl yaşadık ve o acılar hala içimizde durmaya devam ediyor, yaşamaya devam ediyor. Ama çocuklar çok daha fazla etkilenmişti. Neredeyse yüzlerinde en ufak bir ifade yoktu herhangi bir dayanışma malzemesi ulaştırdığımızda. Hemen şunu hızlıca planladık. Oluşan, kendi doğallığında oluşan çeşitli çadır kentleri oldu. Bizde ve birçok başka demokratik kitle örgütü çadırda zaten ulaştırmaya başlamıştı. Kendi doğallığıyla oluşan o çadır kentlerde üçüncü haftanın ortası ve dördüncü haftayla birlikte çocuklarla resim çalışmaları yapmaya başladık. Boyama etkinlikleri yapmaya başladık.

Ve bu hem çocuklara çok iyi geldi hem de herkese çok iyi gelmeye başladı. Çocukların ufak gülümsemesi bile herkesi iyileştirici bir gücü olduğunu gördük. Hemen devamında örneğin şunu bir kez daha Türkiye'de eğitim alanında yaşanan en büyük sorunlardan biri her ne kadar nüfusun büyük bir çoğunluğu kentlerde olsa da ki biz salgında da bunu çok yaşadık, köy okullarının kapatılmasıydı. Çünkü deprem bölgesinde şunu gördük, yıkım olduktan sonra şehir dışına gidemeyenlerin ilk gidebildiği yerler köyler oldu. En yakın köyler. Ve köylerde çok çok büyük bir nüfus yoğunlaşması oldu. Hemen yine gönüllü öğretmen arkadaşlarımız hem gelen hem oradaki öğretmen arkadaşlarımızla birlikte çadırlardan derslikler ve kültür evleri oluşturmaya başladık. Bu planlamayı sağlayabildiğimiz her yerde. Örneğin şu an Samandağ'da Çanakoluk'ta hala devam eden şimdi konteynerden kültür evine döndü. O günlerde oluşturduğumuz mahallelerden

biriydi. Burası şu anda hem Çanakoluk'ta hem İskenderun'da hem Defne'de devam ediyor.

Yine bu kültür evi noktaları, kütüphaneler ile birlikte dayanışma çalışmaları devam ediyor. Ve yine çok fazla ilerleyen haftalarla birlikte başta hikâye, roman olmak üzere ama aynı zamanda sekiz ve on ikinci sınıfları önceleyerek kaynak, kitap ve kitap dayanışması örgütledik. Çok ama gerçekten özellikle Defne ve Samandağ bölgesi orada olduğu için söylüyorum. Eğitime ilişkin ayrıca örneğin başta kadınlar olmak üzere dayanışmada neye ihtiyacınız var denildiğinde bir sekizinci haftadan sonra ilk söylenilen çocukların eğitim ihtiyacı oluyordu. O yüzden yine iletişimde olduğumuz yayın evlerinden arkadaşlarımızla birlikte binlerce kaynak, kitap, hikâye, roman dayanışması örgütledik. Yine bunu mahallelerde dayanışma günleri üzerinden kurduğumuz ilişkilerle örgütliyorduk. Her mahallede orada yaşayan veya o yıkıma az olan mahallede yaşayan veya çadır kentte yaşayan veya köyde yaşayan oradaki ihtiyacı saptıyordu. Her öğrencinin ihtiyacına göre yine bunları koliler halinde hazırlıyorduk ve direkt yine kendimiz ulaştırıyorduk. Aynı şey ama dayanışma noktaları önünde de oluyordu.

Gönlüllü dersleri çadır kent, konteyner kent ve köylerde ve kendi noktalarımızda yaygınlaştırdık. Biraz sonra yine paylaşacağım. Eğitim başladı dendi. Nisan'la birlikte, 24 Nisan'da. Ama özellikle Defne ve İskenderun'da ve hatta Malatya ve Maraş Pazarcık'ta başlamadı aslında. Çünkü okulların çok büyük bir kısmı hasarlıydı, çok sayıda derslik kullanılamaz durumdaydı, artçılar yine devam ediyordu, konteyner kent, çadır kent planlamalarında eğitim ortamları göz önünde bulundurularak hazırlanmamıştı, ulaşım imkansızdı zaten. Şu anda hala devam ediyorum gidip gelmeye. Hala ulaşım en büyük sorunlardan biri deprem bölgesinde. Yani başladı dedikleri eğitim başlamamış. Hatta şu anda da sürdürülebiliyor demek de mümkün değil şu anki koşullar açısından da. O yüzden online sınav sistemi kurduk. Ki o dönem aynı zamanda şöyle eylemler ve imza kampanyaları da düzenledik. Çocukların deprem bölgesindeki çocukların sınavsız istedikleri okullara yerleşmesi ki Eğitim-Sen olarak bizim bu yıllardır talebimizdir. Hani her çocuğun istediği okulda eğitim görme hakkı vardır.

Ve her çocuğun kontenjan ve okul türü ayırımına da çok ayrıntıya girmeyeyim zaten karşıyızdır. Eşit bulmayız, nitelikli bilimsel bulmayız okulların türlere ayrılmasını. Ancak deprem bölgesindeki çocukları için bu kesinlikle olmalıydı ama yapılmadı. Zaten salgını yaşamıştı çocuklar. Bir de üzerine deprem yaşadılar ve üzerinde korkunç bir yoksullaşma ve onun etkisi devam ediyor. Zaten başlarına gelmeyen hiçbir şey kalmamıştı. Sınavsız istedikleri listelere yerleştirme başta olmak üzere bu hak verilmesi gerekirken verilmedi. O yüzden imza kampanyalarına rağmen bunu başaramadık. Yürüttüğümüz kampanya ile online sınav sistemi kurduk deprem bölgesinde. Başta 8. ve 12. Sınıflara ama bütün ara sınıflara da ve yine bunu yaygınlaştırdık. Öğretmenler eliyle kütüphaneler kurduk, çocuk parkları kurduk, burs dayanışması örgütledik, hala devam ettiriyoruz burs dayanışmasını. Yine deprem bölgesine ihtiyacı olan çocuklara başta üniversite öğrencileri olmak üzere lise öğrencileri de dahil, özel eğitim gereksinimli çocuklarla yine özel eğitim öğretmeni arkadaşlarımız çalışmalar yürüttü. Okul bahçelerini çok sık kullandık.

Hemen hemen yani bütün mahallelerde Hatay için söylüyorum ve İskenderun'da defalarca çocuk oyunları ve çocuk etkinlikleri düzenledik. Çocuk konserleri düzenledik ve çocuk tiyatroları düzenledik. Mutlaka eksik bıraktığım olmuştur. Hani orada yaptığımız çalışmaları paylaşmış olayım.

Şu an gelineen durumda deprem bölgesinde 11 ilde 4 milyonu aşkın çocuğun örgün eğitimde olması gereken çocuk sayısı var. 5 milyon çocuk etkilenmiş durumdaydı deprem yaşandıktan sonra. Ve yine bütün deprem bölgesi için söylüyorum. Tabii ki açıkladıkları verilerin gerçekliği her zaman tartışmalı. Ancak yine Milli Eğitim Bakanlığı'nın paylaştığı verilere göre 11.738 derslik kullanılamaz durumdaydı. Ancak mesela Hatay'da %45,2 kullanılamaz durumdaydı. Yani iki

derslikten biri neredeyse kullanılamaz durumdaydı. Şu an yine genelde deprem bölgesinde ama en çok yıkımı yaşadığı için Hatay özelinde ikili eğitim sorunu en temel sorun. Tam gün eğitim neredeyse ortadan kalkmış durumda.

Sınıf mevcutları ciddi boyuta ulaşmış durumda ve ikili eğitim olduğu için ve hala ciddi güvenlik sorunu olduğu için örneğin hala böyle çok büyük bir tır geçtiğinde, büyük bir araç geçtiğinde hani yıkılabilen evlere rastlanılabiliyor hala özellikle Defne bölgesinde. O yüzden ikili eğitimde sabah karanlıkta çocukların okula gidip de akşam karanlıkta çıkması ulaşım sorunuyla birlikte aynı zamanda çok büyük bir güvenlik riskinde barındırıyor ve hala okullara ulaşımında kamu tarafından, devlet tarafından ücretsiz sağlanmadığı için çok sayıda çocuk, özellikle lise-deki çocuklar otostop çekerek okullara gitmek zorunda kalıyorlar. Şu an Türkiye genelinde de zaten salgın, deprem ve yoksulluğun artışıyla birlikte örgün eğitim dışına çıkışın çok yoğun olduğu bir dönemi yaşıyoruz. Aslında gerçek verilere göre şu anda 3 milyonu aşkın çocuk Türkiye genelinde örgün eğitim dışına çıkmış görünüyör salgından sonra ve bu gitgide artıyor. Ancak deprem bölgesinde bu veriler paylaşılmıyor hiçbir şekilde. Hatta devamsızlık verilerinin deprem bölgesinde paylaşılmayacağı yönetmelik eliyle düzenlendi.

Deprem bölgesinden sonra ki hepimiz biliyoruz, okula kayıt durumu devam takibi yapılmadığında çocuğun okulda olduğu anlamına gelmiyor. Çocuk okulda kayıtlı olabilir ama okula hiçbir şekilde gelmemiş veya eğitim-öğretim sürecine bütünlüklü devam etmemiş olabilir. Ancak yine deprem bölgesinde gittiğimizde çok net bir şekilde ben ve birçok arkadaşlarım görüyor ya aileleriyle çalışıyor çocuklar özellikle lise orta öğretimdeki çocuklar başta olmak üzere ya da bulabildikleri herhangi bir işte çalışıyorlar. Çok ciddi bir örgün eğitim dışına çıkış var. Sadece iki tane veri var buna ilişkin bulabildiğim. 2023'ün sonunda Yine açıklanan verilerdi bunlar. Biri Türkiye koruma sektörü ihtiyaç analizi anketi. 2023'ün sonunda yaptığında deprem bölgesi geneline dair bir anket. Ailelerden %21,8'i çocukların depremden sonra hiç okula gitmediğini söylemiş. Tüm çocukların düzenli olarak okula gittiğini söyleyen, hiç aksatmadan gittiğini söyleyen ailelerin sayısı da yüzde altmış birde kalmış. Yani yüzde çocukların deprem bölgesinde okula devam ediyor denilen çocukların yüzde kırkı.

Okula düzenli bir şekilde devam etmediği bu verilerde yine ortaya bir kez daha çıkıyor. Yine Hatay'da ve Pazarcık'ta yapılan Suna'nın Kızları Anketi adı altında yine bir STK'nın yaptığı, Haziran 2023'te yaptığı bir saha çalışmasında da deprem öncesi Hatay'da ve Pazarcık'ta çocukların %92 okulda örgün eğitimde görünürken yine 2023 eğitim öğretimi yılı sonunda süreklilik şeklinde devam edenlerin %10 olduğunu söylüyorlar. Maalesef şu anda nasıl salgında yalnız şu anda deprem bölgesinde de çocuklar ve öğretmenler bu sorunlarla baş başa bırakılmış durumda. Ve yine bütün arkadaşlar da belirtti. Başından itibaren oradaki en temel sorunlardan biri hiçbir şekilde bir planlama yoktu. Yine devlet üzerinden söylüyorum hiçbir şekilde bir koordinasyon yoktu ve gerçek veri yoktu. Gerçek veri olmadan da bir planlamanın olmasının da mümkün olmayacağını zaten hepimiz biliyoruz. Örneğin hayatını kaybeden öğretmenlerin sayısını bilmiyoruz biz hala. Bize Milli Eğitim Bakanlığı'nın söylediği sadece bine yakın. Ki bunu bütün bilgilerimiz biz kamu çalışanları olarak her şeyimiz kayıt altında. Bu bilgiye ulaşmak çok çok kolayken kaç tane öğretmen arkadaşımızın hayatını kaybettiğini bilmiyoruz. Kaç tane öğrencimizin de hayatını kaybettiğini bilmiyoruz. Bu verilere de ulaşmak çok mümkün. Kaç tane çocuğun kayıp olduğunu da bilmiyoruz. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ısrarla rakamı açıklamadı ve basına yansıyan haberlerden de çeşitli cemaat köyü tarzı köylerin oluşturduğu tarikat yapılarının ve onların bulunduğu yerlerde çok fazla ailesini kaybetmiş çocukların o tarikatlara örneğin teslim edildiğini biz basına yansıyan sadece haberlerden gördük. Deprem sonrasında bölgeden ayrılan çocuklara ilişkin resmi verilere dair de ciddi eksikler var. Sadece çok hızlıca şunları paylaşayım. Daha sonra yazılı olarak da bir yerlerde olması gerekiyorsa yayınlanması ayrıntılarını söyleyebi-

lirim. En fazla çocukların başka şehre gittiği illerin başında Hatay ve Maraş geliyor.

Nakil oldukları illere dağılımında Ankara, baştan Mersin’de devamında 2024’ün sonunda Ankara, Antalya, Mersin, İstanbul şeklinde devam ediyor. Çocukların gittiği yerler yine öğretmenlerle ilgili de birkaç şey söyleyerek bitirmeye çalışayım. Normalde bütün depremlerde öğretmenler başka bir şehre gitmek istediğinde herhangi bir koşul öne sürmeksizin bu hakları vardı. Örneğin Van depreminde başka bir şehre isteyen tüm öğretmen arkadaşlarımız gidebilirdi ki bu yönetmelik eliyle de düzenlenmişti. Ancak deprem bölgesinde bu hak tanınmadı öğretmen arkadaşlara. En temel yapılması gereken ilk adımlardan biri çocuklara ve öğretmenlere psikolojik destek sağlanmasıydı ki bu da yapılmadı. Öğretmen arkadaşlarımızın da çoğu evlerini büyük oranda kaybetmişlerdi. Mutlaka kaybettikleri yakınları vardı. Ancak çok belirli işte eşini veya çocuğunu depremde kaybettiyse, kendisi veya birinci dereceden bakımından sorumlu kişi orada tedavi göremiyorsa başka bir ilde gibi iki üç ben durum üzerinden ancak tayinleri yapılması koşulunu öne sürdüler.

Bu da gerçekten oradaki öğretmen arkadaşlarımızın hem yaşadığı psikolojik travma hem yaşadığı yine onlarca kayıp ortamında öğretmenliğini o ortamda sürdürmesi ayrıca güçlükler yarattı. Ve yine sadece yapılması gerekenler üzerinden tüm öğrencilere ve öğretmenlere maddi destek sağlanmalıydı bu da hayata geçirilmedi. Hem öğretmenler hem öğrenciler için okullara ücretsiz ulaşım sağlanmalıydı bu kamu tarafından karşılanmalıydı bu hala hayata geçirilmedi. Çok sayıda öğretmen arkadaşımız birden fazla kişiyle birlikte konteynerlerde yaşamaya devam ediyor şu an orada. Ve yine başta nüfusun yoğun olduğu yerlerde ve kırsal kesimde, köylerde, bölgelerde eğitim ortamlarının çok hızlı bir şekilde oluşturulması gerekiyordu. Bu yine yapılmadı. Mutlaka her okula bir tane psikolojik danışman ve rehber öğretmen ki bu zaten tüm çocukların şu anda da en temel hakkı iken deprem bölgesindeki çocuklar için kesinlikle gerekiyordu. Yine bu da hayata geçirilmedi. Yıkılan ve hasarlı okulların inşası en son eğitim öğretimi yılbaşında gittiğimde hala sorun devam ediyordu. Hala ihaleler bazı yerlerde hiç açılmamıştı.

Ve şu an hala bir bilgi veri yok. Ne kadar sürede ne kadar zamanda tamamlanacak ki? Bu çok rahat bir şekilde bir planlamayla şimdiye kadar çoktan tamamlanabilirdi. Son 2-3 şeyde sadece bitirmek istiyorum. 80 ve 90’dan sonra örgütlülüğün değil, bireyciliğin öne çıkarıldığı çok korkunç bir kuşatma yaşadık. Ama deprem dayanışmasında bir kez daha hep birlikte örgütlülüğün ne kadar önemli olduğunu gördük. Bunun başlı başına kanıtıydı. Biz siyasi partilerde, biz sendikalarda örgütlü olmasaydık eğer, TTB orada olmasaydı, TMMOB orada olmasaydı, Bu yıllardır bin bir emekle var ettiğimiz bu örgütlülüğümüz olmasaydı, yalnız bırakılanlar tamamen yapayalnız kalacaktı. O yalnızlıkla çok daha korkunç bir şekilde yaşayacaktı. Ve yine şunu da orada bir kez daha gördük, tabii ki demokratik kitle örgütlerinin, sivil toplum kuruluşlarının varlıkları önemli. Ama biz örneğin riskli alanlar, siz de belirttiniz ve kamulaştırma başta olmak üzere evlerine, mahallelerine el konulmasında toplu davalar açtık, eylemler yaptık yine orada.

Aynı dayanışma evet önemli ama devletin, sosyal devletin sorumluluklarını hatırlatan bir mücadele ile birlikte yürümediği zaman kısa süreli oluyor, sürekliliği olmuyor ve evet belki bir yıl yalnız bırakmamış oluyoruz 7 ay 8 ay ama şimdi yine yalnız hissetmeye devam ediyorlar.

Son söz geziyi de yaşayan biri olarak deprem büyük bir acıydı ama bizim ikinci gezimizdi. Biz nasıl dayanışmayı o dönem gezide hep birlikte ördüysek, depremde de kimimiz buradan dayanışma malzemesi göndererek, kimimiz oraya gidip aylarca kalarak, kimimiz bant sınırlamalarına rağmen tweetle duyurmaya çalışarak hepimiz de o deprem dayanışmasının bir parçası olduk diyerek bitirmiş olduk. Teşekkür ediyorum.

SORU-CEVAP

İnşaat Müh. Filiz Gökçe

Feray Hocam ben size bir soru sormak istiyorum. Depremın üzerinden iki sene geçti. Özellikle lisede olan çocuklar hangi meslekleri seçtiler? Gerçekten çok merak ediyorum çünkü hiç ulaşamadım. İkincisi de Şimdi Milli Eğitim Bakanlığı'nın uzun zaman önce başlattığı proje vardı, güçlendirme projesi. Söylediğiniz rakam çok korkunç bir rakam hocam. Zaten Sağlık Bakanlığı binalarına deprem izolasyonu yapmaya başladı, izolasyonlar koymaya başladı. Çünkü orada sadece binanızı değil, tüm birimleri Orada ne kadar makine varsa onların da çalışır durumda olması gerekir. Kaç bina sağlam kaldı, makineler devrilip hiçbir şey atamaz. Aynı durum sizin için de geçerli. Bunları yaparken çelik konstrüksiyonlu, perde betonlu ve deprem izolasyonlu olmasına ve mutlaka güçlendirilmiş olmasına dikkat edin hocam. Saygılar sunuyorum.

Feray Aytekin Aydoğan

Zaten genel olarak doğru verileri Milli Eğitim Bakanlığı paylaşıyor. Örneğin bu sene Türkiye genelindeki örgün eğitim istatistiklerinde de okul çağındaki çocukları değil, örgün eğitim dışına çıkışta kaydı esas aldı. Kaydedilmediyse çocuk yok. Ama bu ailenin sorumluluğu değil. Hatta şöyle özel yönetmeliğe ifadeler yerleştirdiler. Örneğin işte mevsimlik tarım işçisi çocuk ailelerin, çocukların okula kaydından aile sorumludur gibi. O yüzden çok verilere dayanarak deprem bölgesi özelinde söyleyemiyorum. Ancak şunu net, yani orada gittiğimde geldiğimde ve kaldığım süre boyunca sadece bir şunu söyleyebilirim. Okula kayıt olsa bile devam durumu hem okula ulaşım sorunundan hem çocukların o psikolojik destek süreçlerinde sürekliliği sağlanmadığından, yine yoksulluğun artışından, ailenin işlerine yardım etmesinden kaynaklı ve özellikle orta öğretimde ise lise döneminde ise farklı işlerde çalışmak zorunda kalmasından, çünkü şu an orada işsizlik de. Çok yaygın ve hepimiz biliyoruz çocuk her zaman daha ucuz iş gücü.

Çok ciddi bir, özellikle orta öğretimde ciddi bir okul dışına çıkış var. Diğer kademelerde de okula devamlılıktan bahsedemeyiz çok fazla. Örneğin çocuk kendini kötü hissettiğini söylüyor ve ailede zorlamıyor. Veya okulun hala güvenliğinden kaynaklı birtakım kaygılar da oluyor. Örneğin hala bir yandan konteyner içinde eğitim devam ediyor, bir yandan inşaatlar devam ediyor. Güvenlikten kaynaklı da gönderilmeyebiliyor. Yani deprem bölgesi gerçekten korkunç bir muamma. Gerçek veriler üzerinden önlem alınmadığı sürece bir temel sorun da ülke genelinde olan deprem bölgesinde de yaşanıyor. MESEM'ler meselesi. Mesleki eğitim kurumları diye bu AKP icadı olarak çıktı biliyorsunuz 2016 yılında.

AKP bir yandan çocukları örgün eğitimde gösteriyor, okulda gösteriyor yine şeytanın aklına gelmeyecek şeyler her zaman akıllarına geldikleri için onların haftada bir gün okula gidiyor gösteriliyor. Bu çocuklar aslında haftada bir günde gitmiyorlar dört gün çalıştırıyor gösteriyorlar ama birçok yerde özellikle organize sanayi bölgeleri gibi yerlerde yedi gün ve çok korkunç esnek çalışma koşullarında çalıştırıyorlar. MESEM'lere çok ciddi bir yöneliş var. Hatta çocukları okulda tutmaktan sorumlu Milli Eğitim Bakanı bir konuşmasında deprem bölgesine gittiğinde direkt dedi ki bakın dedi "mezun olursunuz üniversiteden iş bulamazsınız ama şu anda herhangi bir iş makinesi kullanan kişi 80 bin lira 100 bin lira maaş alıyor gelin MESEM'lere gelin okullardan ayrılp MESEM'lere kaydınızı yaptırın" diye ve aynı zamanda 9-10-11'de çocuklar asgari ücretin

üçte birini alıyorlar buradan 12. Sınıfta da asgari ücretin yarısını alıyorlar.

Şu an yoksulluğun arttığı, bu kadar derin arttığı günlerde bir de bu yoksulluğun deprem bölgesinde 8-10 kat ağır yaşandığını düşünelim. O asgari ücretin yarısı o çocuk ve aileleri için çok önemli bir rakam. Ama dediğim gibi deprem bölgesine özel bir gerçek verileri zaten bizim için çok büyük bir soru işareti. Deprem bölgesine özel örgün eğitim, devam kesinlikle paylaşılmıyor Milli Eğitim Bakanlığı tarafından.

İnşaat Müh. Özer Or

Bu veri karartmayla ilgili bir soru sormak istiyorum. Bu konuda pek çok alanda, pandemide de yaşadık, deprem sonrasında da yaşadık, şu anda afete ve deprem hazırlık konusunda da yaşıyoruz. Demin işte deprem TMMOB'den arkadaşlarımızın olduğu oturumlar vardı. İstanbul'un riskli yapısı da o ile ilgili bilğimiz yok. Türkiye'nin riskli yapısıyla ilgili bildirdiği bilğimiz yok. Altyapı envanterimiz ile ilgili bilğimiz yok. Bu konularla ilgili ciddi bir karartma yapıyor kamu tarafından. Halbuki bu bilgilerin hepsinin takip edildiğinin kayıt altında olduğunu da biliyoruz. Fakat bir şekilde bir manipölasyonun aracı haline getiriliyor. Biz de bulunduğumuz kurumlar adına veya meslek uzmanları adına çıkıp da kamunun açıkladığı bilgiler yeterli değil, eksik değil veya yanlış tutarsız dediğimizde mesela dezenformasyonun mücadele yasasıyla karşı karşıya kalabiliyoruz. Bunlarla ilgili herhalde bunlar bir kısmının Türkiye'ye özgün sorunları olduğunu düşünüyorum.

Bir yandan da tarafı olduğumuz, imzaladığımız bir sürü uluslararası sözleşme var. Hukukçu hocalarıma sormak istiyorum. Yani uluslararası düzeyde tarafı olduğumuz anlaşmalar, bağlı olduğumuz birlikler pek çok konuda daha şeffaf bilgi paylaşıldığını biliyoruz, kamuyla, hemen herkese, sıradan vatandaşlarla, uzmanlarla, kurumlarla. Türkiye'yle bu bilgilere ulaşmak için acaba biz bu kurumlar olarak veya uzmanlar, vatandaşlar olarak, işte Yaman Hoca'nın kendi girişiminden bahsettiniz, BTK'nın bant sınırlamasıyla ilgili. Yeterince hukuka girişimde bulunmuyor muyuz acaba? Yani mevzuatta, yasal düzlemde, sözleşmelerde tanımlanmış bazı haklarımız var ama bu hakları kullanmak için bu haklardan faydalanmak için bazı şeyleri eksik mi yapıyoruz diye sormak istiyorum. Nasıl bir yol önerirsiniz, ne gösterebilirsiniz bununla ilgili? Birinci sorum bu.

Bir de sürekli ülkemiz, vatandaşlarımız, devletimiz diyoruz fakat kamu da genelde bu şekilde konuşuyor. Bir de bu tanımların dışında bırakılan işlerden önce Elif Hanım söyledi. LGBTİ+'lar var, bir de mülteci LGBTİ+'ler var dedi. Bunu bütün kategorilerde yaşıyoruz. Öğrenciler var. Bir de düzensiz göçmen öğrenciler var, kadınlar var. Düzensiz göçmen kadınlar var. Bunların kaydı nasıl tutuluyor mesela? Sürekli vatandaşlarımızdan bahsediyor. Vatandaşlarımız dendiğinde gerçekten deprem bölgesinde şu kadar kişi kurtarıldı, bu kadar kişiye yardım verildi, bu kadar yaralı var vs. filan dendiğini bunlar düzensiz göçmenleri de kapsıyorlar mı? Kapsamıyorlar mı? Siz sahada bulunduğunuz dönemlerde, belki de İkrâm Bey'in yanıtlayabildiğini bilemiyorum. Bu düzensiz göçmenlerle hangi düzenlerde karşılaştınız? Bunun için devletin olan rutin işlevlerini sürdüren kurumları dışında hangi kurumlarla iş birliği yapmak zorunda kaldınız? Bu sorunları nasıl aştınız? Mutlaka bir şeyler yapılıyor ama yapılan eksiklikler nelerdi? Bunları aşmak için neler yapılabildi? Onu merak ettim.

Dr. Öğr. Üyesi İdil Işıl Gül

Sorunuzun kısa yanıtı, biz bilgi edinme hakkını gerçekten çok nadiren kullanıyoruz. Ben siz

başvurursunuz diye düşünüyorum, siz ben başvururum diye düşünüyorsunuz. Top biraz ortada kalıyor aslında. O nedenle Yaman hocanın girişimi, bir de onlar İfade Özgürlüğü Derneği kurdular ve o dernek üzerinden sürekli başvurular yapıyorlar. Biz de mesela engelli örgütleri olarak bu aracı kullanıyoruz. Bu aracı ne için kullanıyoruz mesela bilgi edinme başvurularını? Diyelim ki bir ihale açılmış, metrobüs alınmış. Bunların henüz gelmemiş engelli ulaşımına uygun olmalarını sağlamak için ön alıcı bir tedbir olarak mesela bilgi edinme başvurusunda bulunuyoruz. Açılan ihalede satın alınacak olan 500 tane metrobüs engelli erişimine uygun mudur, diye. Öyle olunca o arada ihale sırasında bu atlanmış veya kasıt olarak göz ardı edilmişse bile o arada devlet veya belediye ilgili tedbir alabiliyor. Onun için bazen bilgi almak için bazen de biraz kulak çekmek için kullandığımız bir araç aslında.

Ama verilen bilgiyi biz alternatif bir kaynaktan teyit edemeyeceğimiz için, büyük veriler çünkü bunlar yani sivil toplumun toplayabileceği nitelikte veriler değil maalesef. Öyle olduğu için size az görünse bile bir rakam, 300 binleri diyelim, bunu hayır değildir, o 500'dür demek çok mümkün değil. Onun için bilgi edinme hakkı karşısında aldığınız sayısal verinin doğruluğunu hakikaten çok teyit etmek maalesef mümkün olmuyor. Ama çok etkili bir araç bence az kullanıyoruz.

İkram Doğan

Benim açmak istediğim konuyu da aslında umarım bir soru gelir diye düşünmüştüm çünkü unuttuğum. Ben devletin çok dezorganize bir hal aldığını düşünüyorum artık yani her ne kadar tek adam rejimi gibi düşünülse de yani birbirleriyle ilişkisi olmayan bir devlet hareketinden söz ediyoruz. Aslında bizi enkaz altında bırakan biraz buydu bu dezorganize hali. Bu dezorganize hal bizim gibi kamu yararına çalışan örgütler de buna dahil belki. Bize de sirayet etmiş durumda mesela. Şey konusunda, bu veri konusunda benim kafam biraz karışık doğrusu. Ben devletin kriminal olaylar dışında çok düzenli veri tuttuğuna inanmıyorum. Yani kriminal olarak devlet bizi çok takip ediyor. Çok acayip veriler var ellerinde. Mesela diyelim ki ben işte 20 yıl önce herhangi bir basın açıklamasında bir bildiri okumuşum. Onun kaydı var mesela. Ama bu ilk panelde de oldu. Rakamlar söylendi ya ben o yüzden müdahale etme gereği duydum. Hani içinde olan biri olarak şeyi çok net söyleyebilirim, veriler var ama bu veriler analiz edilemediği için bu veriler üzerine sağlıklı bir yol, yöntem üretmekte zor. Yani refakatsiz kalan çocuk, mülteci çocuklarla ilgili bunu söyleyebiliriz, refakatsiz olarak gelen çocuklar mesela. Bu ülkede yok mu? Var, biz net biliyoruz çünkü ben geçmişte Aile Bakanlığında çalışıyordum, şimdi sağlıktayım. Bizim refakatsiz çocuklar merkezimiz varmış, sosyal hizmetlere bağlı. Şimdi bunları böyle başka bir şeye dönüştürdüler ve bir anda yok oldu. Ama bu ülkede refakatsiz çocuk yok mu? Var. 10 bin tane kaybolan göçmen çocuktan bahsediliyor. Mesela mülteci çocuktan bahsediliyor. Sadece Türkiye'de değil bu arada. Yani bütün Avrupa'daki rakamları söylüyoruz. O yüzden doğrusu benim kafam karışık biraz bu verilerle ilgili. Ben hani Feray Hoca dedi ya çok şey var. Ben kendimde bildiğimi düşünmüyorum bazı konuları. Çünkü sadece şeyden ibaret değil. Mesela sağlıkta da öyle. Sağlıkçı arkadaşlar bilir. İstatistik her şeydir. Ama o istatistiği nasıl yorumladığınıza bağlı. Halbuki istatistik yorumlamazsanız bir hiçtir yani. Ve ayrıştırılmıyor. Her istatistik aynı torbaya atılıyor. Doğru değil bu. Yani bir engellilerle ilgili bir veriye ulaşamıyorsunuz. Mesela Adıyaman'da da biz sosyal hizmetleri söyledik. Depremden önce kaç tane engelli vardı? Yaş grupları ve özelliklerine göre ayrılmış mıydı? Depremden sonra kaç kişi engelli oldu? Veri yok. Gerçekten yok ama. Olsa belki biz arkadaşlarımız üzerinden erişeceğiz. Mülteci meselesiyle ilgili Adıyaman'da, mesela onu unuttum, sunumumda vardı aslında böyle hızlı geçince arada kaynadı. Bebek Köyü diye bir köy var. 5 bin nüfuslu bir köy. Aslında Türkiye'de orta ölçekli bir taşradaki

ilçenin nüfusuna denk düşüyor. Aslında bir kamp alanı gibi. Etrafı tele örgülerle çevrili. Şehre 40 km uzaklıkta bir yer. Ve büyük oranda işte Suriyeli mültecilerin kaldığı bir yer. Ya insanın yaşam koşulları demek istemiyorum. Başka bir şey var orada ve hiçbir kamusal hizmet yok. İnsanlar mesela kâğıt toplayıcısı olarak şehir merkezine gelse bile gidip geleceği araç yok. Sağlığa erişemiyor. O çocuklar okula gidemiyor. Mesela okullaşma oranı çok yüksek görünüyor ama çocukların hiçbirisi okulda değil ve bunun takibini kimse yapmıyor. Ama sistemde mi, sistemde. Bizim mesela Maraş ve Adıyaman'da yine çok tespit ettiğimiz bir şey var. Çalışan arkadaşlar üzerinden söylüyorum. Örgün eğitimden açık öğretime dönen çok büyük sayıda kız çocuk var eğitimdeki. Ve buna gerçekten müdahale etmek gerekiyor. Orta öğretimden sonra açık öğretime gidiyor bütün çocuklar. Yani okul olsa bile göndermiyorlar.

Ve bunu denetleyecek, bunun hesabını soracak ne yazık ki bir yapı yok. Mültecilerle ilgili de biz ilk toplum merkezini informal alanda çalışmak üzere açmıştık, doğrudan Narlıkuyu'da çalıştık mesela uzun bir süre ve Narlıkuyu boşaltıldı. Narlıkuyu'da şöyle bir uyanıklık yaptı bizim arkadaşlar, şimdi 20 tane konteyner kent olunca devlet afet el koyuyor ya, bizim arkadaşlar 19 tane yaptılar mesela ama 22 aile vardı. Birleştirdiler. Şimdi böyle ara şeyler buluyoruz ama sonra orayı boşaltmak zorunda kaldılar. Çünkü suyunu kestiler, elektriğini kestiler falan. Onlar da bir kısım Bebek Köyü'ne gitti. Gerçekten akıbetiyle ilgili bilgimiz yok. Her toplantıda da söylüyorum, İHD'deki basın açıklamasında da söyledim. Bu Mülteciler Günü'ne yönelik. Oraya biraz böyle kulak kabartmamız gerekiyor. Çünkü Bebek Köyü'nde ne olduğunu bilmiyoruz ve kim bilir daha kaç tane var. Bildiğim şey olduğu için söylüyorum.

Tıp Öğr. Esmâ Altın

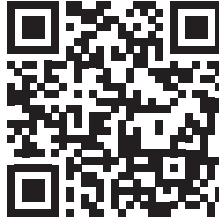
Öncelikle merhabalar, sunumlarınız için çok teşekkür ederim. Koç Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencisiyim. Benim sorum Feray Hanım'a. Sınavla yerleştirmenin önüne geçmek için imza toplamama hakkında bahsetmişsiniz. Ben 2020 sınavında LGS'ye girmiştim ve o sene pandemi patlak vermişti. O sene LGS sınavına giren 51.376 öğrenci vardı. Ve takdir edersiniz ki okulların kontenjanı, mesela benim mezun olduğum Fen Lisesi'ninki 252 idi. Bu kadar büyük sayıda bir rakam var elimizde. Peki, bu öğrencilerin yerleştirilmesi nasıl yapılacaktır? Bunun hakkında bir planlama nasıl varmıştı?

Feray AYTEKİN AYDOĞAN

Aslında bu çok uzun bir mesele ama özetlemeye çalışayım. Öncelikle zaten bizim ülkemizde ki sınav sistemi çocukları yok sayan ve eğitimdeki eşitsizliği daha da fazla derinleştiren bir sınav sistemi ki sen bunu yaşayanlardan birisin. Örneğin LGS'yi düşünelim. Hele AKP döneminde öyle bir şey yaratıldı ki bu sınav sistemleri çok daha büyük bir yük ve eşitsizlik haline getirildi. Şöyle bir sınav sistemi olabilir mi? Çocukların %90'ının yok sayıldığı ve baştan başarısız ilan edildiği, sadece %10'unun tırnak içinde nitelikli denilebildikleri okullara girebildiği, o yüzde 10'unun da yarısından fazlasının akademik başarısı, yüksek çocuklar meslek ve imam hatip liselerini seçmiyorlar diye, zorunlu bir şekilde bunları da nitelikli diyelim ki seçmek zorunda kalsınlar diye, yarısından fazlasında meslek ve imam hatip lisesi olduğu, o yüzde 10'luk dilime giren, yani çocukların yüzde 3'e, 2'ye, 1'e girmesi, üzerine okul öncesinden itibaren çocukları yarıştıran, aileleri yarıştıran ve her zaman ekonomik durumu daha iyi olanın daha fazla olanağa var. Hepimiz duyuyoruzdur, dershaneler, etüt merkezleri yetmiyor, özel ders öğretmenleri yetmiyor. Koç diye bir şey çıkmış örneğin. Koçlar takip ediyor çocukları, bu tamamen yeni bir piyasa aracı olmuş. Bu kadar akıl dışı, bu kadar bu memleketin çocuklarına zarar verici bir uygulama olabilir

Kongrede yer alan tüm sunumları görmek için
QR Kodu telefonunuza okutun
ya da aşağıdaki linki ziyaret edin.

<https://deprem.istabip.org.tr/kongre-2/>

PANEL

GEÇMİŞTEN GELECEĞE: ÜLKEMİZDE DEPREMDE RUH SAĞLIĞI HİZMETLERİ

Oturum Başkanı

Uzm. Dr. Ertuğrul Oruç

İstanbul Tabip Odası

Depremiñ Ruh Sağlığına Etkisi, Geçmiş Deprem Deneyimleriyle

Ülkemizde Ruh Sağlığı Hizmetleri

Uzm. Dr. Sevilay Umut Kılınç

Türkiye Psikiyatri Derneği Afetlere Hazırlık ve Müdahale Birimi

Deprem Sonrası İdeal Ruh Sağlığı Örgütlenmesi

Uzm. Dr. Ezel Yıldırım

Türkiye Psikiyatri Derneği Afetlere Hazırlık ve Müdahale Birimi

mi? Zaten sorun, mesele diyelim en basit bir eğitimci olmasam bile, fen lisesi mi en nitelikli liseler? Niye bütün liseler eşit ve nitelikli koşullara sahip olmasın? Neden bütün okullar? Asıl mesele bu. Biz o yüzden eğitimsel olarak okul türlerine de ki çocukların hem psikolojik gelişimleri hem bilgisayar gelişimleri açısından bir meslek seçme dönemi ki dünyada da böyle tartışılır, orta öğretimin bitişiyse birlikte olur. Bazen üniversite okurken bile demişizdir, değil mi? Keşke başka bir şey seçseydim. Yani evet yönlendirme, evet bu konuda yeteneklerinin ilgisini açığa çıkarma, orta öğretimde ama üniversitede olur. Biz diyoruz ki 8. sınıftan itibaren sen seçeceksin hayatını. O yüzden genel olarak eğitimsizliğin maalesef o kadar.

O yüzden hiçbir okul türü olmamalı. Yani imam hatipler kapatılmalı diyoruz ya örneğin, imam hatip meslek liseleri bunlar olmamalı, eşit. Nitelikli çocukların ilgi, yetenek ve açığa yeteneklerini açığa çıkartacak bir eğitim sistemi kurulmalı. Bütün çocuklar eşit, nitelikli, parasız, laik, bilimsel eğitime ulaşma hakkına sahiptir. Çünkü bu en temel insan hakkıdır. O yüzden aslında bu bütün çocuklar için savunduğumuz ancak yıllardır uğraşıp başaramadık. Hatta maalesef daha da geriye gitmiş durumdayız. Ama en azından deprem bölgesindeki çocuklara En azından liselere yerleştirmede bu yapılabilirdi. Teşekkürler.

Dr. Hasan Oğan

Bu tür toplantılardan hep daha fazla iş yükü olarak çıkıyoruz. Gerçekten engellileri bu kongrede daha fazla yer veremediğimiz için gerçekten üzülüyorum. Buradan söylemek istiyorum. En kısa sürede çalışma grubu olarak, engelliliği temel alarak, kılın gruplar ve engellilik bazında bir sempozyum sözü vermiş olalım ve bunu da en kısa sürede gerçekleştireceğiz.

Dr. Hacer Ayşen Yavru

Tüm konuşmacılara çok teşekkür ediyorum.

Dr. Ertuğrul Oruç

Herkese tekrar selamlar. Son oturumumuzda psikiyatrist arkadaşlarımız aramızda olacak. Oturumumuzun başlığı “Geçmişten Geleceğe Ülkemizde Depremde Ruh Sağlığı Hizmetleri.”

Aramızda Türkiye Psikiyatri Derneği afetleri hazırlık ve müdahale biriminden iki psikiyatrist arkadaşımız var. Uzman Doktor Sevilay Umut Kılınç ve Uzman Doktor Ezel Yıldırım. Kendilerine hoş geldin diyoruz.

Sahada da zaten ortak çalıştık. Türkiye Psikiyatri Derneği’nin çok ciddi çalışmaları olmuştu. Ben çok sözü uzatmadan panelimizi geçmek isterim. İlk konuşmacımız Uzman Doktor Sevilay Umut Kılınç. Konuşmasının başlığı “Depremin Ruhsal Sağlığına Etkisi”. Geçmiş deprem deneyimleriyle ülkemize ruh sağlığı hizmetleri.

Depremin Ruh Sağlığına Etkisi, Geçmiş Deprem Deneyimleriyle Ülkemizde Ruh Sağlığı Hizmetleri

Uzm. Dr. Sevilay Umut Kılınç

Türkiye Psikiyatri Derneği Afetlere Hazırlık ve Birimi

Öncelikle hoş geldiniz. Herkesin yorgun olduğunu tahmin ederek sunumumu olabildiğince kısa tutmaya çalışacağım.

Depremler dendiğinde, Türkiye Psikiyatri Derneği olarak uzun süredir bu alanda eğitimler düzenliyoruz. Bu nedenle 6 Şubat depremlerine en hazırlıklı giren kurumlardan biri olduk. Ayrıca Marmara depreminden, Van depreminden edinilen tecrübeler de vardı. Depremlerde biz biliyoruz ki sadece fiziksel yıkım olmuyor. Fiziksel yıkımın yanında travmatik etki var, maddi kayıplar var, manevi kayıplar var, bu kayıpların getirdiği yas var. Ve ruhsal olarak çok ciddi etkilenmeden bahsediyoruz ve normal şartlarda travmatik bir olay sonrası, birisi bir travmatik bir olay yaşadığında ne olur? İnsanlar onun yardım için etrafında toplanır. Birçok açıdan destek sağlanır vesaire. Ama depremler bunun sağlanmadığı, bir yandan kişinin hem yardıma ihtiyaç duyduğu bir yandan da kendi yarasını sarmak kendi ruhsal sağlığını sağlamak zorunda olduğu durumlar olarak karşımıza çıkıyor.

Travmatik olay dediğimizde kişinin fiziksel ruhsal bütünlüğünü, uyum halini, kısa bir süre için de olsa baş etme kapasitesini beklenmedik ve sert bir şekilde zorlayan, sarsan ve uzun süreli psikolojik belirtiler üreten olaylar şeklinde tanımlanıyor. Afetlerde ülkemizde çok fazla travmatik olay görüyoruz ama depremler bunun en sık olanlarından, en sık olanı bile diyemiyorum. Travmatik bir olay sonrasında hemen herkeste stres belirtileri ortaya çıkar. Bu belirtiler olağandışı bir olaya verilen olağan tepkilerdir. Ancak tepkilerin yoğunluğu, kişinin uyumunu gittikçe zorlaştırabilir. Travma sonrası belirtiler, travmatik olayın hemen akabinde ortaya çıkabilir. Genellikle de işte o sırada şok, inkâr vs. Birçok belirtiler görülebilir. Ve gittikçe de bu belirtilerin bir şekilde azalması veya semptomatolojisinin değişmesi beklediğimiz durumlardır. Ve bu durumların yönetimi bu kişilerde çok önemli fayda sağlıyor. Yani travma yaşamış bir kişinin PTSD yani travma sonra stres bozukluğu hastası olmaması için yapılabilecek birçok şey var. Bunlardan biri de o sırada biyopsikososyal desteğinin sağlanmasıdır.

Öncelikle şunu söylemek istiyorum. Bizim bu Maraş depreminde yaşadığımız en önemli şeylerden biri insanlar başlangıçta haberleşmede çok sıkıntı yaşadılar ve bu haberleşmenin uygun olmaması psikiyatrik belirtileri arttırdı. Ve ufak bir haber bile, kaç şiddetinde bir deprem olduğunu bilmek bile sonuçta yaşanan olayı somutlaştırdığı için, bir anlama büründüğü için depremi yaşamış kişilerde, bir rahatlama, bir iyileşme hali sağladı. İlk günlerde gördüğümüz en önemli zorluklardan biri haberleşmeydi. Kişilerin haberleşememesi, gündemden haberdar olamaması, yakınlarına ulaşamaması vs. bu belirtileri arttırdı. Travmatik olay zaten ciddi belirtilere sebep

olur. Bu da tuzu biberi oldu.

Bu dönemlerde kişilerin dediğim gibi çok fazla belirtisi oluyor. Kaygı, korku, panik, baş ağrısı, baş dönmesi, bir sürü somatik yakınması olabiliyor, tahammülsüzlük, kızgınlık, öfke nöbetleri. Şimdi bunlar mesela özellikle ilk haftanın sonunda ortaya çıkmaya başladı.

Durum netleştikten, o şok ve inkâr hali ortadan kalktıktan sonra, her dönemde çalıştığımız belirtiler farklılaştı. Kolayca korkma, her an tehlike olabilir hissi, kabuslar –gerçi uzun süre uyuyamadılar–, istenmeyen olayın hatırlanması, olayla ilgili görüntü ve duyguların yeniden yaşanıyor gibi hissedilmesi, travmaya benzer durumların tekrar yaşanması... Bunları, oraya giden kurtarma ekiplerinde de gördük. Kişi travmatize oluyor ve sonra yeniden o tehlikeli durumların içine girerek riskli davranışlar sergiliyor. Kendi hayatını riske atacak şekilde davranmaya başladıklarını gördük. Flashbackler zaten oluyor. Kaçınma belirtileri, şaşkınlık, donukluk, dalgınlık, şok, inkâr... Bazen insanlar çok normal, çok sakin görünebilir. Bu sakinlik hali aslında bizi ürküten bir durumdur. Bu, bir çeşit anestezi hali gibi, disosiyatif bir belirti olarak da yorumladığımız zamanlar oluyor.

Üzüntü, çökkünlük, suçluluk, hayal kırıklığı gibi belirtilere; uyku bozuklukları, yeme sorunları, tekrarlayan ölüm ya da intihar düşünceleri eşlik edebilir. O dönemlerde birçok şeyi yapabilecek kapasitede insanlar, ama karar vermede ciddi zorlandıklarını görebiliyoruz. Bu durumda aşırı yargılayıcı, suçlu, suçlayıcı olma hali hem kendine hem başkasına yönelik olabiliyor. Ölümlere şahit olanlarda suçluluk ve yetersizlik duyguları yaşanabiliyor. “Sağ kalma suçluluğu” dediğimiz özel bir durum oluşabiliyor. Bunlar, her dönemde görebileceğimiz belirtiler. Bu belirti kümeleri, Maraş depreminde de her evrede değişiklik gösterdi. Bunu biz nasıl takip ettik?

Burada kısa vadeli şok, inkâr hali, aşırı korku, kaygı, stres, uyku problemleri, bedensel şikayetler; çocuklarda korku, alt ıslatma, konuşma bozuklukları gibi durumlarla karşılaştık.

İhtiyaçlar arttı ama kaynaklar kısıtlıydı. Konuşmanın başında da söylediğim gibi, bu yeterliliklerin sağlanması travmanın yönetimi için çok önemli. Depremin şiddeti arttıkça, sosyal ve fiziksel desteğe olan ihtiyaç da artıyor. Ancak bu ihtiyaca verilen yanıt, fiziksel olanaklarla sınırlı kalıyor.

Sosyal destek, empati, saygı, acının paylaşılması direnci ve dayanıklılığı artırabilirken; desteğin yetersiz olması travmanın etkisini artırarak ikincil travmatizasyona yol açabiliyor. Örneğin çorba ikram edilen bir yerde, kişi “Bu çorba mı var?” diye sorunca, “Sevmiyorsan yeme kardeşim, bunu da bulmuşsun!” gibi tepkiler çok zorlayıcı ve kırıncı olabiliyor. Oysa iki çeşit çorba sunulabilir; isteyen istediğini alabilir. Bu gibi küçük şeylerle, fiziksel kısıtlılıkları azaltmak mümkün. Bir anda ev kuramayız ama yiyecek meselesi, çeşitli ve bol sunmak Türkiye gibi bir ülkede çok kolay yapılabilir bir şey. Bunlar bile ikincil travmatizasyonu azaltıyor.

17 Ağustos depreminde ruh sağlığı hizmetleri yetersizdi. Ama çok fazla deneyim kazanıldı. Halk büyük oranda kendi çabalarıyla psikolojik toparlanma sağladı. Travmanın uzun vadeli etkileri gözlemlendi.

Peki, Maraş depreminde biz ne yaptık? İlk haftadan itibaren gönüllü gruplar oluşturuldu. Zaten TPD’nin uzun süredir aktif bir afet birimi vardı. Önce alt gruplar kuruldu, sonra gruplar genişletildi. Erişkin ve çocuk psikiyatristlerinin olduğu ekipler, ilk haftanın sonunda bölgelere intikal etmeye başladı.

Travmanın etkilerine yönelik grup çalışmaları başladı. Her hafta, bazen haftada birkaç kez toplantılar yapıldı. Bu semptomların nasıl yönetileceği birlikte değerlendirildi. Bazen bir semptomla ilgili “haklılar, öfkelenmekte çok haklılar” diyoruz ama o öfkeyi yönetmek çok önemli olu-

yor. Öfkeleriyle hareket ettiklerinde zarar görmelerindense, ruhsal olarak daha iyi bir durumda olmaları, yaşam kalitelerinin korunması bizim için öncelikliydi. Bir dönem üzüntü ağır basıyor, bir dönem umutsuzluk... Bunlar da grup çalışmalarıyla ele alındı.

Burada psikoterapötik müdahale yapılmadı. Çünkü psikoterapi, akut travma döneminde uygulanabilen bir yöntem değil. Bu çalışmalarda amaç; kişilerin duygularını fark etmeleri, birbirlerini anlamaları ve anlaşıldıklarını hissetmeleriydi. Bazen hâlâ “debriefing” gibi eski yöntemlerin kullanıldığını görüyoruz. Bu yöntemlerin zararlı olduğu uzun zaman önce anlaşıldı. Bazı meslek gruplarında hâlâ öneriliyor ama biz bunun yapılmasını istemiyoruz. Burada bunu özellikle vurgulamak isterim.

Bunun dışında, kişilerin anlaşıldığını hissetmesi çok önemliydi. Şiddetli psikiyatrik belirtileri olanlar için çadırlar kuruldu. Fotoğrafları şu an elimde yok. Bu çadırlarda yiyecek ve içecek gibi temel ihtiyaçlar sağlandı. Çok açsa, bir parça yiyecek ya da içecek olması önemliydi. Kişinin şikayetlerini anlatması ya da yaşadığı travmadan bahsetmesi için güvenli alanlar oluşturuldu.

Bunların hepsi ciddi eğitim gerektiren süreçler. Buna yönelik olarak şöyle bir şey yapıldı: Deprem bölgelerine giden ekipler organize edildi. Aynı zamanda hastanelerde “Afet Sonrası Ruhsal Destek Poliklinikleri” açıldı. İlk birim bizim hastanemizin psikoterapi biriminde kuruldu. Polikliniğe isim verirken çok düşündük. “Depremzede” ya da “afetzede” gibi isimler kullanmak istemedik. Çünkü bazı kelimelerin kişileri çok yaralayıcı olabileceğini fark ettik. “Mağdur” denmesini istemiyor insanlar. Gerçekten de “mağdur” kelimesi pek hoş bir ifade değil. Bu nedenle “Afet Sonrası Ruhsal Destek Polikliniği” adını verdik.

Bu polikliniklere randevusuz başvuru yapılabilecek şekilde bir sistem kuruldu. Kimliği olan da olmayan da başvurabili. Bu birimlerde çalışanlar ve deprem bölgesine giden ekipler için sürekli ve düzenli süpervizyon sağlandı.

Bizim kliniğimizde uzmanlar olarak ağır vakaları biz alıyorduk. Daha hafif vakaları asistanlar alıyordu. Asistanlar görüşme yaptıktan sonra zorlandıkları durumlarda, hemen gelip destek alıyorlardı. Hızlıca toparlayıp yeniden hazırlıyorduk. Elbette yaşananı değiştiremeyiz ama hastanın hayat kalitesinin bundan sonraki süreçte daha az etkilenmesi için neler yapabileceğimizi değerlendiriyorduk. Sürekli ve neredeyse 7/24 süren bir süpervizyon sistemi oluşturuldu.

Ruh sağlığı profesyonellerine yönelik eğitimler, ilk hafta içinde hem çevrim içi hem yüz yüze başlatıldı. Türkiye Psikiyatri Derneği’nin eğitimleriyle birlikte, “ne yapılmalı ne ilaç verilmeli” gibi başlıklarla yol haritaları oluşturuldu. Bizim kliniğimizde de kapsamlı, yüz yüze eğitimler verildi.

Psikososyal destek programları hâlâ geliştiriliyor. Afet bölgelerine uzman ekipler gönderiliyor. Ruh sağlığı hizmetlerine erişimin daha organize hale gelmesi için çalışmalar sürüyor. STK’lar ve gönüllüler bu hizmetlerin yaygınlaşmasına önemli katkı sağladı.

TPD olarak biz bu çalışmaların neredeyse tamamını gönüllülük esasına göre yürüttük. Afet bölgelerine giden arkadaşlarımız yıllık izinlerini kullanarak sahada görev aldılar. Görevlendirme gibi bir imkân oluşmadı. Ama bu sorumluluğu hisseden birçok hekimle birlikte çalışmak bizim için büyük bir avantajdı.

Sonuç olarak, depremler yalnızca fiziksel değil, ruhsal yıkımlara da yol açıyor ve ilk andan itibaren ciddi ruhsal destek gerektiriyor. Bu belirtilerin yönetimi açısından, toplumun ruhsal sağlığı afet sonrası iyileşme sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Uzun vadeli, organize ruh sağlığı hizmetlerinin oluşturulması için elimizden geleni yapıyoruz.

Bu noktada mutlaka sorular olacaktır ve bundan sonrasında ne yapacağımız kısmı daha önemli olduğu için konuşmamı kısa bıraktım. Ve Ezel arkadaşımız devam edecek.

Dr. Ertuğrul Oruç

Çok teşekkürler Sevilay Hocam. Dakikayı da tam riayet ettiğiniz için ayrıca teşekkürler. Şimdi sözü Ezel'e vermek istiyorum, Ezel Yıldırım.

Deprem Sonrası İdeal Ruh Sağlığı Örgütlenmesi

Uzm. Dr. Yusuf Ezel Yıldırım

Psikiyatri Derneği Afetlere Hazırlık ve Müdahale Birimi

Öncelikle bu önemli toplantıda bize de söz verdiği için düzenleme kuruluna teşekkür ediyorum. Türkiye Psikiyatri Derneği adına burada bulunuyorum. Sevilay Hanım, depremde bireyin ruhsallığında yaşananlardan bahsetti ve o yaşananların 6 Şubat depremindeki yansımalarına değindi. Ben de biraz bunlardan bahsedeceğim ve organizasyonel olarak, örgütlenme bazında neler yapılabilir, psikiyatristler olarak biz neler yapabiliyoruz ve kamu ile birlikte nasıl iş birlikleri kurulabilir konusuna değineceğim. Afet ve travmanın ruhsal anlamından söz edeceğim.

Ruh sağlığı çok müstakil bir alan değil; yani her konuşma aslında bir noktada ruhsallığa dokunuyor. Ruhsallık, çok yoğun biçimde sosyal faktörlerden etkileniyor. Bu yüzden, birçok konuşma aslında birbiriyle ilişkili ve ben de biraz bu konulara ruhsallık açısından değinmiş olacağım. Deprem ile ilişkili ruh sağlığı hizmetlerinin neler olabileceğinden bahsedeceğim. Türkiye’de psikiyatrik hizmetlere yönelik planlama, mevcut durum ve önerilerle sunumumu tamamlayacağım.

Afet tanımında yıllar içerisinde bir dönüşüm olduğunu görüyoruz. Bu tanımlamanın ilk yapıldığı dönemlerde daha çok sayısal ölçütlerin temel alındığı bir anlayış hâkimdi. Örneğin, 25 kişinin ölmesi, sonra en az 100 kişinin ölmesi, ardından 500’den fazla kişinin hayatını kaybetmesi ve bununla birlikte 10 milyon doların üzerinde maddi hasar oluşması gibi kriterlerle afetin tanımı yapılıyordu. Bu daha çok sayısal ölçümlere dayalıydı. Bugün geldiğimiz noktadaysa afetler, çevresel etmenlerin insanları insan doğasına uygun davranmaktan alıkoyduğu durumlar olarak tanımlanıyor. Daha yaygın tanım ise şöyle yapılabilir: kişisel güvenliği tehdit eden, aile ve toplumu dağıtan, bireysel ve toplumsal olarak mevcut kaynaklarla telafi edilemeyecek kayıplara yol açan bir tehlikeye maruz kalmak. Yani, afetin tanımında bile yıllar içerisinde bir değişiklik olduğunu görüyoruz.

Afetleri sınıflandırırken doğal afetler ve insan eliyle olan afetler olmak üzere ikiye ayırıyoruz. Burada pek çok farklı sınıflandırma bulunuyor ama temel olarak bireysel ya da kitlesel; tekil ya da çoğul; kesitsel ya da süregelen; tahmin edilebilir ya da beklenmedik şeklinde ayırıyoruz. İnsan kaynaklı felaketlerin ise daha sık ve kalıcı ruhsal belirti ve bozukluklarla ilişkili olduğunu biliyoruz. Bunun içinde bir alt grup olarak, kişinin kendi yakınlarının kötülüğüne maruz kaldığı ev içi şiddet ya da tecavüz gibi durumlarda ruhsal etkilenmenin çok daha yüksek olduğunu biliyoruz. İnsan eliyle olan afetleri şu şekilde gruplandırabiliriz: savaş, silahlı saldırılar, terörizm gibi kasıtlı eylemler ya da teknolojiyle ilgili kazalar gibi kasıt içermeyen eylemler. Kitlesel travmalara baktığımızda, travmanın ruhsal etkilerini belirleyen temel faktörlerin, travmanın yani afetin etki alanı, şiddeti ve süresi olduğunu görüyoruz.

Aslında doğal afetlerin pek çoğu, çok büyük oranda tekil ve kesitsel travmalar oluyor ve bununla ilgili aslında beklenen şudur: önlenebilir ve kimsenin sorumluluğunda olmayan, Allah ya da başka bir gücün sorumlu tutulduğu ve çabuk toparlanması beklenen durumlar olarak de-

ğerlendirilir. Ama bizim ülkemiz gibi deprem gerçeğiyle yüzleşmemekte ısrarcı olan ülkelerde şunu görüyoruz: Bu yaşananlar doğal afet olarak algılanmıyor. Bizim deneyimimiz, bunu doğal bir afet olarak değil, insan eliyle ortaya çıkan katastrofik bir yıkım olarak yaşamak şeklinde oluyor ve bu nedenle de, ülkemiz özelinde ya da deprem bağlamında hasarın ve kaybın çabuk toparlanması beklenen bir ruh haliyle karşılanması mümkün olmuyor. Tam tersine, önceki iki gün içerisinde konuşulanlarda da gördüğümüz üzere, bu durum çok daha yoğun, ağır ve travmatik bir şekilde yaşanmasına neden oluyor.

Depreme dayanıklı inşa edilmeyen ve nasıl denetlendiği açık olmayan yeni yapılmış binalar... Uygun zeminlerde geliştirilen kentler... Organize olmayan, dağınık, yetersiz ve gecikmeli biçimde yürütülen ve adil olduğu hissedilmeyen kurtarma çalışmaları... İnsani yardım ve yeniden yapılanma hizmetleri bize şu soruyu sorduruyor: Bu aslında bir doğa olayı mı, yoksa burada insan eliyle yapılmış, insanın da içinde yer aldığı bir durum mu söz konusu? Yani, ilk başta yaptığımız o kasıtlı ve kasıtsız afet ayırımında burada da sorgulanması gereken bir boyut ortaya çıkıyor.

Birkaç çalışmadan kısaca bahsedeceğim. Bunlar, dünyadaki deprem deneyimlerinin ruhsal yansımalarıyla ilgili çalışmalar. Çoğunlukla Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) temel alınarak yapılan çalışmalar. Aslında biz bunu yetersiz buluyoruz ama mevcut veri tabanı bu şekilde. Örneğin, depremden etkilenen 76 bin kişinin dahil edildiği 46 çalışmada TSSB sıklığı %23,6 olarak tespit edilmiş. Yine bu çalışmada, depremden 1-9 ay sonra TSSB oranı %28, dokuz aydan sonra ise bu oran %19'a düşmüş.

Bu çalışmayı da sağlık çalışanları üzerine olduğu için ekledim. Türkiye'den de bir çalışmanın dahil edildiği bu derleme, deprem sonrasında yaşanan travmaların sağlık çalışanları üzerindeki etkisini inceliyor. Farklı oranlar var, ancak genel prevalans %16,3 olarak bulunmuş. Türkiye'deki çalışmada ise Marmara Depremi sonrasında bu oran %25 olarak raporlanmış. Bu konudan Sevilay Hanım da bahsetti. Sağlık çalışanları olarak bizlerin de o bölgelerde ilk müdahale ekiplerinde yer aldığı düşünüldüğünde, bu çalışmaların kapsamına dahil olan ekiplerin ruh sağlığını korumanın da bugünden önümüze koymamız gereken görevlerden biri olduğu açık.

Bu benim dizayn olarak çok beğendiğim bir çalışma, çünkü travmalar arasında kıyas yapmanın zorluklarından söz ettim; her travmanın birbirinden farklı şekillerde deneyimlendiğini unutmadan, o travmaya özel yapılan çalışmaları derinlemesine incelemek daha kıymetli oluyor. Bu da 2010'daki Haiti Depremi üzerine yapılmış bir çalışma. Haiti şöyle bir ülke: Sosyal faktörleri anlatarak başlamak önemli. Batı yarıküresinin en fakir ülkesi olarak kabul ediliyor.

Haiti'de yaşanan 2010'daki depremde, nüfusun %2,5'i yani 222 bin insan yaşamını yitiriyor. En az iki katı insan ciddi şekilde yaralanıyor. Deprem sonrasında nüfusun %15'i, yani 1,5 milyon insan evsiz kalıyor. 500 bin insan ülke içinde başka bir yere, 200 bin insan ise ülke dışına göç ediyor. Depremden ardından yapılan çalışmaların analizinde şu veriler ortaya çıkıyor: %28,4'ünde ciddi TSSB belirtileri, %32'sinde ciddi depresyon belirtileri, %20'sinde ise ciddi anksiyete belirtileri gözleniyor. Buradaki sonuçlardan biri, öğleden önceki oturumda zaten ayrı bir başlık olarak ele alındı, orada da çok önemli katkılar oldu. Kadınların erkeklere oranla %41,3 daha fazla TSSB yaşadığı ortaya konulmuş. Bu da o oturumda çok güzel şekilde tartışıldı. Yani bu, biyolojik bir farklılıktan öte; aslında hâlen süren toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin deprem sırasında daha görünür hâle gelmesiyle ilişkili olduğu düşünülüyor. Buradaki önemli faktörlerden biri de zaman değişkeni. Zaman değişkeni, depresyon ve anksiyete üzerinde etkili olurken TSSB üzerinde etkili olmuyor. Yani TSSB sıklığında zaman içerisinde bir azalma, bu çalışma özelinde görülüyor. Bir önceki çalışmada bu azalma gözlenmişti ama o biraz daha farklı dizayn edilmiş bir çalışmaydı. Burada bir de şu ortaya konmuş – bu da bence önemli – katılımcıların ortalama yaşı yalnızca depresyon üzerinde bir etki gösteriyor. Şöyle değerlendirebiliriz: Özellikle depresyon söz konu-

su olduğunda ileri yaş bir risk faktörü hâline geliyor. İleri yaş kişilerde depresyon riski artıyor ve o yüzden ileri yaş bireyleri de burada bir risk grubu olarak – zaten önceki sunumlarda da konuşulduğu üzere – dikkate almak gerekiyor. Buradan şu cümleyle ruh sağlığı organizasyonuna bağlayacağım: Bu çalışmanın son cümlesi şöyleydi: “Haiti gibi düşük ve orta gelirli ülkeler, doğal afetlerin ardından ruh sağlığı bakımı sağlamak için ulusal bir plan geliştirmelidir.” Gerçekten de önceden planlanması gereken bir durumdan söz ediyoruz. Haiti’de böyle bir plan olmadığından da ayrıca bahsediliyor.

Deprem ile ilişkili ruh sağlığı hizmetlerini üç gruba ayırarak anlatacağım: Afet öncesi dönem, etkilenme süreci ve etkilenme sonrasında bahsedeceğim. Deprem öncesi dönemin genel özelliklerine baktığımızda aslında iki temel unsur ön plana çıkıyor. Birincisi, geri dönüşsüz insanı ve maddi kayıpların olmasıdır. İkincisi ise, oluşan hasarı hızla giderecek, insanların kendini güvende hissedeceği ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri yaşam koşullarına erişim sağlayacak mekanizmaların yetersiz olması. Ve burada en yoğun şekilde yaşanan duygular, yetersizlik, güçsüzlük ve çaresizlik deneyimleri oluyor. Her sunumun sonunda konuştuğumuz gibi, burada da geçerli olan şey: Kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının, hazırlık döneminden itibaren birlikte çalışması çok önemli bir rol oynuyor. Her yaştan insanın afetlerin ruhsal etkileri konusunda bilgilenebilirliği ihtiyacı var. Örgün eğitim programlarında, erken çocukluk yıllarından başlayarak üniversite öğrencilerine kadar bu eğitimlere dâhil edilmesi gerekiyor. Bu programlar, özellikle ruh sağlığı konusunda bilgilendirme ve farkındalık kazanmayı, afetlerden sonra yaşanabilecek olağan ruhsal tepkilerin anlaşılmasını ve ruh sağlığı konusundaki damgalayıcı tutumların azaltılmasını hedeflemeli. Ayrıca toplum içinde söz sahibi olan, erken dönemde görev alacak kişilerin de depremin ruhsal etkileri konusunda bilgilendirilmeleri gerekir.

Yetişkin bireyler için ise kamusal düzeyde planlı ve düzenli şekilde; iş yeri eğitimlerinden kamu spotlarına kadar geniş kitlelere ulaşabilecek araçlarla bilgi ve farkındalık kazanımı teşvik edilmelidir. Farklı gruplar için neler yapılmalı kısmına baktığımızda; kurtarma ve insan destek programlarında yer alacak kişiler, kamu görevlileri ve kolluk kuvvetlerinin özellikle depremin ruh sağlığı üzerinde erken dönem etkileri ve kendi ruh sağlıklarını koruma yöntemleri hakkında bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Tüm sağlık ekipleri, ilk dönemde karşılaşılabilecekleri yaygın ve olağan ruhsal tepkileri tanımalı, erken dönemde nasıl müdahale edeceklerini ve hangi durumlarda ruh sağlığı uzmanlarına yönlendirme yapmaları gerektiğini bilmeli; ayrıca düzenli aralıklarla bu bilgileri güncellemelidirler. Yine bir alt gruba bakarsak; tüm hekimlerin, yaygın ruhsal bozuklukları akılda tutarak tarama, tanı koyma ve bazılarını tedavi etme, ayrıca ne zaman psikiyatristlere yönlendirme yapacakları konusunda bilgilendirilmeleri gerekir. İlerleyen dönemlerde ruhsal etkilenmeyi azaltmak ve ruhsal hastalıkların gelişimini önlemek için alınacak önlemler konusunda basın çalışanlarından politikacılara kadar geniş toplum kesimlerinin bilgilendirilmesi önemlidir.

Biz çeşitli rehberlerde, kılavuzlarda şunu görüyoruz: Afetlerde, erken dönemden itibaren her aşamada ruh sağlığı hizmetlerinin planlı ve koordine şekilde sunulması gerektiği, yapılanmanın her aşamasında ruh sağlığı uzmanlarının organizasyon ve planlamada görevli olması gerektiği ve uzun yıllar sürecek psikososyal hizmetlerin ruh sağlığını koruması ve geliştirmesi için esas teşkil ettiği vurgulanıyor. Deprem ve sonrasında bahsedecek olursak, şöyle ki: Deprem gibi doğal afetlerden sonra, erken ve orta vadede iki temel amacımız var. Birincisi, ciddi ruhsal sağlık sorunlarının ortaya çıkmasını azaltmak ve ruhsal dayanıklılığı artırmaktır. İkincisi ise, etkilenen insanların zaman içinde doğal iyileşme sürecini destekleyecek araçları geliştirmek. Burada farklı sınıflandırmalar var. “Erken, orta, uzun vadeli” gibi zamansal sınırlamalar mevcut, ancak bu ayrımların da kısıtlı ve yetersiz bir gruplama sunduğu söyleniyor.

Birey bazında değerlendirdiğimizde, yani gerçek dünyada gerçek hasta ile karşılaştığımızda şunu görüyoruz: Afetin şiddeti, yoğunluğu, kurtarma ve yeniden yapılanma için gelen desteğin yeterliliği ve ne kadar sürdüğü, kişilerin olağan barınma ve çalışma koşullarına ne kadar sürede kavuşabildiği gibi değişkenler burada çok daha belirleyici oluyor. Yani zamandan ziyade bu faktörleri göz önünde bulundurmamak, bireye yönelik müdahalede çok daha önemli hale geliyor. Bunu göz önüne alarak biz ruh sağlığı hizmetlerini iki gruba ayırıyoruz: Etkilenme dönemi ve sonraki aşama olarak değerlendirmek daha sağlıklı oluyor. Erken dönemin ruh sağlığı hizmet müdahaleleri; etkilenme döneminde tehlikeyi ve maruziyeti azaltmak, güvenliği sağlamak, ruhsal dayanıklılığı artırmak, olağan acı ve ağrıyı yatıştırmak, uzun sürecek olumsuz psikolojik sonuçları önlemek ve klinik olarak anlamlı ruhsal tepkileri azaltmak amacıyla yürütülüyor. Etkilenme dönemi, afetten sonraki ilk 72 saati kapsıyor. Bu dönemde değişen şiddetlerde ruhsal belirtiler ortaya çıkıyor.

Büyük bir kişisel travma sonrasında, doğrudan etkilenen insanların küçük bir kısmı olayı net olarak değerlendirebiliyor ve olası tehlikeye uygun şekilde davranabiliyor. Toplumsal tepkilerin ise aşamalı bir seyri var. Aslında farklı alanlardan konuşmacıların hepsi bu aşamalara bir noktada değindi. Ben bu aşamaları biraz daha gruplandırarak ifade etmek istedim. Şöyle ki: İlk dönem, kahramanlık dönemi; kurtarma faaliyetlerinin başladığı, seferberlik ruhunun hâkim olduğu bu dönem “kahramanlık aşaması” olarak adlandırılıyor. İkinci dönem, balayı dönemidir. Bu dönem genellikle sahte bir iyimserlik dönemi olarak geçiyor. Tüm uluslararası desteklerin var olduğu, kurtarma ekiplerinin sahada bulunduğu bir zaman dilimine işaret ediyor. Bu dönemde, kurtarma faaliyetleri sonlanırken, yaraların tamamen sarılacağına dair umutlar da yeşeriyor. Bir sonraki dönem ise hayal kırıklığı dönemidir. Özellikle kurtarma ve yeniden yapılandırma ekipleri sahadan çekilmeye başladıkça, insanlar kaybettikleri şeylerin bir kısmının asla yerine konulamayacağını fark ettikçe yaşanan umutsuzluklar devreye giriyor. Bu dönem, birçok depremzede için – yani bu olayı bizzat deneyimlemiş kişilerde – balayı dönemini yaşamadan doğrudan hayal kırıklığı dönemine geçişle karakterize olabiliyor. Ve şunu da biliyoruz ki, önceki dönemlerde insanların birbirine yardım ettiği, destek olduğu, birlikte umut ettiği o süreçten farklı olarak; bu dönemde kızgınlık, öfke, toplumsal bağlarda çözülme, derin bir inançsızlık, umutsuzluk ve pek çok ruhsal hastalığın görüldüğü bir tablo ortaya çıkıyor. Aslında biz, ruhsal açıdan desteğin en hayati olduğu dönemin bu dönem olduğunu düşünüyoruz. Ki bugün yapılan konuşmalarda da bu vurgulandı. Örneğin, dün Hatay Tabip Odası’ndan bir hocamız buna değindi. Bugün yapılan konuşmalarda da geçti: Psikiyatri kadrolarındaki azalmanın, personel sayısının neredeyse yarı yarıya düşmesinin, tam da şu anda – yani en çok ihtiyaç duyulan bu dönemde – yaşanıyor olması dikkat çekici. Benim anlattığım bu teorik kısımlar, zaten sahada yaşanan gerçekliğe karşılık geliyor. En çok ihtiyaç duyduğumuz dönemde, planlama eksikliği nedeniyle psikiyatrik hizmetlerin karşılanamadığını, eksik bırakıldığını görüyoruz. Bir de “yeniden inşa dönemi” var. Yeniden inşa dönemi, insanların kayıplarının yasını tutup yeni normale uyumlanmaya çalıştıkları, uzun zamanlar boyunca süren bir dönemi işaret ediyor.

Depremi doğrudan deneyimleyen hemen her kişi, ilk dönemde ruhsal açıdan etkileniyor ve olayın merkezinde yer alan bu bireylerin sorumluluk almamaları öneriliyor. En erken ihtiyaç ise – ki bu çokça konuşuldu – kişinin yakınlarına ulaşması ve başlarına ne geldiğini bilmesi oluyor. Bundan biraz önce bant daraltmasında üzerinden de bahsedildi. En önemli ihtiyaç dediğimiz şeyin, aslında ilk engellenen şey olduğunu görüyoruz. Bu da planlamadaki eksikliğin boyutunu ortaya koyuyor. Yine belirtildiği gibi, sağlık hizmeti verilen her kişinin kaydedilmesi ve oluşturulacak hızlı kriz masalarına iletilmesi çok önemli. Ruhsal yardımın ilk koşulu da, bireylerin yakınlarına ulaşabilmesini sağlamaktır. Yani bilgiye ulaşmak, burada ilk koşul olarak yer alıyor. Ayrıca, erken dönemde bozulmuş bir tehlike algısı olduğunu da açıkça gördük. Deprem sırasında birey-

ler, yakınlarını kurtarmak için kendilerini tehlikeye atabilecek davranışlar sergileyebiliyorlar.

Koruyucu ruhsal müdahale, devam eden tehdit konusunda bireyleri uyarmak, yeniden travmatize olmalarının önüne geçmek, yeniden güvende hissetmelerini sağlamak ve temel ihtiyaçlarının mümkün olan en kısa sürede karşılanmasını temin etmeyi amaçlar. Psikolojik ilk yardımdan da kısaca bahsedeceğim; bu, aslında fiziksel yaralanmalardaki ilk yardıma benzer şekilde, ruhsal etkilenenin olumsuz sonuçlarını azaltmayı hedefler. Deprem öncesi dönemde temel psikolojik ilk yardım eğitiminin verilmesini önemli buluyoruz. Bu ilk yardımın temel ilkeleri; kişinin güvenliğini sağlamak, güvenli kalmasına yardımcı olmak, sakinleştirmek, diğer insanlarla ve yakınlarıyla bağlantı kurmasını sağlamak ve kolaylaştırmak, öz yeterliliğini teşvik etmek ve gerçekçi bir şekilde umut aşılmasıdır. Bu “umudun nasıl gerçekçi bir şekilde verileceği” meselesinin çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Yine özenli ve şefkatli bir iletişim kurmak, bireylerin en kısa zamanda güvenli koşullara ulaşmalarını sağlamak, yiyecek, su, hava koşullarına uygun giyecek, tuvalet gibi temel ihtiyaçlarını gidermek gerekir. Güvenli sığınma ve barınma alanlarına ulaşmaları için yönlendirme yapılmalıdır. Telefona, internete ulaşmalarını ve yakınları hakkında bilgi alabilecekleri kaynaklara erişimlerini sağlamak; aşırı uyarılmış bireyleri yatıştırmak; gerçekçi bir umut sunmak bu müdahalenin parçalarıdır. İlk yardımın bu en temel ilkelerinin bile son deprem deneyiminde neredeyse hiçbirinin karşılanmadığını, bazılarınıysa hâlâ ulaşılmadığını kendi deneyimimizden biliyoruz. Etkin bir ilk yardımla pek çok kişi ve topluluk, kendi hayatta kalma becerilerini geliştirme yönünde desteklenebilir.

Deprem öncesi dönemde ruhsal hastalığı olan kişiler için – bu da özellikle Türkiye Psikiyatri Derneği olarak bizim çok önemseydiğimiz bir konu – hayati önem taşıyan ilaçlara nasıl ulaşacaklarının planlanması gerekiyor. Bu konudaki sıkıntılar sahada yaşandı ve görüldü. Hâlihazırda ruhsal tedavisi yatarak sürdürülen hastaların tedavilerinin önceden planlanması, erken dönemde sağlık hizmeti sunacak ekiplerin ellerinde temel psikiyatrik ilaçların bulunması oldukça önemli.

Deprem sonrası kayıplardan söz ederken sadece insan kayıplarını kastetmiyoruz. Ruhsal anlamda kayıp, yalnızca sevilen kişilerin kaybindan ibaret değil; sonuçta orada yaşanan deneyimlerin, mekânların, ilişkilerin, yani birçok şeyin kaybı söz konusu. Çok fazla kayıp yaşanıyor ve uzun vadeli etkiler açısından şunu biliyoruz: Cenaze ritüelleri, travmayı işleyebilmek, o kaybın yas sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için çok önemli. Örneğin son depremde birçok bölgede taziye törenleri yapılamadı. Bu, aslında pandemi döneminden beri ülkemizde büyük bir sorun hâline geldi. Ancak yeterince dikkate alınmadı. Deprem döneminde de bunu gözlemledik. Taziye mekânları çok önemli; çünkü o yası paylaşmak, o acıyı paylaşmak, o duyguyu ruhsal olarak işleyebilmek açısından büyük bir önem taşıyor. Ama bu taziye mekânlarının oluşturulmadığını biliyoruz. Bundan sonraki dönemler için ise bu tür ortak yas mekânlarının oluşturulması çok değerli olacaktır. Özellikle yıl dönümlerinde – ki yıl dönümüne özgü tepkiler ortaya çıkabiliyor – bu yas mekânlarını oluşturmak, yas sürecinin sağlıklı işlemesi açısından önem arz ediyor.

Deprem sonrası uzun dönemde ruh sağlığı hizmetlerine bakacak olursak, burada yapılacak planlamanın birçok faktörü göz önünde bulundurması gerekir. Bunlar arasında sosyal dokunun analizi, etkilenen grubun dini ve etnik özellikleri, konuşulan diller, afetler karşısındaki topluluk davranışları, kayıp ve cenaze ritüellerinin tespiti yer alır. Ayrıca, farklı gruplar arasında çatışma olup olmadığının belirlenmesi ve kültürel nedenlerle ayrımcılığa maruz kalan grupların tespiti de önemlidir. Bunlar çok genel başlıklar gibi görünse de her bölge özelinde farklı anlamlar taşıyabilir ve her biri, o bölgedeki depreme müdahalenin şeklini doğrudan etkileyebilecek önemli dinamiklerdir.

Deprem sonrasında ruhsal hastalıkların görünür hâle geldiği dönem, biraz önce de videoda – bir önceki oturumdan önce izlediğimiz videoda – bir konuşmacı tarafından ifade edildiği gibi, ilk aylar geçtikten ve arama kurtarma faaliyetleri sonlandıktan, kişilerin sabit barınma yerleri oluşmaya başladıktan sonra başlıyor. Aslında ruhsal hastalıkların en görünür olduğu dönem tam da bu zaman dilimi oluyor. Bu dönemde depresyon, anksiyete bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu, uzamış yas ve komplikasyonlar görüyoruz. Yine dün de bahsedildi, alanda biliyoruz – veriler elimizde olmasa da – madde ve alkol kullanım bozukluklarının arttığını gözlemliyoruz.

İntihar düşüncelerinde veya olaydan sorumlu olduğu düşünülen kişilere zarar verme eğiliminde artış olduğunu da biliyoruz. Bu noktada ruhsal açıdan tanısıl değerlendirme önem kazanıyor. Ancak sağlıklı bir tanısıl değerlendirme ilk dönem geçtikten ve fiziksel ile psikolojik olarak güvenli bir ortam sağlandıktan sonra yapılabilir. Yani bir durumu stabilize etmek ve psikolojik güvenliği sağlamak şart. Bu nedenle ilk dönemde psikoterapi uygulamak değil, daha çok tanısıl değerlendirme yapıp, ardından uygun şekilde müdahaleye geçmek gerekir. Psikolojik güvenlik sağlandıktan sonra psikoterapi devreye girmelidir. Olayı doğrudan yaşayan kişilerin çok azı, olay sonrasında doğrudan ruhsal yardım talep etme eğilimindedir. Bu konuya birazdan ayrıca değineceğim. Bu çok geniş bir tablo. Ruhsal bozukluklara yol açabilecek risk faktörleri, farklı gruplar açısından değerlendiriliyor: Etkilenen kişiye bağlı etmenler, olaya bağlı etmenler ve psikososyal etmenler... Aslında bunların birçoğu bu iki gün içinde konuşuldu. Bizzat yaşanan deneyimler üzerinden de bunları ele alma fırsatımız oldu. Ama ben burada bir kez daha altını çizmek istedim.

Deprem sonrasında yapılabileceklerle ilgili olarak, birincil öncelik risk gruplarının ve stres faktörlerinin belirlenmesi olmalıdır. Kadınlarla ilgili zaten detaylıca konuştuk. Kadının güvenlik ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için fiziksel düzenlemelerin ne kadar önemli olduğuna değindik. Ayrıca ekonomik sıkıntıların, kız çocuklarının eğitimi ve erken evlilikler konusuna olan olumsuz etkileri biliniyor. Sunumun başında da belirtmiştim: Sosyal müdahalelerin tamamının ruhsal yansımaları var. Yani biz ruhsallık üzerine konuştuğumuz her noktada, aslında sosyal olarak eksik kalan yapıların ruhsal düzeydeki sonuçlarıyla karşılaşırız.

Ruh sağlığı hizmetlerinin geliştirilmesi için şunlar da önemlidir: Ruh sağlığına yönelik farkındalığın artırılması, bireylerin ruhsal hastalıkları fark etmeleri ve yardım arama davranışlarının teşvik edilmesi. Özellikle yüksek risk gruplarına yönelik düzenli tarama ve değerlendirme ihtiyacı bulunmaktadır. Uzun vadede ruh sağlığı merkezlerinin kurulması ve mevcut hizmetlerin iyileştirilmesi, farklı çalışma alanlarında sıkça dile getirilmiştir. Ruh sağlığı hizmetlerinde bu, uzun vadeli bir süreçtir; ilk müdahale elbette ki önemlidir, ancak bu hizmetleri sürdürülebilir kılmak çok daha kritiktir. Psikoterapi, birçok travma sonrası ruhsal bozuklukta ilk tercih edilen yöntemdir. Psikoterapinin ayrıntılarına burada girmeyeceğim, ancak bunun mutlaka göz önünde bulundurulması gerekir.

Biraz da kendimize dönüp bundan sonraki kısımdan bahsetmek istiyorum. Biz ruh sağlığı uzmanları olarak, travma konusundaki yetkinliklerimizi artırmak zorundayız. Çünkü bir afet ülkesiyiz. Bu kadar sık afetle karşılaşan bir ülkede, ruh sağlığı uzmanlarının bu konuda donanımlı ve eğitilmiş olmaları çok önemlidir. Bundan sonrasında biraz derneğimizden bahsedeceğim.

Türkiye Psikiyatri Derneği'nin afetlere yönelik planlamasına bakarsak, ilk olarak 1999 Marmara Depremi ile başlayan bir kurumsallaşma sürecinin olduğunu görüyoruz. O dönemde Afet Psikiyatrisi ve Ruhsal Travma Çalışma Birimi kurulmuştur. Bu birimin hedefi, ruh sağlığı ve psikososyal hizmetlerin planlanması, hazırlığı ve bilimsel çerçevesinin oluşturulmasıdır. Diğer bir hedef ise sahada, acil durumlarda hızlı müdahale için örgütlenmeyi sağlamaktır. Deneyim sahibi olduğumuzu söyleyebiliriz. Burada sadece bir kısmını aktarıyorum: Van-Erciş Depremi,

Güngören, Reyhanlı, Soma, Suruç Katliamı, 10 Ekim Gar saldırısı, Atatürk Havalimanı ve Beşiktaş'taki saldırılar, COVID-19 pandemisi, Elazığ ve İzmir depremleri, yangın ve sel felaketlerinde bu çalışma birimi etkin olmuştur.

Afet sırasında etkilenenlere yönelik yapılacak hizmetlerin bir kamu hizmeti olduğunu ve bunun bir yurttaşlık hakkı olduğunu düşünüyoruz. Dernek olarak bu konuya böyle yaklaşıyoruz. Afet öncesinde devlet kurumlarının güçlendirilmesi, uyarılması ve hazırlıklarını tamamlaması yönünde katkı sağlamayı hedefliyoruz. Bununla birlikte, büyük afetlerde kamu kurumlarının yanında ek hizmet sunumunun da gerekliliği ortaya çıktığı için, derneğin hizmet sunabilecek bir kapasiteye ulaşması hedeflenmiştir.

Konuşmacı olarak ismimizin yer aldığı birim, derneğimizin “Afetlere Hazırlık ve Müdahale Birimi”dir. Bu, doğrudan bu panelin ve kongrenin konusuna hitap eden bir ihtiyacı karşılamak üzere kurulmuş bir birimdir. Türkiye’nin en büyük insani felaketi olarak beklenen İstanbul Depremi ve diğer doğal afetler ile insani krizlere hazırlık amacıyla oluşturulmuştur. Birimin görevleri arasında genel afet eğitim seferberliği başlatmak, merkezi ve yerel müdahale kadroları oluşturmak, acil afet planı hazırlamak, afet sırasında operasyonel birim olarak çalışmak, ulusal afet hazırlık planları oluşturmak ve bunun içerisinde SMS sisteminin ve mobil kitin kurulması gibi hedefler yer almaktadır. Bu birim, ülkenin çeşitli bölgelerinden oluşturularak, acil durumlarda etkilenme olasılığı en az olacak biçimde organize edilmeye çalışılmıştır.

6 Şubat Depremi’nde, bu eşleştirmelerin – yani kardeş şehir projesinin – uygun şekilde yapılmadığı zaman sistemin nasıl paralyze olabildiğini gördük. Bu deneyimden ders çıkararak, etkilenme olasılığı en az olacak bir yapılanma hedeflenmiştir. Birim ile derneğin müdahale kapasitesini artırmaya yönelik eğitimler henüz başlamışken 6 Şubat Depremi gerçekleşti.

Biraz da bu müdahale biriminin yapısından ve pratikteki karşılıklarından söz edeceğim. Merkez Yönetim Kurulu’nun altında Afetlere Hazırlık ve Müdahale Birimi Koordinatörlüğü yer almaktadır. Bunun yürütme yapısı vardır. Burada iki temel başlık öne çıkar: Birincisi, eğitim-bilgi-insan kaynağıdır. Afetlere hazırlık sürecinde ve afet sırasında ortaya çıkabilecek eğitim, bilgi ve insan kaynağını sağlamayı hedefler. Diğeri ise sahada, bu afet durumlarında doğrudan müdahale edebilecek ekiplerin oluşturulmasıdır. Bu yapı esas olarak iki temelden oluşur. Elbette dernek kurulları, paydaş kurumlarla iş birliği içinde eğitim birimleri ile paylaşım içinde olacaktır. Saha ekipleri ise bu kurumlarla organizasyon sağlayacaktır.

Bununla birlikte şube alt birimleri... Türkiye Psikiyatri Derneği’nin 22 şubesi bulunuyor ve bu şubelerin tamamında, afet durumlarında görev alabilecek şube alt birimlerinin oluşturulması hedefleniyor. Bu alt birimlerin görev tanımlarının net bir şekilde belirlenmesi, doğrudan birime bağlı üyelerden oluşması ve üst çalışma birimiyle koordineli şekilde çalışması amaçlanıyor.

Afet kriz yönetimi uygulaması ilk kez 6 Şubat depremleri sırasında devreye alındı. O depremin sabahı saat 08.30’da Merkez Yönetim Kurulu ve Müdahale Birimi yürütmesi ayrı ayrı toplandı ve saat 09.45 itibarıyla Derneğimizde Afet Kriz Yönetimi’ne geçildi. Afet Kriz Yönetimi, depremin ilk ayı boyunca her gün saat 12.00 ve 20.00’de olmak üzere günde iki kez toplandı. Nisan ayı itibarıyla bu toplantılar her gün saat 15.00’te gerçekleştirilmeye devam etti.

Bu süreçte Derneğimizin hazırladığı Afetlere Müdahale Acil Eylem Planı devreye alındı. Bu plan, daha çok ruhsal hizmetler perspektifinden hazırlanmış birey eylem planıdır. Eylem planında üç gruba ayrılmış durumda: Afet öncesi yapılacaklar, afet sırasında yapılacaklar ve afet sonrasında yapılacaklar.

Hazırlık aşaması şunları kapsamaktadır:

- Sürekli eğitim programlarının hazırlanması,
- Eğitici ve saha süpervizörlerinin belirlenmesi,
- Müfredatların eğitim aracılığıyla tabana yayılması,
- Acil durumlarda kullanılmak üzere eğitim materyallerinin oluşturulması,
- TPD Afet Planı çerçevesinde elektronik bir kütüphane oluşturulması.

Bu kurumsal yapılanmaya dair biraz bilgi verecek olursam; şubelerde örgütlü bir yapılanma oluşturulması ve dernek kurullarında etkilenme yaşanması durumunda, yedek üyelerin görev almasının sağlanması planlanıyor. Bu bağlamda Ankara Şubesi'nin İstanbul Şubesiyle, İstanbul Şubesi'nin İzmir Şubesiyle "kardeş şube" olarak eşleştirilmesi öngörülmüyor.

Afet anında ise Afet Kriz Yönetimi'ne geçiliyor. Bu geçiş, az önce de söylediğim gibi, ilk kez 6 Şubat Depremi sırasında deneyimlendi. Afet bölgesindeki insan ve yapı kayıplarının belirlenmesi, saha değerlendirme ekiplerinin gönderilmesi, meslektaşlara ulaşılması ve ihtiyaçların tespiti, acil psikiyatrik müdahale yaklaşımları, SMS sistemi ya da mobil bildirimler üzerinden haberleşme, aplikasyon üzerinden durum bildirimini yapılması, Afet Acil Planı'nın devreye girmesi, psikolojik destek ekiplerinin sahada çalışması, online destek sistemlerinin kurulması ve kardeş şubelerin aktive edilmesi gibi başlıklar bu süreçte yer aldı.

Afet sonrasında ise saha müdahale ekiplerinin çalışmalarına devam etmesi, psikososyal ve ruh sağlığı hizmetlerinin sağlanması ve bir ruh sağlığı stratejisinin oluşturulması hedeflendi. Derneğimizin bu faaliyetleri gerçekleştirmek için kullandığı lojistik ve teknik altyapı bir uzmanlık derneğinin imkânlarıyla sınırlı elbette. Ancak şu olanaklarımız mevcut: Bir karavanımız var. SMS tabanlı bir mobil uygulamamız mevcut. Bildirim, mobil eğitim ve haberleşme platformumuz var. Afetlerde kullanılmak üzere online platform ve görüşme eğitimi almış ilkelerimiz mevcut. Kurumsallığı simgeleyen ve sahada da etkisini gördüğümüz dernek logolu yeleklerimiz var.

Burada bir projeden daha söz etmek istiyorum: Psikososyal Destek Merkezi... Bu merkez, DİSK'in, Defne Belediyesi'nin ve TPD'nin ortak projesidir. Proje, TPD'nin önerileri ve geri bildirimleri doğrultusunda TMMOB üyesi mimarlarca çizilmiştir.

Bunun içerisinde sosyal yaşam destek mekânları, ruhsal destek görüşme odaları, çok amaçlı mekânlar, grup etkinlik odaları, şiddet görenlere yönelik müdahale odası gibi erişkin, çocuk ve engellilere yönelik alanlar yer alıyor. Bu kapsamda ayrıca Dernek bünyesinde bir Afetlere Hazırlık Eğitim, Uygulama ve Araştırma Merkezi kurulması planlanıyor. Merkez Ankara'da olacak ve bu müdahale biriminin ihtiyaçları doğrultusunda, ulusal ve uluslararası ölçekte faaliyet gösterecek bir eğitim ve araştırma merkezi olarak yapılandırılacak. Şu an çalışmalar devam ediyor; 2025 yılı içerisinde faaliyete geçmesi bekleniyor.

Faaliyetlerimiz Dernek internet sitesinde mevcut. Çok kısaca da olsa, Türkiye Afet Müdahale Planı'nı ruh sağlığı açısından değerlendirerek sunumumu tamamlayacağım. Bu Afet Müdahale Planı ile ilgili sunumu geçen hafta hazırladım. Geçen hafta aldığım bir organizasyon şeması (TAMP) vardı; ama bugünkü ve dünkü sunumlarda da tekrar gündeme geldi: Bu plan, kâğıt üzerinde kalmış, uygulamaya geçmeyen bir plan hâline gelmiş durumda. TMMOB'nin hazırladığı "Neden uygulanmadı? Neden uygulanamadı?" gibi soruları içeren çok kıymetli bir rapor var. Orada geçen bir ifade beni çok etkiledi ve hâlâ geçerliliğini koruduğunu düşünüyorum. 2000

tarihli Doğu Marmara Depremleri ve Türkiye Gerçekleri raporunda şöyle deniyor: “Küreselleşme politikalarına teslim olmuş bir sistemin, toplumsal ve insani sorunlar karşısında ne kadar körleştiğini; kamu örgütlenmesinin ne denli aciz bir yapıya dönüştüğünü ve kamu yönetiminin ne kadar etkisizleştiğini açıkça ortaya koymuştur.” Herhalde bugün için de bu ifadelerin geçerliğinde pek bir değişiklik olduğunu söyleyemeyiz.

Burada yine arada geçmişti, ben bunu bir görsel üzerinden de göstereceğim: Bu resmi afet müdahale planı AFAD’a ait. İçişleri Bakanlığı’na bağlı bir yapı içerisinde hazırlanmış. Bu organizasyon şemasında bir Afet Sağlık Grubu yer alıyor. Gördüğünüz gibi, Sağlık Bakanlığı’na bağlı bir grup. Ancak bu planın içinde, ruh sağlığı ya da psikososyal destek bileşeni yer almıyor. Oysa acil durum çalışma planlarında, yani acil durum çalışma gruplarında böyle bir grup olması gerekirdi. Ama burada bir psikososyal destek programı bulunmuyor. Peki, bu sahada neye yol açıyor? Sahaya ilk elden ruh sağlığı uzmanlarının ulaşamamasına... Çünkü bu grup, acil müdahale grubu içinde yer almıyor. Nerede yer alıyor? ‘Ön İyileştirme Çalışma Grubu’ içinde. Bu da Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı bir yapı. Psikososyal destek bu grup bünyesinde konumlandırılmış. Ancak bu iki çalışma grubu – yani Sağlık Bakanlığı’na bağlı acil müdahale grubu ile Aile Bakanlığı’na bağlı ön iyileştirme grubu – birbirleriyle çok uyumlu çalışmıyor. Bunu sahadaki geri bildirimlerden, bugün burada konuşan arkadaşlarımızın aktardıklarından da duyduk.

Biz, yapılabilecekler konusunda aslında çok şeyden bahsettik. Ama yalnızca bu mevcut plan üzerinden bile yapılabilecekleri sıralarsak, şu sonuca varabiliriz: Tek elden bütünsel bir hizmet planlaması, özellikle ruh sağlığı açısından çok önemlidir. Bunun için de önerimiz, bir Afet Bakanlığı kurulması ve bu bakanlık içerisinde Ulusal Ruh Sağlığı Danışma ve Strateji Oluşturma Kurulu’nun yer almasıdır. Böylece çok daha entegre ve koordine bir afet planlaması mümkün hale gelecektir. Burada da toplum temelli sürekli hizmet dediğimiz Toplum Ruh Sağlığı Birimlerinin oluşturulması gerekliliğinden söz ediyoruz. Bu kadar çok afetin yaşandığı bir ülkede, çok daha organize bir yapının kurulabilmesi açısından coğrafi olarak planlamaların yapılması ve belirli sayıda kişiye özel ruh sağlığı planlarının oluşturulmasının önemli olduğunu düşünüyoruz.

Bu görselde gördüğünüz, İstanbul Tabip Odası’nın derneğimize verdiği dayanışma ödülü. Depremdeki hizmetlerimiz nedeniyle verilmişti. Onu da burada sizlerle paylaşmak istedim.

Tam da şu anda – bu konuşmayı yaptığım anlarda – Derneğimizin, uzmanlık öğrencisi meslektaşlarımıza yönelik düzenlediği “Mesleğe İlk Adım Programı” Ankara’da devam ediyor. Bugün 8 Aralık ve öğleden sonraki programın çok önemli bir kısmında Afetlere Hazırlık ve Müdahale Birimi’nin çalışmalarına yer veriliyor. Bu program kapsamında alanda görev yapacak psikiyatri uzmanı arkadaşlarımıza bu bilgiler aktarılıyor.

Derneğimizin bu birikimleri, deneyimleri, artık ciddi bir külliyat oluşturmuş durumda. Sol üstte gördüğünüz yayın, “Kitlesel Travmalar ve Afetlerde Ruhsal Hastalıklar Önleme, Müdahale ve Sağaltım Kılavuzu”. En yeni çalışmalarımızdan biri ve editörlüğünü Şahika Yüksel ile Ayşe Devrim Başterzi üstlendi. Kapsamlı bir kitap. Ayrıca Van-Erciş depremleri ile ilgili hazırladığımız bir kitabımız da bulunuyor. “Psikiyatride Güncel”, Türkiye Psikiyatri Derneği’nin düzenli bir yayın organıdır. Orada da kitlesel şiddet ve toplumsal travmalar sonrası ruhsal müdahaleyle ilgili bir sayımız yer alıyor. Bu sunumu hazırlarken ben de bu yayınlardan yararlandım.

Bir diğer kaynak da “Toplum ve Hekim” dergisi, TTB’nin (Türk Tabipleri Birliği) yayını. Özellikle 2023 Kasım–Aralık sayısında Ayşe Devrim Başterzi’nin “Deprem Sonrası Ruh Sağlığını Psikopolitiği” başlıklı bir makalesi vardı. Onu da büyük bir ilgiyle okudum ve faydalandım. Bu açıdan TTB’nin yayın organının da çok kıymetli bir kaynak sunduğunu düşünüyorum.

Son olarak geçen yılki 59. Ulusal Psikiyatri Kongresi’nin temasına değinmek istiyorum: “Yı-

kımların Ardından Dayanıklılık ve Umut". Burada bir araya gelmek, bu paylaşımları yapmak, deneyimleri aktarmak ve paylaşmak gerçekten çok değerli. Çünkü ruhsal hizmet, temelde bağ kurmak demektir. Ve o bağın ne kadar onarıcı olabildiğini, bu dayanışmanın ne kadar iyileştirici etkisi olduğunu hep birlikte görüyoruz, biliyoruz. O yüzden bugün burada bunları paylaşmak bizim için çok önemliydi. Bu imkânı sağladığınız için bir kez daha içtenlikle teşekkür ediyorum.

SORU-CEVAP

Dr. Şahin Özdemir

Türkiye’de çok sayıda son dönemlerde verilen aile danışmanlığı diye bir sertifika programı var. Onlara bakışınız nedir ve bu deprem ve bu süreçte ne gibi katkıları olabilir mi? Olursa nasıl olur onu öğrenmek istiyorum bir. İkincisi bu pandemi ile birlikte gelişen online terapiye bakışınız nedir bu deprem ve afet dönemlerinde? Bununla ilgili bakışınızı öğrenmek istiyorum. Çünkü pek çok insan yüzyüze ulaşamayabilir şeklinde bir yaklaşım vardır. Bunlarla ilgili bakışınızı öğrenmek istiyorum.

Dr. Sevilay Umut Kılınç

Aile danışmanlığı eğitimlerinin ne şekilde verildiği önemli. Bizim için herhangi bir şekilde bir danışmanlık eğitimi verilmesi gerekiyorsa öncesinde bir klinik eğitiminin olması şartımız var.

Psikiyatrik hastalıkla ilgili bir şüphesinin olabilmesi, az da olsa bir klinik değerlendirme yapılabilmesi, bir kişinin psikiyatriste gidip gidemeyeceğine karar verebilecek nitelikte olması gerekiyor. Ben duyuyorum çok fazla yani İSMİK gibi, İSMİK değil de bazen böyle belediyelerin eğitimlerine bile aile danışmanlığı sertifikası eğitim programları falan oluyor. Bunların ne kadar sağlıklı olabileceği tartışılır. Kar zarar hesabında tutulduğunda benim çok tercih edeceğim bir şey olmaz. Belki şu olabilir hani bu kişilere yani aile danışmanlığı değil de hani etkin iletişim, etkin dinleme eğitimleri verilse bu bile faydalı olabilir. Ama doğrudan aile danışmanlığı eğitimi, direkt bir sertifikasyon programı üzerinden almış birinin uygulaması çok sağlıklı olmayabilir. Biz yaptığımızda malpraktis olarak değerlendirilecek durumları kontrolsüzce uygulayabilirler. O yüzden çok tercih ettiğimiz şeyler değil. Online terapi ile ilgili de şöyle bir durum var. Online terapilerde başlangıçta çok rijid idik, yani çok tercih ettiğimiz bir şey değildi. Karşısında durdum ya olur mu öyle şey filan dediğim durumlarında ama pandemi bizi mecbur kıldı.

Pandemide “ruhsat” diye bir uygulamamız vardı yine bizim klinikte ilk haftadan sonra başlayan. Online olarak bütün sağlık çalışanlarına danışmanlık bazen hani böyle şey psikoterapötik müdahalelerin olduğu ve tamamı uzman psikiyatristler tarafından verilen bir hizmetti. O dönemde gördük ki terapiye ulaşım veya psikiyatrik bir yardıma ulaşım çok önemli oluyor ve bunun online platformda yapılması aslında verilen hizmetin kalitesini düşüren bir şey değil. Yüz yüze olmasının da avantajları var, online olmasının da avantajları var. Biz bu sempozyumu online yapsak katılım çok daha fazla olacaktı. Çok kişiye ulaşacaktık. Yüz yüze yaptığımız için de birbirimizi tanıyoruz, tanışabiliyoruz. Birbirinin dezavantajları da var, avantajları da var. Ama online terapide gayet etkin olarak sürdürülen, dünya çapında sürdürülen çalışmalarla da etkinliği kanıtlanmış uygulamalardan biri.

Dr. Ezel Yıldırım

Özellikle ilk soru ama ikinci soruyla birlikte değerlendirdik. Türkiye’de bir ruh sağlığı yasası yok ve bu tanımlanmış bir yasa olmadığı sürece bu sorular hep açıkta kalıyor. Kim ne eğitim ve

riyor ya da o eğitimlere kimler katılıyor? Uygulayıcılar kimler ya da bunlar hangi etik standartlarda, hangi Sevil ablanın söylediği çok önemli bir klinik bilginin üzerine yapılabilecek eğitimler bunların birçoğu. Ve bu da yine eksiklilerden biri. O ruh sağlığı yasası ile ilgili derneğimizde çalışmalar var. Hala devam eden çalışmalar var ama hala nihayete eren bir yasa yok. Ve bu yasanın eksikliği ikinci soru içinde geçerli aynı zamanda. Yani online terapi ile ilgili. Evet online terapi günümüzün gerçeği artık reddetmek mümkün değil. Hatta çok büyük fırsatlar da sunabiliyor ama orada da etik kodlarla ilgili ya da bunun nasıl tanımlanacağı ile ilgili, sınırlarıyla ilgili elimizde bir yasa yok ve yasanın olmadığı yerde de hep uygun olmayan etik dışı uygulamalara kapı aralamış olunuyor.

Dr. Ertuğrul Oruç

Ezel'in eklediği önemli yasa meselesi. Biz de kongremizi hem çevrimiçi hem de yüz yüze yaparak bu eleştirilerden azade kılmaya çalıştık. İki tarafta bizi eleştiremiyor bu şekilde. Hibrit yaparaktan.

Dr. Songül Büyükkale

Ben öncelikle cerrahi taraftan Türkiye Psikiyatri Derneğine ve Sosyal Hizmet Uzmanları Derneğine ve diğer alanda çalışanlara teşekkür etmek istiyorum. Çünkü akut dönem geçtikten sonra tamam, bizim söyle çok kısıtlı bir alan, bütün geri kalan her şey sizin üzerinize kaldı. Yani ben şu anda da düşündüğümde, bu ülkemizin, benim en azından ya da ülkemizin sizlere çok fazla borcu var diye düşünüyorum. Bu bağlamda bir şey söylemek istiyorum. Ben bölgenin 11 ili kapsayan adına eğer İstanbul Marmara Bölgesi Ege Bölgesi'ni çıkarırsak Karadeniz harici doğum oranı yüksek olan çok yer yok çünkü. En yüksek doğum oranı çocuk nüfusa sahip bir bölge aslında ve bu yüzden de oradaki çocuk nüfusların yetişkinliğine göre yaklaşık %40'lı ben hatırladığım kadarıyla Urfa'da geçmişti. Burada o kadar büyük bir genç nüfus var ki bu genç nüfus yani 2000 ile 2010 doğumlu arası nüfus orada çok fazla ve bunlar çok ciddi tam o gençlik döneminde COVID üstüne bu depremden etkilenmiş durumda.

Bu çocuklar bizim 2030 yılında bütün ülkeyi devralacak çocuklar. Çok ciddi bir travma yaşadılar. Yine bu sizin ellerinize kalacak. Belki şu anda yaşıyorsunuz. O yüzden ülke bazında bunu ayrıca değerlendirmek lazım. Çocuk nüfus sayısı açısından. Çünkü önemli hepimiz için önemli. Geleceğimiz bizim o çocuklar. Bir de şu notu iletmek istiyorum, merak ettiğim için. Çünkü psikiyatride karşılığı nedir bilmiyorum bunu ben. Biz depremi yaşadık toplum olarak, çünkü bu eğitimler sırasında toplumun eğitilmesi yok gibi geliyor bana. Çünkü bu toplum Haziran seçimlerinde, depremin 3. ayıydı, Mayıs'ın sonuydu. Resmen sosyal medyada ben okuduklarıma inanmadım, bunu yapan ne yazık ki hekim arkadaşlar oldu. Bir ayrımcılığa gitti seçim sonuçlarıyla. Yani biz zaten grup olarak asla yapmamalıyız ama toplumumuzun da böyle bir eğitime mi girmesi gerekiyor, bunu nasıl yapılır? Yani herhangi bir sonuç olarak, bu herhangi bir kişiye inanış hiçbir fark etmez.

Zor durumdaki bir topluluğa üçüncü ayda böyle bir davranışı gösterebiliyorsak, bu ciddi bir bizim toplum açısından kötü bir durumda olduğumuzu gösteriyor. Şimdi İstanbul depremine bu verilerle gireceğiz. İstanbul depreminde hangi bölgelerin kim oy verdiği çok belli. Bunu nasıl engelleyebiliriz? Çünkü yardımlar ciddi anlamda kesildi, hepimiz dayanışma diye bir kutsal cümle kullanıyoruz ama hepimiz biliyoruz bunun şartlarını. Bu çok kötü bir tablodur. Bunu düzeltmek için ne yapılabilir? Hani siz de bir derneksiniz ama bireyleri nasıl eğitebiliriz? Bunu bilmiyorum.

Çünkü akut dönem kısa bir iş ama geri kalan bütün bu desteklere kalıyor. O insanlar tekrar örselendiler ondan sonra. Yani evet deprem oldu, ölen öldü, giden gitti. Ama bir daha ikinci bir travma yaşattılar. Bunun psikiyatrik karşılığı da var mı bilmiyorum. Yani toplum bireysel olarak şöyle güzel aldırılmazlık da değil bu. Resmen ayrımcılık aslında da. Bunun nedeni nedir bunu da bilmiyorum. Sizin bir düşünceniz var mı bu noktada?

Dr. Sevilay Umut Kılınç

Öncelikle ilk söylediğiniz kısma çok katılıyorum. Özellikle bizim kliniğe gelen çocuk psikiyatrisi asistanları oluyor. Onların eğitiminde de söylüyorum. Bizim düzeltilebilir veya tedavi edilebilir hastalıklarla uğraşabilmemiz için çocuk psikiyatristlerine çok görev düşüyor diye söylüyorum. Çünkü ergenlik dönemi özellikle veya çocukluk dönemi bizim yeni dönem araştırmalar diyor ki gelecekteki uzun süreli hastalıkların işte kronik depresyondur, kişilik bozukluklarıdır veya bence deprem kadar çok büyük bir etkisi olan başka bir ekran maruziyeti, yoğun ekran maruziyeti, şu an brain rot diye, beyin çürümesi diye günümüzde yer alıyor. Bunların hepsi çocukluk döneminde sağlıklı bir gelişim. Sonrası biraz daha olmasını önden engelleyebileceğimiz hastalıklar gibi duruyor ve bu dönemde bunları yaşamış çocuklara yönelik özel eğitim programları yapılması ve hakikaten işte adalet kavramının öğretilmesi, kendilerini yalnız, çaresiz, haksızlığa uğramış hissetmemeleri bence çok önemli, çok güzel bir noktaya değindiniz.

Çünkü bunlar çocukluk döneminde olduktan sonra bizim erişkinlik döneminde tabii ki hani birçok müdahalemiz oluyor falan ama birebir, tek yetiştirebileceğimiz şeyler değil ve hani şimdiden bunların temellerinin atılması, o çocuklara Psikolojik dayanıklılığı sağlayacak eğitimlerin verilmesi çok güzel olurdu. Ayrımcılık konusunda da şöyle; ayrımcılık hani tüm dünyanın sorunu küresel bir sorun açıkçası yani baktığımızda her ne kadar şey gibi olsa bu açıdan Avrupa ülkeleri vesaire filan çok öndeymiş gibi dursa bile biz böyle birçok ayrımcılık türüyle karşılaşırız. Ama bizim kadar bunu fazla yaşayan ülkelerde yönetimi biraz zor oluyor. Biz kendi adımıza bunu az önce Ezel'in bahsettiği şu Ankara'da süren eğitimin amaçlarından biri belki de bir kısmı da hani mesela psikiyatri de etiktir. Etik kurallarda mutlaka işliyoruz. Yani bir insana herhangi bir noktada nasıl ayrımcılık yapmazsınız. Yani bunu mesela çok farklı şekilde de getirebiliyoruz. Çünkü herkese dokunan bir şey vardır. Bazen diyorum ki hasta geldi işte homofobik hasta, ne yapacaksınız? Sonuçta bizim LGBTİ+ bireylere bakış açımız net yani ama homofobik bir hasta geldiğinde o noktada ayrımcılığa düşecek misiniz, düşmeyecek misiniz buna bile dikkat etmeniz lazım şeklinde.

Kendi eğitim pratiğimizde bunu yapmaya çalışıyoruz ama toplumsal olarak bunun nasıl yapılacağı konusunda Çok yönlü müdahalelere ihtiyaç olduğunu düşünüyorum çünkü yani çocukluktan başlıyor bu da gerçekten çocukluktan başlıyor ve siz ne kadar öğretmeseniz de okulda duyabiliyorlar veya işte ne bileyim televizyonda duyabiliyorlar veya sosyal medya.

Sosyal medya birini linç etmek için çok aktif kullanılan bir ortam ve bu kadar ekran maruziyeti varken hani biz ne yaparsak yapalım çocukları kurmamız çok mümkün olmayabilir.

Dr. Ezel Yıldırım

Kısa bir şey diyebilirim. İlk kısmıyla ilgili, ben daha çok erişkin grupta çalışmışım, erişkin psikiyatristiyim bende. O yüzden erişkinler üzerinde konuştum ama bundan önceki oturumlarda çocuklarla ilgili vardı ve orada çok önemli deneyimler paylaşıldı ve neler yapılabileceğiyle ilgili. Onlar çok kıymetliydi. Söylediğinizin ikinci kısmı şu da vardı, bu çocukların erişkin halleri ola-

çak ve gerçekten travmanın insan ruhsallığına çok uzun süreli etkileri olduğunu biliyoruz. Hatta kuşak aşım denen, bugün bu çalışmaları mesela İkinci Dünya Savaşı'nın Nazi Almanyası'nın Bireylerin ruhsallığında o dönemki kitlesel travmaların etkilerinin görüldüğüne dair çalışmalar var. Bu bizim ülkemizde de çeşitli travmaların etkileri olduğu biliyoruz. Yani o işlenmemiş travma bir noktada aktarılabilir ve insanın ruhsallığının en temel belirleyeni olabilir. Önemli olduğunu düşünüyorum ben de ki her ruhsal değerlendirmenin bir parçasının aslında travma öyküsünü alıyoruz. Yani bu zaten bizim manevimizin temel parçalarından biri. Diğer ben aslında kısaca bahsetmiştim, toplum için halka yönelik yapılabilecek şeylerden de kısaca bahsettim.

Örgün eğitim programlarına da bununla ilgili depremle ilgili farkındalığın katılması önemli. İkinci kısmı seçimle ilgili tercihler artık bu politik psikolojinin altına giriyor. Zaten dernek olarak yapılacak bir şey yok bununla ilgili ama oradaki tercihlerde elbette ki ruhsal faktörler de vardır. Yani oradaki çaresizlik, çaresizliğin insanları başka şeyler tercih etmeyi yönlendirmesi. Orada kayalım, daha farklı faktörler var ama halka yönelik, sadece sağlık çalışanları ve organizasyonel olarak değil, genel topluma yönelik yapılacak çok şey olduğunu düşünüyorum ki depremin bu kadar güncel bir sorunu olduğu bir ülkede bu çok daha önemli.

İnşaat Müh. Özer Or

Merhaba, psikiyatristlerden ve daha çok afetzedelerden bahsedildi. Ben de gönüllülerle ilgili neler yapabiliriz diye sormak isteyeceğim. Çünkü deprem bölgesinde hemen acil durum yönetimi sırasında çok sayıda teknik insanın hızlıca görev alması gerekiyor. İşte burada mühendisler, mimarlar dedik başka uzmanlar bazen tıbbi alanına uzak olan meslek insanları da yoğun biçimde görev yapıyorlar uzun süreler boyunca. Oraya giden arkadaşlarımızdan dinlediğimiz kadarıyla mesela kamu personelinin de ciddi biçimde bu talimatla, emirle çalıştıkları için orada görevlendirildiklerinden ciddi mutsuzluk, orada yaşadıkları depresyon, oradaki koşullarla mücadele edememe verdikleri hizmetleri de aksatma, çalışma yani oradaki görevlerini yerlerine getirememesi gibi bazı sorunlarla karşılaştıklarını biliyoruz.

Bir de bizim mesela burada Defne'de afet koordinasyon merkezi koordinasyon oluşturulurken TMMOB'nin bizden yardım istediklerinde orada görevlendirecek arkadaşlara ihtiyaç var dendiğinde, biz dağcılık deneyimi olan doğa sporları ile ilgilenen mesela 5-6 arkadaşımızı oraya yönlendirmiştik ve onlar orada inanılmaz efektif bir çalışma ortaya koydular. Döndüklerinde de bize teşekkür ettiler. Yani yaptığımız, uzaktan baktığımız şey bize yetersiz geliyordu. Çok teşekkür ederiz. Bize bu fırsatı sağladığınız için gittik orada 10 gün boyunca çalıştık. Elimizden geleni yapmaya çalıştık diye. Yani gönüllü kurumlar, gönüllü organizasyonu yönlendirmeye çalışan kurumlar çok sayıda teknik eğitim veriyorlar. Yapacakları işlerle ilgili, mesleklerle ilgili fakat bu gönüllü arkadaşlarımızı o süreçlere psikolojik olarak hazırlamak için daha farklı neler yapabiliriz acaba? Nasıl destekler alabiliriz? Nasıl uygulamalar içinde olabiliriz? Bunlarla ilgili çalışmalarınız oluyor mu? Nasıl yönlendirilebilir? Merak ettim söyleyeceklerinizi. Teşekkür ederim.

Dr. Sevilay Umut Kılınç

Bir sivil toplum kuruluşu, Hatay'da çalışmış bir gruba eğitim rica ettiler. Ben gitmiştim, o da Türkiye Maden Mühendisleri Odasında mıydı, orada bir yerdeydi. Onların da eğitimi istemelerindeki sebep şu, biz çok fazla eğitim verdik, birini nasıl çıkarırız, nasıl ederiz, nasıl kullanılır falan. Ama götürdüğümüz kişilerden yarısı oraya gidince bir tuhaf oldular ve hiçbir işe yaramadılar. Sadece yarı kişiyle biz bu işi sürdürebildik. Çünkü travmatik bir durumla karşılaşıyorlar

ve bir şok hali, anestezi hali, disosyasyon falan oluyor. O yüzden sorduğunuz soru çok güzel. Bunlara öncelikle hazırlıklı olunması gerekiyor. Belki de görüntüler izletmek, bilmiyorum. Şöyle yani sadece bu gruplara özel psikiyatrik ve psikolojik bir program hazırlanması gerekiyor. Yani gidecek kişilerin orada karşılaştıkları durumların ne olabileceğini önden birazcık bilmeleri gerekiyor. Ve bu durumlar karşısında sadece bu durumları bilmek değil, ben ne hissedirim? Yani şunu hissedersen bunu hissedirim, distorsiyeye olmak ne demek?

Bu belirtileri önden mutlaka belirtmek, öğretmek gerekiyor ki orada bunu fark edebilsin. Hem kendinde fark edebilsin hem arkadaşında olanı fark edebilsin ve bu durumu yönetebilsinler. Bir bu. İkincisi, oradaki travmatizasyonu azaltmak için mutlaka mesela şeye çok hevesli oluyorlar. Ya ben yemeyeyim, ben yemeden de çalışırım. İşte ben şey yapmayayım, kendi üzerinde... Hayır. Yani siz orada bir göreve gittiniz, işte yemesi, içmesi vs. bunları hani sağlıklı bir şekilde yani orada kendini önceleyerek, hani bir nebze de olsa kendini önceleyerek çalışması çok önemli oluyor. Üçüncü mesele de şu, sınırlı süreli olması. Bir afet bölgesinde bir kişinin çalışma süresi olarak bizim belirlediğimiz rakam 5 gün gibiydi. Çünkü beş günden sonra yedinci güne falan geldiğinde çok zorlayıcı oluyor. Sonra gelen kişiyle de hani kişinin de uzun bir süre ruhsal sağlığı etkileniyor. Hem fiziksel hem ruhsal sağlığı. Sınırlı sürede olması gerekiyor. Benim burada bir örnek var. Bu işlerde bu şeyler vardır. Yarışlar, koşu, bayrak yarışları. Bayrağı zamanında gittiğiniz yerde durup teslim etmeniz gerekiyor. Ben koşabiliyorum diye biraz daha uzun götürmemek lazım. Çünkü herkesin koşabileceği miktar belli. Bunu bayrak yarışı gibi sürdürmek gerekiyor diye düşünüyorum. Bunu daha programla söyleyeceğim.

Dr. Hasan Oğan

İlk gün söylendi. Tekrarlayalım. Dün açılışa da söyledik. Önemli çalışmalardan bir tanesi de gönüllü ve gönüllü genel eğitimi. Bu kapsamda yaklaşık bir yıldan beri hazırladığımız bir proje var. Projenin son aşamalarına geldik. Yani eğitim materyallerini, kitapçığını falan tamamlamak üzereyiz. Önümüzdeki hafta sonu da yine bir eğitim toplantısı var. O eğitim programı içerisinde de bir ders saati psikiyatrik durum dersi var. Travma nedir, travmanın etkilerini nasıl anlarsınız diye. Ve bunu Türkiye Psikiyatri Derneği ile birlikte yürütüyoruz. Şimdi hep konuşurken gönüllü bir depreme başka bir yere gidecekmiş gibi, beş gün gidecek, işte beşinci gün dönecekmiş gibi konuşuyoruz. Ama Marmara İstanbul depreminde böyle bir şey söz konusu değil. Beş gün belki aktif çalışacağız ama altıncı gün yine burada olacağız. Yani kendi depremimizin kendi gönüllüsü olmak zorundayız. Dışarıdan gelecek olan gönüllüleri burada ayrı tutuyorum.

Bu projenin, eğitimin önemli bir özelliği yalnızca hekimlere yönelik değil. Yalnızca hekimlere yönelik tıbbi bilgi içeren bir eğitim değil. Deprem nedir, afet nedir? Bunun ekonomi politikası nedir? Nasıl önlem almak gerekiyor? Basit yangın söndürme nedir? Basit kurtarmalar nedir gibi de alt başlıkları olan iki günlük kapsamlı bir eğitim. Eğitim çalışma grubu içerisinde yer alan tüm birimleri, kurumları kapsıyor. Yani inşaat mühendislerini de, eczacıları da, dış hekimlerini de kapsayan bir eğitim modülü oluşturduk.

Dr. Ali Osman Karababa

Hasan'ın söylediğini ben söyleyecektim. O benden önce davrandı. Aslında iki gündür izlediğimiz her şey hem Türk Tabileri Birliği Merkez Konseyi'ne hem TMMOB'un ilgili birimlerine, hepsine bence oldukça büyük bir görev yüklüyor. İstanbul gibi büyük bir depremde ki kurulan cümleler, herhalde siz kurdunuz o cümleyi, İstanbul depremin büyüklüğünün yıkıcılığının

açıklayıcı bir cümlesiydi o. Onu düşündüğümüzde, gerçekten burada hem halka yönelik bir iş yapmamız gerekir eğitim, bir tek kendi gönüllerimize değil, ama aynı zamanda bu demokratik kitle örgütlerinin bir araya gelerek bir eğitim okulu kurması bence çok önemli. Birbirimizle hem bilgi alışverişinde bulunmak, farklı meslek gruplarının, hem de ortak nasıl çalışabiliriz burada değerlendirmek bence önemli. Çünkü böyle bir deprem olduğunda demokratik kitle örgütleri, diğer sivil toplum kuruluşlarla beraber bir araya gelip hizmet üretecek.

Türkiye'deki şimdiye kadar karşılaştırılmış İzmir depreminde biz karşılaştık. Maraş depreminde giden herkes karşılaştı. Hükümetin, özellikle AFAD'ın hizmet üretmeye karşı direnci, sistemi bozucu etkileri düşündüğümüzde bizim onlara karşı bir kendimizi koruyacak mekanizma geliştirmemiz gerekiyor. Hem de onlarsız bu işi nasıl yürütebiliriz? Bir şekilde kendi aramızda planlamamız gerekiyor. Aksi halde bu sürecin altından kalkılabilmesi mümkün değil. Bir de başka bir şey daha, örneğin İzmir'den biz İstanbul'a geleceğiz, hizmet üreteceğiz burada, sizlere destek olacağız ama biz İstanbul'u bilmiyoruz. O yüzden destek olacak kentlerde de İstanbul'a yönelik hem benzer eğitim verilmek yanında hem de İstanbul'a yönelik neyin ne olduğu, neresi, nasıl, ulaşım nedir, sağlık kurumları nerelerde vardır, bütün bunlara dair temel bilgilerin bence verilmesi gerekiyor ki başarı düzeyimizi yükseltebilelim.

O yüzden hani dediğim gibi demokratik kitle örgütlerinin en üst yapılarının bir araya gelerek bu konuda nasıl bir iş birliği yapacaklarını, aralarında konuşmalarını ben çok çok önemli olduğunu düşünüyorum ve ben Merkez Konseyi'nin ilk toplantısında bunu kendi gündemimizde alacağım ve Alpay'dan da böyle bir temasın kurulması için ilk hareket noktasını başlatmasını isteyeceğim. Teşekkür ederim. Burada yoğun bir emek var. Bu emeğe dair de başta Hasan olmak üzere tüm arkadaşlara teşekkür ederim. İki gündür baya hani ben 99 depreminden önce depremle, afetlerle çalışan biri bu konuda hani kitap yazmış biri olarak baktığımda bile burada yeni şeyler öğrendim.

Dr. Ertuğrul Oruç

Ali Osman Hoca Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi üyesi. O sıfatla da konuşmuş oldu. Çok değerli tabii TTB'nin bu işe destek olması. Ben oturumu sonlandırayım. Hepinize teşekkür ederim. Aynı zamanda da kongrenin sonuna gelmiş olduk. Ben kapanış konuşması için Hasan Oğan'ı davet edeyim.

Kapanış

Dr. Hasan Oğan

Gerek iki günden beri bu salona gelen bize bizzat fiilen destek olan gerekse de bizi belirli sosyal kanallardan izleyerek, takip ederek destek veren arkadaşlarımıza çok çok teşekkür ederim. İstanbul Barosu'na da tekrar teşekkür ediyorum. Bize bu olanakları, salonu açtığı için.

Bundan sonra da çalışmalarımız devam edecek. Çalışma grubu olarak bir sivil toplum örgütlenmesini hayata geçirmeye çalışıyoruz. Belki bu işin bürokrasisinde temelinde İstanbul Tabip Odası var ama biz bu iş yalnız bizim isimiz diye başlamadık. Tüm baştan da saydığımız demokratik kitle örgütleri, sivil toplum örgütleri ile birlikte bir süreci örgütlemeye çalışıyoruz.

Sürecin başında olduğumuzu biliyoruz. Şu anda biraz teorik şeyler konuşuyoruz. Ancak konuştuklarımızı, teoriyi pratiğe yansıtmadığımız takdirde yaptıklarımızın hiçbir anlam ifade etmeyeceğini yaşadığımız birçok deneyimden de biliyoruz. Yavaş da olsa pratik alana yani haya-

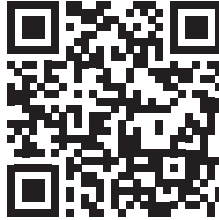
tın içine girerek iktidarlara karşı, hükümetlere karşı siz burada eksik yapıyorsunuz, yanlış yapıyorsunuz diye bağırmamız gerektiğini de onları rahatsız etmemiz gerektiğinin de bilincindeyiz.

Mutlaka gönüllü sayımızın artması gerekiyor. Bir sürü iş tanımı yapıyoruz. Bunları kâğıt üzerine yazmak çok kolaydır. Oysa bunları pratikte yürütmek için insan emeğine ihtiyacımız var. Bu çalışmaları bir sivil toplum örgütü yapısına, ileriye doğru birlikte taşıyacağımıza inanıyorum.

Tekrar herkese teşekkür ediyorum.

Kongrede yer alan tüm sunumları görmek için
QR Kodu telefonunuza okutun
ya da aşağıdaki linki ziyaret edin.

<https://deprem.istabip.org.tr/kongre-2/>

Halk Sağlığı Perspektifinden 6 Şubat Depremleri

Dr. Öğr. Üyesi Ayhan Özşahin

Üsküdar Üniversitesi Tıp Fakültesi

Giriş:

Dünya Sağlık Örgütü sağlığın tanımını şöyle ifade etmiştir: “Sadece hastalık ve sakatlığın olmaması değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir.”

Deprem insan sağlığına ağır bir saldırdır. Tek seferde sağlığın tanımında yer alan tüm bileşenleri üzerinden zarar verme kapasitesine sahiptir.

Deprem öncesinde ve sonrası erken dönemde alınacak önlemler konusunda toplumun ilgi daha çok depreme bağlı oluşan yıkıma ve buna bağlı gerçekleşen ölüm ve yaralanmalara yöneliktir. Bu ilgi de tedavi hizmetlerini öne çıkarmaktadır. Halbuki deprem sonrasında yaralananlardan çok daha büyük sayıda yaralanmayan afetzedede oluşmaktadır ve uygun destek erken dönemde başlatılmadığında, bu insanlar da büyük zarar görebilmektedir.

İşte bu gereksinim, deprem bölgesinde halk sağlığı hizmetlerini öne çıkarmaktadır. Tedavi hizmetleri bireysel bazda hasta ve yaralıları hedeflerken, halk sağlığı hizmetleri toplumun tamamının iyilik halini hedeflemektedir. Bu kapsam, bir ucunda bireylerin hastalık ve yaralanmalardan korumasını, diğer ucunda ise sağlık düzeylerinin geliştirilmesini hedefleyen geniş bir spektrumunu içermektedir. Halk sağlığı hizmetleri gıda güvenliği, su güvenliği, barınma hijyeni, katı ve sıvı atıkların giderilmesi, vektörlerle mücadele gibi çevresel konuları da içermektedir.

Bu hizmetlerin sağlık yönünden önemi Ruanda örneğinde daha iyi anlaşılmaktadır. Ruanda’da çıkan iç savaş sonrası evlerini terk eden sivil halk, ülke sınırında bir gölün etrafında toplanmıştır. Halk su gereksinimini temin ettiği bu gölü, aynı zamanda hijyen gereksinimleri için de kullanmıştır. Bunun sonucunda kısa süre içerisinde bölgede kolera salgını başlamıştır. Savaş koşulları nedeniyle bölgeye ilaç temin edemeyen Birleşmiş Milletler ekipleri, gölden çektikleri suyu filtre edip halka dağıtmıştır. Böylece, sadece temiz su kullanımı ile kısa sürede salgın kontrol altına alınmıştır.

Amaç:

Çalışmanın amacı, gelecek afetlere müdahale kapasitesinin iyileştirilebilmesi için, 6 Şubat depremlerine müdahale etkinliklerinin halk sağlığı perspektifinden değerlendirilmesidir.

Gereç ve Yöntem:

Çalışmada medyaya yansıyan bilgiler, kurum ve STK’ların raporları incelenerek, deprem sonrası yardım etkinlikleri gözlenmiş ve halk sağlığı disiplini perspektifinde bu etkinliklerin et-

kinliği değerlendirilmiştir.

Bölgede Yaşananlar:

6 Şubat depreminde, zarar gören bölgenin genişliği, zararın boyutu, hava koşulları ve ulaşım engelleri yardım sürecini ciddi ölçüde kısıtlamıştır. Ülkemizde genellikle bölgeye ilk ulaştırılan yardım, kurtarma ve sağlık ekipleri yanında, ekme ve ambalajlı sudur. Ancak bu kez, depremin oluşturduğu koşullar bu yardımı da kısıtlamıştır.

İnsanlar olumsuz hava koşullarında varsa arabalarında barınmışlar, arabası olmayanlar çaresiz kalmıştır. Afet yardımlarında hiç gündeme gelmeyen tuvalet gereksinimi, bu depremde de yaşam alanı kısıtlanan toplumda ciddi hijyen ve güvenlik sorunlarına yol açmıştır.

Depreme bağlı oluşan barınma gereksiniminin birkaç yıl sürdüğü, bu nedenle konteyner türü barınma yardımının uygun olduğu, önceki depremlerde anlaşılmış olmasına karşın, yine önemli miktarda çadır temin edilmiş, hatta birçok üretim kapasitesi çadır üretimine yönlendirilmiştir. Haftalar sonra gerçek gereksinim anlaşılmış, bu kez konteyner teminine yönelinmiş, ancak hem büyük israf olmuş hem de gecikilmiştir.

Önceki deprem deneyimleri sonrası sosyal donatılarıyla birlikte geçici yerleşim modelleri geliştirilmiş olmakla birlikte bu depremde bu bütüncül yaklaşım kullanılamamıştır. Çamaşırhane, bulaşıkhanne, duş, sağlık hizmeti, sosyal mekanlar gibi unsurlar uzun süre eksik kalmıştır.

Ülke genelinde panik içinde toplanan yardımlar, olabildiğince kontrolden geçirilmiş ve kamyonlara yüklenerek bölgeye gönderilmiştir. Bu plansız ve büyük miktarda toplanan yardım malzemelerini bölgede depolayacak, dağıtacak mekan ve insan gücü olmadığından, yardımlar hedefine ulaştırılamamıştır. Kamyonlar ticari araçlar olduğu için, yardımı teslim edecek muhatap bulamadıklarında, boş arazilere yardımı boşaltıp dönmek durumunda kalmıştır.

Bölgede enkazlardan kaynaklanan atıklara, büyük miktarda yardım malzemeleri de eklenmiştir.

Bölgeye önemli sayıda eğitimsiz, donanımsız yardım gönüllüsü gelmiş-ulaştırılmış, ancak bu kalabalığın konaklatılması, beslenmesi mümkün olamamıştır.

Gönüllülerin çabalarıyla belirlenen gereksinimler listelenip sosyal medya aracılığıyla duyurulmuş, ancak telaşla tekrar iletilen mesajlar, sosyal medyada da ayrı bir kirliliğe yol açmış, yine yardım sürecinin yönetilmesine katkı sağlayamamıştır.

AFAD'ın büyüyerek, bürokratik bir yapıya evrilmesi ve ekiplerinin günlük aktif kurtarma hizmetinde yer almamaları, depremin yol açtığı kaos karşısında ek yönetsel zorluklara yol açmıştır.

Sağlık hizmetleri yaralananlara odaklanmış, tedavi ve yaralı naklinde önemli hizmetler sağlanmıştır. Ancak gebe-çocuk izlemleri, kronik hastalar, bulaşıcı hastalıklar gibi koruyucu sağlık hizmetleri aksamıştır.

Sağlık Bakanlığı mobil hastane, ekipman vb hazırlıkları yapmakta, ancak bölgeye gidecek sağlık ekiplerinin barınma gereksinimine yönelik hazırlığı ihmal etmektedir. Bu depremde de bu konuda ciddi gecikme yaşanmıştır.

Bölgede güvenlik sorunları ve çocukların kontrol dışı kalması, deprem sonrası önemli sorunlar arasında yer almıştır.

Bulaşıcı hastalıklarla mücadelede aksama ve değişen yaşam biçimi, bulaşıcı hastalık riskini çok artırmıştır.

Burada bazı örneklerini verdiğim ana sorun, büyük bir deprem afetinde kazandığımız deneyimlerden, bir sonraki afette yararlanamamamız gerçeğidir.

Tartışma:

Ülkemizde büyük yıkıma yol açmış çok sayıda deprem yaşanmıştır. Buna rağmen, her deprem sonrasında aynı tip yardımların ve aynı tip hataların yapıldığı gözlenmektedir. Bu gerçek 6 Şubat depremleri sonrasında da değişmemiştir.

Her deprem sonrası erken dönemde arama-kurtarma ve yaralıların bakımına odaklanılmaktadır. Bu ciddi, yaşamsal bir gereksinimdir. Ancak bölgede yaralanmamış olup ciddi sağlık risklerine açık olan bir toplum vardır ve bu toplumun çok önemli birçok gereksinimi gözden kaçmaktadır. Deprem sonrası erken dönemde bu grubun da gereksinimlerinin karşılanmasına eşzamanlı başlanabilmelidir.

Deprem bölgesindeki yardım çalışmalarında, orta ve ağır hasar görmüş binalarda yaşayan bireyler hedeflenmektedir. Bu hedef kitle hesaplanarak gönderilen yardımların bölgede yetersiz kalması, yöneticiler tarafından anlaşılamamaktadır. Binası sağlam veya hafif hasarlı olan bireyler (aileler) de çevredeki yıkımı görüp, devam eden artçı sallantıları hissettikçe, deprem sonrası ilk haftalarda evlerine girme konusunda derin kaygı yaşamaktadır. Bu nedenle deprem sonrası yardım yönetiminde, toplumun tamamının ve ek olarak bölgeye gelen yardım ekiplerinin gereksinimlerinin de hesaba katılması gerekmektedir.

Depremde, bölgedeki alt yapı da hasar görmektedir. Bu da bölgede ilave sağlık risklerine yol açarak ciddi bir halk sağlığı sorunu oluşturmakta ve yardım gereksiniminin kapsamını genişletmektedir.

Deprem bölgesindeki yardım gereksinimi temelde Maslow gereksinimler hiyerarşisinde birinci basamakta yer alan gereksinimlerin tamamının yeniden yapılandırılmasını kapsamaktadır. Tabii ki, tüm yardım etkinliklerinde güvenlik, sevgi gibi diğer basamaklardaki gereksinimlerin de göz önünde bulundurulması ihmal edilmemelidir.

Deprem sonrası bölgede sınırsız artan ve aciliyet gösteren yardım gereksiniminin karşılanmasında, bölgeye gelen yardımcılarının emeği yaşamsal önemdedir. Ancak bölgeyi tanımamaları yardımın etkinliğini azaltmaktadır. Bu nedenle ilk andan itibaren yerel çalışan ve yöneticilerin işbirliği yardım etkinliğinde kritik önemdedir. Burada karşılaşılan en önemli güçlük, aktif katkısı beklenen yerel görevlilerin de depremde olmalarıdır.

Yerli ve yabancı ekipler arasında duygusal sorunlar da görülmektedir. Yardıma gelen ekipler, gösterdikleri büyük fedakarlık nedeniyle ilgi beklemektedir. Bölge insanları ise büyük haksızlığa uğradıkları duygusuyla ilgi beklemektedir. Bu duygusal yük de yardımın etkinliğini azaltan önemli sorunlar arasındadır.

Ülkemizde yardım konusunda büyük bir duyarlılık bulunmaktadır. Ancak afet halinde devreye giren bu büyük kapasite, yeterli bilgi desteği alamamakta, büyük bir telaşla sürdürülmekte ve büyük kaynaklar kullanılmakta, ancak bölgedeki sorunlara yeterli çözüm üretememektedir. Bu süreç aynı zamanda ülkenin yardım kapasitesine de uzun vadeli zararlar vermektedir.

Görüldüğü üzere, deprem bölgesine yardım etmek, ciddi, profesyonel bir strateji gerektiren çok büyük boyutlu bir faaliyettir. Süreklilik, gerçekçi ve kapsamlı planlama, buna uyumlu hazırlar

lık ve bu süreci yönetebilecek yapılanma gerektirir.

Sağlık Bakanlığı COVID 19 salgınında, erken dönemde bilim kurulu oluşturarak, çıkan pratik önerileri düzenli olarak sahayla paylaşmıştır. Bu çok yararlı olan yöntem deprem konusunda da kullanılabilir. Özellikle önceki depremde yöneticilik yapmış yöneticilerden bir danışma kurulu oluşturularak, sahadan gelen sorun-taleplere pratik çözüm önerileri üretilebilmesi sağlanabilir. Bu kurul ayrıca afet hazırlıkları konusunu da deneyimlerinin ışığında gözden geçirebilir.

Deprem hazırlıklarında koruyucu sağlık hizmetleri alanı yeniden ve kapsamlı şekilde düzenlenmelidir. Tüm hazırlıklarda Sphere vb uluslararası standartlar da etkin kullanılmalıdır.

AFAD'ın yeniden yapılandırılmasında, bölgeyi iyi tanıyan ve bölgede aktif hizmetleri sunan kurumlarla yakın işbirliğinde bulunan koordinatörler, yurt içi ve yurt dışı afetlerde hizmet verecek tam donanımlı, deneyimli, profesyonel kalitede yardım ekipleri, ve bu insan gücünün ve deneyimin desteğiyle diğer kurumları ve toplumu hazırlayacak bir afet akademisi, iyi bir başlangıç olabilir.

Böyle bir yapılanma, STK'larla hazırlık aşamasında görev dağılımını netleştirerek ve düzenli tatbikatlarla güncel tutulan işbirliğini geliştirerek, afet sonrası kaosu kontrol edebilir.

Her deprem öncesi ve sonrasında aynı hataların yapılmasının önüne böyle bir yapılanmayla geçilebilir.

Sonuç:

Türkiye güçlü kaynakları olan gelişmiş bir ülkedir. Önemli avantajları arasında yardımsever toplum, yetişmiş insan gücü, zengin afet deneyimi, yaygın uluslararası bağlantıları gibi olanaklar bulunmaktadır.

Asıl olan afet öncesi alınacak etkin önlemlerle hiç afet yaşamamaktır. Ancak uzun vadeli bu hedefe ilerlerken, yukarıda önerilen modelle, uluslararası alanda örnek bir afet sonrası yardım performansı da sağlanabilir.

Marmara - İstanbul Depremi Afet Planında Hiperbarik Oksijen Tedavisi

Yavuz Aslan¹, Ayşe Sena Yümbül Kardaş²

¹ Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sultan Abdulhamid Han Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Sualtı Hekimliği ve Hiperbarik Tıp Kliniği, İstanbul

² Kütahya Şehir Hastanesi, Sualtı Hekimliği ve Hiperbarik Tıp Kliniği, Kütahya

Amaç:

İstanbul ili ve Marmara bölgesindeki olası bir büyük deprem sonrası hiperbarik oksijen (HBO) tedavisinin potansiyel rolü incelenmiştir. Özellikle kurtarma operasyonları ve tedavi süreçlerindeki senaryolara odaklanılmıştır.

Gereç-Yöntem:

Marmara bölgesinde deprem senaryosunda HBO tedavi yönteminin etkinliğini ve hiperbarik oksijen tedavi merkezlerinin dağılımını analiz etmek için retrospektif veriler değerlendirilmiştir.

Bulgular:

Depremler sonrası enkaz altında kalanlarda sık görülen crush sendromu, kas dokularının ezilmesiyle ortaya çıkar ve ciddi böbrek yetmezliği riskine yol açabilir. HBO tedavisi, ezilen dokuların iyileşmesini hızlandırır. Açık yaralanmalarda enfeksiyon riski yüksektir. Gazlı gangren gibi anaerobik enfeksiyonlarda HBO tedavisi, antibiyotik tedavisini destekler ve bakterilerin çoğalmasını yavaşlatır. Karbonmonoksit zehirlenmesi, deprem sonrası yangınlar ve jeneratör kullanımıyla sıkça görülür. HBO tedavisi, karbonmonoksitin hızla uzaklaştırılmasını sağlar. Soğuk havada enkaz altında kalanlarda görülen donma vakalarında da bu tedavi dokuların iyileşmesini destekler.

HBO tedavisine ihtiyaç duyacak hastaların zamanında ulaşımı, hiperbarik oksijen tedavisi merkezlerinin konumlarının bilinmesine bağlıdır. Şekil-1’de Marmara bölgesindeki hiperbarik oksijen tedavisi merkezlerin stratejik dağılım haritası gösterilmektedir.

Şekil -1. Marmara Bölgesindeki Hiperbarik Merkezlerin Stratejik Dağılım Haritası

Marmara bölgesinde; İstanbul’da 16, Kocaeli’nde üç, Bursa’da iki, Sakarya, Çanakkale ve Balıkesir’de birer hiperbarik oksijen tedavi merkezi yer almaktadır (Tablo-1). İstanbul’un deprem risk sınıflamasına göre yedi hiperbarik oksijen tedavi merkezi yüksek riskli bölgede (%44), sekizi orta riskli bölgede (%50), biri ise düşük riskli bölgede (%6) bulunmaktadır. İstanbul ilinde yer alan hiperbarik oksijen merkezlerinin sayıları ve konumları Tablo-2’de detaylı olarak verilmiştir.

Tablo - 1. Marmara bölgesinde yer alan hiperbarik oksijen tedavisi merkezlerin sayısı

İl	Merkez sayısı
İstanbul	16
Kocaeli	3
Bursa	2
Sakarya	1
Çanakkale	1
Balıkesir	1

Tablo – 2. İstanbul ilindeki hiperbarik oksijen tedavisi merkezlerinin sayısı ve fay hattına yakınlıkları dikkate alındığında, deprem sırasındaki risk düzeylerine göre bir sıralama

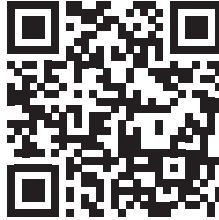
İl/ İlçe	Merkez Sayısı	Risk Kategorisi
İstanbul Fatih	2	Yüksek riskli bölge
İstanbul Bağcılar	2	Yüksek riskli bölge
İstanbul Bahçelievler	1	Yüksek riskli bölge
İstanbul Avcılar	1	Yüksek riskli bölge
İstanbul Zeytinburnu	1	Yüksek riskli bölge
İstanbul Kadıköy	2	Orta riskli bölge
İstanbul Şişli	2	Orta riskli bölge
İstanbul Maltepe	1	Orta riskli bölge
İstanbul Üsküdar	1	Orta riskli bölge
İstanbul Ümraniye	1	Orta riskli bölge
İstanbul Kartal	1	Orta riskli bölge
İstanbul Başakşehir	1	Düşük riskli bölge

Sonuç:

Altyapı sorunları, hastane hasarları ve elektrik kesintileri, HBO tedavisinin uygulanabilirliğini sınırlandırabilir. Bu nedenle jeneratör ve yedek sistemler hayati önemdedir. Deprem sonrası crush yaralanmaları, enfeksiyonlar ve karbonmonoksit zehirlenmeleri gibi durumlarda HBO tedavisi kritik bir rol oynar. Ancak bu tedaviye erişimi kolaylaştırmak ve farkındalığı artırmak gerekmektedir.

Kongrede yer alan tüm sunumları görmek için
QR Kodu telefonunuza okutun
ya da aşağıdaki linki ziyaret edin.

<https://deprem.istabip.org.tr/kongre-2/>

DEPREMLERE BAĞLI ÖLÜMLER KADER DEĞİLDİR

Deprem ve afet kavramlarını bilimsel yaklaşımlar, tartışmalar olmadan kavramak olanaksızdır. Deprem'in afete yol açarak insanlar ve toplum üzerinde yarattığı olumsuz etkiler, sonuçlar farklı bir tartışma boyutuna (sosyal, ekonomik, politik) geçmemizi zorunlu kılmaktadır.

Deprem (doğal olay) yaratacağı sarsıntı ile hazırlıksız bir toplumu ezerek yıkar ve yıllarca sürecektir olan toplumsal, sosyal ve ekonomik bir olaya (afet) dönüştür. Burada önemli olan depremin kendisi değil bireylerin, toplumun yaşadıkları, yaşayacakları sosyal, ekonomik ve politik gerçeklerdir.

Ülke olarak depremlere bağlı bugüne dek yaşadıklarımızı bir daha yaşamamak için özellikle 1999 Marmara Depremi ve Şubat 2023 Depremlerini her yönüyle iyi değerlendirmek gerekmektedir. Bu değerlendirmeyi yapmadan yakın ve ciddi bir tehlike olan İstanbul depremine hazırlıklı olabilmek olanaksızdır.

İçinde bulunduğumuz bilimsel, teknolojik koşullar ve değerlendirmeler artık depreme bağlı ölümlerin bir cinayet olduğunu, sorumluların ise mutlaka hesap vermesi gerektiğini ortaya koymuştur.

İstanbul Tabip Odası Deprem Çalışma Grubu